БІБЛІОТЕКА НОБЕЛІВСЬКИХ ЛАУРЕАТІВ

Ельфріда ЄЛІНЕК

Піаністка

FOLIO

Є 5

БІБЛІОТЕКА НОБЕЛІВСЬКИХ ЛАУРЕАТІВ

Ельфріда ЄЛІНЕК

Піаністка

Роман

Лауреат Нобелівської премії з літератури 2004 року

100343-1
-47494-

Харків
«Фоліо»
2011

УДК 821-112
ББК 84(4АВТ)
Є51

Бібліотека нобелівських лауреатів
заснована у 2011 році

Elfriede Jelinek
DIE KLAVIERSPIELERIN

Перекладено за виданням:
Jelinek E. Die Klavierspielerin. — Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2002

Переклад з німецької
Наталки Сняданко

Випущено на замовлення
Державного комітету телебачення
і радіомовлення України за програмою
«Українська книга» 2011 року

ISBN 978-966-03-5820-1
(Б-ка нобелівських лауреатів)
ISBN 978-966-03-5824-9

Originally published under the title DIE KLAVIERSPIELERIN
Copyright © 2011 Rowohlt Verlag GmbH, Reinbek bei Hamburg
© Н. В. Сняданко, переклад українською, 2011
© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2011

І

Мов ураган, влітає вчителька гри на піаніно Еріка Когут до їхньої з мамою квартири. Мати любить називати Еріку своїм маленьким вихором, бо дитина іноді рухається з неймовірною швидкістю. Вона все намагається втекти від матері. Еріці незабаром виповниться сорок. Знаючи вік матері, можна було б подумати, що вона бабця Еріки. Еріка з'явилася на світ уже після того, як її батьки подолали разом чимало нелегких років спільного існування. Батько відразу ж передав естафетну паличку доньці і назавжди зник із поля зору за лаштунками. Еріка з'явилася, а батько зник. Сьогодні Еріка дуже рухлива, вишколена необхідністю. Її рухливість розвинулася не від доброго життя. Вона нагадує купу осіннього листя, зворохобленого різким поривом вітру, коли стрімко пролітає крізь вхідні двері помешкання і робить спробу непоміченою зникнути за дверима власної кімнати. Але у дверях уже виросла постать матері, яка зупиняє Еріку. Притискає її до стіни і викликає на серйозну розмову, поєднуючи в одній особі інквізицію і розстрільну команду, одноголосно визнану інституціями держави і сім'ї на посаді матері. Мати намагається вивідати,

чому Еріка повернулася додому аж тепер, із таким запізненням. Останній учень, для якого вона не пошкодувала зневаги, пішов додому три години тому. Мабуть, ти думаєш, що я не дізнаюся, де ти була, Еріко. Дитина намагається дати відповідь на невисловлене запитання, але їй не вірять, бо вона часто бреше. Мати чекає, але недовго, а потім починає рахувати — раз, два, три.

Але вже на цифрі два донька дає нову, не менш далеку від правди відповідь. У неї з рук виривають заповнений нотами портфель, і відразу ж звідти визирає назустріч матері гірка відповідь на всі запитання. Чотири зошитки сонат Бетховена ділять вузенький простір з новенькою сукнею, по якій відразу видно, що її щойно купили. Мати відразу ж люто накидається на обновку. Щойно, у крамниці, простромлена вішаком, сукня виглядала так привабливо, кольорова і гладенька, а тепер вона лежить, немов зім'ята ганчірка, і мати свердлить її поглядом. Гроші, які мати збиралася покласти на ощадний рахунок, витрачені! Витрачені раніше задуманого. Викинуті на вітер. Цю сукню можна було би постійно мати перед очима у вигляді чергового внеску на ощадний рахунок Австрійського банку, який призначений на купівлю нерухомості, можна було би щоразу поглянути на нього, якщо не полінуватися пройти шлях до білизняної шафи, де ощадна книжка лежить за стосиком рушників. Але зараз книжки там немає, сьогодні вона вийшла на прогулянку, з неї зняли гроші, і ось перед нами результат: тепер Еріка повинна щоразу вбиратися у цю сук-

ню, коли виникатиме запитання, куди поділися гроші. Мати кричить:

— Але ти все проциндрила! Ти відмовилася від майбутньої винагороди! Ми могли би потім переїхати у нову квартиру, але ти не могла ще трохи зачекати, і замість цього у тебе тепер є лише ганчірка, яка дуже швидко вийде з моди.

Мати все хоче мати згодом. І нічого — відразу. Тільки присутності своєї дитини вона потребує постійно і постійно хоче знати, де можна знайти дитину у випадку, якщо матусі загрожує інфаркт. Мати хоче заощаджувати тепер, щоб насолоджуватися потім. І тут Еріка не вигадує нічого кращого, ніж купити собі сукню! Річ, ще більш зайву, ніж крапля майонезу на канапці з рибою. Ця сукня вийде з моди не те що наступного року, а ще навіть цього місяця. А гроші ніколи не виходять із моди.

Вони заощаджують на нове власне спільне велике помешкання. Винайнята квартира, у якій вони живуть зараз, уже така знищена, що її можна хіба що позбутися. Перед тим, як вселитися у квартиру, вони зможуть самі визначити, де будуть розташовані вбудовані шафи і навіть міжкімнатні стіни і перегородки, бо їхній будинок зводиться за принципово новою будівельною системою. І все тут робиться згідно з особистими побажаннями клієнтів. Хто платить, той і вирішує. Мати, яка отримує лише крихітну пенсію, вирішує, скільки платить Еріка. У цій новісінькій квартирі, збудованій за найсучаснішими технологіями, кожен отримає своє власне королівство, Еріка тут, мати — там, і обидва ці королів-

ства будуть надійно відділені одне від одного. Але буде і спільна вітальня, у якій вони зустрічатимуться. Коли захочуть. Але мати з дитиною, ясна річ, завжди хочуть бути разом, бо вони ж становлять єдине ціле. Вже тут, у цьому свинарнику, який поступово розвалюється, в Еріки є своя територія, куди вона тікає і де нею дбайливо керують. Це тільки тимчасове її королівство, бо мати щомиті може зайти сюди. Двері кімнати Еріки не мають замка, бо ж у дітей не може бути таємниць від батьків.

Життєвий простір Еріки складається з її власної крихітної кімнатки, де вона може робити все, що захоче. Ніхто не заважає їй там, бо ця кімната належить лише їй. Володіння матері — це все решта у квартирі, бо вона тут господиня, яка про все піклується, всім керує, а Еріка лише пожинає плоди її дбайливої турботи про їхнє спільне родинне вогнище. Еріка ніколи не виконує домашньої роботи, бо така робота знищує токсичними засобами для миття її руки піаністки. Єдине, що примушує матір турбуватися під час її нечастих перерв у роботі, — це її багатолика власність. Бо ніколи точно не можна знати, де саме ця власність перебуває. І де знову пропала ця невгамовна власність? Де, по яких закутках вона швендяє, сама чи з кимось? Еріка, неспокійна, ніби ртуть, у цей момент, мабуть, кружляє десь невідомо з ким і робить дурниці. Але з дня на день донька з точністю до секунди врешті-решт опиняється там, де слід: удома. Мати часто турбується, бо кожен власник чудово це знає з болючого досвіду: довіра — це добре, але контроль — значно краще. Основною проблемою матері є намагання якомога міц-

ніше зафіксувати і знерухомити свою власність на одному конкретному місці і не дати їй втекти звідти. Здійсненню цієї мети допомагає телевізор, який постачає готовими і запакованими просто додому гарні картинки, заздалегідь підготовані і запаковані. Задля телевізора Еріка майже завжди на місці, а якщо її раптом немає, то завжди точно відомо, де саме вона перебуває. Іноді Еріка увечері йде на концерт, але останнім часом таке трапляється все рідше. Вона або сидить за фортепіано і встукує у клавіші свою давно і надійно поховану кар'єру піаністки, або ж шугає злим духом над кимось зі своїх учнів. Там її у разі потреби теж можна видзвонити. Або ж Еріка іде на якийсь камерний домашній концерт, де захоплюється, грає і святкує разом з іншими колегами. Там її також можна видзвонити. Еріка бореться з материним контролем і постійно намагається досягнути того, аби мати не дзвонила за нею всюди, але мати може не зважати на це, бо ж це вона, мати, визначає межі дозволеного і забороненого. Мати визначає також тих, хто має право спілкуватися з її донькою, і внаслідок цього все менше людей прагнуть побачити Еріку і поспілкуватися з нею. Професія Еріки є і її захопленням: божественна влада музики. Музика заповнює увесь час Еріки. Ні на що більше часу не залишається. Ніщо не дає їй такої радості, як найкращі музичні твори у виконанні найвідоміших музикантів.

Коли Еріка раз на місяць дозволяє собі посидіти у кав'ярні, мати знає, в якій саме, і може до неї туди подзвонити. І вона активно використовує це своє право. Така собі

складна конструкція домашнього виготовлення, змонтована з правил безпеки і звичок.

Час довкола Еріки поволі кам'янішає, ніби гіпс. А щойно мати своїм міцним кулаком грубо вдаряє по ньому, як він моментально кришиться. Еріка регулярно опиняється у таких пастках із ортопедичних гіпсових решток коміра часу довкола своєї тоненької шийки і на посміховисько іншим мусить вимовити:

— Мені треба додому.

Додому. Майже завжди, коли Еріку можна зустріти на вулиці, вона прямує додому.

Мати пояснює:

— Еріка влаштовує мене такою, яка вона є. Навряд чи вона здатна на щось більше. З її здібностями і якби вона послухала мене свого часу, вона легко стала би відомою на всю країну піаністкою!

Але всупереч волі матері Еріка іноді потрапляє під чужий вплив, зарозуміле чоловіче кохання відволікало її від навчання, небезпеки у вигляді косметики і суконь загрозливо витягували до неї свої потворні голови, і ось кар'єра закінчилася, так і не почавшись. Але принаймні вона досягнула певного і стабільного статусу: місце викладачки класу фортепіано у Віденській консерваторії. І їй навіть не довелося роками скніти у якійсь третьосортній музичній школі, намагаючись навчитися чогось і пробитися далі, у таких школах немало юних і обдарованих припали пилом, дочекалися, аж поки з них витече енергія юності, вони

посіріли, згорбилися і бігають галасливою зграйкою слідом за директором.

Якби не її марнославство. Це жахливе марнославство. Марнославство Еріки допікає матері і мучить її, ніби колючка в оці. Марнославство — це єдине, від чого Еріка ще мала би поволі відучитися. І краще зараз, ніж згодом, бо з віком, а він невблаганно підступає, марнославство стає особливо важкою ношею. А вік уже сам по собі є достатньо вагомим тягарем. Ця Еріка! Хіба найвідоміші в історії музики особистості були марнославними? Ні, не були. Єдине, чого ще слід позбутися Еріці, — це марнославство. Якщо не залишиться іншого виходу, мати з цією метою змушена буде стесати з неї все зайве, залишити саму лише гладеньку поверхню, до якої просто не зможе причепитися ніщо непотрібне.

Тож і сьогодні мати намагається вирвати з міцно стиснених пальців доньки нову сукню, але ці пальці занадто треновані.

— Пусти, — каже мати. — Дай сюди! Тебе слід покарати за твою нерозумну слабкість до всього зовнішнього. Досі тебе карало життя, не звертаючи на тебе уваги, а тепер тебе покарає мати, ігноруватиме тебе, навіть якщо ти обвішаєшся всіма можливими цяцьками і розмалюєш себе, ніби клоун. Дай сюди сукню!

Раптом Еріка кидається до своєї шафи. У неї з'являється моторошна підозра, а досі такі підозри завжди виявлялися слушними. Наприклад, сьогодні у шафі знову дечого бракує, темно-сірого осіннього костюма. Що сталося? Тієї ж миті,

коли Еріка помічає зникнення котроїсь речі, вона відразу ж готова назвати відповідальну за це. Це може бути одна-єдина особа, інших варіантів немає.

— Ах ти ж стерво! — кричить Еріка на свою повелительку і хапає її за волосся, пофарбоване у русявий колір, з якого вже вибиваються біля голови сірі корінці. Послуги перукаря також занадто дорогі, тож до нього краще не звертатися. Щомісяця Еріка фарбує матері волосся спеціальним пензликом, використовуючи фарбу «Поліколор». І ось тепер вона немилосердно тягне за власноруч пофарбоване волосся. І з силою тягне за нього. Мати плаче. Коли вона зупиняється, у неї в руках повно волосся, яке вона роздивляється застиглим і здивованим поглядом. Хімія давно вже зламала опір цього волосся, але і природа ніколи не прагнула зробити з нього шедевр. Еріка не знає, що робити з видертими волосинами. Врешті йде на кухню і кидає темно-русяві, погано пофарбовані жмутки волосся у смітник.

Заплакана мати з обскубаною зачіскою залишається стояти у вітальні, де Еріка часто дає приватні концерти, на яких їй немає рівних, бо у цій вітальні ніхто, крім неї, не вміє грати на фортепіано. Нову сукню мати все ще тримає у руках, руки її тремтять. Якщо вона хоче продати сукню, то мусить поквапитися, бо мода на такі маки завбільшки з капустину протримається максимум рік, а потім назавжди минеться. У місцях, де їй тепер бракує волосся, у матері болить голова.

Донька повертається у вітальню і теж плаче від перенапруження. Вона обзиває матір підступною наволоччю, але

потай сподівається, що мати відразу ж почне з нею миритися. І поцілує її з любов'ю. Мати присягається, що тепер у Еріки відсохне рука, яку вона наважилася підняти на власну матір. Еріка схлипує все голосніше, бо їй уже стає шкода матері, яка приносить себе в жертву повністю, разом із кістками і волоссям. Про все, що б Еріка не зробила поганого матері, вона відразу ж шкодує, бо вона любить свою матусю, яку знає з раннього дитинства. Врешті Еріка, як і варто було сподіватися, йде на примирення, а при цьому гірко ридає. Мати охоче, занадто охоче погоджується на це, бо ж вона не може ображатися на власну доньку.

— А тепер я зварю нам кави, і ми вип'ємо її разом.

Вони п'ють каву, і коли Еріка доїдає пиріг, їй стає ще більше шкода маму. Вона уважно обдивляється залисини на материній голові. І не знає, що має сказати на це, так само, як вона не знала, що їй робити зі жмутками волосся. Вона про всяк випадок ще трохи плаче, бо мати вже старенька і рано чи пізно помре. І тому, що її власна юність теж уже минула. І просто через те, що все завжди закінчується, а натомість нічого не приходить.

Мати тепер розповідає доньці, чому вродлива дівчина не потребує жодних прикрас. Донька погоджується з її аргументами. У шафі Еріка має вже стільки суконь, і постає питання, навіщо вони їй, адже вона ніколи їх не вбирає. Вони висять у шафі без найменшої користі, просто прикрашають шафу. Мати не завжди може стримати доньку від купівлі одягу, але що стосується одягання, то тут її влада необмежена. Мати вирішує, що носитиме Еріка.

— У такому вигляді я не випущу тебе з дому, — говорить мати, побоюючись, що Еріка у такому вбранні піде до чужих чоловіків у їхні чужі домівки.

Сама Еріка теж дійшла висновку, що не носитиме своїх суконь. Обов'язком матері є допомогти прийняти правильні рішення і застерегти від неправильних. Тоді потім не доведеться загоювати ран, бо вдалося уникнути кривди. Мати краще сама скривдить власну дитину, а потім дбайливо стежитиме за процесом загоювання.

Розмова виходить із берегів і підходить до моменту, коли починається злісне перемивання кісточок усіх, хто може обійти Еріку.

— Це зайве, не можна дозволяти їм усе, що їм заманеться! А ти ще і сама цьому сприяєш! Ти могла би їх зупиняти, але ти така невміла, Еріко. Якщо вчителька послідовно перешкоджає цьому, то жодна з молодших, принаймні з її власних молодших учениць, не зробить незапланованої кар'єри як піаністка. Ти сама не досягнула цього, то чому повинні інші, а до того ж виховані тобою, досягнути більшого?

Еріка, все ще схлипуючи, бере в руки злощасну сукню, безрадісно і тупо вішає її у шафу, до інших суконь, костюмів, спідниць, плащів. Вона ніколи не вбиратиме цього всього. Вони просто повинні висіти тут і чекати на неї, аж поки вона увечері не прийде додому. А потім вона витягне їх із шафи, розправить на собі й уважно оглядатиме. Бо вони належать їй! Її мати може забрати їх у неї і продати, але не може вбрати сама, бо її мати, на жаль, занадто товста для цих вузеньких убрань. Вона не влізе в цей одяг. Він увесь належить тільки

Еріці. Їй одній. Сукня ще не знає, що вже закінчила кар'єру. Вона завершить своє існування неторкнутою, її ніколи не виведуть у світ. Еріка хоче тільки володіти речами і роздивлятися їх. Здалеку роздивлятися. Вона навіть не хоче приміряти ці речі, їй цілком достатньо прикласти до себе цю поезію з тканини і фарб, а потім повернутися кілька разів перед дзеркалом у звабливій позі. Так, ніби від подуву весняного вітру. Еріка щойно міряла сукню в магазині, але більше вона ніколи її не вбиратиме. Тепер вона вже не може навіть пригадати той короткий спалах радості, який викликала у неї сукня під час примірки. І ось зараз у неї стало на одну мертву сукню більше, але всі ці сукні продовжують залишатися її власністю.

Вночі, коли всі сплять і тільки Еріка самотньо вслухається у нічну тишу, а її вірна половинка, з'єднана з нею кровними зв'язками, її люба матуся у глибокому сні бачить нові способи катування, Еріка іноді, дуже рідко, потай відчиняє дверцята шафи і гладить долонею свідків своїх потаємних бажань. Хоча насправді ці бажання не такі вже й таємні, іноді вони просто кричать про те, скільки вони свого часу коштували, і про те, який у цьому всьому сенс. Кольори кричать теж, другим і третім голосом. Куди можна ходити в такому одязі без страху, що затримає поліція? Переважно Еріка вбирає спідницю і гольф, а влітку — блузку. Іноді мати зривається зі сну й підсвідомо відчуває: донька, ця марнославна миша, знову перебирає свій одяг. Мати цілковито певна цього, навіть якщо шафа, з почуття професійної гордості, і не скрипить дверцятами.

Найгірше в цьому те, що постійне придбання обновок до безкінечності відтягує момент, коли вони зможуть нарешті переселитися до нового помешкання, а Еріка при цьому постійно перебуває у небезпеці, що потрапить у сіті якогось звабника, і тоді одного ранку, не встигнеш спам'ятатися, а вже якийсь незнайомий чоловік сидить за столом і снідає, ніби яйце, підкинуте зозулею в чуже гніздо. Завтра, під час сніданку, Еріка гарантовано отримає суворе попередження за свою легковажність. Мати вчора могла померти від шоку і від ран на голові, які залишилися від вирваного волосся. Тепер Еріка як собі хоче, але повинна вчасно виплатити позику, навіть якщо для цього їй доведеться взяти більше учнів.

У її похмурій колекції, на щастя, бракує лише весільної сукні. Її мати не хотіла би стати матір'ю нареченої. Вона хоче залишитися звичайною мамою, саме так вона окреслює свій статус.

Але сьогодні — це сьогодні. Зараз усім час спати! Таку вимогу висловлює мати зі свого подружнього ложа, але Еріка все ще товчеться перед дзеркалом. Вигуки матері ранять її, ніби хтось встромляє їй гачки попід ребра. Вона швидко хапається за спідницю сукні, розшитої квітами. Ці квіти ще ніколи не бували на свіжому повітрі, не відчували на собі вологи. Еріка запевняє, що купила цю сукню в дорогій фірмовій крамниці модельного одягу у центрі міста. Якість тканини і роботи розраховані навічно, а допасованість залежить від фігури Еріки. Треба обмежувати себе у солодощах і виробах із тіста. З першого погляду на сукню в Еріки

з'являється візія: я могла би носити це роками, і воно ніколи не вийде з моди. Така сукня роками продовжуватиме залишатися актуальною! Еріка подумки захищає себе від нападок матері. Сукня ні в якому разі не вийде з моди. А мати повинна прискіпливіше пошукати у глибинах власного сумління відповідь на запитання, чи вона сама в молодості не носила таких суконь? Але вона з принципу заперечуватиме. А Еріка з упертості триматиметься думки, що це придбання себе виправдало, оскільки сукня ніколи не застаріє, Еріка зможе носити її з тим же успіхом і через двадцять років.

Мода швидко міняється. Сукню ніхто не носить, хоча зберігається вона в ідеальних умовах. Але ніхто не приходить і не вимагає показати її. Тому золоті часи цієї сукні давно минули, а якщо і повернуться коли-небудь, то не раніше, ніж через двадцять років.

Чимало учнів Еріки затято бороняться перед її методами, але батьки примушують їх підкоритися і старанно відпрацьовувати техніку гри. І тоді панна професор Когут теж може застосовувати методи тиску. Хоча більшість тих, хто тарабанить по клавіатурі, чемні і цікавляться мистецтвом, яке вивчають. Вони цікавляться цим мистецтвом навіть тоді, коли доводиться слухати гру інших музикантів, десь на концерті чи у музичному гуртку. Вони порівнюють, зважують, міряють, рахують. До Еріки приходять чимало іноземців, з кожним роком усе більше і більше. Відень — місто музики! Тільки те, що пережило випробування часом, і далі матиме вагу в цьому місті. На товстому білому пузі культури не схо-

дяться ґудзики, вони відриваються і відлітають, а культура, як і кожен невиловлений своєчасно з води труп, щороку тільки більше набрякає.

Шафа приймає у свої нетрі нову сукню. Ще одна! Мати незадоволена, коли Еріка виходить із дому. Ця сукня занадто яскрава, вона не личить її дитині. Мати вважає, що десь потрібно проводити чітку межу, хоча й не зовсім зрозуміло, що саме вона має цим на увазі. До цього місця, але не далі, — її мати мала на увазі саме це.

Мати переконує Еріку, що вона, Еріка, не така, як усі, а єдина і неповторна. І вартість цієї неповторності в очах матері постійно зростає. Уже зараз Еріка говорить про себе, що вона індивідуалістка. Вона стверджує, що ніколи і нікому не могла би підкоритися. І справді, вона кориться лише з великими труднощами. Такі, як Еріка, бувають лише в одному-єдиному примірнику і ніколи не повторюються. Її ні з ким не сплутаєш, усе, що ні з ким не сплутаєш, слід називати Ерікою. Вона ненавидить будь-які спроби уніфікації, наприклад, шкільна реформа, яка цілковито ігнорує індивідуальні особливості. Еріка не дасть кинути себе з іншими в один казан, прирівняти себе до інших, навіть якщо вони і мислять схоже до неї. Вона відразу ж бунтуватиме. Бо вона — це вона. Вона така, яка є, і цього вже не зміниш. Мати підозрює, що на Еріку погано впливають, поки мама цього не бачить, і намагається застерегти доньку насамперед від того, щоб якийсь чоловік не завадив їй бути собою. Бо Еріка — неповторна, хоча і сповнена внутрішніх суперечностей. І саме ці

внутрішні суперечності змушують Еріку рішуче виступати проти намагань розчинити її у загальній масі. Еріка — яскрава індивідуальність і сама-одна протистоїть натовпу своїх учнів, одна проти всіх, скеровує стерно корабля, який пливе по хвилях музичного мистецтва. Її ніколи не влаштовує короткий переказ змісту. Якщо хтось із учнів питає її про мету, вона завжди називає своєю метою гуманізм, й у такому ключі переповідає учням зміст Святого Писання від Бетховена, намагаючись присусідитися до генія музики на постаменті.

Із загальномистецьких та індивідуальнолюдських міркувань Еріка добуває квадратний корінь: вона ніколи не змогла би підпорядкуватися чоловікові після того, як багато років поспіль підпорядковувалася матері. Мати виступає проти можливого одруження Еріки, бо, як вона стверджує, моя донька ніколи і нікому не підпорядковуватиметься. Така вже вона є. Вона не повинна шукати собі пару, бо вона не вміє допасовуватися. І вона вже давно не юна. Якщо ніхто не поступається, сім'я приречена. Краще залишайся собою, — радить мати Еріці. Врешті, це мати зробила Еріку такою, якою вона зараз є.

— Ви досі не вийшли заміж, панно Еріко? — питає молочниця, і м'ясник теж питає.

— Ви ж знаєте, мені ніхто ніколи не подобається, — відповідає Еріка.

Еріка походить із сім'ї, де всі були сигнальними маяками, які самотньо стирчать посеред неозорих просторів. Їх зовсім небагато. Вони розмножуються вкрай неохоче й обережно, і у житті також поводяться дуже ощадливо і несміливо. Еріка

ка народилася після двадцяти років шлюбу, а її батько невдовзі збожеволів, і його ізолювали у лікарні, щоб він не становив небезпеки для оточення.

Не перериваючи добропорядного мовчання, Еріка купує сто грамів вершкового масла. У неї ще є мати, і ніякого чоловіка їй наразі не потрібно. Щойно у її сім'ї хтось досягає зрілого віку, як його відразу ж випихають геть і відрікаються від нього. З ним припиняють спілкуватися, щойно він, як і варто було сподіватися, проявляє себе як цілковитий невдаха. Мати молоточком перевіряє усіх членів родини і відкидає їх одного за одним. Вона сортує і відбирає. Перевіряє і відсортовує. Така методика дозволяє уникати паразитів, які постійно намагаються забрати те, що і тобі самому вкрай необхідно.

— Ми залишимося удвох, правда, Еріко, нам ніхто більше не потрібен.

Час іде, і ми минаємо разом із ним. Усі вони сидять під одним прозорим скляним ковпаком, яким накривають сири на обідньому столі: Еріка, усі її розкішні сукні, її мати. Ковпак підіймається лише тоді, коли хтось нагорі візьметься за ручку і піднесе накривку догори. Еріка схожа на комаху в бурштині, вона перебуває поза часом, поза старінням. Еріка не має власної історії і не встрягає в жодні історії. Ця комаха давно втратила здатність повзати і видряпуватися. Еріка запечена у формі нескінченності. Цю нескінченність вона радісно розділяє зі своїми улюбленими музикантами, але вона аж ніяк не може зрівнятися з ними у популярності. Еріка виборює собі хоча би крихітне місце під сонцем, щоб

не втрачати з поля зору справді великих композиторів. За це місце їй доводиться вести невпинну боротьбу, бо весь Відень мріє відвоювати собі тут хоча би латочку під дачну ділянку. Еріка обгороджує свою площу Старанності і починає закладати фундамент під будівлю. Вона чесно заробила собі це місце тривалим навчанням і виконанням музичних творів! Зрештою, виконавець — теж творча особистість. Він завжди приправляє зупу своєї гри чимось новим, додає щось і від себе — крапельку крові зі свого серця. Виконавець теж має свою скромну мету: зіграти добре. Але виконавець мусить підпорядковуватися композиторові, — вважає Еріка. Вона чесно зізнається, що це для неї проблема. Бо вона одночасно вміє і не вміє підпорядковуватися.

Але є одна мета, яка об'єднує Еріку з рештою виконавців: зіграти краще за інших!

У трамвай ВОНА втискається, зігнута під тягарем музичних інструментів, якими обвішана спереду і ззаду, а також під вагою портфеля, вщерть напханого нотами. Метелик, навантажений важкими предметами. Тварина відчуває, як дрімають у ній сили, яким недостатньо самої лише музики. Вона стискає у кулачках ручки футлярів зі скрипками, альтами, флейтами. Вона свідомо скеровує свої зусилля до злого, хоча має вибір. Цей вибір пропонує мама — широкий асортимент дійок на вимені корови-музики.

Своїми важкими духовими та струнними інструментами і нотними зошитами вона штовхає людей попереду себе у спини і в животи. Обгорнені салом тіла відпружинюють її

зброю, ніби ґумові буфери. Іноді вона під настрій бере в одну руку свій інструмент разом із сумкою, кулаком іншої з силою вдаряє у чиєсь зимове пальто, накидку, грубу вовняну куртку, яка не промокає під дощем. Вона оскверняє австрійський національний одяг, який огидно оскалює до неї свої ґудзики із оленячого рогу. Немов камікадзе, вона використовує саму себе як зброю. А потім знову завдає тонким кінцем інструмента удару по натовпу брудних після роботи людей, — одного разу це буває скрипка, іншим разом — важкий альт. У години пік, наприклад, о шостій вечора, вже на самому етапі розгону і впихання до трамвая можна завдати ударів великій кількості людей. Розвернутися явно немає жодної можливості. Але це ВОНА — виняток із правил, підтвердження яких так чисельно мозолять їй очі довкола, і мати раз по раз переконливо втовкмачує їй, що саме вона є винятком із правил, єдиною дитиною своєї матері, і це повинно бути помітно неозброєним оком. Щодня ВОНА бачить у трамваї людей, схожою на яких сама ВОНА нізащо б не хотіла стати. ВОНА проорює натовп із прокомпостованими квитками і без них, натовп тих, хто щойно сів, і тих, хто вже готується до виходу, тих, хто нічого не отримав там, звідки їде, і не має на що сподіватися там, куди прямує. Вони зовсім не шикарні. Дехто вже вийшов ще до того, як встиг по-справжньому вмоститися всередині вагона.

Якщо натовп силою виштовхує її назовні на зупинці, з якої ще далеко до її дому, вона слухняно виходить із вагона, притлумлює в собі вибух люті, який переходить у стискання кулаків, і терпляче чекає на зупинці наступного трамвая,

який приїде так само неминуче, як рано чи пізно у кожній молитві чується «Амінь». Ці ланцюжки ніколи не обриваються. А потім вона переходить до нового нападу із новим натхненням. Вона важко продирається разом зі своїми інструментами у натовпі тих, хто повертається з роботи, і вибухає у самій середині, наче бомба. Вона спеціально загороджує прохід і повторює:

— Вибачте, я зараз виходжу.

Ясна річ, усі тільки радіють, що вона нарешті виходить. Їй негайно слід вийти геть із чистого громадського транспорту! Його придумали не для таких, як вона! Пасажири, які придбали квитки, не повинні терпіти такого!

На неї озираються і думають, що музика з раннього дитинства піднімає їй настрій і звеличує душу, а насправді підіймається лише її кулак. Іноді пасажири накидаються із несправедливими звинуваченнями на юнаків із потертими наплічниками, яким швидше схильні приписати такі негарні вчинки. Такому юнаку наказують вийти і йти геть до своїх друзів, не чекаючи, поки хтось у добротній вовняній куртці дасть йому здачі.

Народний гнів, як відомо, завжди має рацію на всі свої заплачені за квиток три шилінги і може довести це кожному контролерові. Він гордо простягає закомпостований квиток і вважає, що відтепер трамвай належить йому одному. Йому не доведеться тижнями труситися й обливатися холодним потом на появу контролера.

Одна дама, яка особливо чутлива до болю, раптом верещить: її сильно вдарили по гомілці, а це ж життєво важлива

частина скелета, на яку опирається вся її вага. Але у цій небезпечній для життя тісняві знайти винного просто неможливо. Натовп накриває хвиля звинувачень, прокльонів, образ, погроз і скарг. Із роззявлених ротів вириваються нарікання на власну важку долю, а винні у всьому, ясна річ, інші. Усі стоять, притиснуті одне до одного, ніби сардини у бляшанці, але для того, щоб опинитися в олії, їм слід спершу дістатися додому.

Вона розлючено копає кістляву ногу якогось старого. Одного дня її товаришка по навчанню, під ногами якої двома вічними вогниками горять неймовірно високі каблуки і яка вбрана у підшитий хутром плащ модного фасону, питає із привітною посмішкою:

— Що це таке ти носиш за собою і як це називається? Я маю на увазі цю коробку, а не твою голову над нею.

— Це так званий альт, — увічливо відповідає ВОНА.

— Що це таке? Альт? Я ще ніколи не чула такого чудернацького слова, — викривляються у посмішці густо намазані помадою губи. — Щоб хтось брав із собою на прогулянку дивну штуку, яка називається ант чи якось там ще і яка невідомо для чого взагалі потрібна. І кожен повинен тікати їй із дороги, бо цей ант займає страшенно багато місця. ВОНА може відкрито вийти з цим на вулицю, ніхто не арештує її на місці злочину.

І тепер усі — і ті, хто важко повис на петлях, причеплених до горішніх поручнів, і нечисленні щасливчики, яким вдалося зайняти сидяче місце, марно витягують шиї, щоб роздивитися людей довкола себе. Але не можуть знайти жодно-

го підозрілого обличчя, на власника якого можна було би накинутися і звинуватити у тому, що він поставив їм на ногу щось важке.

— Мені хтось щойно посмів стати на ногу, — виливається із чиїхось вуст ковток поганої літератури.

Хто винен? Склад відомого на весь світ Першого Віденського трамвайного суду збирається на засідання, щоб винести вирок і покарати винних. У кожному фільмі про війну завжди знаходиться принаймні один доброволець, навіть якщо шукають смертників. Але цей боягузливий тхір ховається за нашими терплячими спинами. Цілий натовп схожих на щурів робітників, яким незабаром виходити на пенсію, перекинувши через плечі свої ящики з інструментом, вивалюється надвір, а їх активно підпихають ззаду ліктями і колінами. Тепер цим трударям доведеться цілу зупинку йти пішки! Якщо якийсь баран серед вагонних овечок порушує загальний спокій, йому необхідно ковтнути свіжого повітря, а це можливо тільки надворі. Праведний гнів, із яким потім треба буде накинутися вдома на дружину, потребує кисню, а без нього ще невідомо, чи справно функціонуватиме. Щось неокресленої форми і кольору похитнулося, послизнулося і мало не впало, ще хтось скрикує, ніби вжалений. Густий отруйний віденський туман накриває цю народну трамвайну галявину. Хтось навіть кличе ката, бо йому завчасу зіпсували увесь вечір. Настільки сильно дратуються ці люди. Їхній вечірній відпочинок, який мав початися ще двадцять хвилин тому, сьогодні увечері відміняється. Або ж цей відпочинок брутально завершили, розірвали, як вкриту

кольоровими написами життєву пачку жертви, пачку із акуратно складеною інструкцією з користування всередині, — і тепер цю пачку вже не поставиш назад на полицю так, щоб ніхто не бачив. Жертва вже не може непомітно потягнути собі нову, нерозірвану пачку, бо це кваліфікуватиметься продавцем як крадіжка. Тихо йдіть за мною і не озирайтеся! Але двері, які нібито ведуть, чи то здавалося, що ведуть до кабінету завідувача філії, — це лише псевдодвері, а за стіною новісінького супермаркету вже немає жодних акційних пропозицій тижня, там починається ніщо, цілковите ніщо, сама лише темрява, і покупець, який ніколи не був скнарою, раптом провалюється у прірву. Хтось заявляє, вживаючи типових для тутешніх мешканців бюрократизмів:

— Негайно звільніть приміщення вагона!

А з його черепа стирчить густий жмуток вовни гірського козла, бо чоловік одягнутий у мисливський костюм.

ВОНА встигає вчасно нахилитися, щоб застосувати ще один підлий прийомчик. Але спершу ЇЙ доведеться утворити на підлозі довкола себе чимале звалище музичних інструментів. Довкола неї вибудовується щось на зразок паркану. Ідеться про імітацію зашнуровування черевика, а насправді вона перетворює шнурівку на зашморг для сусіда по вагону. Вона сильно щипає за литку то одну, то іншу жіночку неподалік від себе, усі ці жіночки однакової міцної статури. Наприклад, ось цій вдові гарантовані синці. Дама, яку покалічили таким безсоромним чином, підскакує догори, схожа на потужний світлий струмінь підсвіченого увечері фонтана, що йому врешті вдалося опинитися в центрі уваги, коротко

і ясно описує свій сімейний стан і погрожує, що цей стан (а насамперед її покійний чоловік) загрожує нападниці фатальними наслідками. А потім вона кличе поліцію! Поліція не з'являється, бо ж не може вона турбуватися про все нараз.

А на ЇЇ обличчі тим часом розпливається вираз невинної піаністки. ВОНА робить вигляд, ніби усі її думки і помисли скеровані лише у напрямку таємничої і незбагненної, орієнтованої на найтонші та найсильніші людські почуття музичної романтики, і ні на що більше ВОНА не може відволіктися навіть на мить. А народ в один голос заявляє:

— Ця дівчина з кулеметом під пахвою точно ні в чому не винна.

Народ, як це з ним часто трапляється, знову помилився.

Іноді трапляються уважніші жертви, і тоді як наслідок вказують на справжню злочинницю:

— Це була ти!

ЇЇ питають, що вона може сказати на своє виправдання у яскравому світлі сонця дорослої мудрості. ВОНА не каже нічого. Пломба, яку їй вшили під язик, тепер успішно не дає їй несвідомо видати себе. Вона не захищається. Хтось звинувачує когось за знущання з глухонімої. Хоча здоровий глузд і примушує сумніватися, що скрипальки бувають глухонімими. Але, можливо, вона просто глухоніма, а скрипку везе комусь іншому. Пасажири не можуть дійти спільної думки і відмовляються від наміру покарати винну. Їхні думки вже зайняті вечіркою на вихідних, і на це витрачається чимало кілограмів думок. Алкоголь знищує решту інтелектуальної субстанції. Країна алкоголіків. Місто музики. Ця

дівчинка зазирає у широчінь світу високих почуттів, а її оскаржувач щонайбільше занадто глибоко зазирає у бокал пива, тому присоромлено замовкає під її поглядом.

Вона не пхатиметься до виходу, це нижче її гідності, скрипальки й альтистки не пхаються у натовпі. Задля такого задоволення вона погоджується навіть на ризик запізнитися додому, де на порозі на неї вже чекатиме мати із секундоміром у руці і дивитиметься на неї сповненим докору поглядом. Вона погоджується ще і на ці випробування, попри те що вже ціле пообіддя присвятила музиці, її обдумуванню, грі на скрипці і висміюванню слабших від себе виконавців. Вона хоче викликати у людей страх і тремтіння. Саме такі відчуття збирають у собі програмки концертів у філармонії.

Відвідувач філармонії відштовхується від того, що написано у нього в програмці, аби якнайкраще описати своєму сусідові ті сильні й трагічні відчуття, які до найглибших закутків зворушують його душу, коли він слухає цю музику. Напередодні він читав щось таке схоже. Трагізм Бетховена, трагізм Моцарта, трагізм Шумана, трагізм Брукнера, трагізм Ваґнера. Усі ці трагізми тепер стали цілковитою його власністю, а сам він у свою чергу володіє взуттєвою фабрикою Пошль або гуртівнею будматеріалів Ріґайлер. Бетховен натискає кнопку страху, і після цього слухняно підстрибує вся команда. Одна пані професор вже давно перейшла зі страхом на «ти». Вже років десять вона намагається розгадати таємницю моцартівського «Реквієму». Але досі не просунулася і на міліметр, бо цей витвір мистецтва неможливо роз-

гадати. Ми не здатні його збагнути! Пані професор вважає, що це найбільш геніальний твір за всю історію музики, написаний на замовлення, і це незаперечно для неї і нечисленного кола обраних. Пані професор належить до тих просвітлених, хто усвідомлює, що існують на світі речі, які неможливо дослідити. Що тут ще можна пояснювати? Неможливо пояснити, як щось таке взагалі могло бути створене. Те саме стосується деяких віршів, які просто не слід піддавати жодному аналізу. «Реквієм» замовив таємничий незнайомець у чорному кучерському плащі. Пані професор та інші, хто бачив цей фільм про Моцарта, знають, що то була сама смерть! З цими думками вона прокушує оболонку довкола одного з найвідоміших композиторів і намагається примоститися десь поряд. Іноді буває таке, що поряд із геніями інші теж ростуть.

Гидкі людські натовпи безперестанку товчуться довкола НЕЇ. Хтось постійно намагається заволодіти Її увагою. Плебс не лише цілковито безпідставно вважає себе уповноваженим розпоряджатися мистецтвом, він ще й простягає руки до митця. Він облаштовується всередині митця і відразу ж пробиває кілька вікон у зовнішній світ, щоб бачити, що там робиться, і щоб його могли бачити. Своїми спітнілими пальцями цей Ріґайлер встукує в інструмент те, що належить тільки Їй. Непрохані й небажані гості, вони намагаються співати разом із господинею кантилени. Вологим пальцем вони знаходять основну тему, намагаються підібрати до неї супровід, але їм це не вдається, тож вони задовольняються тим, що задоволено кивають, коли впізнають повторення

основної теми. Для більшості людей задоволення від мистецтва обмежується впізнаванням того, що вони, на їхню думку, впізнають.

Повнота відчуттів переповнює пана м'ясника. Він не може захистити себе від емоцій, хоча і звик до кривавої роботи. Він застигає від здивування. Він не сіє, не жне, він не має музичного слуху, але зате його можуть побачити на концерті, а біля нього і тих із жіночої частини його сім'ї, хто захотів із ним піти.

ВОНА стукає стареньку бабцю у праву п'ятку. Для кожної фрази вона знаходить заздалегідь обране місце. Тільки ВОНА одна може пересунути на належне місце почуте колись. Вона запаковує невігластво і беззмістовне мекання цих ягнят у свою зневагу і карає цим ягнят. Її тіло перетворюється на велетенський холодильник, у якому добре зберігається мистецтво.

Її інстинкт чистоти надзвичайно вразливий. Брудні тіла утворюють довкола неї ліс із дерев, зі стовбурів яких стікає смола. І це не лише тілесний бруд, найгірші з нечистот, які збираються під пахвами і поміж стегон, найтонший сморід старечої сечі чи нікотину, який випаровується крізь пори зморщеної шкіри, не лише гори найдешевшого їдла, випари якого підіймаються з дна шлунка, ледь відчутний восковий запах лупи, корости, і не лише слабопомітний, а для досвідчених і яскраво виражений сморід мікрочастинок їхніх випорожнень з-під нігтів — усі ці залишки позбавлених кольору продуктів харчування, які спалює організм, цих сірих шкарубких засобів досягнення задоволення, якщо це, ясна

річ, можна вважати задоволенням, які люди ковтають, усе це тероризує ЇЇ нюх, ЇЇ смакові залози — ні, найгірше ВОНА почувається, коли вони об'єднуються і виступають усі разом, безсоромно наслідуючи одне одного. Деякі навіть проникають у думки інших, оволодівають захованою у найглибших закутках увагою.

І за це їх слід карати. І ВОНА карає. І вона вже не зможе позбутися їхньої присутності. Вона кусає їх, тягає зубами, як пес свою здобич. Але вони попри все товчуться у ній усередині, розглядають найпотаємніші закутки ЇЇ внутрішнього світу і відважуються стверджувати, що не знають, що з цим робити і що це їм зовсім не подобається! Вони наважуються казати навіть таке, що їм не подобається музика Вебера чи Шьонберґа.

Її мати без дозволу відкручує горішню частину ЇЇ черепа, самовпевнено запихає руку всередину і перевертає там все догори дном. Вона порушує порядок і вносить безлад, не кладе нічого на місце. Вона витягує назовні якісь деталі на свій вибір, уважно роздивляється під лупою, а потім викидає геть. Інші ж вона, навпаки, чистить і пуцує щіткою, віхтем і ганчіркою. Потім енергійно висушує це і знову кидає всередину. Так, ніби вставляє лезо до м'ясорубки.

Ось новенька бабуля, яка щойно зайшла до трамвая, але досі не купила квиток. Їй здається, що вона може приховати свою появу у цьому вагоні. Взагалі-то вона давно опинилася поза всіма можливими входами і добре це знає. Їй уже немає сенсу ні за що платити. Квиток на той світ у неї в кишені. Цей квиток мав би бути дійсним і у трамваї.

І ось ця дама питає Її, як пройти кудись-там. ВОНА не відповідає, хоча добре знає дорогу. Дама не заспокоюється і продовжує чіплятися до всіх пасажирів вагона, примушує їх підійматися зі своїх місць і вишукувати під ними потрібну їй вулицю. Вона схожа на похмуру мандрівницю лісовими шляхами, яка виробила собі звичку тоненькою паличкою ворушити невинні мурашники і порушувати їхній спокій. Вона провокує потривожених комах випускати кислоту. Вона належить до людей, які принципово підіймають кожен камінчик, шукаючи під ним змію. Ця дама точно прочісує кожну, навіть найменшу лісову галявину у пошуках грибів або ягід. Це такий тип людей. Вони просто не можуть заспокоїтися, поки з кожного твору мистецтва не витиснуть усе до кінця і не пояснять це вголос усім і кожному. У парку, перш ніж сісти на лавку, вони витирають її носовичком. Ножа і виделку у ресторані про всяк випадок протирають серветкою. Костюм свого близького родича вони старанно почистять щіткою для одягу в пошуках волосся, листів, масних плям.

І ось ця дама голосно обурюється, що ніхто не здатен пояснити дорогу. Вона вважає, що ніхто не хоче цього зробити. Ця дама втілює у собі неосвічену масу, яка має у необмеженій кількості одну-єдину рису: войовничість. Вона боротиметься з усіма і кожним, якщо буде така необхідність.

ВОНА виходить на тій самій вулиці, про яку питала дама, і перед виходом дивиться на бабцю нищівним поглядом.

Буйволиця все розуміє, і її очі наливаються кров'ю від люті. Незабаром вона описуватиме цей епізод зі свого жит-

тя подрузі за обідом із яловичини і квасолі, намагатиметься продовжити своє життя на крихітний відрізок оповіді, ігноруючи той факт, що поки триває ця розповідь, час невблаганно збігає. І водночас краде у дами можливість пережити ще якусь пригоду.

ВОНА ще кілька разів озирається на цілковито дезорієнтовану даму, перш ніж повертає на добре знайому стежку до рідної домівки. ВОНА вищирює зуби у посмішці до дами, забуваючи, що сама за кілька хвилин перетвориться на купку попелу під потужним полум'ям материного гніву, адже ВОНА повертається із запізненням. І все мистецтво світу не зможе її втішити, хоча мистецтву і приписують чимало чудодійних властивостей, зокрема здатність потішати. А іноді саме воно стає причиною страждання.

Еріка — квітка вересу. Її назвали на честь цієї квітки. Перед народженням дитини матері марилося, що це буде несмілива і ніжна істота. А коли вона спостерігала за шматком глини, який випав із її власного нутра, то не вагаючись взялася за його формування, щоб зберегти чистоту і витонченість. Забирала все зайве, тут і там. Кожна дитина, якщо її не стримувати, інстинктивно тягнеться до бруду і сміття. Мама дуже рано вибрала для Еріки професію, пов'язану з мистецтвом, але таку, яка дозволяла б рано чи пізно витиснути гроші з витонченості, здобутої важкою працею, а водночас збирати довкола мисткині натовпи шанувальників її таланту, які захоплювалися б нею й аплодували. І ось Еріка нарешті готова, максимально витончена, тепер вона повинна

впрягтися у віз мистецтва і негайно починати творити. Така дівчина, як вона, не створена ні для примітивних завдань, ні для важкої домашньої роботи, ні для рукоділля. Вона створена для витонченості класичного танцю, співу, від народження призначена для музики. Мрією матері було виховати доньку-піаністку світової слави, а щоб дитина не загубилася у світі інтриг, мати на кожному кроці прибиває до стін вказівники, не втрачаючи нагоди стукнути і саму Еріку, якщо вона раптом не хоче старанно вправлятися. Мати застерігає Еріку від заздрісного натовпу, який складається переважно з осіб чоловічої статі й постійно намагається забрати у неї вже відвойоване. Не дай збити себе з пантелику! На жодному з етапів, якого досягає Еріка, їй не дозволено спочивати на лаврах, вона не має права засапано зупинитися і спертися на мить на своє кайло, яким довбає лід, а мусить без зупинок прямувати далі. Дикі звірі з лісу небезпечно наближаються і також прагнуть затягнути Еріку до себе, перетворити її на тварину. Конкуренти намагаються затягнути її на край урвища, обіцяючи нібито показати чудовий краєвид. Але зірватися і впасти донизу так легко! Мати детально описує їй, як виглядає падіння у прірву, описує так, щоб дитина боялася. На самому вершечку гори на неї чекає світова слава, яка дається лише обраним. Там віє холодний вітер, а митець стоїть самотній і не приховує своєї самоти. Але поки мати жива і старанно тче візерунки майбутнього для Еріки, може йтися лише про одну мету — абсолютна висота всесвітньої слави.

Мати, яка обома ногами твердо стоїть на землі, підпихає до неї Еріку знизу. І вже незабаром Еріка не торкається біль-

ше ногами рідного материнського ґрунту, а опиняється на плечах когось іншого, хто за допомогою інтриг відвоював її у матері. А це дуже непевна опора! Еріка кінчиками пальців ніг спирається на матір, своїми тренованими пальчиками хапається за вершечок гори, але незабаром, на жаль, укотре виявиться, що це ще не була вершина, а лише черговий виступ, який тільки здавався вершиною, і вона напружує м'язи рук і тягнеться, старанно пнеться догори. І ось уже її ніс вистромлюється над краєм виступу, а очі відразу ж помічають перед собою нову скелю, ще більш стрімку, ніж попередня. Але крижана фабрика слави уже має тут свою філію і зберігає свої продукти, формуючи з них велетенські брикети, щоб заощадити на коштах утримання складу. Еріка облизує один із блоків і вважає свій шкільний академконцерт головною нагородою конкурсу імені Шопена. Тепер їй здається, що бракує лише кількох міліметрів, і вона вже опиниться нагорі!

Мати вичитує Еріку за надмірну скромність.

— Ти завжди опиняєшся серед останніх! Твоя ввічлива скромність нікому не потрібна. Слід завжди опинятися у першій трійці, всі, хто фінішує пізніше, відразу ж опиняються на сміттєзвалищі.

Так вчить її мати, яка хоче для своєї дитини тільки добра, і тому не пускає її на вулицю, щоб та в жодному разі не бігала там наввипередки, пропускаючи заняття музикою.

Еріка не любить виділятися. Вона скромно тримається осторонь і чекає, що інші досягнуть чогось замість неї, —

скаржиться ображена самиця-мати. Мати гірко нарікає, що їй доводиться самій усього досягати для своєї дитини, а потім енергійно кидається в гущавину боротьби. Еріка гордо відходить у тінь, за що не отримує ні копійки на нові колготки чи трусики.

Усім друзям і родичам, тим небагатьом, з ким вони все ще продовжують спілкуватися, адже вже дуже давно ведеться боротьба за те, щоб відгородити дитину від поганого впливу оточення, мати розповідає, що народила геніальну дитину.

— І я все чіткіше це усвідомлюю, — виривається з її вуст.

Еріка — справді геніальна піаністка, просто її талант ще не відкрили. Бо по-іншому вона вже давно, ніби комета, злетіла би високо над горами. У порівнянні з цим народження Ісуса — просто дрібниця.

Сусіди кивають на знак згоди. Їм подобається слухати, коли дівчинка грає. Це як по радіо, тільки безкоштовно. Достатньо лише відчинити вікна або, скажімо, двері, і звук заповзає всередину і поширюється, ніби отруйний газ, по всіх закутках. Сусіди, які прагнуть спокою, вистежують Еріку по кутах і просять припинити тероризувати їхній слух. Мати розповідає Еріці про те, як усі сусіди захоплено відгукуються про її музичні здібності. І захоплення матері несе Еріку, ніби плиткий потічок згусток слини. І вона щиро дивується, коли чує сусідські скарги. Про скарги мати їй нічого не казала!

З роками Еріка вдосконалює своє вміння зверхньо дивитися на людей і перевершує в цьому навіть власну матір.

— Мамо, ці невігласи нічого не розуміють, вони не вміють слухати музику, у моїй професії треба звертати увагу лише на відгуки фахівців.

Але мати не згодна:

— Не слід недооцінювати думку простих людей, вони сприймають музику серцем і отримують при цьому більше радості, ніж манірні пересичені естети.

Сама мати нічого не розуміє в музиці, але вперто намагається запрягти доньку в музичну запряжку. Між матір'ю і донькою ведеться чесна і жорстока боротьба-помста, бо дитина розуміє, що давно переросла матір у музиці. Дитина стала кумиром матері, і за своє поклоніння мати просить лише дрібницю: життя дитини. Мати збирається сама вирішити, як найкраще використати дитяче життя.

Еріка не має права спілкуватися зі звичайними людьми, їй дозволено лише слухати їхні похвали. Фахівці, на жаль, не хвалять Еріку. Її доля, очевидно, цілковито позбавлена музичного слуху, тому постійно проходить повз Еріку Когут, відвертаючи обличчя геть, і вибирає собі у фаворити якихось там Бренделя, Арґеріх, Полліні і т.д. Доля хотіла би не ставати ні на чий бік і не збирається клювати на розцяцьковану приманку. Еріка не красуня. А якби вона захотіла стати привабливішою, мати відразу ж заборонила би їй. Еріка марно простягає руки назустріч долі, доля не має в планах пе-

ретворити її на геніальну піаністку. Еріку струшують на землю, ніби стружку з верстата. Еріка не розуміє, що відбувається, бо ж вона давно нічим не поступається справді великим музикантам.

І ось одного разу Еріці доводиться пережити повний провал під час важливого підсумкового концерту в музичній академії, це сталося на очах повного залу слухачів, її конкурентів, на очах матері, яка сидить окремо від усіх і витратила останні гроші на концертну сукню для доньки. Згодом Еріка отримає ляпаса від матері, бо навіть повні невігласи здогадалися про те, що Еріка провалилася. Навіть якщо вони не помітили цього, стежачи за рухами її рук, то відчитали з виразу її обличчя. Еріка вибрала для виконання не твір, який точно сподобався б широкій публіці, а зіграла Мессіана[1], хоча мати і застерігала її від такого вибору. Такі твори ніколи не дадуть доньці заволодіти серцями натовпу, який мати з донькою завжди зневажали: перша — бо сама була лише крихітною, непомітною частинкою цього натовпу, а друга — тому, що не хотіла бути крихітною, непомітною частинкою натовпу.

Похитуючись, Еріка сходить зі сцени, публіка невпевнено перешіптується, а мати отримує осоромлену дитину і розписується у бланку на отримання. Вчителька Еріки, у мину-

[1] *Олів'є Мессіан* (1908—1992) — французький композитор, музика якого насичена складними ладовими і ритмічними структурами.

лому сама відома піаністка, теж сварить учениці за неуважність. За те, що втрачено таку чудову нагоду, а більше така нагода може і не трапитися. Незабаром настане день, коли Еріці ніхто більше не заздритиме і не буде прагнути опинитися на її місці.

Їй не залишається нічого іншого, як стати вчителькою музики. Це справжній удар долі для віртуозної піаністки — раптом опинитися в оточенні невмілих новачків, які помиляються на кожній ноті, а також тих, хто вже навчився бездушно тарабанити по клавішах. Консерваторії та музичні школи терпляче беруть на себе багато тих, чиє місце на смітнику або в кращому випадку — на футбольному полі. Чимало юнаків і дівчат, як у старі добрі часи, все ще прагнуть до мистецтва, найчастіше їх спонукають до цього батьки, які самі нічого не розуміють у мистецтві, знають тільки те, що мистецтво це існує. І це їх страшенно тішить! Багато кого мистецтво від себе відкидає, бо ж повинні, врешті, існувати якісь межі. У своїй вчительській кар'єрі Еріка з особливою любов'ю проводить межу між здібними і бездарними, відсортовування компенсує їй власні травми, зрештою, її свого часу теж відсортували як чорну вівцю зі стада. Учні та учениці Еріки зібрані з найрізноманітніших сортів, але жоден із них ніхто і близько не приправлений нічим смачненьким. Яскрава пурпурова троянда трапляється серед них лише зрідка. З декого Еріці вже за рік вдається з успіхом витиснути «Сонатину» Клементі, а інші у той самий час із сопінням продовжують борсатися в «Етюдах для початківців» Черні,

а на екзаменах їх відсіюють, бо ці діти не можуть знайти ані зернятка, ані листочка, тоді як батьки переконані, що їхні чада давно харчуються делікатесами.

Із обдарованими і працьовитими Еріка займається з більшим задоволенням, хоча почуття її при цьому неоднозначні. З цих учнів можна витиснути сонати Шуберта, «Крайслеріану» Шумана, або найвищі показники досягнень життя учнів класу фортепіано — сонати Бетховена. Робочий інструмент, «Бьозендорфер», сортує цю невиразну масу, а поряд із ним стоїть вчительський «Бьозендорфер», на якому грає тільки Еріка, коли треба вивчити п'єсу для двох фортепіано.

Кожні три роки учнів переводять на наступну сходинку, для цього існують іспити. Найбільше роботи перед цими іспитами випадає Еріці, якій доводиться розганяти сонний мотор учнівського завзяття до максимальних оборотів і при цьому постійно тиснути на педаль газу. Іноді мотор учня, якого обробляють таким чином, ніяк не може завестися, бо насправді його цікавлять зовсім інші речі, які з музикою мають лише стільки спільного, що у його обіцянках, які він нашіптує у вушко дівчини, час від часу повторюється слово «музика». Еріка такого не любить і борониться, наскільки може. Часто перед іспитом Еріка вчить своїх підопічних, що найважливішим є зіграти твір у правильному настрої, відповідному до задуму автора, а дрібні помилки у виконанні — це не дуже страшно. Але її слова не досягають оглухлих від страху вух. Бо для багатьох її учнів музика — це спосіб вирватися з глибин пролетарських низів до висот чистого

мистецтва. Згодом вони теж стануть учителями і вчительками музики. Вони бояться, що їхні вологі від страху пальці через пришвидшене серцебиття потраплять не на ту клавішу. Еріка може говорити собі про інтерпретацію скільки завгодно, а їх цікавить лише зіграти без помилок від початку до кінця.

Думки Еріки зосереджуються на приємному — на Вальтері Клеммері, вродливому блондинові, який віднедавна приходить на урок першим, а йде додому останнім. Вона мусить визнати, що він — лише старанна посередність. Він — студент Політехніки, де вивчає силу струму та інші його корисні властивості. Останнім часом він чекає, аж поки піде останній учень, і просиджує біля неї всі уроки, починаючи від перших несміливих доторків до клавіш і аж до фінальних акордів шопенівської «Фантазії фа-мінор, опус № 49». Він поводиться так, ніби у нього маса вільного часу, але це навряд чи можливо на останньому курсі навчання. Одного разу Еріка запитала його, чи не хотів би він повправлятися грати Шьонберґа замість того, щоб марно сидіти. Чи у нього немає з собою конспектів, які йому треба вивчити? Чи він не ходить на лекції, семінари, лабораторні? Він каже, що у нього канікули. Про це вона не подумала, хоча серед її учнів багато студентів. Канікули в музичній школі не співпадають із канікулами в університеті, а якщо бути зовсім точним, то від мистецтва взагалі не буває відпустки, мистецтво переслідує митця всюди, але митцю це навіть подобається.

Еріка здивовано питає:

— Пане Клеммер, ви знову прийшли першим? Я ніколи не повірю, що людина, яка вивчає «Опус № 33-б» Шьонберґа, як це робите ви, може тішитися, слухаючи пісеньки зі збірника «Весело зіграємо, гарно заспіваємо». Навіщо ви слухаєте все це?

Старанний Клеммер бреше, що користь можна отримати від усього, можливо, невелику, але від усього.

— Чогось корисного можна навчитися навіть у бездарнішого початківця, якщо мати достатньо сильну тягу до знань, — каже цей брехун, якому немає більше чим зайнятися. — А коли навчишся, слід переступити це і піти далі. На дрібних досягненнях учень не може зупинятися, бо тоді доведеться втрутитися його вчителям.

А крім того, юнак стверджує, що дуже любить слухати, як грає його вчителька, не має значення, що саме — простенькі мелодійки чи складні акорди в сі-мажорі. Еріка відповідає:

— Не робіть компліментів своїй старій вчительці, пане Клеммер.

А він відповідає:

— Що ви таке кажете, ну яка ви стара! А щодо компліментів, то це теж неправда, бо говорю я лише те, в чому цілковито переконаний.

Іноді цей гіперстаранний учень випрошує у неї додаткові завдання до того, що вона приділяє йому грати. Він благально зазирає в очі своїй вчительці й, затамувавши подих, чекає

на її помах руки. А вчителька зі своєї недосяжної висоти охолоджує його запал:

— Ну аж настільки добре ви свого Шьонберґа ще не вивчили.

Учень зі щирою радістю довіряє себе такій вчительці, навіть якщо вона і дивиться на нього зверхньо, скеровуючи його зусилля твердою рукою.

— Мені здається, що цей красунчик закохався у тебе, — роздратовано іронізує мати, коли заходить за Ерікою до консерваторії, щоб потім прогулятися разом із нею у центрі міста. Вони йдуть, узявшись попід руки, притягнуті одна до одної складним і заплутаним плетивом родинних зв'язків. Погода слухається їх, як оркестр диригентську паличку. На вітринах розкладено багато такого, що Еріці ні в якому разі не варто бачити, саме через це мати і прийшла за нею. Елегантне взуття, сумочки, капелюшки, прикраси. Мати веде доньку в обхід, нібито для того, щоб вони могли краще насолодитися такою чудовою погодою. У парках усе цвіте, а найбільш помітні троянди і тюльпани, які не мусять щовесни купувати свої шати. Мати розповідає Еріці про природну красу, якій не потрібні жодні штучні прикраси. «Вона чудова сама собою, як і ти, Еріко. Що ж тобі ще потрібно?»

І ось вони вже наближаються до восьмого району, який дає про себе знати смородом туалету і свіжим запахом сіна у яслах. Мати зітхає із полегшенням, їй вдалося відбуксирувати доньку повз вітрини модних крамниць, аж до злітної

смуги Йозефштедтерштрассе. Мати тішиться, що ця прогулянка не принесла їм ніяких додаткових витрат, хіба що підошви взуття трохи стерлися. Але краще так, ніж якби довелося стерпіти, що хтось витирає ноги об дам Когут.

У цьому районі мешкають здебільшого доволі старі люди. Найбільше серед них жінок поважного віку. Пані поважного віку, матусі Когут пощастило, вона має молодше доповнення, яким може пишатися і яке турбуватиметься про неї до самої смерті. Тільки смерть може їх розлучити, і саме такий пункт призначення написаний на Еріці, цьому додатку до багажу матері. Час від часу у районі трапляється серія убивств, і кілька бабусь помирають у своїх захаращених макулатурою лисячих норах. Тільки Бог знає, куди зникають їхні ощадні книжки, а також боягуз-убивця, який не полінувався зазирнути під матрац. Зникають і прикраси, кілька дорогих цяцьок. А єдиному синові, законному спадкоємцеві столового срібла, нічого не залишається. Восьмий район — популярне місце для вбивств. Неважко дізнатися, де саме живе та чи інша бабулька. Фактично у кожному тутешньому будинку на посміховисько сусідам живе як мінімум одна така мумія, яка слухняно відчиняє двері кожному, хто назве себе співробітником газової контори. І хоча всіх їх уже не раз попереджали про небезпеку, вони все одно продовжують відкривати свої серця і свої двері назустріч усім, бо вони дуже самотні. Так розповідає стара пані Когут молодшій панні Когут, щоб відлякати її від думки коли-небудь залишити свою матір саму.

А ще тут живуть дрібні чиновники та спокійні офісні клерки. Мало дітей. Каштани цвітуть, а у Пратері[1] цвітуть дерева. У Віденському лісі вже зеленіє виноград. На жаль, пані Когут не можуть навіть мріяти про те, щоб коли-небудь розгледіти все це як слід, бо у них немає машини.

Але вони часто їздять трамваєм до якоїсь старанно вибраної кінцевої зупинки, на якій виходять разом із усіма іншими і вирушають у мандрівку. Мати і донька, трохи схожі на веселих тіток Чарлі Франкенштайна, за спинами у них наплічники. Точніше, наплічник несе тільки донька, а у ньому всередині, сховані від допитливих очей, поміщаються і ті кілька дрібниць, що належать матері. Черевики з міцними підошвами. Дощовики, які, згідно із порадою довідника подорожнього, ніколи не слід забувати, вирушаючи в мандри. Береженого Бог береже. Обидві дами бадьоро крокують босоніж. Вони не співають дорогою, бо ті, хто розуміється на музиці, ніколи не намагаються зіпсувати її своїм співом.

— Ну майже як за часів Айхендорффа[2], — щебече матуся. — Бо ж уся справа у духовності, у здатності відчувати природу!

І справа навіть не у самій природі. Цією особливою духовністю обидві дами щедро наділені, бо вони вміють тіши-

---

[1] *Пратер* — парк розваг і відпочинку у Відні.

[2] *Йозеф фон Айхендорфф* (1788—1857) — німецький поет-романтик, автор численних віршів, які оспівують красоти природи.

тися природою всюди, де б вона не потрапила їм на очі. Якщо вони проходять повз гомінкий струмок, то обов'язково вип'ють із нього води. Сподіваємося, що ніяка косуля не напісяла туди. А якщо дорогою трапиться товстий стовбур дерева або густий підлісок, то можна і самим по одній присісти біля нього і попісяти. А інша тим часом уважно озиратиме околиці, щоб ніхто чужий не пройшов повз і не підглядів.

Такі прогулянки дають їм наснагу на новий робочий тиждень, під час якого у матері не так багато роботи, а з доньки щодня п'ють кров учні.

— Тобі сьогодні знову тріпали нерви? — щовечора невтомно питає мати піаністку-невдаху Еріку.

— Нічого страшного, все гаразд, — відповідає донька, яка все ще не втратила надію попри те, що мати щодня старанно цю надію руйнує. Мати скаржиться на брак амбітності у доньки. Дитина слухає ці нещирі нарікання вже понад тридцять років, але продовжує удавати, ніби ще на щось сподівається, хоча і знає, що найбільший успіх, який ще може випасти на її долю, — це професорське звання, яким її і зараз уже іноді називають і яке присвоює президент. Це відбувається під час святкування якогось чергового ювілею і дається за багаторічну службу. А потім, зрештою, до цього не так уже і далеко, буде пенсія. Мерія Відня у цьому питанні доволі щедра, але людей мистецтва пенсія завжди вражає, ніби удар блискавки. У кого вона влучає, тому не позаздриш.

Мерія Відня доволі брутально переривает процес передачі мистецького досвіду одним поколінням іншому. Обидві дами не втомлюються повторювати, як сильно вони вже тішаться, передчуваючи момент, коли Еріка нарешті вийде на пенсію! На цей період у них уже існують детально розроблені плани. До того часу вони вже давно виплатять кредит за власне помешкання і за всі необхідні для нього меблі. А також придбають шматок землі десь у Нижній Австрії, де можна почати будівництво. У них повинен бути власний будиночок, тільки їхній, для них обох. Хто планує своє життя, той ніколи не пропаде. Хто дбає про майбутнє, не бідуватиме у скрутні часи. Матері на той момент виповниться близько ста років, але вона точно буде ще при силі.

Осіннє листя на землі Віденського лісу яскраво спалахує у сонячному світлі.

Подекуди з-під землі пробиваються весняні квіти, мати з донькою зривають їх і беруть із собою. Так їм і треба. Не треба було поспішати, — вважає пані Когут-старша. Ці квіточки, на думку Еріки, чудово виглядатимуть у їхній вазі з Ґмундена зі світло-зеленого скла.

Дівчинка-підліток живе у резервації, де її охороняють від усього. Від шкідливих впливів і від спокус. Бережуть тільки від розваг, але не від роботи. Мати і бабуся, озброєна до зубів жіноча бригада, намагаються відігнати усіх мисливців чоловічого роду, а якщо буде потреба, то не цуратимуться і за-

стосування фізичної сили. Обидві старші жінки, жіноча плоть яких давно зів'яла і позаростала, з готовністю кидаються на кожного чоловіка, щоб він не зміг дістатися до їхньої кізоньки. Ні кохання, ні пожадання не повинні зіпсувати їхнє виплекане чадо. Закам'янілі, ніби силікон, розкішниці обох старих жінок бряцають сухим стукотом, мов клешні напівмертвого жука-рогача, але не можуть нічого зловити. Тому вони відщипують потроху плоть своєї юної доньки й онуки, розриваючи її на шматочки, а їхні панцирі сторожко охороняють молоду кров, щоб ніхто чужий не міг підкрастися близько й отруїти її. З усіх боків дитина оточена шпигунами, які пильно стежать за її пересуваннями поза домом, а потім детально звітують вихователькам про побачене за горнятком кави. Вони розповідають кожну найдрібнішу деталь, а за це їх частують домашнім пирогом. А потім розвідниці раптом повідомляють, що бачили дорогоцінну дитину біля старої греблі зі студентом із Ґраца! Тепер дитину більше не випускають саму з дому, аж поки вона не виправиться і не відшиє шанувальника.

Вікна сільської бабусиної хати виходять у долину, де живуть інші завзяті шпигунки, а ті продовжують за звичкою вдивлятися у свої бінокліі. Вони іноді забувають навіть позамітати біля власних дверей і не займаються господаркою, коли нарешті настає літо і приїздять гості з міста. Потічок тече по галявині. Великий кущ ліщини заважає спостереженню, закриває воду, і далі невидимий потічок тече вже по інший бік куща, по сусідській галявині. Ліворуч від будинку

галявина стрімко підіймається і губиться в лісі, частина якого належить селянам, а решта — державі.

З усіх боків насуваються і заважають спостереженню хвойні ліси, але тут вам завжди точно буде відомо, чим зараз займаються ваші сусіди, як і сусідам буде відомо, чим займаєтеся ви. Корови стежками бредуть на вигін. За будинком ліворуч — порожня буда вугляра, праворуч — лісопосадка, на якій рясно червоніють суниці. Над самим будинком — хмари, птахи, серед них яструби і канюки.

Яструб-мати і канюк-бабуся забороняють довіреній їм дитині виходити за межі гнізда. Вони ріжуть ЇЇ життя товстими скибками, а сусідки перемивають їм кісточки. Кожну скибочку, в якій ще ворушиться хоча би щось живе, вважають прогнилою і нещадно вирізають. Якщо дитина забагато швендяє по двору, це шкідливо, краще нехай позаймається музикою. Внизу, біля греблі, збираються юнаки, і туди ЇЇ тягне. Вони голосно сміються, збираються групками. Там, серед селянок, ВОНА могла би бути зіркою. А її постійно вчать бути зіркою. Їй з дня на день повторюють, що вона — центр всесвіту і довкола неї все обертається, їй достатньо сидіти нерухомо, і обов'язково з'являться лицарі, які обожнюватимуть її. Вона знає, що вона найкраща, бо їй завжди це повторюють. Але перевірити це їй ніхто не дає.

Долаючи спротив, скрипка нарешті спирається об підборіддя, хоча рука й піднімає її вкрай неохоче. Надворі світить сонце і вабить купатися. Сонце спонукає роздягнутися перед іншими, але це суворо заборонено старими жінками вдома.

Пальці лівої руки до болю притискають сталеві струни до грифа. З тіла нещасного інструмента, яке піддають тортурам, з важким стогоном вивільняється дух Моцарта. Дух Моцарта кричить від болю з глибин пекла, бо виконавиця не відчуває нічого, але мусить видобувати з інструмента звуки. І звуки вириваються назовні зі скреготом і скрипом. ВОНА не мусить боятися критики, найважливіше — це видавати хоча б якісь звуки, бо це означатиме, що дитина підіймається звуковою драбиною у вищі сфери, а тіло відкидає лежати поряд мертвою оболонкою. Зірвану оболонку доньки уважно обстежують на предмет використання особами чоловічої статі й енергійно струшують. Після завершення гри вона може знову вбрати своє тіло, посвіжіле, підсушене і підкрохмалене. Позбавлена відчуттів власних і недоступна для чужих.

Мати дошкульно зауважує, що якби ЇЇ воля, то вона значно більше уваги приділяла би хлопцям, ніж грі на фортепіано. Це фортепіано щороку треба настроювати, бо у суворому альпійському кліматі воно дуже швидко втрачає хороший звук. Настроювач приїздить із Відня потягом і, важко дихаючи, підіймається угору, куди, як стверджують ці божевільні, хтось додумався витягнути рояль, і це на висоту тисячу метрів! Ладнач пророкує, що цей інструмент витримає ще максимум рік або два, а потім іржа, гниття і пліснява потроху його зжеруть. Мати дбає про хороший настрій інструмента і все тугіше закручує кілочки для доньки, вона не дбає про настрій дитини, а лише про те, щоб зберегти свою материнську владу над цим неслухняним, занадто вразливим і живим інструментом.

Мати наполягає на тому, щоб відчиняти вікна, коли донька «дає концерт», отримуючи свою солодку нагороду за старанні заняття, бо сусідам теж належиться їхня порція задоволення від прослуховування чарівних мелодій. Мати і бабуся, озброєні біноклями, ревно стежать, щоб сусідські селяни і родичі тихо і дисципліновано сиділи на лавках перед своїми будиночками й уважно слухали. Сусідка продає їм молоко, сир, масло, яйця й овочі, тому змушена сидіти перед своїм домом і слухати. Бабуся хвалить сусідку за те, що вона нарешті має можливість покласти руки на коліна і відпочити, насолоджуючись музикою. Вона все життя цього чекала. І нарешті, на старості років, дочекалася. Ну, як усе знову було чудово! Літні відпочивальники теж сидять поряд і слухають Брамса.

— За своє чудове тепле молоко ви отримуєте чудову якісну музику, — радісно щебече мати.

Сьогодні для господині та її гостей гратимуть свіжоприщепленого дитині Шопена. Мати нагадує доньці, що грати слід гарно і голосно, бо сусідка недочуває. Отож, сусіди слухають нову, незнану їм досі, мелодію. Їм доведеться слухати її ще не раз, аж поки вони не впізнаватимуть мелодію із заплющеними очима. А ми ще і двері відчинимо, щоб вони могли краще чути. Брудний прибій класичної музики вихлюпується через усі отвори будинку і стікає вздовж схилу в долину. Сусідам здається, що вони

стоять біля самого інструмента. Достатньо їм відкрити рота, і ще тепле молоко Шопена само потече їм у горло. А потім потече ще Брамс, цей композитор незадоволених, особливо жінок.

Вона збирає сили, розправляє крила і кидається вперед, на клавіатуру, яка своєю чергою мчить їй назустріч, ніби земля під час авіакатастрофи. Ноти, які їй не вдається взяти з першої спроби, вона просто пропускає. Ця тонка помста своїм музично неосвіченим мучителькам, пропускання звуків, дає їй крихітне лоскотливе задоволення. Пропущений звук дилетант не почує, а фальшивий відразу ж примусить відпочивальників зірватися зі своїх шезлонгів на рівні ноги. Що там таке грають, на горі? Вони щороку платять господині немалі гроші за сільську тишу і спокій, і ось тут із гори долинає галаслива музика.

Обидві опікунки-отруйниці уважно дослухаються до гри своєї жертви, вони, ніби павуки, вже майже висмоктали з неї всі соки. Павуки-хрестовики у вишитих сорочках і кольорових фартухах. Навіть одяг вони шанують більше, ніж відчуття своєї полонянки. Вони вже гріються у променях власних мрій про те, якою скромною буде їхня дитина, хоча і зробить світову кар'єру. Доньку й онуку до певного часу ховають від світу, щоб потім вона перестала бути власністю мами і бабусі, а належала уже цілком цьому великому світу. Вони радять світові зачекати трохи, бо дитину можна буде довірити світові лише згодом, трохи пізніше.

— Дивися, скільки у тебе сьогодні знову зібралося слухачів! Не менше семи людей там, унизу, у різнокольорових шезлонгах. У тебе справжній іспит сьогодні.

Але що їм доводиться почути після того, як брамсування нарешті завершується? Знизу, від нахабних відпочивальників, ніби у відповідь на щойно почуте, долинає гучний регіт. З чого вони так бездушно сміються? Невже вони зовсім позбавлені поваги? Мати і донька, озброївшись глечиками для молока, вирушають донизу в похід помсти, на захист честі Брамса. Літні відпочивальники користаються нагодою, аби поскаржитися на галас, який заважає їм насолоджуватися природою. Мати роздратовано відповідає, що у сонатах Шуберта є більше лісового спокою, ніж у самому лісі. Тільки вони цього не здатні зрозуміти. Мати зверхньо відвертає від них обличчя і разом із маслом і своєю плоттю від плоті гордо і самотньо підіймається на висоту своєї гори. Донька з не меншою гордістю йде слідом і несе глечик із молоком. Вони обидві з'являться на люди лише завтра увечері. А гості ще довго спілкуватимуться на свою улюблену тему — про смаки сільського самогону.

ВОНА почувається ізольованою від світу, бо її справді від усього ізолювали. Інші йдуть далі за неї, досягають більшого, переступають через неї. Вона становить для них майже непомітну перешкоду. Мандрівник проходить повз, а вона залишається, ніби просяклий маслом шматок паперу, обгортка від канапки, яка лежить на стежці і хіба що вітер зрідка пересуне її на інше місце. Папір не може самостійно

рушити далі, він зогниє на своєму місці. Це гниття триватиме роками, і ці роки будуть схожі один на одного, ніби близнюки.

Єдина невеличка розвага — її двоюрідний брат приїхав у гості і наповнив дім своєю галасливою присутністю. Але недостатньо його самого, — він приводить додому ще і своїх знайомих, а до нього тягнуться інші, ніби метелики до світла. Брат — студент медицини, і він відразу ж опиняється в центрі уваги сільської молоді, бо у нього весела і життєрадісна вдача, він цікавиться спортом. Він полюбляє розповідати медичні анекдоти, і його вважають своїм, бо він поводиться по-свійськи, розуміє жарти. Він схожий на скелю серед жвавого потоку сільської молоді, яка постійно крутиться довкола нього і в усьому намагається наслідувати. Раптом у домі завирувало життя, бо чоловіки завжди приносять життя у дім. Жінки, які керують усім у домі, з гордістю дивляться на юнака, якому треба випустити пару. Вони застерігають його лише від підступних дівчат, які хотіли б женити його на собі. Цей юнак любить випускати пару у всіх на очах, йому потрібна публіка, і він її отримує. Навіть Її сувора мати посміхається. Зрештою, чоловікові доведеться виходити назовні, у вороже доросле життя, а донька тим часом повинна самовдосконалюватися музично, аж поки не надірветься.

Хлопчина носить вузенькі плавки, а на дівчатах йому подобаються сміливі бікіні, новинка у моді епохи. Разом зі своїми друзями він із точністю до сантиметра вимірює все, що

дівчина могла би йому запропонувати, і дуже прискіпливо оцінює те, чого їй бракує. Із сільськими дівчатами він грає у бадмінтон. Він дуже старається навчити їх цього мистецтва, для якого потрібна насамперед зосередженість. Він охоче демонструє кожній дівчині, як слід тримати ракетку, а дівчина тим часом соромиться через своє надто тісне бікіні. Вона заощаджувала на модний купальник зі своєї зарплати продавчині. Дівчині хотілося би вийти заміж за майбутнього лікаря, тож вона і намагається продемонструвати фігуру, щоб лікар бачив, що може отримати. Він не мусить купувати кота в мішку. Його власні геніталії ледь поміщаються у невеличкому мішечку з тканини, який прив'язаний до його стегон двома шнурочками із петлями на кінчиках, праворуч і ліворуч. Прив'язані не дуже старанно, бо він не надто цим переймається. Іноді шнурки розв'язуються, і хлопець їх поправляє. Це такі своєрідні міні-плавки.

Але найбільше з усього тут, на горі, де юнак любить збирати на себе захоплені погляди, йому подобається показувати перед публікою найновіші прийоми борця, якими він володіє. Він навчився також кількох складних кидків дзюдо і тепер використовує кожну нагоду, щоб продемонструвати своє вміння. Його захватам не може опиратися жоден дилетант, який нічого не розуміє у цьому виді спорту, тож супротивники швидко опиняються на землі. Із вуст численних спостерігачів зривається гучний регіт, а жертва добродушно сміється і собі, щоб не почуватися принижено. Дівчата сиплються йому до ніг, мов перестиглі фрукти, які падають із дерева. Цьому юному спортсмену залишається тільки під-

няти і з'їсти їх. Дівчата голосно пищать, стежать одна за одною і використовують вигідні ситуації. Вони з реготом і писком скочуються вниз уздовж схилу, падають на камінці або на лопухи і знову пищать. А над ними стоїть юнак і тріумфує. Дівчину, яка погоджується на таке, він просто бере за руку і з силою притискає її долоню до землі. Він використовує хитрий захват, неможливо побачити збоку, як саме він це робить, але під тиском його сили і підступного прийомчика жертва опускається на коліна, до ніг переможця. Частково він змушує її до цього, частково вона сама піддається. Хто би зміг опиратися такому студентові? Якщо він в особливо гарному гуморі, то дівчині, яка повзає по землі, дозволяється цілувати його ноги, бо по-іншому він її не відпустить. Ноги цілують, а покірна жертва сподівається після цього на інші поцілунки, солодші, бо їх таємно дають і таємно беруть.

Сонце нагріває юні голови. З невеличкого плаского басейну підіймається фонтан блискучих бризок. ВОНА грає на роялі і не звертає уваги на гучний регіт, який хвилями докочується нагору. Її мати категорично проти, щоб вона звертала на це увагу. Мати стоїть на веранді і сміється, вона сміється і тримає у руках тарілку з випічкою. Мати говорить, що юність буває лише раз, але її ніхто не чує у загальному шумі.

Одним вухом ВОНА прикипіла до галасу, який здіймає її кузен із дівчатами. Вона постійно вслухається у те, як він своїми здоровими зубами відкушує кусні від часу і з апети-

том ковтає їх. ЇЙ самій час щосекунди болить усе більше, ніби годинник, її пальці вбивають секунди у клавіші. У кімнаті, де вона займається, вікна заґратовані. Тінь від ґрат утворює хрест, який ніби виставляють перед вампіром, який хоче висмоктати з неї кров.

Юнак із розгону стрибає у басейн, щоб охолодитися. Воду щойно набрали, вона крижана, з криниці, тільки сміливі, яким належить світ, наважуються зануритися у неї. Смішно випльовуючи воду, ніби кит, юнак випливає на поверхню. ВОНА помічає це, навіть не дивлячись на нього. Під гучні викрики «браво» його свіжоспечені подруги сиплються слідом за ним у басейн, скільки їх там поміститься. І починають бризкати одне на одного під загальний регіт.

— Вони все повторюють за ним, — поблажливо сміється мати. І старенька бабуся, їхня з двоюрідним братом спільна, теж кульгає надвір, щоб поспостерігати за тим, як бавиться молодь. На бабусю теж бризкають, бо студент не зупиняється ні перед чим, навіть перед старістю. Але бабуся тільки сміється із витівок свого жвавого онука. Мати робить йому суворе зауваження, бо він поліз у воду розігрітий після біганини, але потім і вона регоче разом із усіма, її аж трясе від нападів реготу, коли хлопець дуже схоже починає наслідувати тюленя. Мати трясеться і здригається, ніби у неї всередині перекочуються скляні кульки. Хлопець уже захопився своєю роллю і тепер підкидає догори старий м'яч, а потім намагається зловити його на ніс, але жонглювати він не вміє.

Усі стоять, зігнуті від реготу, з їхніх очей течуть сльози. Хтось голосно співає йодли. Інший йому відповідає, як прийнято тут, у горах. Незабаром усі підуть обідати. Тож краще охолодитися до того, ніж після, коли це вже небезпечно для здоров'я.

Останні звуки рояля замовкли, відбриніли, Її жили розслабляються, дзвенить дзвінок будильника, який мати наставила особисто. Вона обриває музичну фразу посередині і різко підстрибує вгору, біжить на вулицю, повна складних молодих почуттів, щоб встигнути застати ще хоча б останні крихти загального співу і забави. Двоюрідну сестру на вулиці зустрічають із розумінням. Тебе знову так довго заставляли грати? Мати могла би дати тобі хоч трохи спокою під час канікул. Але мати не дозволяє погано впливати на дитину. Хлопець, який не курить і не п'є, вгризається міцними зубами у бутерброд із ковбасою. І хоча от-от буде готовий обід, жінки не можуть відмовити своєму улюбленцю і не дозволити з'їсти шматок хліба. Потім хлопець щедро наливає малинового сиропу, сировину для якого було зібрано власноручно, у півлітрове горнятко, наповнює його водою з криниці й виливає собі у горлянку. Так він відновив свої сили. Він задоволено поплескує себе долонею по м'язистому животі. Мати і бабуся можуть годинами дискутувати про здоровий апетит хлопця. Вони намагаються перевершити одна одну, описуючи кулінарні подробиці, цілими днями сперечаються про те, що хлопець більше любить їсти — телячі відбивні чи свинину. Мати питає племінника, як про-

сується його навчання, а він відповідає, що хотів би зараз на якийсь час забути про навчання. Йому хочеться повною мірою насолодитися власною юністю. Колись і йому доведеться зітхати, що молодість давно минула.

Хлопець помічає Її і радить їй частіше посміхатися. Чому ВОНА завжди така серйозна? Він радить їй зайнятися спортом, бо спорт дає привід для радості, і взагалі це добре для здоров'я. Двоюрідний брат голосно сміється, пригадуючи, скільки радості йому самому дає спорт, і його сміх такий гучний, що з рота аж вилітають крихти від щойно спожитого бутерброда. Він аж постогнує від задоволення. І з усіх сил потягується. Він обертається довкола своєї осі, ніби дзиґа, а потім, наче мертвий, падає навзнак на галявину. Але не переживайте, він відразу ж знову схоплюється на рівні ноги. Ось і настав момент, щоб продемонструвати свій коронний прийом борця кузині, яку слід трохи розвеселити. І двоюрідна сестра справді тішиться, зате тітка дратується.

І ось не встигла ВОНА отямитися, а її вже тягне кудись донизу. Подорож без зворотного квитка. Вона складається уздовж своєї осі, лист кидають до скриньки, а ліфт підіймається догори. Перед її очима швидко обертаються дерева, маленька веранда із численними кущами диких троянд, з її поля зору зникають люди, які стоять довкола. Її тягнуть догори. Її ребра міцно стискають, і від цього перехоплює подих, волохаті груди хлопця зникають над її головою, горизонт пересувається кудись убік, і ось на рівні її очей уже опиняються шнурівки, на яких тримаються плавки хлопця

і ховають у мішечку його чоловічий орган. Просто перед її очима опиняється маленький червоний Еверест у збільшеному вигляді, а під ним довгі світлі волосини стегон. Ліфт різко зупиняється. Перший поверх. Десь іззаду, в її спині, тріщать кісточки, ніби шарніри, скриплять занадто сильно стиснуті суглоби. І ось вона вже на колінах, ура! Хлопцеві знову вдалося перемогти дівчину. Під час літніх канікул вона стоїть на колінах перед своїм двоюрідним братом, одна канікулярна дитина перед іншою. В Її очах от-от забринять сльози, заблищать на обличчі, а вона підіймає голову, щоб подивитися на викривлену в гримасі сміху маску, яка от-от лусне по швах від натуги. Цей пустун легко впорався з нею, і тепер він тішиться зі своєї перемоги. Її втоптують у землю на гірській галявині. Мати здіймає крик, як це місцеві дозволяють собі поводитися з її донькою, котрою всі захоплюються.

Червоний мішечок, наповнений плоттю, рухається, совгається туди-сюди перед Її очима. Він належить спокуснику, якому ніхто не може опиратися. Вона на мить притискається до нього щокою. Сама не знає, навіщо. Вона просто хоче відчути його, доторкнутися хоча б раз до цієї блискучої ялинкової прикраси губами. На секунду ВОНА стає адресатом цієї посилки-мішечка. Вона лоскоче його губами чи, може, підборіддям? Це знову трапилося попри її волю. Хлопець не здогадується, що він викликав у своїй кузині нестримний каменепад. Вона дивиться і дивиться. Мішечок схожий на препарат, розпростертий під мікроскопом. Нехай ця мить ще трохи потриває, вона просто чудова.

Ніхто нічого не помітив, усі зібралися довкола їжі. Хлопець миттю відпускає ЇЇ і відступає на крок. Через непередбачені обставини цілування ніг, яким ця вправа зазвичай завершується, сьогодні не буде. Він трохи схиляється вперед, щоб розслабитися, нерішуче підстрибує з місця у повітря і широкими стрибками зі сміхом тікає геть. Галявина ковтає його, жінки кличуть їсти. Але хлопець побіг геть, вистрибнув із гнізда. Він не відгукується. Незабаром він зовсім зникне з поля зору, і лише кілька його сільських друзів з усіх сил намагаються його наздогнати. Починається гонитва. Мати м'яко дорікає йому вслід за легковажність і пустощі. Вона так старалася і готувала для нього їжу, а тепер стоїть ні в сих ні в тих.

Хлопець повернеться нескоро. Соловейко в гаю чудово співає. Усі сидять на веранді і грають у карти. Метелики у напівпритомному стані кружляють довкола гасової лампи. Але ЇЇ немає. ВОНА сидить одна у своїй кімнаті, забута всіма, бо важить занадто мало. Вона ні на кого не тисне. Вона розгортає кілька шарів паперу і дістає бритву. Бритву вона завжди носить із собою, куди б не йшла. Лезо бритви посміхається їй, ніби наречений до своєї обраниці. ВОНА обережно перевіряє лезо, воно дуже гостре. Потім кілька разів притискає лезо до долоні, але не настільки глибоко, щоб зачепити жили. Це зовсім не боляче. Метал входить у шкіру, ніби у масло. На мить у шкірі, досі цілій, з'являється вузенька щілина, ніби у скарбничці, а потім назовні виливається кров, яку так важко буде зупинити. Щоразу вона

робить чотири надрізи. І цього достатньо, інакше можна стекти кров'ю. Лезо знову миють і пакують у папір. Яскраво-червона кров продовжує текти з ран і вимазує все на своєму шляху. Вона тепла і безшумна, це навіть приємно. Вона така ріденька. Тече, не зупиняється. І фарбує все червоним. Чотири надрізи, з яких тече кров. На підлозі і на постелі чотири струмочки об'єднуються в один потужніший. Покапали сльози. За сльозами, за гіркими і світа не бачить. Ось уже натекла невеличка калюжка крові. А кров усе тече і тече, тече і тече.

Вчителька Еріка, як завжди, ретельна, сьогодні виходить із будівлі для своїх музичних занять без відчуття жалю. Її непомітне зникнення супроводжується звуками сурм і фанфар, перемішаними з трелями скрипок, звуки яких долинають із широко відчинених вікон і зливаються в один звук. Цей звук лине їй навздогін. Еріка легко перестрибує зі сходинки на сходинку. Сьогодні мати не чекає на неї. І Еріка моментально вирішує піти у напрямку, в якому вона вже кілька разів ходила. Цей шлях не веде просто додому, можливо, дорогою її підстерігатиме якийсь розкішний вовк, злий вовк, який спирається на телеграфний стовп і виколупує із зубів рештки м'яса своєї останньої жертви. Еріка хотіла би встановити якусь нову межу у своєму доволі одноманітному житті і запросити вовка поглядом. Вона побачить його вже здалеку і вслухатиметься у звуки, з якими рватиметься тканина і тріскатиме шкіра. Це все трапиться пізно ввечері. З неба музичної напівправди раптом звалить-

ся їй на голову справжня пригода. Еріка цілеспрямовано крокує вперед.

Розкриваються і знову закриваються ущелини вулиць, бо Еріка ніяк не може вирішити, чи повертати туди. Вона лише застигло дивиться вперед, коли якийсь чоловік раптом підморгує їй. Він зовсім не схожий на вовка, і тому її тіло не реагує, а лише застигає, твердішає, перетворюється на сталь. Еріка махає головою, ніби велетенська голубка, і чоловіки проходять повз, ідуть собі далі, не затримуючись. Чоловіки лякаються, що їхня поява викликає такий зсув ґрунту. Кожному чоловікові відразу вилітає геть із голови ідея використати або захистити цю жінку. Еріка надає своєму обличчю зверхнього виразу, ніс, рот, усе перетворюється на стрілку-вказівник, яка пробиває дійсність наскрізь і має означати: вперед, тільки вперед. Ґрупка підлітків брудно жартує, озираючись на Еріку. Вони не знають, що мають справу з пані професор, і не виказують належної поваги. Спідниця в клітинку і складку закриває коліна Еріки, рівно коліна, ні міліметра вище, ані нижче. А до неї Еріка вбрала шовкову блузку, яка закриває верхню частину її тіла. Папка з нотами, як завжди, під рукою, застібка закрита. І сама Еріка старанно закрита на всі замки.

Сідаємо на трамвай, він везе у передмістя. Тут не діє звичайний міський тариф, і Еріка змушена купити додатковий квиток. Здебільшого вона сюди не їздить. У такі місця ніхто не їздить просто так, тільки у разі потреби. З її учнів теж

мало хто живе тут. Музика не затримується тут надовше, ніж кілька хвилин, поки крутиться платівка у музичному автоматі.

Невеличкі кнайпи на розі вулиць вже випльовують на тротуари своє світло. У плямах світла сваряться між собою групки людей, бо хтось комусь знову щось сказав не так. Еріка бачить багато такого, чого не бачила ніколи раніше. То тут, то там заводяться мопеди, або їхні мотори несподівано пробивають повітря спицями тріскотливих звуків. А потім вони поспіхом зникають, ніби поспішають на домовлену зустріч. Наприклад, у центрі тутешньої общини, де сьогодні проводиться якийсь культурний захід і де не хочуть бачити мопедів, бо вони порушують мир і спокій. Переважно на сидінні цього малопотужного двоколісного пристрою вмощуються дві особи, щоб заощадити місце. Не кожен може собі дозволити мопед. У цих місцях будь-який, навіть найменший засіб пересування завжди набитий пасажирами. Часто серед густо запакованих родичів на задньому сидінні гордо вивищується старенька прабабуся, її везуть на прогулянку цвинтарем.

Еріка виходить. Далі вона прямує пішки. Не роззирається ні праворуч, ні ліворуч. Працівники супермаркету зачиняють на замок двері, а перед дверима завершують свої останні пульсуючі розмови домогосподарки. Чийсь дискант перебиває чийсь баритон і наполягає на тому, що виноград був зовсім гнилий. Особливо ті ягоди, які опинилися на дні пластмасової коробки. Тому сьогодні власниця дисканта

його і не купувала, про що тепер повідомляє всіх і кожного своїм деренчливим голосом, вивалюючи на своїх слухачів купу сміття зі скарг і докорів. Якась касирка за зачиненими дверима ніяк не може розібратися зі своїм апаратом і знайти помилку. Якась дитина їде на гуляйнозі, а поряд іде і ниє інша, вимагаючи, щоб їй теж, як і обіцяли, дали покататися. Дитина на самокаті не звертає уваги на менш респектабельного друга. Еріка думає собі, що на вулицях інших районів таких самокатів уже не побачиш. Їй колись у дитинстві теж подарували такий, і вона дуже з цього тішилася, але їй не дозволяли кататися, бо відомо, що вулиця дуже небезпечна для дітей.

Після ваговитого ляпаса матері чотирирічна дівчинка нагадує ляльку-неваляйку, яка ніяк не може прийти до рівноваги, її голова якийсь момент безпорадно хитається на шиї. Але потім дитяча голова таки стабілізується на своєму місці і видає із себе жахливі верески, на що нетерпляча жінка відповідає новим ляпасом. Дитяча голова вже зараз має на собі сліди невидимого чорнила, на неї у житті чекає ще чимало прикрого. Жінка тягне в руках важкі торби, і їй не до дитини, хай собі хоч в каналізацію провалиться. Для кожного нового удару вона спершу змушена поставити на землю важкі торби, а це додає їй роботи. Але їй здається, що це зусилля себе виправдовує. Дитина вивчає мову сили, але вона не любить вчитися, й у школі це теж буде помітно. Дівчинка володіє лише кількома найпотрібнішими словами, але зрозуміти її крізь сльози практично неможливо.

Незабаром і жінка, і її плаксива дитина залишаються в Еріки за спиною. Нехай би так і залишалися стояти там назавжди. Вони ніколи не зможуть достосуватися до стрімкого кроку часу. Караван Еріка йде вперед. У цій дільниці стоять лише житлові будинки, але це поганий район. Припізнілі батьки сімейств боком прослизають у брами будинків, де вони, ніби несподівані удари молота, падають на своїх домашніх. Дверцята останніх автомобілів зі стукотом зачиняються, горді і впевнені у собі, бо малолітражні автомобілі тут явні мазунчики у сім'ях і можуть собі дозволити майже все. Вони привітно поблискують фарами і залишаються стояти біля тротуарів, а їхні власники поспішають вечеряти. Той, хто сьогодні не має власного житла, прагне його мати, але навряд чи зможе собі дозволити здійснити цю мрію, навіть якщо йому дадуть кредит в якомусь банку. Той, чия домівка тут, саме у цій дільниці, більш охоче перебуває поза домом, ніж удома.

Усе більше чоловіків трапляється на дорозі Еріки. Жінки, ніби під дією таємних чарів, усі разом зникли у норах, що їх тут називають помешканнями. О такій порі вони самі на вулицю не виходять. Хіба що разом із іншими членами сім'ї можуть сходити на пиво або в гості до родичів. Вони виходять із дому тільки разом із кимось із дорослих чоловіків. Але попри це їхня присутність й активна діяльність відчувається на кожному кроці. Кухонні запахи. Іноді тихеньке постукування баняків або виделок. Блакитним промінцем пробивається спершу з одного, а далі з багатьох вікон світло

першого вечірнього серіалу для всієї сім'ї. Цими блискучими скельцями прикрашає себе ніч, яка щойно вступає у свої права. Фасади перетворюються на пласкі театральні куліси, за якими нічого не приховується; усе там однакове і прагне ще більшої схожості. Реальними є лише звуки з телевізора, тільки там відбувається щось справжнє. В усій околиці в один і той же час усі люди переживають ті самі емоції, хіба що трапляються поодинокі винятки, коли хтось перемикає з першого каналу на другий і дивиться передачу «Християнський світ». Цим індивідуалістам детально розповідають про євхаристичний конгрес і подають детальну статистику. Сьогодні той, хто хоче відрізнятися від інших, повинен заплатити належну ціну.

І ось тут чути схожі на гавкіт турецькі інтонації. Відразу ж відгукується і другий голос — гортанний сербохорватський контратенор. Купки чоловіків, яких ніби вистрілили з дитячого лука, кожен із них прийшов сюди окремо, а тепер вони становлять одне ціле — під аркою міської залізниці, яка везе до міста, що перетворилося на зал, де знімають стриптиз. Це один зі звичайних віадуків, над яким їздять потяги залізниці. Під ним міститься специфічний заклад, де старанно використано кожен вільний сантиметр площі. Туркам форма арки, мабуть, віддалено нагадує мечеть. Або все це разом нагадує гарем. Арка, під якою містяться клітки з оголеними жінками. Вони виходять, одна за одною, по черзі. Венерина гора в мініатюрі. Тангойзер уже зовсім близько і от-от вдарить своїм посохом по каменю. Арка побудована

з цегли, і всередині вже не одному чоловікові вдалося подивитися на гарних жінок. У цьому невеличкому закладі, де витягуються біля шеста і крутять стегнами голі жінки, все дуже добре продумано. Ці жінки змінюють одна одну. Їхня черговість добре розрахована, так, щоб підігрівати зацікавлення постійних клієнтів і тих, хто вирішив сьогодні засидітися подовше, їм пропонується через однакові проміжки часу дивитися на різні тіла. По-іншому вони більше не прийдуть. Це чимось схоже на абонемент. Урешті-решт клієнти приносять сюди свої важко зароблені гроші і кидають їх у бездонну, вічно роззявлену щілину. Бо наступну десятишилінгову монету завжди потрібно кинути саме в той момент, коли от-от почнеться найцікавіше. Одна рука кидає, інша безглуздо випомповує із себе на підлогу всю чоловічу силу. Вдома чоловік їсть за трьох, а тут випускає все це просто собі під ноги.

Раз на десять хвилин угорі гримить електричка. Вона струшує всю будівлю, але дівчата незворушно крутяться далі. Вони вже не звертають уваги на цей звук. До тупого шуму, який регулярно повторюється, дуже легко звикнути. Монетки падають у щілину, відчиняється віконце, і у ньому з'являється рожева плоть, просто чудеса техніки. Цю плоть заборонено рухати руками, та це і неможливо, адже клієнти відділені від дівчат стіною. Віконечко, яке виходить надвір, до велосипедної доріжки, заклеєне чорним папером. Для краси на ньому жовтим намальовані різні орнаменти. У чорний папір вмощено крихітне дзеркальце, невідомо навіщо,

можливо, для того, аби потім можна було зачесатися. Поряд розміщений невеличкий секс-шоп. Там можна купити все що завгодно. Жінки там не продаються, але замість них — вузенька нейлонова білизна з численними дірочками, на вибір — спереду і ззаду. Можна вбрати ці трусики на дружину вдома і діставати до всього, що потрібне, а дружині не доведеться їх навіть знімати. До цього є і відповідні сорочечки. У них зверху розміщені круглі отвори, крізь які жінка може виставити груди. А все решта прикрите прозорою тканиною і обшите мініатюрними торочками. Можна вибрати між темно-червоним і чорним варіантами. Блондинкам більше личить чорне, чорнявкам — темно-червоне. Є також книги, брошурки, короткі фільми і відеокасети різного ступеня запорошеності. Останні не користуються тут попитом, бо клієнти здебільшого не мають вдома необхідних для перегляду пристроїв. Гігієнічні ґумові вироби з рифленою поверхнею різної товщини продаються вже краще, як і надувні імітації жіночого тіла. Спершу клієнти дивляться всередині на справжню жінку, а потім приходять до крамниці і купують імітацію. Бо живих жінок, на жаль, неможливо прихопити із собою, щоб натішитися ними десь у темному куточку, аж поки вони не тріснуть. Із цими жінками, мабуть, ніколи не траплялося у житті нічого, що дістало б їх до глибини нутра, інакше вони не виставляли би напоказ своє тіло. А відразу покірно йшли би з клієнтом замість того, щоб лише робити вигляд, ніби теж збуджуються. Бо така професія зовсім не для жінки. Найкраще було би відразу прихопити одну з них із собою, все одно, котру, бо всі вони

в принципі однакові. Вони не відрізняються між собою нічим суттєвим, хіба що кольором волосся, тоді як чоловіки мають у собі більше індивідуального — одному подобається те, іншому — се. Ця хтива свиня за склом мріє тільки про те, щоб у віслюків по інший бік бар'єра повідвалювалися їхні члени, які вони з такою старанністю натирають. Таким чином кожен отримує свою долю задоволення, і загальна атмосфера доволі невимушена. За кожну послугу є своя винагорода. Кожен, хто платить, отримує своє.

Сумочка Еріки, яку вона носить додатково до портфеля з нотами, напхана десятишилінговими монетами. Жінки майже ніколи сюди не приходять. Але Еріка не схожа на інших. Вона така, яка вже є. Вона принципово відрізняється від більшості й ніколи не поводиться, як усі. Якщо всі говорять: «поїхали», вона обов'язково скаже: «стоп!» і буде пишатися собою. Тільки так вона може звернути на себе увагу. Зараз вона збирається зайти всередину. Турецькі та сербохорватські анклави і мовні острівці злякано поступаються місцем цій прояві з якогось іншого світу. Раптом вони почуваються розгублено і забувають, як їх звати, хоча, ясна річ, завжди залюбки спаплюжили б кожну жінку. Вони викрикують услід Еріці фрази, які вона, на щастя, не розуміє. Вона крокує з гордо піднятою головою. Її ніхто не чіпає, навіть зовсім сп'янілі. А крім того, охоронець стежить за порядком. Хто він — власник чи найманий працівник? Клієнти з розряду місцевих мешканців злякано тиснуться до стіни. Вони не належать до жодної із зібраних тут груп, тож не відчувають

підтримки від них, а крім того, вони зустрічають тут людей, яких здебільшого уникають. Їм доводиться вступати лише в небажані тілесні контакти, натомість бажані так і залишаються нездійсненними. Але чоловіче пожадання, на жаль, неможливо побороти. Для справжнього загулу бракує грошей, до зарплати залишилося кілька днів. Тож місцеві мешканці, вагаючись, ходять туди-сюди вздовж стіни віадука. Під тією ж аркою, що і шоу, яке їх цікавить, міститься магазин із гірськолижним спорядженням, а трохи далі — крамниця з велосипедами. За дверима цих магазинів усе заснуло, там темно і мертво. А із дверей посередині натомість лине яскраве світло, приваблюючи нічних метеликів, сміливих махаонів. Вони хочуть дещо побачити за свої гроші.

Усі клієнти відділені один від одного. Невеличкі фанерні кабінки скроєні точно за їхніми мірками. Вузькі й тісні, зовсім крихітні, а їхні тимчасові мешканці — це маленькі люди. А крім того, чим меншими будуть кабінки, тим більшою буде їхня загальна кількість. Тож одночасно зможе отримати своє полегшення більша кількість бажаючих. Вони заберуть із собою назад свої проблеми, зате їхнє коштовне сім'я залишиться тут. Прибиральниці постійно стежать за тим, щоб воно не проросло. Хоча кожен із них, якщо його запитати, вважає себе неймовірно репродуктивним. Здебільшого всі кабінки зайняті. Цей заклад — це просто золота жила, справжня скринька з коштовностями. Іноземні заробітчани групками терпляче вишиковуються один за одним у чергу. Вони розважають себе під час че-

кання, розповідаючи похабні анекдоти. Тіснява кабінок схожа на тісняву їхніх приватних помешкань, у яких вони часто винаймають лише один закуток. Тож вони звикли до тісняви, а тут вони навіть відокремлені від усіх стінами. До кабінок можна заходити тільки по одному. Вродлива дівчина з'являється у віконечку відразу після того, як кидається монетка. Дві кабінки з індивідуальним обслуговуванням для клієнтів із особливими потребами майже завжди порожні. Сюди рідко приходять чоловіки, які здатні сформулювати якісь особливі бажання.

Еріка зі своєю звичною зверхньою міною вчительки заходить досередини.

До неї нерішуче простягається чиясь рука, але потім рука злякано відсмикується. Вона прямує не до відділення працівників закладу, а до приміщень для клієнтів. Це набагато важливіше приміщення. Ця жінка хоче побачити те, що вдома може набагато дешевше роздивитися у дзеркалі. Чоловіки вголос висловлюють здивування, бо їм доводиться заощаджувати на найнеобхіднішому, щоб дозволити собі прийти сюди породивлятися жінок. Ці чоловіки спинаються навшпиньки, ці мисливці. Вони вдивляються у віконечка, і гроші на господарські витрати швидко закінчуються. Ніщо не проходить повз їхню увагу під час цього розглядання.

Еріка також хоче просто подивитися. Тут, у кабінці, вона перетворюється на порожнє місце. Ніщо не поміщається в Еріку, зате вона сама добре допасовується до цієї гільзи. Еріка

ка — це компактний пристрій у людській подобі. Їй здається, що там, де у звичайних жінок є отвір, у ній столяр залишив шматок масивного дерева. Це дерево трухляве і пористе, самотньо стирчить посеред струнких лісу і гниє. Зате Еріка дефілює, ніби королева. Всередині вона вже вся прогнила, але вміє відшити турків суворим поглядом. Турки хотіли би розбудити в ній життя, але їх відкидає геть її зверхність. Королева Еріка заходить у печеру Венери. Турки не виказують ані надмірної ввічливості, ані відвертого хамства. Вони просто пропускають її всередину з її сумкою, напханою нотами. Її навіть пропускають без черги. На руках у неї рукавички. Чоловік при вході називає її «шановна пані».

— Будь ласка, будь ласка, проходьте далі, — припрошує він її у найкращу кабінку, де яскраве світло падає на лона і груди.

Яскраве світло падає на трикутники волосся внизу живота, бо саме сюди кожен чоловік дивиться насамперед, це неписаний закон. Чоловіки дивляться на ніщо, на абсолютну і чисту відсутність. Спершу він дивиться на це ніщо, а вже потім звертає увагу на решту жінки.

Еріку садять у найкращу кабінку. Її, як даму, пропускають без черги. Зате всі інші змушені чекати довше. Вона стискає гроші напоготові, як під час гри на скрипці, завжди готова ліва рука. Вдень вона іноді вираховує, скільки хвилин зможе подивитися за свої заощаджені десятишилінговики. Щоб назбирати ці гроші, вона відмовляється від підвечірків. І ось голубий промінь прожектора падає на оголене тіло. Навіть кольори тут продумані! Еріка підіймає з підлоги паперову

хустинку, яка злиплася від сперми, тримає її під носом. Вона глибоко вдихає те, що хтось випродукував для неї у поті чола. Вона нюхає, дивиться і так проводить частинку відпущеного їй життя.

Бувають також клуби, в яких дозволено фотографувати. Там кожен сам обирає собі модель відповідно до індивідуального смаку. Але Еріка не хоче нічого робити, їй достатньо просто дивитися. Просто тихо сидіти і дивитися. Спостерігати. Еріка, яка спостерігає не торкаючись. Вона нічого не відчуває, у неї не буває можливостей, щоб попестити себе самій. Мати спить на сусідньому ліжку й уважно стежить за її руками. Ці руки повинні займатися музикою, а не вовтузитися, ніби мурахи, під ковдрою і залазити у банку з варенням. Навіть тоді, коли Еріка ріже себе або проколює собі шкіру, вона майже нічого не відчуває. Зате у всьому, що стосується зорових відчуттів, вона досягнула справжніх вершин.

У кабінці смердить засобами для дезінфекції. Прибиральниці — теж жінки, але на жінок вони мало схожі. Вони недбало змивають розбризкану по підлозі сперму тутешніх мисливців у брудні відра. Але ось знову на підлогу падає тверда, мов бетон, паперова хустинка. Що стосується Еріки, то з нею вони можуть зробити перерву і дати перепочити своїм натомленим кісткам. Вони змушені постійно згинатися. Еріка просто сидить нерухомо і дивиться. Вона навіть не знімає рукавичок, щоб не торкатися нічого у цій смердючій

норі. Можливо, вона не знімає рукавичок, щоб ніхто не бачив її наручників. Завіса підіймається, зараз виходить Еріка, і буде видно, як вона за сценою смикає за ниточки. Уся ця вистава розігрується лише для неї одної! Жінок із фізичними вадами сюди не беруть. Дівчина повинна бути вродлива і з гарною фігурою. Кожна з них перед тим, як влаштуватися сюди на роботу, мусить пройти надзвичайно ретельне обстеження свого тіла, жоден власник такого закладу не купить кота в мішку. Тутешні жінки досягають замість неї того, що не вдалося самій Еріці на сцені. Їх оцінюють відповідно до розмірів їхніх жіночих округлостей. А вона просто дивиться не відриваючись. Достатньо їй на секунду відвести погляд, як уже пропало кілька її шилінгів.

Чорнявка стає у творчу позу, яка дозволяє зазирнути їй просто всередину. Вона рухається по колу на якомусь диску, схожому на гончарне коло. Але хто обертає цей диск? Спершу вона стискає стегна і нічого не видно, але важка вода радісного передчуття уже набирається слиною у вустах. Потім вона повільно розставляє ноги і проїздить повз усі віконечка з глядачами. Іноді, попри старанні намагання забезпечити всім рівні права, з одного віконечка видно більше, ніж із іншого, бо диск постійно обертається. Заслонки на віконечках нервово стукають. Той, хто ризикує, може виграти, хто ризикує ще раз, може виграти двічі.

Натовп, який стоїть довкола дівчини, старанно розтирає і масує себе, а дівчину хтось у свою чергу обертає, ніби ретельно розмішує у гігантському міксері для тіста. Десять

невеличких насосів працюють на повну силу. Дехто потай уже розігріває себе ще до початку, щоб вийшло дешевше, аж поки не настане очікуваний апогей. Дівчина на подіумі складе їм товариство під час цієї процедури.

У комірках, щільно притиснених одна до одної, сусідські насоси зі стуком і скрипом позбавляються свого коштовного вантажу. Незабаром вони знову наповняться, і їм доведеться ще раз прийти сюди, щоб заспокоїти свої бажання. Іноді, коли виникають проблеми з концентрацією, доводиться витратити сорок або і п'ятдесят шилінгів. Особливо часто так буває тоді, коли клієнт задивляється і забуває про свою роботу. Саме для цього у віконечку так часто з'являються нові жінки і відволікають увагу. Деякі придурки просто дивляться і нічого не роблять.

Еріка дивиться. Об'єкт, за яким вона спостерігає, у цей момент проводить рукою собі між ногами і демонструє, як це приємно, складаючи губи у крихітне «о». Дівчині дуже подобається, що на неї дивляться стільки людей, і вона в екстазі закочує очі під лоба. Вона піднімає долоні і розмасовує собі пиптики грудей, щоб вони стали твердими. Далі дівчина сідає, вмощується зручніше і широко розставляє ноги, тепер можна вдивлятися їй усередину з перспективи жаби. Вона бавиться із волосинами у себе на лобку. Вона спокусливо облизує губи, і в цей момент не один із спостерігачів доводить свого ґумового хробачка до мети. Усім своїм виглядом вона демонструє, як було би чудово бути зараз

поряд із тобою. Але це, на жаль, неможливо через занадто високий попит. Тому таким чином кожен може отримати своє, а не лише хтось один.

Еріка вдивляється дуже уважно. Не для того, щоб навчитися. У ній, як і раніше, нічого не ворухнеться. Але попри це вона змушена дивитися. Для свого власного задоволення. Щоразу, коли вона вже вирішує встати і піти геть, щось згори бере її за старанно зачесану голову й енергійно притискає до віконечка, і вона змушена і далі вдивлятися у нього. Диск, на якому сидить красуня, продовжує рухатися по колу. Еріка нічого не може з цим зробити. Вона дивиться і дивиться. Вона сама для себе табу. Їй не дозволено торкатися.

Праворуч і ліворуч від неї чоловіки стогнуть і регочуть від радості.

— Особисто я не дуже їх розумію, — відповідає на це Еріка Когут. — Я сподівалася більшого.

Хтось плює у перегородку між кабінками. Стіни легко відмити, бо їхні поверхні гладенькі. Праворуч на стіні хтось із відвідувачів любовно і без жодної помилочки нашкрябав слова: «Свята Марія — п'яна блядь». Нечасто пишуться слова на цих стінах, бо чоловіки змушені зосереджуватися на іншому. А грамотність — не найбільша їхня чеснота. Переважно у них тільки одна вільна рука, і то не завжди. Та й монети постійно треба підкидати.

Схожа на дракона леді з червоним волоссям виставляє напоказ свій тлустий зад. Об її псевдоцелюліти дешеві маса-

жисти вже багато років натирають собі мозолі на пальцях. Але чоловіки біля неї отримують за свої гроші більше. Кабінки праворуч уже бачили цю жінку спереду, тепер ще кабінки ліворуч повинні натішитися її фасадом. Одні оцінюють жінку спереду, інші — ззаду. Червоноволоса урухомлює м'язи, за допомогою яких вона сидить або ходить. Сьогодні вона за їх допомогою заробляє гроші. Вона погладжує себе правою рукою, на якій блищать криваво-червоні нігті. Лівою рукою вона обмацує свої груди. Гострими накладними нігтями вона відтягує, а потім відпускає пиптик. Пиптик стирчить, ніби чужорідне тіло. Рудоволоса знає з власного досвіду: кандидат має 99 очок! Хто не зможе зараз, не зможе більше ніколи. Той, хто зараз самотній, залишиться таким надовго.

Еріка досягнула певної межі. Вона мусить зупинитися тут і ні кроку далі.

— Це вже занадто, — каже вона, вона часто так каже. Вона підіймається з місця. Свої власні межі вона давно визначила і затвердила їхню безпеку угодами, дія яких ніколи не завершується. Завдяки цьому вона тепер може дивитися на все ніби з високої вежі і бачити далеко-далеко. Хороша видимість — це передумова. Еріка і цього разу не хоче довідатися, що ж розташоване за цією межею. Вона йде додому.

Вона відсуває убік чоловічу чергу надворі одним своїм поглядом. Якийсь чоловік квапливо займає її місце. Черга вивільняє коридор, яким Еріка виходить назовні. Вона йде і

йде, так само механічно, як перед тим дивилася. Усе, що Еріка робить, вона робить ретельно.

— Нічого не можна робити тільки наполовину, — казала їй завжди мати. — Ніякої розпливчастості.

Жоден митець не може стерпіти неготового чи недовершеного у своїй творчості. Іноді твір залишається незавершеним, бо митець рано помирає. Еріка бреде вздовж доріжки. Ніщо не подерлося, ніщо не вицвіло. Ніщо не втратило кольору. Вона нічого не досягнула. Ніщо із того, чого раніше не існувало, тепер не з'явилося, і не додалося нічого з того, чого колись бракувало.

Вдома материні докори м'якими променями опускаються на стінки інкубатора, у якому вони обидві живуть. Мати сподівається, що Еріка не застудилася під час своєї мандрівки, про мету якої вона збрехала щось заздалегідь. Еріка відразу ж вбирає теплий халат. Еріка і мати вечеряють фаршированою каштанами та іншими смаколиками качкою. Це святкова трапеза. Каштани вириваються з качки назовні, лізуть з усіх швів, мати перестаралася, як це з нею часто буває. Сільниця і перечниця з домішками срібла, ножі і виделки — повністю срібні. У дитини сьогодні по-справжньому червоні щоки, і це тішить матір. Будемо сподіватися, що ці червоні щоки не свідчать про початок застуди і наближення гарячки. Мати торкається вустами чола Еріки. Під час десерту вона дасть доньці ще і термометр. На щастя, температури немає. Еріка цілком здорова. Цю рибку добре годували у довколаплідних водах матері.

Струмені неонового світла крижаним холодом заливають танцювальні зали і кафе, де подають морозиво. Над майданчиками для міні-гольфа на вигнутих щоглах висять виноградні китиці ламп і видають тихеньке гудіння. Сліпучий струмінь холоду. Відвідувачки ЇЇ віку, заколисані приємним спокоєм звички, сидять за низенькими столиками перед скляними піалами і колупаються в них ложками з довгими ручками, схожими на стебла крижаних квітів. Брунатні, сині, рожеві. Шоколадні, ванільні, малинові. З-над кольорових кульок підіймається пара, а лампи над ними перетворюють їхній колір у майже однотонний сірий. Блискучі порційні ложки застигли у посудинах із водою. На поверхні води маслянисті плями від морозива. Силуети юних відвідувачів застигли перед вежами з морозива, вони демонструють невимушену радість, яка не має потреби постійно самовиправдовуватися, з морозива стирчать різнокольорові паперові парасольки. А між парасольками і морозивом ховаються яскраві камінці коктейльних вишень, ананасових шматочків, шоколадної стружки. Одні поспішають якомога швидше закинути холодні шматочки у свої крижані горла, холодне тягнеться до холодного. А інші не звертають уваги на те, що морозиво уже тане, бо хочуть розповісти одне одному щось значно важливіше, ніж це холодне задоволення.

Вже від самого спостерігання за цим усім ЇЇ обличчя кривиться від зневажливої гримаси. ВОНА вважає неповторними свої відчуття навіть тоді, коли дивиться на звичайне дерево, у кожній шишці для неї відкривається цілий всесвіт.

Вона обстукує дійсність крихітним молоточком, ніби ретельна дантистка, яка обстежує мову; банальні верхівки сосен для неї тягнуться угору, ніби самотні снігові вершини. Багата палітра кольорів лакує горизонт. Численні машини проїжджають повз незауваженими, їхнє м'яке гудіння ледь помітне. Це гіганти музики і гіганти поезії, повністю накриті величезною маскувальною тканиною. Кілька сотень тисяч частинок інформації про ці звуки пробігають у Її вишколеному мозку, моментально підіймається догори божевільна хмарка диму, схожа на п'яну, підіймається на секунду, а потім знову опускається на землю у пориві повного безсилля. Дрібна сіра пилюка швидко вкриває усі апарати, колби, капілярні трубки, всі пробірки й охолоджувальні змієвики. Її кімната перетворюється на абсолютний камінь. Сірий. Не холодний і не теплий. Ніякий. Нейлонова шторка на вікні шарудить, її не зрушує з місця подув вітру. А всередині стоять чистенькі й новенькі меблі. На яких ще ніхто не сидів.

Під пальцями починає співати клавіатура рояля. Велетенський хвіст відходів культури з тихеньким шурхотінням насувається з усіх боків, міліметр за міліметром замикаючи коло. Порожні консервні бляшанки, забризкані тарілки з рештками їжі, брудні виделки, плісняві рештки хліба і фруктів, уламки платівок, подертий і зім'ятий папір. В інших помешканнях набігає у ванни гаряча вода і пара підіймається над її струменями. Якась дівчина повністю заглибилася у намагання по-новому вкласти волосся. Інша підбирає блузку до спідниці. На підлозі біля неї стоять новісінькі мешти

на каблуках із гострими носами, які завтра вберуть уперше. Дзвонить телефон. Хтось бере слухавку. Чується чийсь сміх. Чиїсь слова.

Непомірно широка смуга сміття простягається, відділяючи ЇЇ від ІНШИХ. Комусь роблять хімічну завивку. Хтось підбирає лак для нігтів, допасовуючи його до кольору губної помади. Обгортка з фольги блищить на сонці. Промінь сонця перестрибує із зубців виделки на лезо ножа. Виделка — це виделка. Ніж — це ніж. Шкірка від цибулі і склеєний малиновим сиропом шовковий папір підіймаються у повітря від легенького бризу. Нижні шари, які давно вже розклалися, перетворилися на пилюку, стають підстилкою для напівзогнилих решток сиру і шматків шкірки кавуна, для битого скла і шматків чорної вати, — усе це спіткає така сама доля.

А за шнурівки, до яких ВОНА прив'язана, міцно шарпає мати. І ось дві руки уже кидаються вперед і грають Брамса, щораз краще. Брамс стає страшенно холодним, якщо його перетворюють на класичний твір, але він може бути і дуже зворушливим, коли йому дають помріяти або посумувати. Але матір нічим таким не переконаєш.

Стирчить металева ложка, забута у полуничному морозиві, яке вже почало танути, бо одна дівчинка мусить розповісти іншій щось дуже термінове, а та, інша, сміється. Та, що сміється, поправляє свою високу зачіску із перламутро-

вим гребенем. Обидві вони вміють рухатися по-жіночому! Жіночість виливається з їхніх тіл, ніби маленькі чисті потічки. Відкривається бакелітова пудреничка. Дівчина зазирає у крихітне дзеркальце і підмальовує щось яскраво-рожевим, а щось — чорним.

ВОНА — втомлений дельфін, який байдуже готується до фінальної гімнастичної вправи. Тварина втомлено дивиться на смішний кольоровий м'ячик, перш ніж звичним рухом підхопити його собі на ніс. Потім дельфін глибоко вдихає повітря і запускає свій інструмент у рух по колу. У фільмі Бунюеля «Андалузький пес» стоять два концертних роялі. А ще два дохлих віслюки, голови яких з налитими кров'ю очима звішуються з клавіатури. Мертві. Зотлілі. Поза межами всього. У просторі, цілковито позбавленому повітря.

На вії наклеюється смужка накладних вій. Течуть сльози. Брови старанно підмальовуються. Той самий чорний олівець для брів малює чорну крапку на родимці біля підборіддя. Гребінь кілька разів запихають у вузол волосся на голові, щоб зробити цю копицю не такою тугою. Потім зачіску знову закріплюють заколками. Панчохи підтягують догори, поправляють шов. Лакована сумочка злітає догори, і її несуть геть. Під сукнею з тафти шурхотять нижні спідниці. Дами заплатили і виходять на вулицю.

Перед НЕЮ відкривається світ, про існування якого інші навіть не здогадуються. Це світ дитячих конструкторів, світ у мініатюрі, світ, який складається із самих лише червоних, синіх, білих крихітних пластмасових камінців. Зі шпильок, якими можна з'єднати докупи цей крихітний світ, звучить

музика, така ж мініатюрна, цей світ повний музики. Її ліва рука, паралізована невиліковною невправністю, слабо дряпає незліченні клавіші. Вона хоче злетіти догори, до чогось екзотичного, такого, від чого забиває дух, туманиться в голові, від чого розлітається на друзки свідомість. Але їй не вдається скласти макет навіть іграшкової заправки із деталей «лего», хоча в неї і є детальна інструкція. ВОНА — це ніщо, це просто примітивний інструмент. До того ж обтяжений важкою і повільною свідомістю. Неповороткий свинцевий баласт. Гальмівний черевик! Вона — це зброя, повернута проти неї самої, зброя, яка ніколи не вистрілить. Бляшані щипці.

Оркестр, який складається майже із сотні самих лише блок-флейт, розпочинає своє виття. У нього вдмухується дитяча плоть. Ці звуки породжує дитяче дихання. На допомогу не кличуть жодного клавішного інструмента. Матері пошили пластикові футляри для флейт. У цих футлярах лежать також крихітні маленькі щіточки для чищення. На металі флейт осідає наліт від теплого подиху. Числені звуки видобуваються легенями маленьких дітей. Фортепіано не супроводжує цієї музики!

Цілковито приватний камерний концерт привертає до себе увагу всіх справжніх шанувальників музики. Він відбувається у помешканні старовинної дворянської сім'ї, у будинку на набережній Дунаю, у другому районі Відня, у квартирі, де сім'я польських емігрантів у четвертому поколінні люб'язно надала для цієї мети два роялі і багату бібліотеку

партитур. Окрім того, вони зберігають у місці, де інші тримають своє авто, тобто дуже близько від серця, колекцію старовинних інструментів. У них немає машини, зате вони є власниками кількох чудових моцартівських скрипок і альтів, а також дуже рідкісної віоли д'амур, остання висить на стіні, й один із членів родини постійно її стереже, якщо у квартирі відбувається камерний концерт. Її знімають зі стіни виключно для того, щоб продемонструвати фахівцям. Або якщо трапляється пожежа.

Ці люди люблять музику і прагнуть розвинути таке ж почуття і в серцях інших людей. Розвинути за допомогою терпіння і любові, але якщо буде потрібно, то і насильно. Вони хочуть давати музичну освіту дітям із якомога більш раннього віку, бо пастися на цих луках самотою не надто весело. Як алкоголіки та наркомани, вони відчувають потребу розділити цю свою любов із якомога більшою кількістю людей. Дітей вони заманюють особливо хитрими способами. Серед тутешніх неповнолітніх слухачів є всім відомі фігури маминих синочків, у яких вічно масне волосся приліпилося до голови і які ниють та кличуть на допомогу через кожну дрібницю, а також замкнуті діти, які вперто опираються, але врешті-решт змушені підкоритися. Під час концертів не пригощають ніякими перекусками. А від шанобливої тиші важко відкусити хоча би шматочок. На м'яких меблях не залишається крихт і масних плям, на захисних чохлах для рояля — жодної плями від червоного вина. І ніяких слідів жувальної ґумки! Дітей ретельно пропускають через сито, перевіряють, щоб вони не приносили з собою

з вулиці ніякого бруду. Діти грубшого помолу застрягають у ситі й ніколи не досягають нічого на своєму інструменті.

Ця сім'я не витрачає грошей марно, тільки сама музика повинна діяти на присутніх достатньо сильно. Вона повинна прокласти дорогу до їхніх сердець. На собі господарі теж завзято заощаджують.

Еріка прийшла з учнями. Пані професор достатньо було поманити їх пальцем. Молодші привели із собою горду маму, гордого тата, або й обох разом, і тепер ці повноцінні сім'ї заповнюють собою весь простір. Вони добре знають, що ті, хто не прийшов сюди, отримають гіршу оцінку на уроках фортепіано. Тільки смерть може стати достатньо поважною причиною, щоб утриматися від насолоди слухання концерту. Інші причини категорично не приймаються професійними шанувальниками прекрасного. Це зоряний час Еріки Когут.

Починається із Другого концерту для фортепіано Баха. Партію другого фортепіано грає старець, який у минулому одного разу виступав у залі Брамса і грав на фортепіано соло. Це було дуже давно, але найстарші слухачі ще пам'ятають той епізод. Кістлява стара з косою, що вже стоїть за спиною цього пана, який називає себе доктором Габеркорном, аж ніяк не може спонукати його до поважних творчих осягнень, як їй це свого часу вдалося з Моцартом і Бетховеном, а також із Шубертом. А що стосується Шуберта, то йому справді було відпущено дуже небагато часу. Старець

вітає свою партнерку за другим роялем пані професор Еріку Когут перед початком концерту, галантно вклоняється відповідно до місцевих звичаїв і, незважаючи на поважний вік, імітує поцілунок руки.

— Шановні меломани і гості нашого концерту! — Гості кидаються до столу і прицмокують над рагу з барокової музики.

Учні Еріки вже на самому початку концерту шаркають підошвами, виношуючи недобрі задуми, але їм не вистачає сміливості втілити їх у життя. Вони не наважуються вирватися із цього курника музичної святобливості, хоча його стінки доволі тонкі. Еріка вбрана у чорну оксамитову спідницю до самої підлоги й білу шовкову блузку. Вона кидає то на одного, то на іншого учня погляди, якими можна було би різати скло, і легенько хитає головою. Це той самий жест, усю вагу якого мати колись вбила у голову Еріки після провалу на важливому концерті. Обидва учні вже мали необережність своїми перешіптуваннями заважати вступному слову господаря дому. Ще раз їх попереджати ніхто не буде. У першому ряду, поряд із дружиною господаря дому, сидить мати Еріки у спеціально для неї поставленому кріслі і єдина з усіх частується і цукерками з коробки, і собою, і тою увагою, яка сьогодні звернена на її доньку. Раптово затуляють подушкою лампу над роялем, щоб приглушити світло, і ця подушка здригається від дзвінких ударів контрапунктних переплетень, які з'єднуються у дивовижні візерунки. Подушка занурює виконавців у демонічне червоне сяйво. Поважно,

ніби повноводна ріка, шелестить музика Баха. Учні вбрані у святкове недільне вбрання, або ж таке, що їхні батьки вважають святковим. Батьки заштовхують своє потомство у цей польський коридор, щоб відпочити від дітей і щоб діти навчилися давати батькам спокій. У коридорі поляків висить величезне сецесійне дзеркало, раму прикрашає фігурка оголеної дівчини з лілеями, біля неї хлопчики вічно застигають мов укопані. Згодом, вже у помешканні, молодші сидять спереду, а старші ззаду, бо старшим видно через голови молодших. Старші допомагають господарям, якщо доводиться втихомирювати когось із молодших.

Вальтер Клеммер не пропустив тут жодного вечора, відтоді як у свої ніжні сімнадцять вирішив серйозно, а не лише задля розваги, зайнятися грою на фортепіано. Тут він черпає натхнення для своєї власної гри й отримує його сповна.

Бах пришвидшує темп шелестіння, і Клеммер із почуттям раптово посиленого голоду вивчає, як виглядає ззаду відрізана внизу стільцем фігура його вчительки. Зі свого місця йому вдається роздивитися не надто багато. Тлуста постать чиєїсь матері, яка вмостилася просто перед ним, закриває огляд, і він не може бачити передньої частини тіла вчительки фортепіано. Сьогодні ця груба тітка зайняла улюблене місце Клеммера. На уроках Еріка завжди сидить поряд із ним, за другим фортепіано. Поряд із фрегатом-матір'ю примостився синок, крихітний рятувальний човник, хлопчик-першокласник, який щойно почав займатися музикою. Він

убраний у чорні штани, білу сорочку і червоний метелик у білий горошок. Хлопець сидить у своєму кріслі у позі пасажира літака, якому недобре і який бажає тільки одного — якомога швидше приземлитися. Еріка злітає на крилах мистецтва високо у повітряних коридорах і підіймається майже до ефіру. Вальтер Клеммер дивиться на неї з острахом, бо вона віддаляється від нього. Але не тільки він мимоволі чіпляється за неї, мати також намагається вхопити за шнурівку цього повітряного змія Еріку. Тільки не випустити з рук шнурок! Мати підіймається навшпиньки. Вітер голосно завиває, він завжди так завиває на цій висоті.

Після останнього акорду Баха на правій і на лівій щоках пана Клеммера з'являються червоні плями. У руках він стискає червону троянду, яку хоче подарувати виконавиці після концерту. Він щиро захоплюється її технікою і тим, як ритмічно рухається в такт музиці її спина. Він стежить, як нахиляється її голова, зважуючи окремі нюанси твору, що виконується. Він бачить гру м'язів на її руках, і це поєднання плоті і руху збуджує його. Плоть підпорядковується внутрішньому рухові, викликаному музикою, і Клеммер мріє, що коли-небудь його вчителька так само підкорятиметься йому. Він совгається на стільці. Його рука тремтить і мимоволі торкається страшної зброї — його злегка збудженої плоті. Учень Клеммер із останніх сил стримується й оцінює пропорції тіла Еріки. Він порівнює верхню частину її тіла з нижньою, остання, можливо, трохи затовста, але йому це навіть подобається. Він співставляє верх і низ. Верх, мабуть, трохи захудий. Низ — тут можна зарахувати очко на його користь.

Але загалом Еріка йому подобається. Особисто він вважає панну Когут дуже делікатною жінкою. А якби вона додала зверху трохи того, що є надлишком унизу, то було би взагалі ідеально. Навпаки теж було би можливо, якби вона дорівняла низ до верху, але це йому подобається вже значно менше. Якби її трохи обстругати знизу, вона виглядала би гармонійніше. Але тоді вона була би занадто худою! Ця крихітна недосконалість робить даму Еріку доступнішою для її дорослого учня, а тому ще привабливішою. Кожну жінку можна міцніше прив'язати до себе, якщо переконати її, що вона тілесно недосконала. А до того ж, вона набагато старша за нього. Окрім самої лише музики, в учня Клеммера є ще додаткова мета, і він її зараз ретельно обдумує. Він схиблений на музиці. Він потай закоханий у свою вчительку музики. Він цілковито переконаний, що панна Когут — саме та жінка, яка потрібна юнакові, щоб посвятити його у всі премудрості на початку життєвого шляху. Юнак починає з малого, але швидко розвивається. Кожному потрібно з чогось починати. Він незабаром завершить початкову стадію, точнісінько як із водінням, коли початківець спочатку купує собі невеличке вживане авто, а потім, коли вже трохи навчиться, міняє його на більш нову модель. Панна Еріка цілковито складається з музики, і вона ще не така стара, — оцінює учень свою випробувальну модель. Клеммер зможе розпочати з не зовсім найнижчої сходинки, не з «фольксваґена», а з «опель-кадета». Таємно закоханий Вальтер Клеммер вгризається у рештки своїх нігтів. Його голова в ореолі русявого волосся до плечей вже палає цілком — рум'янці зі щік пере-

кинулися далі. Він у міру модно вбирається. Він у міру інтелігентний. Ніщо у ньому не кидається надмірно в очі, ніщо не видається зайвим. Він трохи відпустив волосся, щоб не здаватися ні надто сучасним, ні надто старомодним. Він не запускає бороду, хоча часто думає над цим. Але досі йому завжди вдавалося опиратися цій спокусі. Він мріє про те, щоб одного разу поцілувати свою вчительку і торкнутися її тіла. Він хоче продемонструвати їй свої тваринні інстинкти. Він хоче зіткнутися з нею кілька разів, ніби випадково, але сильно. При цьому він удаватиме, що хтось його штовхнув на неї. Тоді він притиснеться до неї якомога сильніше, а потім вибачиться. Потім він планує притулитися до неї вже зумисне, а якщо вона дозволить, то й потертися об неї. Він робитиме все, що вона скаже, і при цьому навчиться чогось, що знадобиться йому потім, уже в серйозніших стосунках. У цих стосунках зі старшою за себе вчителькою він хоче навчитися правильно поводитися з жінками, бо з нею вже можна бути не таким обережним, як із юними дівчатами, які не дозволяють хлопцям зайвого. Цікаво, чи це пояснюється цивілізаційними процесами? Юнакові слід спершу визначити для себе межі дозволеного, а вже потім можна переступати через них. Незабаром він поцілує свою вчительку так сильно, що вона мало не задихнеться в його обіймах. Він смоктатиме її всюди, де йому тільки дозволять. Він кусатиме її там, де вона йому дозволить. А потім він свідомо перейде до найінтимніших ласк. Він почне з її руки і буде дбайливо просуватися догори. Він навчить її любити або хоча б поважати своє тіло, яке вона наразі зневажає. Він навчить її всьо-

го, що потрібно для любові, але потім присвятить себе вигіднішим цілям і амбітнішим завданням зі сфери жіночих таємниць. Вічних таємниць. Тепер він буде її вчителем. Йому не подобаються її вічні темно-сині спідниці в складку і блузки з комірцями, не подобається її постійна невпевненість у собі. Вона повинна вдягатися яскраво і молодіжно. Кольори! Він їй пояснить, що саме він має на увазі під кольорами. Він продемонструє їй, що означає бути по-справжньому молодою і яскравою і як із цього можна тішитися. А коли вона вже збагне, що насправді ще зовсім молода, він покине її задля ще молодшої.

— Мені здається, що ви, пані професор, зневажаєте своє тіло і визнаєте тільки мистецтво, — скаже Клеммер. — Ви задовольняєте лише найнагальніші свої потреби, але просто їсти і спати — цього замало! Пані Когут, вам здається, що ваша зовнішність — це ваш ворог, і тільки музика — ваш друг. Але подивіться у дзеркало, там ви побачите себе, і у вас ніколи не буде кращого друга, ніж ви сама. Тому причепуріться трохи, панно Когут, якщо я можу вас так називати.

Пан Клеммер дуже хоче стати другом Еріки. Цей позбавлений форми кістяк, ця вчителька музики, по якій відразу видно її фах, ще може розвинутися, бо ж вона ще не занадто стара. Цей обвислий мішок зі шкіри і кісток. Якщо порівняти її з матір'ю, то вона взагалі ще дуже молода. Юнак зробить усе необхідне, щоб спустити на грішну землю це ідіотське створіння, хворобливо скрючене, замріяне, яке чіпляється

за свої ідеали і живе самим лише духовним життям. Зачекайте трохи, і вона зможе сповна насолоджуватися радощами кохання! Вальтер Клеммер кожну весну і ціле літо плаває на байдарках по швидких ріках, він навіть займається водним слаломом і обходить спеціальні ворота. Він підкорює собі стихію і зможе підкорити також Еріку Когут, свою вчительку. Одного дня він покаже їй, як побудований човен. А потім навчить її, як триматися у цьому човні на воді. На той момент він уже називатиме її на ім'я — Еріка! Ця пташка Еріка ще відчує, як у неї ростуть крила, чоловік подбає про це.

Кому що подобається. Вальтеру Клеммеру подобається ось таке.

Потік музики Баха нарешті затих. Завершив своє шелестіння. Обидвоє маестро підіймаються зі своїх дзиґликів і схиляють голови, ніби терплячі коні перед мішками з вівсом буднів, у які вони знову готові зануритися. Вони пояснюють, вони схиляють голови перед генієм Баха, а зовсім не перед оплесками цього натовпу, який нічого не розуміє і занадто дурний навіть для того, щоб ставити запитання.

Сама лише мати Еріки до крові розбиває собі долоні в оплесках. Вона кричить: «Браво! Браво!» Господиня дому посмішкою підтримує її. Натовп, позбираний на гноївці і розфарбований огидними кольорами, зі свого боку розглядає Еріку. Слухачі жмуряться від світла. Хтось забрав подушку від лампи, і тепер вона може світити як завгодно яскраво. Отже, це і є публіка Еріки. Якби про це не було точно відомо, то можна було б засумніватися, що всі вони —

люди. Еріка підіймається над кожним із них, але вони вже пхаються до неї ближче, торкаються до неї, говорять різні дурниці. Вона сама вивела цю недозрілу публіку у своєму інкубаторі. Вона загнала їх сюди не дуже чесними методами шантажу, примусу, погроз. Єдиний, хто прийшов сюди добровільно, — це, мабуть, пан Клеммер, старанний учень. Усі решта охоче віддали б перевагу телебаченню, грі у настольний теніс, читанню чи іншим дурницям. Усі вони змушені були прийти сюди. І вони, здається, ще й тішаться зі своєї посередності! Але при цьому наважуються наближатися і до Моцарта, і до Шуберта. Вони розташовуються зручніше, займають побільше місця, ці масні острівці у навколоплідних водах звуків. Вони тимчасово живляться цими соками, але не розуміють, що ж таке п'ють. Стадний інстинкт зазвичай високо оцінює посередність. Він вважає її цінною. Вони переконані, що сильні, бо їх більшість. У натовпі посередностей нікому не страшно, ніхто не тремтить. Вони тиснуться поближче одне до одного, щоб створити ілюзію тепла. У самій середині неможливо опинитися на самоті ні з чим, а тим більше з самим собою. І які вони з цього задоволені! Ніщо в їхньому існуванні не видається їм вартим осуду, і ніхто не може засуджувати їхнє існування. І докори Еріки про те, що те чи інше виконання цього разу вийшло невдалим, теж відскочать від цієї терплячої м'якої стіни. Вона, Еріка, стоїть по інший бік, але замість того, щоб пишатися цим, вона мститься. Її помста полягає у тому, що раз на три місяці вона примушує їх слухати, заганяє за паркан, ворота якого відчинені, щоб барани могли потрапити

досередини. Вони задоволені собою, їм нудно, і вони біжать до цих воріт, штовхають одне одного, мекають і збивають одне одного з ніг, якщо хтось нерозумний посміє затримати їх, бо шукає своє пальто, яке висить із самого низу і яке він тепер не може знайти. Спершу вони всі нараз пхаються досередини, а потім точно так само хочуть якомога швидше вибігти геть. І вічно всі разом. Їм здається, що чим швидше вони потраплять на інше пасовисько, на пасовисько музики, тим швидше їм вдасться потім вирватися з нього. Але тепер, після невеличкої перерви, шановні пані і панове, яку ми всі з вами заслужили, буде ще Брамс. Шановні учні та учениці. Сьогодні винятковість Еріки буде не її провиною, а перевагою. Бо всі дивляться на неї, навіть ті, хто потай її ненавидить.

Пан Клеммер, який пропихається до неї ближче, заливає її світлом своїх святково налаштованих голубих очей. Він хапає піаністку за руку обома своїми руками і каже: «Цілую ручку!» і що йому просто бракує слів, так усе було чудово, пані професор. Мати Еріки пропихається між цими двома і виразно стає на перешкоді стисканню рук. Жодні знаки привітання і дружби не повинні занадто сильно стискати долонь, бо інакше можна потягнути сухожилля і це зашкодить грі. Руки повинні перебувати у їхньому природному положенні. Ми ж не будемо сприймати серйозно цю третьосортну публіку, правда, пане Клеммер? Її доводиться примушувати, тиснути на неї, заганяти в пастку, щоб узагалі добитися будь-якої реакції. Її треба лупити дрючком! Їй хочеться, щоб її відлупцювали, а потім щоб запропонували

море пристрасті, яку замість неї переживає, а потім старанно записує нотами той чи інший композитор. Їм подобається все, що кричить, бо інакше їм самим доведеться постійно кричати. Від нудьги. Приглушені тони, тонкі переходи, ледь помітні відмінності вони все одно не зауважують. А при цьому в музиці, як і загалом у мистецтві, набагато легше співставляти яскраві контрасти, абсолютні протилежності. Але все це лише низькопробне мистецтво, і нічого більше! Ці вівці не здогадуються про це. Вони ні про що не здогадуються. Еріка довірливо бере Клеммера попід руку, і ця рука відразу ж починає тремтіти. Але зовсім не тому, що він мерзне посеред цього натовпу, у жилах якого циркулює здорова підліткова кров. Ці ситі невігласи у країні, де панує культурне варварство. Ви тільки подивіться у газети: самі вони ще більш недоумкуваті, ніж те, про що у них написано. Чоловік, який ріже на шматки дружину і дітей, а потім старанно запаковує їх до холодильника, щоб згодом з'їсти, не набагато більший варвар, ніж газета, яка пише про це. І саме тут колись давно Антон Ку наважився підняти голос на мавпу Заратустру[1]! А сьогодні хіба що газета «Кур'єр» виступає проти газети «Кроненцайтунґ».

— Ох, Клеммер, ви тільки уявіть собі все це! А зараз, пане Клеммер, якщо ви не проти, я мушу привітатися з пані професор В'єраль. Згодом я ще до вас повернуся.

---

[1] *Антон Ку* (1890—1941) — автор книги «Мавпа Заратустра» (1925), яка полемізує з австрійським публіцистом і сатириком, визнаним авторитетом в галузі мистецтва і моралі Карлом Краусом.

Мати дбайливо накидає на плечі доньки власноруч сплетений синій ангоровий светр, щоб не дай Боже не застигла рідина у суглобах і щоб підвищився опір до тертя. Цей светр — ніби грілка на чайник. Іноді такі саморобні чохли з кольоровими китичками одягають на різні потрібні речі, наприклад, на рулон туалетного паперу. Вони прикрашають заднє скло автомобіля. Точно посередині. Китиця Еріки — це її власна голова, яка гордо стирчить посередині. Вона ковзає по гладенькому льоду паркету, який сьогодні прихований від ніг поганих бігунів у тих місцях, де він особливо сильно понищений. Еріка поспішає до старшої колеги, щоб почути вітання з її фахових вуст. Мати ніжно підштовхує її ззаду. Мати поклала руку на спину Еріки, на її праве плече, зверху, на ангоровий светр.

Вальтер Клеммер і далі не п'є і не курить, але, незважаючи на це, його енергійність гідна подиву. Він невтомно прокладає собі шлях через галасливий натовп, переслідуючи свою вчительку, ніби п'явка. Він немов приклеєний до неї. Вона завжди матиме його під рукою, варто їй лише відчути необхідність його присутності. Наприклад, якщо їй буде потрібен чоловічий захист. Достатньо їй буде озирнутися, і вона відразу ж наштовхнеться на нього. Він навіть зумисне шукає цього тілесного контакту. Незабаром коротка перерва завершиться. Він втягує в себе близькість тіла Еріки широко роздутими ніздрями, так, ніби перебуває на високій альпійській полонині, де не так часто вдається побувати, тож слід дихати на повні груди. Щоб узяти із собою до міста якомога

більше кисню. Він знімає волосину з рукава синього светра, і йому дякують за це. Ви таке бачили! Мати інтуїтивно щось підозрює, але нічого не може вдіяти, адже його ґречність і відповідальність бездоганні. Це становить цілковиту протилежність від того, що на сьогоднішній день зазвичай є нормою у стосунках між представниками протилежних статей. Пан Клеммер для неї — юнак, але він явно юнак, вихований старими добрими методами.

Перед тим, як почнеться фінальний етап, вони ще трохи розмовляють. Клеммер цікавиться, і водночас йому прикро за те, що такі домашні концерти поволі відходять у минуле. Спершу померли великі майстри, а тепер помирає і їхня музика, бо всі хочуть слухати лише поп і рок. Таких родин, як сім'я господарів дому, сьогодні більше не існує. А раніше їх було багато. Кілька поколінь отоларингологів жадібно, аж до знемоги, вслухалися у пізні квартети Бетховена. Сьогодні люди з вищою освітою здатні хіба що притупувати ногами у такт слонячим фанфарам Брукнера і хвалити цього ремісника з Верхньої Австрії.

— Зневажати Брукнера, яким захоплюється стільки людей, — це юнацький максималізм, пане Клеммер. — Його можна зрозуміти тільки з віком, повірте мені. Не поспішайте висловлювати модні твердження, аж поки ви самі не зрозумієте, про що говорите, пане колего Клеммер.

Юнак тішиться словом «колега», яке прозвучало з фахових вуст, і відразу ж професійним сленгом починає говорити про фантазії Шумана і пізнього Шуберта. Він говорить про ніжні півтони їхньої музики, а його власна мова при

цьому погризена міллю і справляє враження сірості на сірому тлі.

Після цього відбувається гра дуетом — Когут—Клеммер, присвячена таємному концертному життю міста, все у ядуче-жовтих тонах. Molto vivace[1]. Цей дует у них відточений на численних репетиціях. Вони обоє не беруть жодної участі у цих концертах. Їм дозволено іноді долучатися до них лише як споживачам, але їхня кваліфікація набагато вища! Та насправді вони лише слухачі і марно створюють собі ілюзії щодо своїх знань. Частина з них — Еріка, майже спромоглася стати активним учасником міського артистичного життя, але так і не стала.

І ось вони удвох м'яко злітають над запиленими шарами напівтонів, напівсвітів, проміжних сфер, тому що саме на цих матеріях середній прошарок розуміється найкраще. Цей ланцюжок відкривається смиренним затьмаренням Шуберта, або, як описує це Адорно, його відкриває затьмарення у шуманівській «Фантазії до-мажор». Це пливе у далину, у ніщо, але не заглушає при цьому апофеозу свідомого згасання! Затьмарення, яке не лише не усвідомлюється, але навіть не має себе на увазі! Обоє замовкають на мить, щоб посмакувати ефект сказаного у настільки недоречному місці. Кожен із них вважає, що відчуває справжні глибини краще за інших, один завдяки своїй молодості, інша — завдяки зрілості. По черзі вони намагаються переплюнути одне одного, гнівно висловлюючись на адресу невігласів, профанів, як ті,

[1] З італійської — дуже жваво. Музичний термін.

що зібралися, скажімо, тут, довкола них. Ви тільки подивіться, пані професор! Ви тільки подивіться уважно, пане Клеммер! Пута зневаги пов'язують вчительку й учня. Згасання життєвої наснаги у Шуберта або Шумана — це пряма протилежність до того, що здоровий натовп має на увазі, коли називає традицію здоровою і задоволено вовтузиться у ній. Здоров'я. Тфу ти, чорт! Здоров'я — це перетворення того, що є. Слухачі, які шкрябають щось у своїх програмках філармонійних концертів, — усі вони роблять здорові речі у своєму огидному конформізмі. Ви тільки уявіть собі, що існує можливість перетворити це здоров'я на основний критерій серйозної музики. Але здоров'я завжди тримається ближче до переможців. Усе слабке відпадає саме по собі. Воно з тріском провалюється у тих, хто любить ходити в сауни і пісяти на паркани. Бетховена вони вважають здоровим художником, дарма, що він був глухим. А ще цей надзвичайно здоровий Брамс. Клеммер наважується на незгоду (і потрапляє м'ячем у кошик), заявляючи, що Брукнер теж завжди і всім здавався здоровим. Клеммера без вагань ставлять на місце. Еріка скромно демонструє свої рани, які отримала від ударів об музичну індустрію Відня і провінції. Аж поки не плюнула на це все. Ці вразливі й ніжні нічні метелики обов'язково згорять на вогні.

— І тому, — каже Еріка Когут, — ці обидва надзвичайно хворих композитори, Шуберт і Шуман, у яких спільний перший склад прізвища, найближчі моєму підірваному серцю. Не той Шуман, якого вже покинули всі його ідеї, а Шуман напередодні цього стану! На волосину від нього! Він уже від-

чуває, що дух покидає його, він уже страждає від цього найтоншими фібрами своєї душі, він уже прощається зі своїм свідомим життям і звертається до сфери демонів та ангелів, але він ще один-єдиний, останній раз збирає всі свої сили, вже не до кінця свідомий себе самого. Він тужливо вслухається у те, втрату чого оплакує, у найдорожче — у себе самого. Це та фаза, коли людина ще знає, що саме втрачає, останній момент перед тим, як уже все остаточно втрачено.

Еріка трагічним тоном повідомляє, що її батько у стані цілковитого божевілля помер у клініці «Штайнгоф». Тож потрібно ставитися до Еріки обережно, бо їй уже довелося пережити страшні речі. Посеред усього цього виставленого напоказ здоров'я Еріка не хотіла би продовжувати цю тему, але на дещо вона таки натякає. Еріка хоче витиснути з Клеммера певні почуття, тож безжально береться за скальпель. За свої страждання ця жінка заслуговує кожен грам чоловічого співчуття, яке тільки вдасться витиснути. Цікавість юнака до неї знову спалахує жвавим полум'ям.

Перерва завершується. Сідайте, будь ласка, знову на свої місця. Концерт продовжується вокальними творами Брамса у виконанні однієї здібної юної сопраністки. А потім уже і кінець, переплюнути дует Когут—Габеркорн все одно нікому не вдасться. Аплодисменти стають ще гучнішими, ніж до перерви, бо всі тішаться, що незабаром усе завершиться. Ще більше криків «браво», цього разу не лише від матері Еріки, а й від її найкращих учнів. Мати і найздібніший учень кри-

чать голосно й енергійно, стежать одне за одним кутиками очей і відчувають сильну взаємну підозру. Йому хочеться дещо взяти, а вона не готова віддати це. Світло спалахує ще яскравіше, навіть верхні лампи, у цей тріумфальний момент нічого не шкодують. В очах господаря дому стоять сльози. Еріка зіграла на біс ще один твір Шопена, а господар помешкання вночі думатиме про свою батьківщину Польщу. Співачка й Еріка, ця чудова акомпаніаторка, отримують гігантські букети квітів. Здалеку пропихаються крізь натовп ще дві матері й один батько, які також несуть квіти пані професор, яка вчить їхніх дітей. Здібна молода співачка отримує один-єдиний букет. Мати Еріки з ентузіазмом допомагає забальзамувати квіти для транспортування, використовуючи для цього обгортковий папір.

— Нам треба якось дійти з цими чудовими квітами тільки до зупинки, а вже звідти трамвай акуратненько довезе нас до самих дверей дому. — Вона заощаджує на таксі, щоб не заощаджувати на квартирі. Відразу ж з'являються численні друзі і помічники, які пропонують організувати транспортування власним автомобілем, але мати заявляє, що це все зайве. — Дуже дякуємо. Але ми ні від кого не приймаємо ласки і самі нікого не ощасливлюємо.

Підбігає Вальтер Клеммер і допомагає своїй вчительці фортепіано вбратися у зимове пальто з лисячим коміром, він добре знає це пальто ще з музичної школи. Пальто має пояс на талії і розкішний хутряний комір. Потім він допомагає і матері Еріки вдягнути чорне каракулеве пальто. Йому

хочеться продовжити перервану розмову. Він говорить щось про мистецтво і літературу на той випадок, якщо панна Когут у цей момент, після свого повного тріумфу, занадто виснажена музикою. Він присмоктується до Еріки всіма своїми зубами. Він допомагає їй потрапити руками в рукави пальта і навіть наважується на сміливість вивільнити її притиснуте коміром волосся й акуратно розправити його зверху. Він пропонує відпровадити обох дам до зупинки.

У матері посилюються підозри, які вона не наважується висловити вголос. Еріка відчуває змішану з побоюваннями радість через знаки уваги, які сиплються на неї. Тільки б вони не перетворилися на град завбільшки з куряче яйце і не набили їй синців! Їй іще подарували велетенську коробку цукерок, яку тепер несе Вальтер Клеммер, він майже вирвав її з рук Еріки. Помаранчевий букет лілій чи чогось схожого теж довірили йому. Навантажена різноманітними вантажами, серед яких музика займає далеко не останнє місце, вся трійця бреде до трамвайної зупинки. Молодь іде попереду, мати не встигає за їхніми юними ногами. Але ззаду матері зручніше спостерігати за всім і легше підслуховувати. Еріка відчуває невпевненість уже на цій ранній стадії, бо ж бідна мама бреде позаду зовсім сама. Зазвичай парочка дам Когут насолоджується прогулянкою попід ручку й обговоренням успіхів Еріки, які вони безсоромно перебільшують. А сьогодні раптом невідомо звідки з'являється якийсь зухвалий молодик і займає місце старої заслуженої матері, яка тепер змушена дріботіти позаду, забута і розгублена. Материнські

пута натягуються і з усієї сили смикають Еріку назад. Еріка відчуває себе дуже незручно від того, що мати повинна йти ззаду. А те, що мати сама так запропонувала, тільки погіршує справу. Якби пан Клеммер не виставив себе настільки незамінним, Еріка зараз могла би зручно йти в ногу з матір'ю. Вони би разом пережовували сьогоднішню подію і, можливо, загризали б її цукерками з коробки. Вона відчуває передчуття затишку і комфорту їхньої спільної вітальні, куди вони зараз потраплять. Ніхто не випустив звідти тепла. Можливо, вони встигнуть ще подивитися вечірній фільм по телебаченню. Це було би найкраще завершення для такого гамірного дня. А цей учень підступає до неї все ближче. Невже він не може витримувати дистанцію? Їй трохи соромно відчувати поряд із собою це молоде і розпалене тіло. Юнак виглядає таким здоровим і безтурботним, що Еріка впадає у паніку. Невже він збирається нав'язати їй своє здоров'я? Їхнє затишне співіснування удвох, у якому немає місця ні для кого більше, опинилося під загрозою. Хто, крім матері, може краще забезпечити спокій, порядок і надійність у власних чотирьох стінах? Усіма фібрами душі тягне Еріку до її м'якого крісла перед телевізором і до міцно зачинених ізсередини дверей. Еріка має своє власне крісло, а мати — своє, і ще низенький стільчик, оббитий каракулем, на якому вона тримає свої набряклі за день ноги. Домашній затишок небезпечно перекривлюється на один бік, бо цей Клеммер не збирається йти геть. Невже він планує вдертися у їхній дім? Еріка найбільше на світі зараз прагне опинитися знову всередині своєї матері, плавати у теплих навколоплідних водах.

Там зовні так само тепло і волого, як усередині тіла. Еріка кам'яніє від думок про матір, коли Клеммер підходить до неї занадто близько.

Клеммер усе говорить і говорить. Еріка мовчить. Їй пригадуються нечисленні спроби стосунків із представниками протилежної статі, але ці спогади не додають їм приємності. Як не відчувала вона приємності і в момент, коли все це було теперішнім. Одного разу таке трапилося у неї з одним із чоловіків, який так довго залицявся до неї у кав'ярні, що вона піддалася, тільки щоб примусити його замовкнути. Жалюгідна колекція бліdих домосидів поповнилася згодом одним юристом і ще одним учителем гімназії. Але відтоді минули роки. Обидва юнаки з вищою освітою раптово націлювали на Еріку після спільного відвідання якогось концерту її ж власні рукави пальта, ніби дула пістолетів. І цим обеззброювали її, демонстрували їй, що у них є і більш небезпечні інструменти. Щоразу Еріка хотіла лише одного — якомога швидше опинитися знову біля матері. Але мати ні про що не знала. Таким чином донька попаслася у двохтрьох холостяцьких помешканнях із крихітними вбудованими кухнями і сидячими ваннами. Для неї, музичної гурманки, це були гіркі пасовиська.

Спершу їй подобалося вдавати із себе піаністку, яка тимчасово не концертує. Жоден із її кавалерів ще не бачив у себе на дивані живої піаністки. У таких випадках чоловіки відразу ж починають поводитися як справжні лицарі, а жін-

ка насолоджується широкою перспективою, яка раптом відкривається перед нею, і не звертає уваги на чоловіка. Але під час любовного акту жодній жінці не вдається надовго зберегти свою велич. Незабаром юнаки починали входити у смак і дозволяли собі певну фривольність поведінки навіть на людях. Вони переставали відчиняти перед нею дверцята автомобіля і дозволяли собі іронічні дотепи на тему її незграбності. Після цього жінці починають брехати, зраджувати її, мучити і дзвонити все рідше. Жінці цілком свідомо не розповідають про свої наміри. Один або й два листи залишаються без відповіді. Жінка чекає і чекає, але марно. І вона не питає себе, на що вона чекає, бо відповідь лякає її більше, ніж саме чекання. А чоловік тим часом рішуче роздає знаки уваги іншим жінкам у якомусь іншому своєму житті.

Ці юнаки розпалили в Еріці пристрасть, але потім самі ж її і згасили. Вони закрутили в ній кран. Їй вдалося понюхати лише зовсім трохи газу. Еріка намагалася прив'язати їх до себе пристрасністю і темпераментністю. Вона старанно товкла кулаками по мертвому тілу, яке коливалося над нею, захоплення виривало з неї голосні крики. І вона дряпала нігтями спину свого партнера. Але нічого не відчувала. Вона лише імітувала неймовірне задоволення, щоб чоловік нарешті зупинився і дав їй спокій. І чоловіки давали їй спокій, але потім знову приходили. А Еріка знову нічого не відчувала, вона ніколи нічого не відчувала. У ній стільки ж чуттєвості, як в уламку черепиці з даху, по якому стукотить дощ.

Усі чоловіки швидко покидали її, і тепер вона не хоче більше мати справи з жодним чоловіком. Чоловіки не надто приваблювали її, та вони й не дуже старалися. Вони не завдають собі праці завоювати серце такої незвичайної жінки, як Еріка. Бо таких, як вона, справді більше немає. Вони вічно шкодуватимуть про це, але вони все одно роблять своє. Вони дивляться на Еріку, обертаються і йдуть геть. Вони не напружуються, щоб детальніше дослідити неповторні мистецькі здібності цієї жінки, вони зайняті своїми поверховими знаннями і шансами, які випадають на їхню долю. Ця жінка видається їм занадто великим шматком для їхніх притуплених ножичків. Вони думають собі, що ця жінка однаково незабаром зів'яне і засохне. Але від цього їх зовсім не мучить безсоння. Еріка зіщулюється і поволі перетворюється на мумію, а вони продовжують займатися своїми нудними справами, так ніби поблизу не було рідкісної квітки, яка потребує старанного поливання.

Пан Клеммер, який ні про що не підозрює, пливе собі, ніби живий букет, поряд із молодшою Когут, а пані Когут-старша залишається у нього в кільватері. Він такий молодий. Він навіть не підозрює, наскільки він юний. Він нагороджує свою вчительку поштивими, але водночас змовницькими поглядами. Він розділяє з нею таємницю розуміння мистецтва. Ця жінка поряд із ним, мабуть, розмірковує, так само, як і він, яким чином можна було би прибрати зараз із дороги цю недоречну матір. Тоді він міг би запросити Еріку ще

на склянку вина, щоб завершити день святковим акордом. Про щось більше Клеммер не думає. Учителька залишається для нього чистою істотою. Позбутися матері і прогулятися ще кудись із Ерікою. Еріка! Він вимовляє її ім'я. Вона вдає, що нічого не почула, і прискорює крок, щоб швидше дістатися до мети і юнакові не встигли прийти до голови дивні думки. Йому вже час нарешті піти геть! Довкола так багато стежок, якими він міг би зникнути. Щойно він зникне, вони з матір'ю перемиють йому всі кісточки, бо ж він точно таємно закоханий у неї.

— Ви будете ще сьогодні дивитися фільм із Фредом Астером? Я точно не пропущу його!

Тепер пан Клеммер знає, що його очікує, а саме — нічого.

На неосвітленій ділянці дороги, коли вони минають залізничний переїзд, Клеммер робить відчайдушну спробу і раптом хапає пані вчительку за руку.

— Дайте мені вашу руку, Еріко. Ця рука так чудово грає на фортепіано.

Рука холодно прослизає крізь отвори розставленого ятера і знову зникає. Піднявся короткий порив вітру, а потім усе затихло. Вона вдає, ніби не помітила зближення. Перша невдала спроба. Його рука наважилася на таку сміливість тільки тому, що мати кілька секунд дріботіла поряд із ними. Мати перетворилася на бічний причіп, щоб контролювати поведінку юної пари спереду. Вона зійшла на дорогу, бо тротуар у цьому місці вузенький, а машин о цій порі не видно. Але донька відразу ж зауважила небезпеку і моментально

повернула свою легковажну матір назад на тротуар. Рука Клеммера застигла на півдорозі.

Наступну спробу робить рот Клеммера. Коли його рот відкривається або закривається, у кутиках не утворюються зморшки, які прийдуть із віком. Він говорить без упину. Йому хочеться поговорити з Ерікою про одну книгу. Книгу Нормана Майлера, якого Клеммер обожнює як людину і як митця. Він побачив у книзі таке й таке, але, можливо, Еріка побачила щось зовсім інше? Еріка не читала книги, і на цьому обговорення уривається. Таким чином оборудка ніколи не відбудеться, купці та продавці не дійдуть згоди. Еріка хотіла би виторгувати собі минулу назавжди юність, а Клеммер явно вирішив позалицятися до неї. Молоде обличчя хлопця м'яко поблискує у світлі ліхтарів і яскравих вітрин магазинів, а поряд із ним зіщулюється піаністка, ніби листок паперу, який горить у печі пристрасті. Вона не наважується подивитися на цього чоловіка. Мати точно не побоїться розділити цю пару, коли це стане необхідно. Еріка відповідає короткими фразами, їй явно не цікаво, і вона мріє якомога швидше дістатися до мети — трамвайної зупинки. Мати чинить перешкоди взаємообміну молоді у неї на очах, розповідаючи про застуду і детально описуючи її симптоми. Донька погоджується з нею. Потрібно вже зараз берегтися від інфекції, бо завтра може бути пізно. Пан Клеммер робить останню відчайдушну спробу, розправляє крила і заявляє, що він знає хороший метод проти застуди, а точніше — своєчасне загартовування. Він рекомендує ходити до сауни. Або проплисти кілька доріжок у басейні. Він рекомендує займатися спортом,

і насамперед його найпривабливішим видом: плаванням на байдарці у відкритій водоймі. Зараз, узимку, цьому заважає лід, тому тимчасово слід перейти на інші види спорту. Але незабаром, навесні, плавати на байдарках уже буде можна, і це навіть найсприятливіша пора, бо тоді річки наповняться талими водами і нестимуть у собі все, що тільки зможуть зірвати з берега. Врешті Клеммер знову рекомендує відвідати сауну. А також рекомендує біг підтюпцем, біг у лісі, тривалі пробіги, фітнес. Еріка не слухає, а її очі прослизають по ньому, і відразу ж вона відводить погляд убік. Вона ніби випадково визирає з тюрми свого тіла, яке невпинно старіє. Вона не намагатиметься підпиляти ґрати своєї клітки. Мати не дозволить їй торкнутися цих ґрат. Але Клеммер, що би не казала Еріка, не згоден із нею і виявляє все більше бійцівських рис, наважуючись на один сміливий крок за іншим. Він схожий на молодого бичка, який випадково завалює паркан. Цікаво, куди він прагне — до корови чи просто на інше пасовисько? Цього ніхто не знає. Він рекомендує спорт, щоб за його допомогою розвинути відчуття власного тіла і пробудити радість від цього відчуття.

— Ви не повірите, пані професор, яку радість може іноді давати людині її власне тіло! Ви тільки запитайте тіло, чого воно хоче, і воно все вам розкаже. Спершу це тіло, може, і виглядатиме непримітно, але потім: ого-го! Воно напружується і розвиває м'язи і випростовується на свіжому повітрі. Та воно знає і свої межі. Але й тут, як завжди, слід додати: найкраще цього всього можна досягнути завдяки улюбленому видові спорту, плаванню на байдарках у відкритих водоймах.

Одного разу у підсумковому тижневому випуску новин перед фільмом вона вже бачила щось таке. Вона пригадує ці байдарки і людей у них, убраних у помаранчеві безрукавки і ребристі шоломи на головах. Вони стирчали у цих крихітних човниках, чи як вони там називаються, ніби зацукровані груші у пляшці з лікером. Під час своїх вправ вони часто перевертались. Еріка сміється. Вона згадує одного зі своїх партнерів, задля якого старанно й голосно кричала під час любощів, але тут же знову забуває про нього. У її голові виникає слабке бажання, про яке вона теж відразу ж забуває. Ось. Ми вже майже дійшли!

У пана Клеммера речення застигає на губах. Він невпевнено торочить щось про гірські лижі, для яких зараз найкращий сезон.

— І навіть не потрібно їхати кудись далеко за місто, щоб знайти прекрасні круті схили, їх повно зовсім поряд. Хіба це не чудово? Їдьмо разом, пані професор, молодь повинна триматися разом. Там ми зустрінемо друзів мого віку, які чудово подбають про вас, пані професор.

— Ми з донькою не дуже спортивні, — завершує розмову мати, яка все спортивне бачила лише на екрані телевізора. — Взимку ми зазвичай раніше повертаємося додому і з задоволенням усамітнюємося за переглядом хорошого детективу. Ми взагалі любимо усамітненість, знаєте, не має значення, від чого. Ми знаємо, що і звідки, а от що і куди, ми не знаємо і не хочемо знати. Бо коли починаєш досліджувати щось таке, недовго і ноги собі переламати.

Пан Клеммер заявляє, що може в будь-який час позичити у батька машину, достатньо просто завчасу попередити батька. Його рука навмання мандрує у темряві і повертається назад ні з чим, цілковито порожньою.

Еріка відчуває все сильнішу відразу: хай би вже швидше йшов собі геть! І свою руку нехай забирає із собою. Геть! Він є для неї, Еріки, жахливим випробуванням долі, а вона звикла лише до випробувань, пов'язаних із інтерпретацією музичних творів. Нарешті стає видно трамвайну зупинку, пластмасова будка з лавкою всередині заспокійливо освітлена. Ніде не видно жодного грабіжника, а з Клеммером вони удвох впораються. Світло ліхтаря. На зупинці дві щільно закутані фігури, також жінки, без супроводу, без захисту. У таку пізню годину інтервали між трамваями вже великі, а Клеммер і не збирається йти від них геть. Якщо убивці наразі не видно, то він усе ще може надійти, і тоді знадобляться послуги Клеммера. Еріка почувається жахливо. Цьому недоречному зближенню нарешті слід покласти край. І нехай ця чаша омине її. І ось нарешті приїхав трамвай! Вона зможе про все поговорити з матір'ю, коли він нарешті піде геть. Щойно він зникне з поля зору, як перетвориться на тему їхньої розмови. Вона відчуває легке лоскотання, ніби хтось провів пером по шкірі. Приїздить трамвай і бадьоро везе дам Когут геть. Пан Клеммер махає їм рукою на прощання, але вони вже цілковито занурені у процедуру витягання квитків із гаманця.

Дитина, про здібності якої продовжують говорити, але якій дозволяють рухатися тільки так, ніби вона по шию за-

нурена у мішок із піском, ця дитина у своїй жахливій безпорадності долає перешкоди і падає, перечепившись через низько натягнуті дроти. Вона махає руками і ногами. Усі ці дроти виникли на її шляху через неуважність інших, голосно скаржиться вона. ВОНА сама ні в чому не винна. Вчителі, які спостерігали за цим, з одного боку, хвалять і втішають цю дівчинку, надмірні музичні амбіції якої забирають у неї весь вільний час і змушують присвячувати його вправам, з іншого боку, вони не можуть не зауважити, що вона виглядає жалюгідною. Але навіть коли вчителі щиро стверджують, що вона єдина зі своїх однолітків після школи думає не про якісь дурниці, вони не можуть позбутися відчуття легкої відрази. ВОНА стає жертвою безглуздих принижень, на які ВОНА скаржиться вдома матері. Мати, не гаючи ні секунди, мчить до школи і голосно скаржиться на інших учениць, які намагаються зіпсувати її чудову дитину. А після цього на Еріку вже опускається справжня ненависть оточення. Це перетворюється на кругообіг скарг і посилених причин для нових скарг. Металеві ящики для пляшок з-під молока у шкільній їдальні опиняються у неї на дорозі і вимагають від неї підвищеної уважності, а уважність зовсім їй не притаманна. Вся її увага прикута до хлопців, за якими вона потай спостерігає кутиком ока, а її голова при цьому намагається повернутися у протилежний бік і робити вигляд, ніби вона не звертає жодної уваги на хлопців, які стають усе дорослішими. А також на тих, які виставляють свою чоловічість напоказ.

Перепони переслідують її на кожному кроці у смердючих класах. До обіду в цих класах пітніють звичайні учні, які

ледь-ледь дотягують до середнього рівня і батьки яких докладають усіх зусиль, щоб натиснути на клавіші їхніх розумових здібностей і не допустити принаймні до того, щоб їхні діти опустилися нижче середнього. А після обіду кімнати належать вибраним, які займаються там шліфуванням своєї обраності і таланту. Після обіду приміщення переходить у розпорядження музичної школи, і сюди сходяться музично обдаровані діти. Ніби саранча, по кімнатах розповзаються звуки галасливих інструментів. Таким чином школу протягом цілого дня затоплюють вічні цінності — музика і знання. Музики прагнуть навчитися у різному віці, ці учні представлені тут у широкому діапазоні розмірів, є навіть старшокласники і студенти! Усі вони об'єднані єдиним поривом видобувати музичні звуки зі своїх інструментів — і займаються цим по одному або всі разом.

Її все сильніше тягнуть до себе повітряні бульбашки внутрішнього життя, які маячать на недосяжній висоті і про які інші нічого не знають. У самій своїй серцевині вона вже давно перетворилася на істоту неземну і по-неземному вродливу, і ця серцевина існує незалежно від неї у її голові. Інші не бачать цієї краси. ВОНА уявляє себе вродливою і подумки бачить себе з обличчям топ-моделі з обкладинки журналу. Мати не дозволила б їй цього. Ці обличчя вона може довільно змінювати — раз ставати блондинкою, іншим разом — брюнеткою, саме таких жінок здебільшого люблять чоловіки. І вона пристосовується до їхніх смаків, бо теж хоче, щоб її любили. А насправді вона яка завгодно, але тільки не

вродлива. Вона талановита, ввічлива, але не вродлива. Вона радше непомітна, і мати постійно її в цьому переконує, щоб вона раптом не вирішила, що вродлива. Тільки СВОЇМИ вміннями і СВОЇМИ знаннями зможе вона прив'язати до себе когось, — підступно погрожує їй мати. Вона обіцяє убити дитину, якщо колись побачить її з чоловіком. Мати сидить біля вічка дверей, контролює, шукає, вираховує, робить висновки, карає.

ВОНА закутана павутиною щоденних обов'язків, ніби єгипетська мумія, але ніхто не горить бажанням побачити її. Вже три роки вона терпляче чекає на свою першу пару мештів на шпильках. Вона ні на мить про них не забуває. Для здійснення цього бажання їй необхідне терпіння. Терпіння знадобиться їй, поки вона чекає на мешти, і в опануванні сольних сонат Баха, що необхідно, аби мати погодилася купити мешти на каблуках. Еріка ніколи не отримає цих мештів. Коли вона заробить власні гроші, то зможе купити їх собі сама. Мешти постійно несуть перед нею, ніби приманку. З їх допомогою мати заманює її крок за кроком, далі і далі, ще на одну п'єсу Гіндеміта, потім ще на одну. Зате матінка любить своє дитя, на що не здатні були б ніякі мешти.

Вона постійно вивищується над іншими. А мати ще більше намагається підняти її над ними. Вона залишає всіх решта далеко за собою і далеко під собою.

Її невинні бажання з часом перероста́ють у нищівну ненаситність, у прагнення знищувати все на своєму шляху. Вона хоче всього того ж, що мають інші. А те, чого вона не може отримати, вона прагне знищити. Вона починає красти.

У мансарді під дахом, куди вона ходить на уроки малювання, постійно зникають речі: акварельні фарби, олівці, пензлики, лінійки. Зникають пластмасові окуляри з модними скельцями, які блищать і переливаються усіма кольорами райдуги! Від страху вона кидає щойно вкрадені речі, які ніколи не доведуть до добра, до першого-ліпшого смітника, щоб їх не знайшли у неї. Але мати шукає і завжди знаходить куплену без дозволу плитку шоколаду або морозиво, на яке вона заощадила на трамвайних квитках.

Замість окулярів від сонця вона би залюбки взяла сірий фланелевий костюм іншої дівчинки. Але костюм складно забрати, коли у нього вбрана власниця. З метою помсти вона перетворюється на справжнього детектива і вистежує, що цей костюм його власниця самостійно заробила на дитячій панелі. ВОНА багато днів поспіль сірою вовчою тінню ходила за власницею костюма, бо бар «Брістоль» розташований недалеко від консерваторії, а у цьому барі завжди бувають ділові люди середнього віку, які саме сьогодні почувають себе так самотньо, о дівчинко, так самотньо. Однокласниці ледь виповнилося шістнадцять, і про неї відразу ж доповідають куди слід. ВОНА розповідає своїй матері, який костюм їй би хотілося і де можна заробити на нього самій. В удаваній невинності вона проговорює всі необхідні слова, щоб мати могла втішитися, наскільки її дитина ні про що не підозрює, і мати хвалить дитину за це. А потім мати відразу встромляє свої шпори у бойового скакуна. Вона кипить від збудження, у неї з рота йде піна, і вона підтюпцем біжить до школи, щоб подбати про те, аби однокласницю зі скандалом вигнали.

Разом із власницею зі шкільної установи вилітає і сірий костюм, він зникає з очей, але не з серця, бо там ще надовго залишаються криваві смуги і тріщини, які нагадують про костюм. Покаранням для власниці костюма стає те, що вона до кінця своїх днів залишиться без щастя володіння атестатом середньої освіти і змушена буде стати продавчинею у косметичній крамниці у середмісті. Вона так і не стала тією, ким могла би стати.

Винагородою за своєчасне повідомлення про небезпеку стає для НЕЇ дозвіл власноручно пошити собі екстравагантну торбинку зі шматочків дешевої шкіри, цю торбинку аж ніяк не варто носити до школи. При цьому мати дбає про те, щоб донька з користю проводила вільний час, якого у доньки по суті немає. Поки вона завершує роботу над сумкою, минає чимало часу. Але зате у неї виходить щось таке, що ніхто інший не захотів би назвати своєю власністю. Тільки ВОНА наважується вийти з цією сумкою надвір!

Чоловіки, які опиняються поблизу неї, як і молоде покоління музикантів, із якими їй разом доводиться виступати на концертах камерної музики і з-під палки ходити на оркестр, викликають у неї щемливу тугу, яка вже давно і глибоко засіла у неї всередині. Тож ВОНА всіляко намагається продемонструвати назовні свою гордість, тільки от за що? Мати благає її про обережність, про те, щоб ні в якому разі не приймати поспішних рішень, щоб не оступитися, бо поіншому вона потім ніколи собі цього не пробачить. І вона не може пробачити собі жодної найменшої провини, яка місяцями потім коле і мучить її. Часто на неї нападають болючі

думки про те, що би вона у тому чи іншому випадку могла зробити по-іншому, але вже занадто пізно! Цим невеличким Оркестром втрачених можливостей диригує особисто скрипалька, а перший скрипаль утілює в ньому абсолютну владу. Вона хотіла би дорівнятися до сильних, щоб тягнутися за ними догори. Вона постійно має справу з владою відтоді, як уперше в житті побачила власну матір. У перервах між частинами концерту юнак, на якого інші скрипки рівняються, ніби флюгери на вежі за вітром, читає серйозну літературу для свого випускного іспиту. Він говорить, що для нього незабаром почнеться відповідальний момент у житті, бо він розпочне студії у вищому навчальному закладі. Він планує і сміливо заявляє про свої плани. Іноді він дивиться крізь НЕЇ, мабуть, повторюючи подумки якусь математичну формулу або ж важливе правило світської поведінки. Він ніколи не ловить її погляду, бо вона давним-давно втупилася у стелю кімнати. Вона бачить у ньому не людину, а музиканта; вона не зауважує його, і йому слід помітити, що він для неї прозорий, мов повітря. Але всередині вона розпечена, вона догорає. Її світильник палає яскравіше за тисячі сонць, і його світло опускається на цього дохлого щура під назвою стать. Одного разу, щоб звернути на себе його увагу, вона прищемлює свою ліву руку футляром скрипки, а рука ж їй абсолютно необхідна. Вона голосно кричить від болю, щоб він мав нагоду подивитися на неї впритул. А раптом він захоче проявити галантність. Але не судилося — він збирається йти в армію, і то якомога швидше, щоб звільнитися від цього обов'язку, а далі вже спокійно займатися кар'єрою — у його

планах вивчитися на гімназіального вчителя природознавства, німецької та музики. З цього переліку він наразі по-справжньому добре оволодів тільки музикою. Для того, щоб він побачив у ній жінку і поставив в анкеті своєї свідомості галочку навпроти прикметника «жін.», вона у перервах між заняттями грає соло на фортепіано, тільки для нього. З роялем вона дає собі раду чудово, але він однаково оцінює її лише за тим, наскільки вона незграбна у побуті. Ця незграбність, якою вона постійно себе осоромлює, ніколи не дасть їй протоптати доріжку до його серця.

І вона вирішила: ніхто не володітиме нею цілком, до останнього ступеня її «я», до останку! Вона хоче зберегти все у собі і, якщо вдасться, отримати ще додачу. Ми є тим, чим ми володіємо. ВОНА нагромаджує круті гори знань, її вміння і здібності — це вершина, на якій вічно лежить неторкнутий сніг. Тільки найвідважніший альпініст наважиться долати цю вершину. Але при цьому на кожному кроці юнака підстерігатиме небезпека послизнутися і впасти вниз, у бездонну льодову прірву. ВОНА декому довірила ключ до свого серця, до своєї душі, складеної з крижаних бурульок, тож тепер вона щомиті має право забрати цей ключ назад.

Тому вона з нетерпінням чекає, аж поки її акції висококваліфікованого фахівця з музики виростуть на біржі життя. Вона тихенько, щораз тихіше, сидить і чекає, аж поки хтось один зробить вибір на її користь, і тоді вона радісно зможе відповісти йому взаємністю і теж вибрати з усіх саме

його. Він буде музично обдарованим, але не марнославним. Але він давно зробив свій вибір: дві спеціалізації — німецька й англійська мови та літератури. І він має право пишатися собою.

На вулиці махає прапорцями щось, у чому вона свідомо не бере участі, аби згодом похвалитися, що в такому вона зазвичай участі не бере. Вона прагне нагород і відзнак за успішно завершену неучасть, щоб не піддаватися необхідності, коли тебе зважують, оцінюють, вимірюють твої уміння. Вона схожа на незграбне звірятко з дірявими перетинками між тупими кігтями, звірятко, яке злякано перебирає лапками у ріденькій каші материного болітця, озираючись у пошуках рятівного берега. Їй страшно відважитися і зробити крок догори, у схований в тумані простір на березі, бо вона занадто часто зіслизала вниз із цієї гладенької поверхні.

Вона тужить за чоловіком, який багато знає і вміє грати на скрипці. Але йому дозволять торкнутися її лише після того, як вона покладе його на обидві лопатки. Цей гірський козлик дряпається вздовж кам'янистого насипу, готовий щомиті втекти геть, але йому бракує енергії відчути її поховану між каменями жіночість. Він дотримується думки, що жінка є жінка. А потім він жартує на тему жіночої непередбачуваності і театрально заявляє:

— Ох, ці жінки!

Коли він грає для НЕЇ вступ, щоб вона теж могла зіграти свою партію, він дивиться на неї, але по-справжньому не бачить. Він не має нічого проти НЕЇ, він просто нічого не відчуває до НЕЇ.

Вона ніколи не дасть собі опинитися у ситуації, коли виглядатиме слабкою або тим більше переможеною. Тому вона знає своє місце. Вона дозволяє собі проходити тільки звичні стадії навчання і покори, не шукає нічого нового. Скриплять гвинти преса, за допомогою якого у неї з-під нігтів видушують кров. Навчання вимагає від неї свідомого ставлення, бо, як їй було сказано, доки вона прагне кудись, доти і живе по-справжньому. А мати вимагає покори. І ще одна порада від матері: якби кізка не скакала, то би ніжку не зламала. Коли вона залишається сама вдома, то навмисне ріже власну плоть. Вона постійно чекає, коли настане момент, щоб вона могла непомічено порізати себе. Щойно за матір'ю зачиняються двері, й відразу ж дістається талісман — батькова бритва. ВОНА вилущує бритву з її недільного вбрання — п'яти шарів неторкнутої пластмасової плівки. Вона добре вміє поводитися з бритвою, бо ж це її обов'язком було голити батька, його м'які щоки під цілковито порожнім черепом, який не стривожить більше жодна думка і жодне бажання. Ця бритва створена для ЇЇ плоті. Ця тоненька елегантна пластинка з синюватої сталі, гнучка, еластична. ВОНА сідає із розставленими ногами навпроти збільшувального дзеркала і робить надріз, який має збільшити отвір, що веде до її тіла, ніби двері. Вона вже має досвід таких надрізів бритвою, які не болять, бо її руки, долоні, ноги часто виступали піддослідними об'єктами. Її хобі — це різання власного тіла.

Так само ротова порожнина є входом і виходом до тіла, і хоча навряд чи можна цю порожнину назвати гарною, вона

необхідна. Вона цілком залежить сама від себе, але це набагато краще, ніж залежати від когось іншого. Вона тримає все у своїх руках, а руки відчувають. Вона добре знає, як часто і як глибоко можна різати. У збільшувальному дзеркалі вона натягує плоть і робить надріз. Швидко, поки ніхто не прийшов. Вона не дуже розуміється на анатомії, а ще менше їй щастить, і ось холодна сталь проходить крізь плоть там, де, на її думку, мав би з'явитися отвір. Краї рани розходяться, вона лякається цієї різкої зміни і бачить, як із рани виступає кров. Вона звикла до вигляду крові, але ця звичка не допомагає. Як завжди, їй не боляче. Але вона робить надріз не в тому місці й відділяє одне від одного те, що Бог і природа звели разом у незвичній єдності. Цього людині не дозволено, і на неї очікує помста. Вона нічого не відчуває. Протягом короткої миті дві надрізані половинки плоті дивляться одна на одну, здивовані, що між ними раптово з'явилася відстань, якої раніше не було. Вони багато років ділили разом радість і біль, і ось тепер їх розділили! А у дзеркалі вони відображені ще і навпаки, тож невідомо, котра з них права, а котра ліва. А потім із рани рішуче виходить кров. Краплі крові набрякають, біжать, змішуються з іншими, перетворюються на тоненьку цівку. Потім об'єднуються у потужніший потік, який тече заспокійливо і рівно. Кров не дає їй побачити, що ж таке вона там надрізала. Це її власне тіло, але воно їй страшенно чуже. Вона не подумала про те, що на тілі неможливо проконтролювати лінію надрізу, як на тканині, з якої кроїться сукня і на якій можна провести маленьким коліщатком уздовж ліній, складених із крапок, штрихів чи рисочок. І при

цьому зберегти контроль над усім. Тепер ВОНА мусить насамперед зупинити кров, і від цього їй стає страшно. Статеві органи і страх завжди були міцно пов'язані між собою у її свідомості, вони майже завжди виступають разом. Достатньо комусь одному з них непрошено постукати і завітати до її голови, як можна бути певним, що інший десь недалеко. Мати здатна проконтролювати, чи ВОНА вночі тримає руки на ковдрі, але для того, щоб опанувати страх, їй довелося би власноруч відкрити череп дитини і вишкребти звідти страх.

Щоб зупинити кров, вона витягує свій улюблений целюлозний пакунок, відомий кожній жінці своїми перевагами, особливо якщо активно рухатися або займатися спортом. Пакунок швидко стає заміною золотої корони, в якій маленька дівчинка йде на шкільний бал у сукні принцеси. Але вона ніколи не ходила на дитячі карнавали і не мала корони. І от раптом королівські прикраси опинилися у її трусиках, і жінка знову повинна знати своє місце у житті. Те, що раніше з дитячою гордістю виставлялося напоказ на голові, тепер опинилося у тому місці, де жіноча гілка повинна терпляче чекати, поки на неї опуститься сокира. Принцеса тепер доросла, і відразу виникають протиріччя: одному панові потрібні стримані меблі з вишуканою фурнітурою, іншому — гарнітур зі справжнього кавказького горіха, а третьому, на жаль, — лише дрова для печі високими штабелями. Але і в такому випадку майбутній господар може проявити фантазію, адже залежно від того, наскільки акуратно посклдані дрова, їх може поміститися у тій самій дровітні дуже різна

кількість. І одне сімейне вогнище горить довше, ніж інше, бо має більше дров.

Відразу за дверима її дому на Еріку К. чекає широкий світ, що за будь-яку ціну прагне супроводжувати її. І чим більше Еріка відпихає його від себе, тим наполегливіше цей світ поводиться. Її підхоплює сильний порив весняного вітру. Він зазирнув під її спідницю, але потім відразу ж покинув її. Потік важкого повітря, насиченого автомобільними випарами, накрив її важкою ковдрою, і перехопило подих. Вітер дзенькнув і гепнув чимось об мур.

У маленьких крамничках сучасні молоді матері, вбрані у барвистий одяг, серйозно ставляться до своїх обов'язків і замислюються над товарами, які хочуть придбати, вони вагаються за стіною теплого південного вітру. Дітей тримають на довгому повідку, поки матері випробовують свої кулінарні знання в галузі вишуканого куховарського мистецтва на невинних баклажанах та інших екзотичних овочах. Від поганої якості ці жінки здригаються, як від гадюки, яка раптом би виставила свою голову із цукіні. О цій порі на вулиці не побачиш жодного дорослого чоловіка, йому там немає що робити. Власники овочевих крамниць порозкладали ящики з носіями вітамінів різного кольору і на різній стадії зів'ялості надворі перед входом. Жінки діловито порпаються у цих ящиках. Вони не зважають на вітер. І з відразою ощупують кожен плід, щоб перевірити його свіжість і твердість. Або перевіряють овочі та фрукти на

наявність на шкірці консервантів чи засобів для боротьби зі шкідниками, бо в освічених жінок це викликає обурення. Тут, на цій виноградині, видно сіру плісняву, вона точно отруйна. Цей виноград, мабуть, грубо і надмірно обприскували ще зеленим. І жінка з відразою повертає виноградну лозу продавчині на доказ того, що ось знову хімія перемогла природу, і цим намагаються закласти в її дитині зерно майбутнього ракового захворювання. Результати статистичних опитувань переконливо свідчать, що у цій країні набагато більше цікавляться тим, чи перевіряють продукти харчування на наявність у них шкідливих речовин, ніж тим, як звати старого і вредного канцлера, який цією країною керує. Клієнтки середнього віку дбають про те, щоб картоплю для них вирощували у якісному ґрунті. Бо в їхні літа усе це вже може зашкодити. А тепер небезпека, яка на них чигає, набагато більша. І клієнтка врешті купує помаранчі, бо з них можна зняти шкірку і таким чином зменшити вплив небезпечного зовнішнього середовища. Цій жінці не допомагають її знання про отруйні речовини, за допомогою яких вона намагається викликати цікавість до себе у магазині, бо Еріка уже пройшла повз неї, не помітивши, а її власний чоловік увечері теж не помічатиме її, а читатиме завтрашню газету, яку йому вдалося купити дорогою додому, і тепер він може випередити час своєю поінформованістю. Діти також не оцінять із любов'ю приготований обід, бо вони уже виросли і давно не живуть удома. Вони давно самі одружені і купують продукти, які сама вона вважає вкрай отруйними. Колись вони стоятимуть над могилою

цієї жінки і дехто з них навіть плакатиме, а час уже візьметься і за них самих. Тепер їм уже не треба буде турбуватися про свою матір, а натомість їхні діти змушені будуть турбуватися про них.

Так мріє собі Еріка.

Дорогою до школи Еріка майже мимоволі бачить всюди сліди помирання людей і їжі, лише зрідка вона зауважує щось, що росте і процвітає. Хіба у парку біля ратуші, або у Народному саду, де пишно тягнуться догори тюльпани і троянди. Але і вони занадто рано тішаться, бо момент, коли вони зів'януть, уже зачаївся в них усередині. Так думає собі Еріка. Усе підтверджує це її спостереження. Тільки мистецтво має, на її думку, триваліше існування. Тому Еріка доглядає його, підв'язує, ставить підпорки і врешті-решт пожинає плоди. Але скільки всього у мистецтві уже зникло і відзвучало без жодного виправдання цьому? Щодня помирає один музичний твір, одна новела або вірш, бо для них у наш час не знаходиться жодного виправдання. І навіть те, що здавалося вічним, теж проминуло, і сьогодні ніхто вже про це не знає. Хоча воно і заслуговувало на триваліше життя. У класі під керівництвом Еріки навіть наймолодші діти уже замахуються на твори Моцарта і Гайдна, вистукуючи їх по клавіатурі, а особливо обдаровані прослизають на лижах через Брамса та Шумана і вкривають власним слимачим слизом лісовий ґрунт музичної літератури.

Еріка К. відчайдушно кидається назустріч весняній бурі і сподівається, що вона вийде цілою і неушкодженою з протилежного боку. Їй потрібно перейти через відкриту площу навпроти ратуші. Усі живі створіння, наділені тілами, чужі для Еріки, викликають у неї відразу і постійно чинять перешкоди на її шляху. Вона не настільки немічна, як який-небудь інвалід, але все ж таки дуже обмежена у своїх рухах. Більшість людей із радістю рухається у бік спілкування на «ти», у бік свого співрозмовника. Це все, про що вони тільки мріють. А вона здригається, якщо котрась із колег у консерваторії дозволить собі нахабство взяти її попід руку. Ніхто не має права спиратися на Еріку, тільки мистецтво, яке від кожного подуву вітру може полетіти геть і опинитися в іншому місті, може опускатися на неї своїм невагомим тягарем. Еріка притискає свою руку так сильно до тіла, що долоня колеги з консерваторії не в змозі протиснутися між тулубом і ліктем Еріки, і долоня несміливо опускається. Про схожих на неї людей здебільшого кажуть: до неї не підступишся. І ніхто до неї не підступається. Її обходять стороною. Знайомі готові почекати довше або зробити зайвий гак, тільки щоб не доторкнутися до Еріки. Багато хто всіма силами намагається привернути до себе увагу, але Еріка не така. Багато хто розмахує руками, а Еріка — ні. Бувають такі, хто стрибає на місці, співає, голосно кричить. Еріка — ні. Бо вони знають, чого їм хочеться. А Еріка — ні.

Дві школярки або учениці голосно сміються і наближаються назустріч Еріці, вони обійнялися, а їхні голови при-

тиснуті одна до одної, ніби дві намистини. Вони висять одна на одній, ці ягідки. Ясна річ, їхні обійми моментально розімкнуться, якщо до одної з них підійде друг. Вони не будуть більше присмоктуватися одна до одної, а скерують свої присмоктувальні пристрої на того, хто наблизиться, і намагатимуться, ніби дискові міни, проникнути до глибини його кісток. Колись згодом накопичене за тривалий час незадоволення вибухне, і жінка відділиться від чоловіка, щоб розвинути у собі талант, який довгий час лежав на споді.

Люди не вміють ходити і стояти по одному, вони завжди виступають натовпами, а при цьому кожен із них уже сам по собі достатньо вагоме навантаження на земну поверхню, — думає собі Еріка, яка любить бути на самоті. Аморфні оголені слимаки без опори і хребта, без поняття! Їх ніколи не торкнулися жодні чари, жодні чари музики. Вони чіпляються одне до одного своїм хутром, яке не зрушить із місця жоден подув вітру.

Еріка чистить одяг, поплескуючи себе долонями. Легенькими ударами вона проводить по спідниці і піджаку з дешевого сукна. Після такої бурі у всіх порах точно залишилася пилюка. Еріка намагається обійти усіх зустрічних перехожих, щойно побачивши їх іздалеку.

То був один із тих весняних днів, коли світло зловісно коливається, саме у такий день обидві дами Когут завезли батька, який на той момент уже цілковито втратив орієнтацію і розум, до спеціального санаторію у Нижній Австрії. А потім його прийняла до себе державна психіатрична клініка

ка «Штайнгоф», відома навіть чужинцям із похмурих переказів, прийняла і запросила залишитися. На який завгодно період! Відповідно до його бажання.

Завезти їх запропонував м'ясник, у якого вони завжди купували м'ясо і який був відомий тим, що власноручно убивав тварин, хоча йому ніколи не спало б на думку вбити себе самого. І вони їхали у сірому мікроавтобусі марки «Фольксваґен», у якому м'ясник завжди возить телячі туші. Тато їде посеред весняного пейзажу і дихає на повні груди. Разом із ним подорожує його багаж, кожна деталь якого, до останньої шкарпетки, має на собі вишиті вручну монограми у вигляді виразної літери «К». І хоча ця кропітка ручна робота була виконана для його користі, він сам уже не тільки не здатен оцінити, наскільки вона тонка, а навіть запобігти тому, щоб у майбутньому якийсь настільки ж придуркуватий, як і він, сам пан Новотни або пан Витвар без жодного поганого наміру занечистив його шкарпетки. І хоча їхні імена починаються на різні літери, що робити з престарілим паном Келлером, який давно ходить під себе? Але він, на щастя, мешкає в іншій кімнаті, й Еріка разом із матір'ю відразу ж можуть у цьому пересвідчитися. Вони їдуть, і незабаром вони уже зовсім близько. Ще трохи — і будуть на місці! Вони проїздять повз гору Рудольфсґьое, повз замок Фойєрштайн, повз озеро Вінервальдзеє, повз гори Кайзербрунненберґ, повз Йохґрабенберґ. Їдуть повз гору Кольрайтберґ, на яку вони у старі, але не добрі часи вилазили разом із батьком, вони майже доїздять до гори Бухберґ, але перед тим повертають. А за всіма горами на них напевно чекає

Білосніжка! На ній вишуканий одяг, вона сміється від радості, що знову хтось приїхав у її королівство. Вона чекає у будинку на дві сім'ї, який належить родині сільського походження з неофіційними джерелами прибутку, які приховуються від сплати податків. Вона чекає у будинку, який був побудований із благородною метою опікуватися душевно хворими і отримувати фінансову вигоду з їхніх душевних захворювань. Таким чином цей будинок служить не двом сім'ям, як колись, а численним божевільним, для яких він стає притулком і захистом від себе самих і від інших. Пацієнти можуть обирати, чим їм зайнятися — виготовленням аплікацій чи прогулянками на свіжому повітрі. Усі їхні заняття відбуваються під пильним наглядом. Під час виготовлення аплікацій вони продукують багато сміття, а під час прогулянок на них чигає небезпека (втеча, укус тварини, травма). Корисне сільське повітря — безкоштовний додаток до цього. Його дозволено вдихати стільки, скільки хочеться і потрібно. За кожного пацієнта його опікун платить солідний офіційний внесок, щоб його прийняли сюди, а щоб залишили назавжди, потрібно роздати персоналові ще чимало чайових, кількість чайових варіюється залежно від ступеня складності захворювання і того, наскільки брудним є догляд за пацієнтом. Жінки мешкають на третьому поверсі і в мансарді, а чоловіки — на другому й у бічному крилі, перебудованому з колишнього гаража, і тепер його вже ніхто не називає гаражем, бо він став схожим на справжній маленький будиночок, куди провели воду і в якому протікає дах. Власні легкові машини персонал не наважується ставити у ці

прогнилі і заплісняві стіни, авто залишають на вулиці. Пацієнт, за якого заплатили зі знижкою, часто опиняється на кухні і читає там при світлі кишенькового ліхтарика. Прибудова має розміри, розраховані на «опель-кадета», а вже «опель-коммодор» застряг би тут і не зміг би виїхати назовні. Довкола уся територія ретельно обнесена парканом із надійного сталевого дроту. Родина не може забрати пацієнта назад відразу після того, як його з такими труднощами влаштували сюди і заплатили такі великі гроші. На прибутки, які власники будинку отримують за своїх гостей, вони, мабуть, давно побудували собі десь в іншому місці, де вони не змушені бачити жодних ідіотів, справжній замок. І там живуть уже тільки вони і мають нагоду відпочити від напруженої праці по догляду за хворими.

Батько, очі якого поволі сліпнуть і якого ведуть попід руки, прямує до свого майбутнього дому після того, як він щойно вирвався із дому попереднього. На нього вже чекає затишна кімнатка. Щоб можна було прийняти нового пожильця, старий повинен був померти після тривалої хвороби. Але і цьому рано чи пізно доведеться звільнити місце. Божевільні потребують більше місця, ніж здорові. Від них не відмажешся обіцянками, їм потрібно щонайменше стільки ж місця, скільки вівчарці середнього розміру. Власники будинку стверджують, що приміщення забите і вони могли би навіть збільшити кількість спальних місць! Але кожного окремо взятого пацієнта, який, щоправда, більшу частину часу змушений проводити лежачи, бо так він займає менше

місця і створює довкола себе менше бруду, можна замінити. Шкода, що неможливо брати подвійну плату за кожного з пацієнтів, а то так би залюбки робили. За всіх, хто тут лежить і видає найменші звуки, платять, і ця плата цілком виправдовує себе для власників закладу. А той, хто сюди потрапляє, тут і залишається, бо так вирішують його родичі. Його стан може хіба що погіршитися. І тоді його переведуть до «Штайнгофа» або до «Ґуґґінґа»! Кімната акуратно розділена між окремими ліжками, а ці ліжка маленькі, бо так їх поміщається до кімнати більше. Між ліжками залишено сантиметрів тридцять вільного місця, це рівно стільки, скільки займає нога, якщо хворому необхідно буде встати, щоб сходити в туалет, бо йому заборонено залагоджувати цю свою потребу в ліжку, таке було би занадто обтяжливим для персоналу. Тоді він коштуватиме більше, ніж його матрас, і його переведуть у похмуріше місце. Часто у хворого бувають причини, щоб запитати, хто лежав у його ліжечку, їв із його тарілки і порпався у його скриньці. Ох, ці гномики! Коли в усіх кімнатах чути звуки гонга, всі гномики чеберяють до їдальні, де на них уже чекає у своїй ніжній всеприсутності дбайлива Білосніжка. Вона любить усіх і кожного притулить до серця, ця всеохопна і давно забута жіночість, у якої шкіра біла, як сніг, а волосся чорне, як ебенове дерево. Але у їдальні на них чекає лише величезний стіл із монастирської трапезної, вкритий спеціальним пластиковим покриттям, яке не нищиться кислотою, яке важко подряпати і яке легко миється. Бо ці свині не вміють поводитися як слід за столом. Їдять вони лише з пластикового посуду і лише пластикови-

ми ложками, ніяких виделок чи ножів, щоб нікому не спало на думку поранити іншого. Якщо дають м'ясо, чого майже не трапляється, його ріжуть на готові до споживання шматочки. Вони тиснуться один до одного, штовхаються і щипаються, і кожен намагається захистити своє крихітне місце від інших.

Батько ніяк не може збагнути, чому він тут опинився, бо тут він ніколи не відчував себе вдома. Йому тут багато всього забороняють, але навіть те, що дозволяють, дозволяють неохоче. Він давно знає від власної дружини про все, що він робить не так. Йому не можна нічого брати в руки, не можна хвилюватися, він повинен боротися зі своїм хвилюванням, і найкраще — просто постійно лежати, йому, цьому шанувальнику тривалих прогулянок. Він повинен стежити за тим, щоб не приносити додому бруду і не виносити надвір нічого з того, що належить власникам. Вулиця і кімната не повинні змішуватися між собою, для цього навіть міняють одяг, коли йдуть на вулицю, або одягають щось зверху. Та додатковий одяг украв сусід по кімнаті, щоб зіпсувати старому задоволення від прогулянок. Але попри все батько знову прагне надвір, щойно повернувшись із прогулянки, його стримують і примушують залишитися. Бо інакше як би його сім'я могла скараскатися цього порушника спокою, а власники пансіону могли би збагатитися? Одні хочуть, щоб він перебував подалі від них, інші зацікавлені утримувати його у себе. Одні живуть за рахунок того, що він у них мешкає, інші — за рахунок того, що він покинув їх і тепер більше не мозолить їм очей. Прощавай,

із тобою було так добре. Але одного разу все завершується. Одного разу, коли обидві його дами їдуть геть після відвідин, батька тримає попід руки один із санітарів і каже йому помахати рукою на прощання. Але замість цього батько притуляє долоню до очей і благає не бити його. Це ставить пляму на репутації неповної сім'ї, адже татуся ніколи навіть пальцем не чіпали, це точно. Звідки це у тата, — питає на прощання решта сім'ї, і це питання зависає у просторі, насиченому тихим і свіжим повітрям. Повітря не відповідає. М'ясник на зворотному шляху їде швидше, адже тепер він позбувся небезпечного пасажира. Він хоче ще встигнути з дітьми на футбол, бо сьогодні неділя. У нього вихідний. Він намагається потішити своїх пасажирок старанно дібраними фразами. Він співчуває дамам К. продуманими реченнями. Ділові люди, як правило, дуже добре володіють мовою добірності. М'ясник говорить так, ніби мова йде про вибір між філе і ромштексом. І хоча сьогодні неділя, день мови вихідного дня, він все одно користується своєю звичною професійною мовою. Його крамниця сьогодні зачинена. Але хороший м'ясник завжди на роботі. Цей фахівець вважає, що дами К. позбулися цілого візка нутрощів, ще теплих, які можуть стати чудовим кормом для котів. Вони запевняють його, що хоча і страшенно шкодують про цей крок, але його неможливо було уникнути, він давно назрів, але їм було страшенно складно наважитися на це. Вони намагаються переплюнути одна одну в цих запевненнях. Ті, хто поставляє товар для м'ясника, стараються не менше. Але у нього на все стабільні ціни, і він добре знає, за що він їх вимагає.

Бичачі хвости мають одну ціну, м'ясо на ребрах — іншу, а стегно — зовсім інша справа. Дами могли би так сильно і не старатися перед м'ясником. А от під час купівлі ковбаси і шинки вони тепер повинні бути щедрішими, бо ж тепер вони зобов'язані своєму м'яснику, який не задарма катається у неділю. Задарма буває тільки смерть, та і за неї платиш ціною життя. І все має свій кінець, тільки ковбаса має два, — жартує м'ясник і голосно регоче. Дами К. сумно погоджуються з ним, вони щойно втратили одного члена сім'ї, але вони знають, як слід поводитися постійним клієнткам. М'ясник, який тепер може зараховувати їх до своїх найкращих постійних клієнток, продовжує жартувати: «Ти не можеш подарувати тварині життя, але можеш дати їй швидку смерть». І ось цей чоловік кривавої професії раптом серйознішає. Обидві дами К. і тут із ним погоджуються. Але йому слід більше зважати на дорогу, бо інакше його приказка втілиться у життя найстрашнішим чином, не встигнуть вони зморгнути оком. На дорозі повно машин, як завжди у неділю. М'ясник відповідає на це, що їздити за кермом давно стало для нього звичною справою. На це його пасажирки не мають що відповісти, хіба що подумати про свою плоть і про кров, яку їм би не хотілося проливати. Врешті-решт, їм щойно довелося залишити одну свою дуже дорогу плоть і кров у переповненій загальній палаті, і ще й заплатити за це немалу ціну. М'ясник не повинен подумати, що це далося їм легко. Вони привезли і залишили там, у пансіоні Нойленґбах, частину себе. «І яку саме частину?» — питає фахівець із розрубування м'яса.

Незабаром вони повертаються у своє помешкання, тепер трохи спорожніле. У цій печері, вхід до якої замикається і захищає її мешканців, у них тепер більше, ніж раніше, місця для їхніх хобі. Помешкання не впустить будь-кого, а тільки того, кому тут місце!

Піднявся новий порив вітру, схожий на надприродного зросту велетня з м'якими долонями, він притиснув молодшу Когут до вітрини магазину оптики, звідки на неї поблискували різноманітні скельця. А над входом до магазину висіла вивіска у формі гігантських окулярів, підморгувала фіолетовими скельцями, вона нависала над входом до магазину і похитувалася від поривів вітру, погрожуючи перехожим. А потім раптово стало тихо, так ніби вітер переводив подих або був чимось наляканий. Мати у цей момент уже, мабуть, воює на кухні і смажить щось в олії для спільної вечері, щоб потім подати це як холодну закуску. А у вітальні на неї чекає мереживна скатертина, яку вона плете гачком.

На небі пливуть одна за одною хмари з чітко окресленими червонуватими контурами. Хмари, здається, не дуже знають, куди їм рухатися, і тому пливуть то в один, то в інший бік. Еріка завжди знає заздалегідь, що її очікує через день, два, через кілька днів. Їй доведеться служити мистецтву в консерваторії. Або ж вона займатиметься чимось іншим, пов'язаним із музикою, цією кровопивцею, яку Еріка вживає сама і згодовує іншим у різних агрегатних станах: консервовану або свіжопідсмажену, раз у вигляді кашки, іншого разу як тверду їжу.

Не дійшовши кілька вулиць до музичного закладу, Еріка, як завжди, уважно роздивляється довкола і принюхується, ніби досвідчений мисливський пес, який бере слід. Чи вдасться їй сьогодні застукати на гарячому ученицю або учня, які не надто зайняті музикою, мають забагато вільного часу і займаються якимись приватними справами? Еріка збирається насильно увірватися у ці віддалені володіння, які простягаються перед нею, поділені на гектари й акри, хоча і не належать до сфери її контролю. Це налиті кров'ю пагорби, поля чужого життя, у які їй слід вгризтися. Учитель має на це повне право, бо він на своєму місці заміняє батьків. Вона обов'язково хоче довідатися, що відбувається у житті інших. І щойно якийсь учень вирветься від неї, щойно збереться виплеснутися у свій розкладний пластмасовий простір свободи і вважає себе відокремленим від усіх, і тут пані К. вже тремтить і готова таємно й без запрошення переслідувати його. Вона вистрибує з-за рогу, несподівано з'являється посеред вулиці, раптово матеріалізується у кабінках ліфта, схожа на зарядженого енергією джина з пляшки. Щоб розвивати свій музичний смак, який вона потім нав'язує учням, вона іноді відвідує концерти. Вона порівнює одного віртуоза з іншим, а потім знищує своїх учнів, прикладаючи до них мірку, дорівнятися до якої можуть тільки справді великі митці. Вона крадеться за учнями, залишаючись поза їхнім полем зору, але не випускаючи їх із власного поля зору. Вона спостерігає у дзеркалах вітрин за своїм відображенням, яке іде чужим слідом. У народі її б назвали хорошим спостерігачем, але Еріка не має нічого спільного з народом. Вона належить

до тих, хто керує народом і спрямовує його. Вона сама міцно закупорена у безпомічності власного тіла, тож коли пляшку з голосним звуком відкорковують, вона зі свистом вилітає у чиєсь заздалегідь обране або і випадкове існування. Неможливо довести, що вона шпигує спеціально. Але потроху то тут, то там до неї назріває недовіра. Вона несподівано з'являється у такі моменти, коли нікому не потрібні свідки. Варто котрійсь її учениці змінити зачіску, і цього вже буде достатньо для півгодинної бесіди Еріки з матір'ю про те, що вона спеціально тримає вдома дорослу доньку і нікуди її не пускає, щоб із тією нічого не трапилося. Зрештою, їй, доньці, теж давно пора змінити зачіску. Але мати, яка більше не наважується бити доньку, висне на ній, як реп'ях або як заразна п'явка. Мати висмоктує з її кісток мозок. Те, що Еріка знає завдяки своїм шпигуванням, це її справа, але ніхто краще за матір не знає, ким є Еріка насправді, а насправді вона — геній. Мати знає свою дитину зсередини і ззовні. Той, хто шукає, — завжди знаходить, особливо якщо шукають заборонене, потай омріяне.

І ось уже три весняних дні поспіль вона знаходить дещо біля кінотеатру «Метро» на Йоганнесґассе, знаходить, відколи у кінотеатрі йде новий фільм. Один із її учнів, який зациклився на собі і на своїх нечистих фантазіях, давно втратив обережність. Усі його думки тепер скеровані на кінокадри з афіші. У кінотеатрі зараз демонструють легеньке порно, незважаючи на те, що зовсім недалеко звідси діти ходять на музику. Один із учнів оцінює фотографії лише

з огляду на те, що на них зображено, інший більше звертає увагу на красу сфотографованих жінок. Третій шукає на світлинах те, що на них неможливо роздивитися, а точніше — потаємні нутрощі жіночого тіла. І саме у момент, коли двоє майбутніх чоловіків заглибилися у серйозну суперечку про величину жіночих грудей, ніби принесена вітром, з'являється перед ними пані вчителька музики і справляє враження ручної гранати, яка вибухнула просто в центрі їхнього товариства. Вона надає своєму обличчю трохи суворості і сумного виразу, неможливо припустити, дивлячись на неї, що вона і жінки на фото належать до тієї самої половини людства — прекрасної. Хтось необізнаний міг би навіть класифікувати їх як цілковито несхожі категорії людської породи. Це якщо оцінювати довелося б лише за зовнішніми ознаками. Але фото нічого не говорить про внутрішній світ, тож такі порівняння були б не на користь панни Когут, бо саме її внутрішнє життя перебуває у стадії нев'янучого розквіту. Не промовивши ні слова, Когут іде геть. Ніхто нічого не говорить, але учневі й так зрозуміло, що він знову злочинно злегковажив заняттями, бо його інтереси, на жаль, скеровані зовсім не у напрямку фортепіано.

На скляній вітрині чоловіки й жінки на фото мучать одне одного і сплітають тіла, застиглі у виснажливому балеті вічного пожадання. Вони вкриваються потом від цієї роботи. Чоловік старанно працює над жіночим тілом то в одному, то в іншому місці, і результати своїх старань він радісно виставляє на загальний огляд. Те, що випорскує із його тіла у тіло жінки. Чоловік у житті зобов'язаний годувати жінку,

і саме за своїми якостями годувальника він і оцінюється. Так само і тут він подає жінці теплу їжу, яку його нутрощі повільно приготували на маленькому вогні. Жінка, висловлюючись образно, зображає стогони розкоші, її крик майже можна побачити. Вона тішиться тому, що їй дають, і тому, хто їй це дає, і її крики стають усе частішими і частішими. На світлинах усе відбувається, ясна річ, без звуку, але звук уже чекає на них у кіно, де жінка кричить від подяки за старання чоловіка. І щоб усе це побачити, достатньо просто придбати квиток.

Спійманий на гарячому учень на шанобливій відстані підтюпцем іде за Когут. Йому соромно за те, що він принизив її жіночу гідність, бо роздивлявся оголених жінок. Можливо, Когут теж вважає себе жінкою і тепер їй боляче. Наступного разу його внутрішній годинник повинен цокати голосніше у момент, коли вчителька непомітно підкрадатиметься до нього.

Згодом, у класі, вона навмисне не дивиться на нього й уникає його поглядів, цього хтивого прокаженого. Вже під час виконання Баха, відразу після гам і технічних вправ, відчуття невпевненості заповнює весь простір кімнати. Ця провокативна суміш бахівської музики витримує лише впевнену у собі і сильну чоловічу руку, яка м'яко тягне за віжки. Основну тему було змазано, побічні теми занадто вилізли наперед, і все це в результаті виявилося позбавленим прозорості і чіткості. Виконання нагадувало вимазане масним брудом лобове скло автомобіля. Еріка знущально відгу-

кується про виконання учня, про цей невпевнений потічок, який ледь продирається своїм брудним ложем, наштовхується на крихітні камінці і цілі земляні запруди. Тепер Еріка пояснює учневі детальніше твори Баха: це циклопічна побудова у тому, що стосується «Страстей», але водночас і лисяча нора, коли йдеться про «Добре темперований клавір» та інші твори для клавішних інструментів, які базуються на контрапункті. Завершуючи повне знищення учня, Еріка натхненно вихваляє твори Баха, каже, що він будує готичні собори зі звуків там, де звучить його музика. Вона відчуває легеньке поколювання між ногами, яке відчувають лише ті, хто справді покликаний служити мистецтву, вона відчуває це завжди, коли говорить про мистецтво, і додає, вигадуючи на ходу, що саме фаустівська туга за Богом дала поштовх до зведення Страсбурзького собору, так само, як і до написання хору на початку «Страстей за Матвеєм». А те, що зараз зіграв учень, аж ніяк не було схоже на будівлю собору. Еріка не стримується від натяку і на те, що врешті-решт Бог створив і жінку. Вона дозволяє собі невеличкий суто чоловічий жарт про те, що Господь зробив це, коли йому нічого кращого не спало на думку. Але потім вона відразу ж бере свої слова назад і питає учня, чи він узагалі знає, як слід дивитися на світлину жінки? Це потрібно робити шанобливо, бо ж мати, яка виносила і привела його на світ, також жінка, не більше й не менше. Учень обіцяє виконувати те, що вимагає від нього Когут. На знак вдячності за це йому повідомляють, що талант Баха — це тріумф ремесла у його численних контрапунктних формах і хитрощах. На всьому, що стосується

старанності і вправляння, Еріка знається бездоганно, якби йшлося тільки про старанність, вона перемогла б у всіх категоріях, а декого навіть могла би нокаутувати! Але Бах — це набагато більше, — тріумфує вона, — це освідчення Богові, а поширений у цій країні підручник із історії музики (Частина 1. «Австрійське федеральне видавництво») іде навіть ще далі за Еріку і стверджує, що твори Баха — це освідчення особливій північній людині, яка прагне здобути милість Божу.

Учень вирішує, що надалі намагатиметься більше не дати зловити себе біля фотографії оголеної жінки.

Пальці Еріки тремтять, ніби пазурі добре вишколеної мисливської тварини. Під час уроків вона ламає один незалежний характер за іншим. Але всередині самої себе вона відчуває сильне бажання коритися комусь. Для цього у неї вдома є мати. Але стара жінка стає все старшою. Що трапиться тоді, коли мати стане зовсім немічною і потребуватиме догляду Еріки, а також слухатиметься доньку у всьому? Еріка мучить себе думкою, що бере на себе занадто складні завдання, які потім погано виконує. За це її слід карати. Цього учня, хлопчиська, кров якого нуртує в жилах, не можна вважати серйозним супротивником, він здався вже від самого лише твору Баха. А що буде, якщо йому довірити для гри живу людину! Він не наважиться навіть на те, щоб узяти жорсткіший акорд; він занадто боїться того, що зіграє фальшиво. Достатньо однієї її фрази, зверхнього погляду, і він уже стоятиме на колінах, соромитиметь-

ся самого себе й обіцятиме що завгодно, що він потім ніколи не зможе втілити у життя. Той, хто доб'ється від неї послуху, примусить її слухатися своїх наказів, — і це має бути хтось, не пов'язаний ні з її матір'ю, ні з вогняними скрижалями, накресленими матір'ю у волі Еріки, — той зможе отримати від Еріки ВСЕ. Вона хоче притулитися до міцної стіни, яка ніколи не затремтить і не поворухнеться! Щось тягне її, чіпляється за її лікті, за поділ її спідниці, невеличка свинцева куля, крихітний круглий тягарець. Вона не знає, що могло би трапитися, якби одного разу спустити з ланцюга цього лютого пса, який вищирює зуби і крадеться уздовж паркану, хутро на його загривку підняте, з горла вириває ться погрозливе гарчання, у зіницях світяться червоні вогники, але він завжди залишається на відстані рівно одного сантиметра від своєї жертви.

Вона чекає цього одного-єдиного наказу. Чекає на цей жовтий отвір у снігу, з якого підіймається пара, на це горнятко, повне сечі. Сеча ще тепла, а дірка незабаром перетвориться на тоненьку жовту трубу у сніговому заметі, на слід від лижі, санок або чобота якогось туриста, слід людської присутності, яка ненадовго затрималася тут, але потім рушила далі.

Вона знається на сонатній формі і на побудові фуги. Вона навчає цього інших. Але попри це її лапи тремтять від палкого бажання остаточно, навіки комусь підкоритися. Останні снігові замети, пагорби, віхи у пустелі, повільно пе-

ретворюються на рівнини, вирівнюються удалині, перетворюються на дзеркальні, вкриті льодом поверхні, позбавлені слідів і нетоптані людською ногою. Це інші переможуть у лижних змаганнях, перше місце серед чоловіків у швидкісному спуску, перше місце серед жінок і, відповідно, перше місце у комбінації!

Жодна волосинка Еріки не здригнеться, жодна складка її одягу не ворухнеться, жодна пилинка не сяде на неї. Подув крижаний вітер, і вона біжить у засипані снігом поля, ніби фігуристка у коротенькій спідничці й у білих черевиках із ковзанами. Ідеально гладенька поверхня простягається від однієї лінії горизонту до іншої і тягнеться ще далі! Ковзани скриплять на льоду! Організатори дійства обрали правильну плівку, тож цього разу не звучить музичне попурі, і скреготіння сталі об лід все більше нагадує звуки металевого скреготу смерті, короткий спалах, нікому не зрозумілий сигнал абетки Морзе на межі часу. Фігуристка розганяється, велетенський кулак притискає її до землі, і вся накопичена енергія руху виливається у єдино можливу десяту долю секунди, перетворюється на точний до міліметра подвійний аксель, виконаний з повною розкруткою і з приземленням у точно заданому місці. Сила стрибка знову спресовує спортсменку, і вона опиняється під тягарем як мінімум подвійної власної ваги і втискає цю вагу у поверхню льоду, яка не піддається. Руховий апарат фігуристки вгризається у тверду, мов діамант, дзеркальну поверхню льоду, у тендітну матерію її зв'язок, випробовуючи на міцність її кістки. А тепер вона виконує пірует сидячи. Продовжує рух уперед! Фігуристка

перетворюється на циліндричну трубу, на буровик нафтової свердловини; повітря шумить їй у вухах, зі скреготом відлітають уламки льоду, з рота вириваються хмарки теплого подиху, чути повискування пилки, але лід неможливо пошкодити, на ньому навіть не видно слідів від її ковзанів! Обертання сповільнюється, і вже можна роздивитися фігурку спортсменки, розпізнати її кшталти, нечіткий світло-синій силует її спіднички коливається і старанно формується у складки. Нарешті останній поклон із присіданням перед трибунами ліворуч, а потім праворуч, і вона, розмахуючи руками і квітами, їде геть. Але трибуни залишаються невидимими; можливо, фігуристка лише припускає, що вони існують, бо вона чула оплески. Вона швидко їде геть, зникає з поля зору, і ось від неї залишилася лише ледь помітна цятка вдалині, і не існує більшого спокою, ніж там, де складки її світло-синьої сукні опускаються на затягнуті в рожеві колготки тугі стегна, плескають об них, підіймаються від подувів вітру, хитаються довкола центру абсолютного спокою — ця коротка сукня, ці м'які оксамитові складки у формі дзвіночка, цей корсаж, який щільно облягає тіло, вишивка довкола вирізу.

Мати сидить на кухні, нахабно п'є каву і розсипає довкола себе накази. Коли донька виходить із дому, вона вмикає телевізор і дивиться ранкову програму. Вона цілковито спокійна, бо ж знає, куди пішла її донька. Що ми подивимося сьогодні? Передачу про Альфреда Дюрера чи про дюралюмінієві лижні палиці? Після важкого дня донька повернеться додому і накричить на матір за те, що та не дає їй

жити нарешті власним життям. Вона репетує, що їй уже належиться це право хоча би з огляду на вік. Мати щодня відповідає їй, що матері видніше, ніж дитині, бо мати завжди залишається матір'ю.

Але це самостійне життя, якого так прагне донька, повинно завершитися впаданням у русло цілковитої покори, аж поки не відкриється крихітна вуличка, якою зможе пройти одна-єдина особа, яку пропустять цим вузьким коридором. Охоронець махає рукою на знак, що шлях вільний. Праворуч і ліворуч містяться гладенькі, старанно відполіровані мури, високі і прямі, жодних бічних ніш і коридорчиків, тільки один-єдиний прямий шлях, який приведе до протилежного кінця. Вона ще не здогадується, що у кінці на неї чекає холодний зимовий пейзаж, який тікає удалину і в якому не височіє жоден рятівний замок, і до цього замку не веде таємна стежка. Або її чекає сама лише кімната без дверей, мебльований кабінет зі старомодним рукомийником із глечиком і рушником, і постійно наближаються кроки власника помешкання, але він так ніколи й не зайде, бо ж у кімнаті немає дверей. У цих безкінечних просторах або у цій максимально обмеженій, позбавленій виходу тісняві тварина всередині неї віддасть себе на поталу страхові, іншій, ще більшій тварині, або ж самому лише невеличкому рукомийнику на коліщатках, який просто стоїть на місці, для того, щоб умиватися, і ні для чого більше.

Еріка бореться із собою так довго, аж поки у неї не зникають усі бажання. Вона втихомирює власне тіло, бо ніхто

не робить спроб подолати всі перешкоди, щоб дорватися до цього тіла. Вона чекає і німіє. Вона ставить перед тілом складні завдання і може тільки збільшувати складність цих завдань, додаючи до них приховані пастки. Вона переконує себе, що піддаватися цьому бажанню може кожен, навіть найпримітивніша істота, яка не боїться задовольнити це бажання на свободі.

Еріка К. покращує Баха, вона латає його з усіх боків. Її учень втупився у власні руки, складені на грудях. Вчителька дивиться крізь нього, але її погляд впирається у стіну, на якій висить посмертна маска Шумана. На короткий момент їй хочеться схопити голову учня за волосся і з силою увіпхнути її у нутрощі рояля, аж поки не вискочать із-під накривки закривавлені нутрощі струн. Тоді «Бьозендорфер» не видасть уже більше ні звуку. Це бажання прослизає крізь учительку і зникає безслідно.

Учень обіцяє, що він буде старатися, навіть якщо у нього на це піде багато часу. Еріка теж на це сподівається і вимагає, щоб він зіграв ще Бетховена. Цей учень амбітний, хоча і не настільки, як пан Клеммер, кістки якого аж тріщать від старанності.

А тим часом у вітринах кінотеатру «Метро» рожева плоть демонструє себе у різноманітних формах, стадіях готовності та цінових категоріях. Плоть буяє і виходить із берегів, бо Еріка К. не може зараз нести вахту біля кінотеатру. Місця пронумеровані, й спереду дешевше, ніж іззаду, хоча сидиш при цьому ближче і, мабуть, краще видно всі дрібні деталі тіла. У тіло однієї із жінок чіпляються супердовгі кривавo-

червоні нігті, а в іншу жінку впирається гострий предмет, це нагайка вершника. Вона втискається у тіло і демонструє вершникові, хто тут господар, а хто ні; а спостерігач також почуває себе паном. Еріка майже буквально відчуває, як цей предмет впирається й у неї. І чітко вказує їй на її місце у глядацькій залі. Обличчя однієї з жінок спотворене радісною посмішкою, бо чоловік тільки з виразу її обличчя може довідатися про те, скільки задоволення він їй дає, а скільки задоволення пропадає невикористаним. Обличчя іншої жінки на екрані спотворене від болю, бо її щойно вдарили, хоча й несильно. Жінка не може продемонструвати своє задоволення як щось матеріальне, тому чоловік тут цілковито залежить від її персональних даних. Він зчитує задоволення з її обличчя. Жінка здригається, щоб не виявити себе як хорошу мішень. Вона заплющила очі й відкинула голову назад. Якщо очі не заплющені, то у відповідній ситуації їх слід закочувати. Очі лише зрідка дивляться на чоловіка, тож його зусилля стають тим потрібнішими, бо він не може покращити результат і набрати очки за допомогою самого лише виразу обличчя. Жінка не дивиться на чоловіка, вона нічого не бачить довкола, так її засліплює пристрасть. Вона не бачить лісу за деревами. Вона дивиться лише всередину себе. Чоловік, цей професійний механік, працює над зламаним автомобілем, над жінкою. У порнофільмах зазвичай працюють більше, ніж у фільмах про трудові будні.

Еріка налаштована на те, щоб спостерігати за людьми, які старанно пітніють, щоб досягнути результату. У цьому сенсі різниця між музикою і пристрастю, зазвичай велика, міні-

малізується. Еріка не дуже любить природу, вона не їздить у Вальдфіртель, де інші митці відбудовують селянські садиби. Вона ніколи не ходить у гори. Ніколи не пірнає в озеро. Не лежить на березі моря. Ніколи не мчить по снігу на великій швидкості. Чоловік жадібно пожинає оргазми, один за одним, аж поки не відкидається навзнак, залитий потом і знесилений, зупинившись на тому ж місці, з якого почав свій рух. Зате сьогодні він добре попрацював на користь свого реноме. Еріка вже двічі бачила цей фільм в одному з кінотеатрів передмістя, де її ніхто не може впізнати (лише касирка уже пам'ятає її і шанобливо вітається). Більше вона не піде на нього, бо їй подобаються ефектніші видовища у порнофільмах. Ці тендітні зразки людської породи у центральному міському кінотеатрі діють без жодного болю і навіть без натяку на біль. Суцільна ґума. Біль сам по собі є наслідком волі до пристрасті, до руйнування, до знищення, і у своїй найвищій формі вони є пристрастю особливого ґатунку. Еріка із задоволенням переступила би межу, за якою лежить її власне вбивство. У не надто естетичній шарпанині у ліжку, побаченій у кінотеатрі на околиці міста, закладено більше надії на те, щоб надати болю якоїсь форми, прикрасити його. Ці нещасні, обшарпані актори працюють набагато важче, і вони дуже вдячні, що можуть знятися у справжньому кіно. Їхні тіла далекі від ідеалу, на шкірі видно плями, прищі, шрами, складки, струпи, целюліт і жирові відкладення. Піт. Брудні ноги. У фільмах високого естетичного рівня у кінотеатрах із м'якими кріслами побачиш тільки поверхні жіночих і чоловічих тіл. Обидві статі тісно обтягнуті нейлоновими

шкірами, які гарантовано захищені від бруду, стійкі до впливу кислоти, до ударів, до високих температур. У дешевому порно жадібність, із якою чоловік проникає у жіноче тіло, відвертіша. Жінки там здебільшого не говорять, а якщо вже говорять, то тільки одне слово: «Ще! Ще!» Цим діалог вичерпується, але не вичерпує себе чоловік, якому жадібно хочеться досягнути оргазму, а за ним ще одного, і ще, і ще.

Тут, у легкому порно, все обмежується зовнішністю. І перебірливій Еріці, її гурманській натурі, цього недостатньо, бо вона хоче вгризатися поглядом у зчеплені тіла людей перед собою і дослідити, що криється за всім цим. І чому воно настільки потужно впливає на людей, що кожен мріє якщо не займатися цим, то принаймні поспостерігати за тим, як цим займаються інші. Доступ всередину тіла пояснює це не повністю і допускає різні сумніви. Неможливо розрізати людей, щоб витягнути з них усі таємниці. У дешевих фільмах можна зазирнути глибше у те, що стосується жінки. У чоловіка так глибоко не проникнеш. Але найпотаємнішого все одно не побачиш. Навіть якщо розпороти жінці живіт, то побачиш тільки кишки і внутрішні органи. Чоловік, який займає в житті активнішу позицію, навіть тілесно росте назовні. У кінці він може продемонструвати сподіваний результат, якщо досягає його, і тоді можна роздивитися цей результат із усіх боків, а виробник тішиться, що може похвалитися такою цінною продукцією.

У чоловіка, думає собі Еріка, мало би часто виникати відчуття, що жінка приховує від нього щось важливе у хаосі своїх внутрішніх органів. І саме ці найпотаємніші речі

під'юджують Еріку знову і знову спостерігати за все більш новим, усе більш глибоким, усе більш потаємним. Вона постійно перебуває у пошуку нових гострих зорових вражень. Її тіло ще ніколи не відкривало перед нею своїх таємниць, навіть у її улюбленій позі, коли вона вставляє собі дзеркало для гоління поміж широко розставлених ніг, не відкривало навіть їй, своїй власниці! І так само все тримають у собі тіла на екрані: як для чоловіка, якому цікаво подивитися, що ж сьогодні пропонується на ринку, так і для Еріки, замкнутої у собі спостерігачки.

Свого учня Еріка сьогодні принизила і цим покарала. Еріка закидає ногу на ногу і зневажливо відгукується про його недозрілі інтерпретації Бетховена. А більшого й не потрібно. Він от-от розплачеться.

Сьогодні вона навіть не вважає за потрібне зіграти йому місце, про яке говорить. Сьогодні він не витисне зі своєї вчительки музики більше нічого. Якщо він сам не помічає власних помилок, вона нічим не може йому допомогти.

Чи любить тварина свою колишню свободу, а приручена тварина — свого дресирувальника? Це можливо, але не обов'язково. Вони потребують одне одного. Один потребує іншого, щоб за допомогою його фокусів у світлі прожекторів і під гуркіт музики роздуватися від гордості, ніби жаба-бик, а інший потребує когось, щоб мати точку опори у загальному хаосі, який засліплює його. Тварина повинна розрізняти низ і верх, по-іншому вона незабаром стоятиме

на голові. Без свого дресирувальника тварина була би змушена безпомічно звалитися донизу або ж кружляти по арені і, не бачачи самих предметів, рвати, роздирати і пожирати все на своєму шляху. А так вона завжди має під рукою когось, хто їй пояснить, що їстівне, а що ні. Іноді смаколики ще й попередньо пережовують для тварини або хоча би ріжуть на шматочки. Майже повністю зникає необхідність виснажливого добування їжі. А разом із нею і пригоди в джунглях. Бо там леопард сам знає, що йому смакує, і бере собі це, що б воно не було — антилопа чи необережний білий мисливець. Тепер же тварина вдень живе винятково споглядальним життям і концентрується лише на трюках, які їй доведеться виконувати увечері. Вона стрибає крізь підпалені обручі, стоїть на тумбі, стукає щелепами довкола шиї дресирувальника, але не трощить її, виконує танцювальні па у такт разом з іншими тваринами. Або ж самостійно, з тваринами, яких на свободі, цій вулиці з одностороннім рухом, вона б відразу ж схопила за горлянку або від яких утікала б сама, якби встигла. Тварина носить на голові і спині мавпячий одяг. Деяких тварин навчили навіть скакати верхи на конях, накритих шкіряними попонами! А їхній господар, дресирувальник, ляскає батогом! Він хвалить або карає, залежно від ситуації. Залежно від того, що саме заслужила сьогодні тварина. Але навіть найдосвідченіший дресирувальник усе ще не додумався до ідеї відправити у дорогу леопарда або левицю із футляром для скрипки. Ведмеді на велосипеді — це максимум, на що здатна людська уява.

II

Рештки дня розсипаються, ніби залишки пирога у невправних пальцях, надходить вечір, і ланцюжок учнів сповільнюється. Перерви між заняттями стають усе частішими, і під час цих перерв учителька потай відкушує в туалеті шматочки від принесеного з дому бутерброда, а решту старанно загортає у папір. Увечері до неї приходять ще дорослі, які цілий день мусять важко працювати, щоб потім дозволити собі розкіш занять музикою. Ті з них, хто збирається стати професійними музикантами і в майбутньому викладати фах, якого тепер тільки вчаться, приходять удень, бо у них немає у житті нічого, крім музики. Вони прагнуть якомога швидше і повніше, без пробілів, засвоїти увесь курс музичної премудрості, щоб скласти державний іспит. Вони здебільшого залишаються послухати, як грають їхні колеги, а потім, разом із пані професор Когут, старанно і ґрунтовно критикують цю гру. Вони не соромляться виправляти в інших помилки, які часто трапляються і з ними. Вони часто мають добрий слух, але їм не вистачає чуття і вміння правильно повторити почуте. Після того, як зачиняються двері за останнім учнем, ланцюжок за ніч розмотується-

ся у зворотному порядку, щоб уранці, о дев'ятій, знову рушити вперед із новими кандидатами. Чути ритмічне постукування коліщаток, удари поршнів, пальці рухаються вперед і назад. Звучить музика.

Пан Клеммер уже відсидів у своєму кріслі заняття трьох учнів із Південної Кореї і міліметр за міліметром обережно наближається до своєї вчительки. Вона не повинна зауважити того, як раптом, в один момент, він опиниться просто у ній. А ще за мить до цього він був на пристойній відстані від неї. Корейці розуміють німецькою лише найнеобхідніше, тому вислуховують оцінку своєї гри, побажання і претензії англійською. Пан Клеммер промовляє до пані Когут інтернаціональною мовою серця. Далекосхідні люди служать йому при цьому акомпанементом, вони не вразливі у своїй звичній незворушності і перевіреній часом нездатності сприймати хвилі, які пробігають між добре темперованою вчителькою і учнем, який прагне до абсолюту.

Еріка говорить іноземною мовою про гріхи проти духу Шуберта — корейці повинні відчувати музику, а не тупо наслідувати гру Альфреда Бренделя, записану на платівці. Бо у такому разі Брендель завжди буде грати набагато краще за них! Клеммер, якого ніхто не просить втручатися, висловлюється про душу музичного твору, яку непросто вигнати. Але існують люди, яким це вдається! Їм краще залишатися вдома, якщо у них немає чуття. Кореєць марно шукає душу в кутку кімнати, — продовжує знущатися зразковий учень Клеммер. Він поступово заспокоюється і стверджує разом із Ніцше,

з яким вони однаково відчувають, що він, так би мовити, недостатньо щасливий, недостатньо здоровий для музики доби романтизму (включно з Бетховеном, якого він теж сюди зараховує). Він благає свою вчительку, щоб вона прочитала його нещастя і його хворобу у манері його виконання. Йому необхідна музика, яка примусить його забути страждання. Слід обожнювати тваринний спосіб життя! Людям хочеться танцювати і святкувати. Філософ гніву на все невелике і непримітне вимагає легких і вільних ритмів, золотих і ніжних гармоній, і Вальтер Клеммер долучається до його вимог.

— Коли ж ви власне живете, Еріко? — питає учень і натякає, що увечері в людини достатньо часу для власного життя, якщо вміти вивільнити собі цей час. Половина часу належить Вальтерові Клеммеру, іншою може розпоряджатися вона сама. Але вона чомусь не відходить від своєї матінки. Обидві жінки часто кричать одна на одну. Клеммер говорить про життя як про виноград сорту «Мускатель», який домогосподарка старанно викладає на тарелі, щоб гість міг їсти ще й очима. Гість спершу несміливо бере одну ягідку, потім наступну, і врешті на тарілці залишається лише обскубана гілочка і купка кісточок.

Випадкові доторки загрожують цій жінці, чий дух і майстерність так цінують люди. Мабуть, ця загроза зосереджується у волоссі або на плечах, на які накинуто светр. Крісло вчительки висувається вперед, глибоко проникає всередину викрутка і видобуває на світло дня рештки змісту з віденського короля пісень, якому сьогодні надано слово за допомогою фортепіано. Кореєць дивиться у свій нотний зо-

шит, куплений ще вдома. Численні чорні крапки означають для нього цілковито чужу культуру, проникненням у яку він хвалитиметься після повернення додому. Клеммер написав на своїх прапорах слово «чуттєвість», він знаходить чуттєвість навіть у музиці! Вчителька, ця убивця духу в спідниці, радить вдосконалювати техніку. Ліва рука учня все ще не скоординована з правою. Для цього існують спеціальні вправи, які дозволяють навчити ліву і праву руки співпрацювати, але водночас і рухатися незалежно одна від одної. У нього руки постійно конфліктують між собою, і Клеммер, який завжди все знає краще за інших, також постійно з усіма свариться. Корейця на сьогодні відпускають.

Еріка Когут відчуває у себе за спиною людське тіло, і це її лякає. Він не повинен підсуватися до неї так близько, щоб торкатися її. Він проходить у неї за спиною, то наближаючись, то віддаляючись. Він тільки доводить цим, наскільки позбавлений мети. А коли він нарешті потрапляє в поле її бічного зору, на зворотному шляху, коли його голова сердито і по-голубиному повертається задом, а юне обличчя підступно поміщається в освітлене коло від лампи, там, де світло найяскравіше, всередині у неї все пересихає і зменшується. Зовнішня оболонка невагомо коливається довкола стиснутої в тугий кулачок середини. Її тіло раптом перестає бути плоттю, і на неї насувається щось, що миттєво набуває предметності. Циліндрична металева трубка. Апарат дуже простої побудови, який використовується для того, щоб потрапляти всередину. Відображення цього предмета під на-

звою Клеммер палючим променем проектується у тілесний отвір Еріки, опускається на її внутрішню стінку. Це зображення всередині стоїть на голові, й у той момент, коли це зображення перетворюється для неї на тіло, до якого можна торкнутися руками, воно водночас постає перед нею цілковитою абстракцією, позбавленою плоті. Вже у той момент, коли вони обоє відчули тілесність одне одного, вони водночас обірвали усі людські зв'язки між собою. І вже неможливо навіть послати парламентерів із повідомленнями, листами, потайними знаками. І вже більше немає такого, що одне тіло торкається іншого, а тільки обидва ці тіла перетворюються навзаєм на інструменти, на атрибути чужого буття, в яке болюче прагнеться проникнути, і чим глибше проникаєш, тим швидше гниє і псується плоть, стає невагомою, легкою, мов пір'їна, відлітає геть від цих чужих і ворожих одне одному континентів, які з грюкотом вдаряються один об одного, а потім падають разом, перетворюються на конструкцію, яка голосно валиться, тягнучи за собою донизу шматки кіноекрана, які осипаються від найменшого доторку і перетворюються на порох.

Обличчя Клеммера гладеньке, неторкнуте. На обличчі Еріки вже видно сліди близького відцвітання. Шкіра її обличчя вже готується складатися у зморшки, повіки набрякають, ніби папір під дією гарячого повітря, ніжна цера під очима зіщулилася у синюватy сіточку. Над переніссям прорізалися дві різкі смуги, які вже не вдасться розгладити. Обличчя візуально збільшилося, і тепер цей процес триватиме ще роками, поки плоть під шкірою стиснеться, а далі зникне зовсім, і шкі-

ра тісно обтягне череп, який уже не грітиме її. У її волоссі з'явилися перші білі нитки, які постійно розмножуються, підживлювані застояними соками, аж поки з них не утворяться гидкі сиві гнізда, в яких ніхто нічого не висиджує і в яких немає тепла, бо Еріка теж ніколи не вміла нікого оточити теплом, навіть своє власне тіло. Хоча сама вона любить, щоб її тримали в теплі. Він повинен жадібно переслідувати її своїм пожаданням, повинен впасти їй до ніг, повинен ані на мить не полишати думати про неї, йому не повинно бути від неї жодного порятунку. Еріку можна лише зрідка побачити серед людей. Її мати також усе життя трималася самотою і рідко кудись виходила. Вони сидять у своїх чотирьох стінах і не люблять приймати гостей. Такий спосіб життя краще консервує. Зрештою, коли обидві дами Когут з'являються серед людей, ніхто не звертає на них особливої уваги.

Майбутній розпад наразі нагадує про себе Еріці лише легеньким постукуванням пальців. Усе частіше відчуваються тілесні немочі, закупорюються судини в ногах, трапляються напади ревматизму, запалення суглобів. (Ці хвороби рідко дають про себе знати молодим. Еріка досі також не хворіла ними.) Клеммер, ця ходяча реклама здорового способу життя і спортивного плавання на байдарках, уважно роздивляється свою вчительку, так ніби збирається сказати, щоб йому її загорнули, і забере із собою або з'їсть відразу ж на місці, навстоячки, просто в магазині. «Можливо, він останній, у кого моє тіло пробуджує бажання. А незабаром я помру, залишилося всього якихось років тридцять п'ять, —

думає вона з люттю. — Слід поквапитися застрибнути в останній вагон, бо якщо помреш, то нічого вже більше не відчуєш на смак, доторк, запах!»

Її кігті дряпають клавіші. Вона незграбно і невпевнено човгає ногами, нервово смикає себе за одяг, поправляє складки: чоловік виводить жінку з рівноваги і позбавляє її головної опори — музики. А зараз на неї вже вдома чекає мати. Вона дивиться на кухонний годинник, цей невблаганний маятник, який настукає доньку додому найпізніше за півгодини. Але мати, в якої немає інших турбот, про всяк випадок починає чекати вже зараз. Бо ж Еріка несподівано може прийти раніше, наприклад, якщо не з'явиться хтось із учнів, і тоді вийде, ніби мати її не чекала.

Еріка ніби приросла до свого фортепіанного стільчика, але водночас її тягне до дверей. Владний поклик домашньої тиші, яку перериває лише звук телевізора, цей пункт абсолютної пасивності і спокою тепер примушує її відчувати тілесний біль. Цьому Клеммеру час нарешті йти геть! Що він там ще говорить собі під ніс, поки вдома кипить вода, так що аж стеля кухні вкривається пліснявою.

Клеммер нервово дряпає паркет носком черевика і випускає із себе, ніби кільця диму, невеличкі, але влучні зауваги про техніку туше гри на фортепіано, а в цей час жінка усім своїм єством прагне додому. Він питає, з чого ж насамперед складається звук, і сам собі відповідає: з техніки туше. З його вуст виливаються багатослівні і невловимі, схожі на тінь, слововиливи, які складаються зі звуків, фарб, кольорів.

— Ні, те, що ви тут назвали, це не та музика, яку знаю я, — стрекоче у відповідь Еріка, цей домовичок, якому хочеться чимшвидше потрапити у свою теплу домівку.

Але юнак безперестанку продукує це і тільки це.

— Для мене ознакою справжнього мистецтва є щось невагоме, те, що неможливо виміряти, — продовжує Клеммер, заперечуючи вчительці. Еріка зачиняє рояль, збирає речі. Чоловік щойно в одній із шухляд своєї душі випадково наштовхнувся на дух Шуберта і тепер намагається сповна використати свою знахідку. І чим більше дух Шуберта розчиняється у димові, запахові, кольорі, думках, тим більше його цінність вислизає у сфери незбагненного. Його цінність неймовірно зростає, ніхто не здатен збагнути всієї його величі.

— Видимість завжди випереджає сутність, — каже Клеммер. — Реальність, мабуть, є найбільшою з існуючих ілюзій. Брехня завжди випереджає правду, — робить юнак висновок зі своїх власних слів. — Нереальне випереджає реальність. Але мистецтво при цьому виграє, бо підвищує якість.

Домашня вечеря сьогодні відсувається для Еріки не з її волі, а радісне передчуття цього моменту діє на неї, немов чорна діра. Вона знає, що материнські обійми проковтнуть і переварять її, цілком, без решти, але все одно її з магічною силою тягне додому. На її щоках запалюється яскравий рум'янець і поволі поширюється на все обличчя. Повинен же цей невідчепний Клеммер колись дати їй спокій і зникнути геть. Еріка не хоче, щоб навіть порошинка з його взуття нагадувала їй про його існування. Вона, ця велична жінка,

прагне, щоб він обійняв її, обіймав довго й міцно, а щойно ці обійми завершаться, вона відштовхне його від себе королівським жестом. Але Клеммеру навіть на думку не спадає дати спокій цій жінці, він же ще повинен їй розповісти про те, що сонати Бетховена подобаються йому починаючи з Опусу № 101.

— Бо вони, — продовжує розумувати Клеммер, — тільки з цього моменту стають по-справжньому м'якими, перетікають одна в одну, окремі фрази ширшають, розмиваються з обох боків, не розділяються жорстким кордоном, — фантазує він і видушує із себе останні краплі своїх роздумів та відчуттів. А потім міцно затискає кінчик, щоб рештки маси не виповзли назовні.

— Щоб скерувати нашу розмову в інше русло, пані професор, я повинен ще сказати вам, і я відразу ж детально поясню свою думку, що людина тільки тоді зможе досягнути справжніх висот, коли вона цілковито відірветься від реальності і вирушить у царство духовного, і це вже стосується насамперед вас. Так само, як і для Бетховена з Шубертом, моїх улюблених майстрів, з якими я відчуваю внутрішню спорідненість, я не можу сказати точно, в чому саме вона виявляється, але вона є, я це відчуваю, нас усіх стосується те, що ми зневажаємо дійсність і перетворюємо мистецтво і світ відчуттів у нашу єдину реальність. Для Бетховена і Шуберта все це уже в минулому, а тепер мій час, час Клеммера.

Він звинувачує Еріку Когут у тому, що їй самій цього відчуття наразі бракує. Вона все ще чіпляється за дрібниці,

а ось чоловік абстрагується і вміє відділити важливе від другорядного. Сказавши це, він висловився досить категорично. Він наважився на це.

У голові Еріки запалюється вогник, одне-єдине джерело світла, яке освітлює табличку з написом «Вихід». Зручне крісло перед телевізором простягає до неї свої руки, чути тихі позивні вечірніх новин, і диктор на екрані діловито поправляє свою краватку. На журнальному столику, на відстані простягнутої руки, розставлені мисочки з різними, численними і кольоровими смаколиками, і дами по черзі, або й одночасно, частуються з цих мисочок. Щойно мисочки порожніють, їх знову наповнюють, тут усе відбувається як у казковій країні, де завжди панує достаток і ніщо не має ні початку, ні кінця.

Еріка переносить свої речі з одного кінця класу в інший, а потім назад, вона промовисто дивиться на годинник, демонструючи, як сильно втомилася за цей важкий день, під час якого їй довелося терпіти знущання дилетантів над справжнім мистецтвом і задовольняти марнославство батьків своїх учнів.

Клеммер стоїть на місці й не зводить із неї погляду.

Щоб не зависала гнітюча пауза, Еріка говорить якісь банальності. Мистецтво перетворилося для Еріки на банальність, бо воно її годує.

— Наскільки легше митцеві видобувати із себе почуття і пристрасті, — говорить вона. — Драматичні повороти, які ви,

Клеммере, так цінуєте, тим не менше означають, що митець змушений вдаватися до псевдозасобів, ігноруючи водночас засоби справжні, — вона продовжує говорити, щоб перервати мовчанку. — Особисто я, як учителька, більше ціную недраматичне мистецтво. Наприклад, Шумана, бо досягнути драматизму завжди найлегше! Почуття і пристрасті завжди є лише замінником, сурогатом справжньої духовності.

Вчителька прагне землетрусу, брутальної бурі, яка би струснула нею з несамовитим шумом. Збуджений Клеммер мало не пробиває своєю головою стіну в сусідній клас кларнета, куди він двічі на тиждень ходить займатися другим інструментом у рамках навчальної програми. От було би диво, якби його голова раптом з'явилася у проломі стіни поряд із посмертною маскою Бетховена. Ця Еріка, ця Еріка не розуміє, що насправді він постійно говорить тільки про неї, ну і про себе, ясна річ! Він встановлює чуттєвий зв'язок між собою і Ерікою, відсуваючи водночас на задній план дух, бо дух є ворогом чуттєвості, споконвічним супротивником плоті. Вона думає, що він має на увазі Шуберта, а він має на увазі себе, він завжди має на увазі тільки себе, коли говорить.

Раптом він просить Еріку перейти у спілкуванні з ним на «ти». Але вона каже, щоб він тримав себе у рамках пристойності. Її губи всупереч її бажанню і волі складаються у зморщену квітку, вона вже більше не контролює їх. Вона все ще панує над тим, що говорять її вуста, але не над тим, як саме вони виглядають. Вона вкривається сиротами по всьому тілу.

Клеммер лякається самого себе, він задоволено порохкує у теплій купелі власних думок і слів. Раптом він кидається до рояля і дуже собі подобається у цей момент. У помітно пришвидшеному темпі він грає довгий уривок, який випадково вивчив напам'ять. Він хоче цим щось продемонструвати. Питання тільки в тому, що саме. Еріка Когут тішиться з можливості цього тихого маневру, вона кидається напереріз учневі, щоб стримати швидкий потяг ще до того, як він набере швидкість.

— Ви граєте цей пасаж занадто швидко і занадто голосно, пане Клеммер, і цим доводите тільки одне: виконання, позбавлене духовності, завжди недосконале і сповнене помилок.

Чоловік миттєво катапультується у крісло позаду себе. У нього валить пара з ніздрів, як у бігового скакуна, який здобув уже чимало перемог. Щоб винагородити його за ці перемоги і запобігти майбутнім поразкам, слід дбайливо доглядати його, щонайменше як срібний сервіз на дванадцять персон.

Еріка хоче додому. Еріка хоче додому. Еріка хоче додому. Вона дає йому корисну пораду:

— Ідіть погуляйте по Відню і дихайте якомога глибше. А потім зіграйте Шуберта і тоді вже грайте як слід!

— А я саме збирався йти, — Вальтер Клеммер із силою закриває свою компактну папку для нот і сходить зі сцени,

майже як Йозеф Кайнц[1]. Хоча за цим його відходом і спостерігає значно менше глядачів. Але він сам за актора і глядацький зал водночас. Зірка і публіка в одній особі. А гучні оплески звучать як додаток до основної програми.

Клеммер виходить надвір, його біляве волосся ворушить вітер, він стрімко йде у чоловічий туалет і випускає зі свого крана щонайменше півлітра води, але це не сильно спустошує його вологостійке тіло. Потім він плеще собі в обличчя водою з високогірних джерел, якою місто постачається із джерел Гохшваба. На обличчі Клеммера вода втрачає свою прозорість. «Я постійно вимазую брудом усе прекрасне», — думає він собі. Він щедро витрачає знамениту, сьогодні вже трохи отруйну, віденську воду. Він енергійно розтирає своє обличчя, ця енергія не знайшла іншого виходу. Він натискає долонею на кнопку контейнера з рідким хвойним милом, натискає раз за разом. Потім сполоскує лице, голосно пирхаючи. Він полоще горло. Потім знову вмивається. Він махає руками у повітрі, змочує волосся. Він видає звуки, які не означають нічого конкретного. Він страждає від кохання. З цієї ж причини він клацає пальцями, хрускотить суглобами. Він копає носком черевика стіну під глухим вікном у дворі, але не може випустити із себе те, що засіло у нього всередині. Кілька краплин скочуються з нього назовні, але решта залишається всередині і поволі скисає, бо не може досягнути свого жіно-

[1] *Йозеф Кайнц* (1858—1910) — знаменитий австрійський драматичний актор.

чого порту призначення. Тепер у цьому не виникає жодних сумнівів — Вальтер Клеммер закохався. Не вперше, але точно і не востаннє. Хоча цього разу він закоханий без взаємності. Його не люблять. І йому від цього стає огидно. Він доводить це, вивергаючи зі свого горла слиз, який голосно падає до раковини — плацента з-під кохання Вальтера Клеммера. Він так сильно закручує кран, що його наступник точно матиме проблеми з відкручуванням, хіба що це також буде піаніст із тренованими м'язами і пальцями. Він не сполоснув раковину, і шматки слизу звисають у зливному отворі — кожен, хто зазирне туди, зможе їх побачити.

Смертельно-блідий колега Вальтера, який щойно здав перехідний іспит із фортепіано, вбігає до туалету, прожогом залітає до однієї з кабінок і рве просто в унітаз зі звуком природного катаклізму. Здається, у його тілі відбувається землетрус: у ньому багато що вже зруйнувалося, включно з надією дійти колись до здачі випускного іспиту. Цей учень занадто довго змушений був стримувати своє хвилювання, бо на іспиті був присутній сам пан директор. Тепер це хвилювання енергійно вимагає виходу і прагне чимшвидше опинитися в унітазі. Етюд на чорних клавішах він завалив, бо почав його в темпі, удвічі швидшому, ніж потрібно, а цього жодна жива душа не здатна витримати, навіть сам Шопен. Клеммер зневажає зачинені двері кабінки, за якими його колега по нещастю зараз бореться із проносом. Піаніст, який настільки сильно залежить від усього тілесного, не зможе досягнути у своїй грі суттєвих успіхів. Він точно вбачає у музиці саме лише ремесло і цілком безпідставно панікує, коли

відмовляється працювати один із його десяти молоточків. Цей етап Клеммер давно залишив позаду, тепер він уже зважає лише на внутрішню правдиву суть твору. Наприклад, у сфорцандо для фортепіано Бетховена для нього вже немає нічого незрозумілого, бо їх треба відчути і передати своє відчуття слухачам, впливаючи на них більше власною переконаністю, ніж манерою виконання. Клеммер міг би ще годинами говорити про духовну додану вартість музичного твору, яка, хоча і перебуває постійно на відстані витягнутої руки, але тільки найсміливіші зможуть дотягнутися до неї. Справа полягає у вираженні і почутті, а не у самій лише голій композиції. Щоб підкріпити цю свою тезу, він підіймає догори папку з нотами і кілька разів із силою опускає її на кахляну раковину, щоб випустити із себе останні рештки енергії, якби раптом десь вони ще залишилися. Але насправді, і він помічає це, Клеммер порожній усередині.

— Він цілком віддав себе цій жінці, — промовляє він словами з відомого роману. Він зробив для цієї жінки все, що міг. — Тепер я повинен визнати поразку! — говорить Клеммер. Він запропонував їй найкраще, що у нього є, — усього себе. Він навіть виконав для неї кілька варіацій себе самого! А тепер йому потрібно тільки одне: одні вихідні інтенсивної греблі, щоб поміняти орієнтири. Можливо, Еріка Когут уже відцвіла і зів'яла, тому не може його зрозуміти. Вона здатна збагнути лише окремі його частини, але не цілість.

Учень, який завалив виконання етюду на чорних клавішах, вилазить зі своєї кабінки і стає перед дзеркалом, його відо-

браження дає йому трохи втіхи, і він надає своєму волоссю живописної форми, останнього лоску, так би мовити, щоб якось компенсувати невдачу своїх пальців. Вальтер Клеммер утішає себе думкою, що його вчителька теж зазнала невдачі у своїй кар'єрі, а потім він голосно спльовує на підлогу рештки піни, яка назбиралася у нього в роті під час останнього сплеску люті. Колега-піаніст із осудом дивиться на слину на підлозі, бо його вдома навчили бути охайним. Мистецтво і порядок — вороги-родичі. Клеммер різким рухом висмикує десяток паперових рушничків, зліплює їх у велику кулю і кидає на підлогу, поряд із смітником. Колега-піаніст зважує його на вазі порядку і робить висновок, що Вальтер не дотягує за всіма критеріями. Колега лякається уже вдруге, цього разу через таке марнотратство муніципальної власності міста Відня. Він походить із сім'ї власника крихітної крамнички, і йому доведеться знову повернутися до цієї крамнички, якщо він не здасть іспиту. Бо тоді батьки більше не платитимуть за його проживання тут. Йому доведеться змінити професію митця на фах торговця, і це неминуче різатиме око в оголошенні про одруження, яке він колись надрукує в газеті. А майбутній дружині і дітям через це доведеться витримати чимало неприємностей. Торгівля неминуче змінить його. Його червоні від морозу і схожі на сосиски товсті пальці, якими він часто допомагав батькові у крамниці, згинаються і стають схожими на кігті хижого птаха, коли він думає про це все.

Вальтер Клеммер намагається втихомирити своє серце розумом і думає про тих жінок, які вже йому віддалися

і яких він згодом зі знижками передав іншим. Він усе детально їм пояснював, коли настав момент розлуки. Він ніколи не був скупим на пояснення, адже жінки повинні вчитися розуміти його, навіть якщо їм це і болить. Якщо чоловікові так захочеться, він радо зникає і без жодного слова. А жіночі антени тоді розгублено вишукують його у повітрі, схожі на чутливі щупальця, бо ж жінки — це чутливі істоти. У них почуття домінують над розумом, і це помітно навіть у їхній манері гри на фортепіано. Жінка здебільшого зупиняється на тому, щоб продемонструвати свою потенційну здатність досягнути майстерності. Цього їй достатньо. А Вальтер Клеммер натомість належить до людей, які в усьому доходять до самої сутності.

Вальтер Клеммер не може приховати від себе бажання серйозно взятися за свою вчительку. Він збирається домагатися її послідовно і наполегливо. Зі слонячою незграбністю Клеммер трощить дві кахляні плитки, коли думає про те, що це кохання може залишитися для нього безрезультатним. А потім він прожогом вибіжить із туалету, ніби швидкісний потяг-експрес із альберзького гірського тунелю, вискочить у холодний зимовий ландшафт, у якому домінує розум. Цей ландшафт такий холодний ще і через те, що Еріка Когут не засвітила у ньому жодного промінчика надії. Клеммер порадив би цій жінці серйозно подумати над своїми скромними можливостями. Бо через неї один юнак мало не розривається на частини. Наразі їх ще поєднують спільні інтелектуальні інтереси. Але потім вони можуть зникнути, і Клеммер залишиться сам-один у своїй байдарці.

Його кроки голосно відлунюють у коридорі консерваторії, де вже зовсім порожньо. Він старанно перестрибує зі сходинки на сходинку, ніби ґумовий м'ячик із гілки на гілку, і поволі до нього знову повертається гарний настрій, який досі терпляче чекав на нього. Фортепіано у класі Когут не видає більше жодного звуку. Іноді вона ще трохи грає після закінчення уроків, бо її домашній інструмент набагато гірший. Це він уже знає. Він хапається за клямку дверей, щоб доторкнутися до чогось, до чого щоденно торкається і вчителька, але двері залишаються холодними і незворушними, не піддаються ні на міліметр, бо вони зачинені. Кінець уроків. Вона вже на півдорозі до своєї закам'янілої матінки, з якою вони разом сидять у гнізді і майже не розлучаються, попри те що постійно сваряться і б'ються. Вони проводять разом навіть відпустку, під час якої продовжують сваритися на свіжому повітрі Штирії. І так уже багато десятиліть поспіль! Це якась просто хвороблива ситуація для жінки, настільки вразливої, як Еріка. Якщо вдуматися і подивитися на справу з різних боків, вона ще не настільки стара. Так позитивно намагається думати про свою очікувальну позицію Клеммер, поки їде до власних батьків, із якими живе. Цього разу він просить у них особливо калорійну вечерю, з одного боку — для того, щоб поновити витрачені на Когут запаси енергії, з іншого — бо збирається завтра раненько позайматися спортом. Не має значення, що це буде за спорт, але, мабуть, він опиниться-таки знову у своєму байдарковому клубі. Йому хочеться довести себе до знемоги фізичними вправами і вдиханням повітря бездоганно чистого, а не такого, що його

вже вдихали і видихали до нього тисячі інших людей. Повітря, разом із яким Клеммер не вдихатиме ще й випари моторів та дешевої їжі інших людей. Він хоче надихатися тим, що продукують альпійські дерева за допомогою хлорофілу. Він поїде до Штирії, там ліси найгустіші і найбезлюдніші. Там, поряд зі старою греблею, він спустить на воду свою байдарку. Вона яскраво-оранжевого кольору, кольору рятівної жилетки, накидки і шолома, і її видно здалеку, він мчатиме поміж двома зарослими лісом берегами, наближаючись то до одного, то до іншого, але постійно в одному напрямку — вперед і вниз за течією гірської річки. Каміння та уламки скель слід обходити, наскільки це можливо. Не перевертатися! Але при цьому не втрачати швидкості! Його друг і товариш із греблі плистиме за ним, але не переганятиме його і не запливатиме вперед. Дружба у спорті закінчується там, де друг розвиває небезпечну швидкість. Друзі тут існують для того, щоб помірятися силами зі слабшим за себе і збільшити дистанцію між ним і собою. З цією метою Вальтер Клеммер старанно обирає собі недосвідченого гребця у товаришу. Він належить до тих людей, які не люблять програвати ні у спорті, ні у музиці. Тому він так і дратується через цю Когут. Якщо він програє у словесному турнірі, то не вивішує білий прапор. Він кине в обличчя своєму співрозмовнику жменю сміття, вивергнуту зсередини себе пригорщу кісток, неперетравлені рештки волосся, камінці та сиру траву, подивиться вороже, подумки ще раз перелічить усі аргументи «за» і «проти», які так і залишилися невисловленими, або ж розлючено покине поле бою.

Тепер, на вулиці, він виймає із задньої кишені штанів своє кохання до панни Когут. Оскільки він на вулиці самодин і нема з ким позмагатися у спорті, він вилазить на саму гору цього кохання, до найвищої точки, яка водночас є тілесною і духовною. Ніби по невидимій мотузяній драбині.

Енергійною ходою він біжить угору вздовж Йоганнесґассе до Кертнерштрассе, а звідти до Ринґу. Трамваї, які повзуть вздовж Ринґу, немов динозаври, створюють для Клеммера перешкоду перед самою Оперою, цю перешкоду складно оминути, тож йому доводиться попри бойовий настрій підкоритися і пірнути у підземний перехід.

За кілька хвилин до цього з однієї підворітні виокремлюється постать Еріки Когут. Вона дивиться услід юнакові і рушає його слідом, ніби левиця. Її полювання невидиме, нечутне і через те майже неіснуюче. Вона не могла знати, що він так довго буде в туалеті, але вона чекала. Чекала. Нікуди він не подінеться і рано чи пізно пройде сьогодні повз неї. Хіба якщо він піде в іншому напрямку, не у своєму, тоді не пройде повз неї. Еріка завжди знаходить місце для спостереження, де ніхто не сподівається її побачити, і терпляче чекає. Вона акуратно відрізає краї від речей, які вибухають, детонують або навіть просто спокійно зберігаються десь поблизу неї, несе ці шматочки додому, а там уже самостійно чи разом із матір'ю уважно роздивляється, чи у швах не залежалися крихти, рештки бруду або відірвані частини тіла для аналізу. Вони шукають відходи життєдіяльності інших людей ще до того, як ці відходи вичистять у хімчистці. Тут можна багато знайти і зробити належні висновки. Для Еріки

саме ці уривки і є найсуттєвішими. Обидві дами К. разом або по черзі зацікавлено схиляються над своєю домашньою операційною лампою і підносять до решток тканини свічку, щоб перевірити, які саме волокна у ній домінують — суто рослинні, суто тваринні, сурогатна суміш чи чисте мистецтво. Запах згорілої тканини та її консистенція безпомилково вкажуть на це, а потім уже можна розмірковувати над тим, на що можна використати ці шматочки.

Мати і донька прихиляють голови одна до одної, так ніби вони є однією цілістю, а чужа тканина лежить перед ними, випростана, відокремлена від джерела, звідки походить, вона не погрожує їм, не торкається їх, але несе в собі помилки інших, які можна роздивитися під лупою. Вона нікуди не подінеться від них, так само як нікуди не подінуться учні, вони перебувають у владі своєї вчительки з фортепіано, яка дістане їх всюди, якщо вони не перебуватимуть у фарватері музичних вправ.

Клеммер біжить попереду Еріки, швидко перебираючи ногами. Він цілеспрямовано мчить в одному напрямку, нікуди не повертає. Еріка уникає всіх і всього, але варто лише комусь спробувати уникнути її, і вона обов'язково переслідуватиме його, ніби свого рятівника, йтиме слідом, крок у крок, ніби її притягує велетенським магнітом.

Еріка Когут біжить по вулиці слідом за Вальтером Клеммером.

Клеммер, якого жене лють водночас на нездійснене і небажане, не підозрює, що його велике кохання власною персоною іде за ним слідом, у тому ж темпі, що і він. Еріка не-

довірливо озирає юних дівчат, чиї кшталти й одяг вона зневажає і вважає принизливими. Дайте їй тільки дійти до матері, і вони разом досхочу познущаються над ними! Вони цілком невинно опиняються на шляху Клеммера і при цьому можуть проникнути в нього, як спів сирен, і він сліпо піде за ними. Вона уважно стежить за тим, як Клеммер зупиняється поглядом на тій чи іншій жінці, а потім старанно стирає з них слід цього погляду. Юнак, який грає на роялі, може виставляти найвищі вимоги, і жодна з них не відповідає таким вимогам. Він не повинен обирати жодної з них, хоча багато їх охоче обрали би його.

Так, в обхід і бічними стежками, ця пара мчить районом Йозефштадт. Він — щоб нарешті остаточно вистигнути, вона — щоб розпалитися від ревнощів.

Еріка щільно прикривається своєю плоттю, цим міцним плащем, який не терпить чужих доторків. Вона залишається закритою в собі. Але її все ж таки тягне йти слідом за своїм учнем. Хвіст комети летить за ядром. Сьогодні вона не думає про те, щоб поновити свій гардероб. Але вона думає про те, щоб на наступне заняття вдягнути щось із своїх запасів, вона одягнеться із шиком, зрештою, незабаром весна.

А вдома мати не хоче довше чекати, ще менше надаються до чекання сосиски, які вона готує. Смажене м'ясо давно вже б затверділо і втратило смак. Коли Еріка нарешті прийде, мати за допомогою невеличких хитрощів домогосподар-

ки зробить так, щоб сосиски тріснули і в них потрапило якомога більше води, тоді вони будуть зовсім несмачними. Цього буде достатньо для попередження. Але Еріка про це ще нічого не знає.

Вона біжить за Клеммером, а він біжить від неї. Так одне тягнеться до іншого. Завжди у потрібному місці. Нога Еріки ступає там, де щойно ступала нога Клеммера. Ясна річ, Еріці не дуже вдається зовсім оминути своєю увагою магазини. Бічним зором вона все ж таки оглядає вітрини модних крамниць. У цьому районі вона ще не купувала собі одяг. Хоча й постійно шукає нові розкішні речі. Їй терміново потрібна нова концертна сукня, але тут вона не бачить жодної. Такі речі краще купувати у центрі. Веселенькі гірлянди та конфеті прикрашають перші моделі весняної колекції та останні, призначені на розпродаж, зимові фасони. І ще щось неймовірно блискуче, за елегантний вечірній одяг його можна було би сприйняти хіба що у повній темряві. Два вишукано декоровані бокали для шампанського, заповнені штучною рідиною, довкола яких розкладене боа з пір'я. Пара італійських босоніжок на високих каблуках, обсипаних блискітками. Перед вітриною застигла дама, ноги якої навряд чи помістяться навіть у хатні капці з верблюжої вовни 41-го розміру, так вони напухли від того, що на них протягом цілого життя стоячи залагоджували якісь нецікаві справи. Еріка помічає шифонову сукню демонічно червоного кольору, з оборками на вирізі і на рукавах. У знанні — сила. Ось ця сукня їй подобається, а та — не дуже, вона ще не така стара.

Еріка Когут іде слідом за Вальтером Клеммером, який, не озирнувшись жодного разу, відчиняє двері будинку в престижному районі і заходить у помешкання своїх батьків на другому поверсі. Сім'я вже чекає на нього. Еріка Когут не йде слідом за ним. Вона сама живе недалеко, у тому ж районі. Зі шкільної анкети вона знає, що Клеммер мешкає неподалік, це ніби знак спорідненості їхніх душ. Можливо, хтось один із них справді призначений для іншого, а інший мусить погодитися з цим після тривалих внутрішніх вагань.

Сосискам недовго залишилося чекати, Еріка вже на шляху до них. Вона знає тепер, що Вальтер Клеммер ніде не затримався, а пішов просто додому, тож на сьогодні її спостережну місію завершено. Але з нею щось відбулося, і вона несе наслідок цієї події додому, де покладе його у зачинену шухляду, щоб не знайшла мати.

У віденському Пратері на атракціонах розважається дрібний люд, а на галявинах його паркової частини — люд хтивий, кожен по-своєму. На атракціонах батьки, животи яких щільно напхані смаженою свининою, кнедлями, пивом або вином, садять своїх таких же наповнених вщерть нащадків у кошики або зверху на яскраво пофарбованих пластмасових коників, слоників, машинки, злих драконів. Дитина на каруселі гойдається туди-сюди, і від цієї хитавиці з неї вивергається все, що з такими трудами перед тим було з'їдено. За це дитині дають ляпаса, бо їжа у ресторані була недешева, і щодня собі цього не дозволиш. Батьки втримують спожите всередині, бо їхні шлунки міцні, а руки швидкі, мов блискав-

ки, особливо коли справа торкається покарання дітей. Так потомство набирає швидкості. Тільки коли батьки випивають занадто багато, з ними може трапитися таке, що вони не витримають якогось занадто швидкісного катання на американських гірках. Щоб випробувати власну сміливість і спритність, юне покоління іде до атракціонів, у яких використані досягнення мікроелектроніки попереднього покоління. Ці атракціони носять горді космічні назви, вони поступово, але зі свистом підіймаються вгору, крутяться в різні боки, але, відповідно до заданої програми, так, що верх і низ остаточно переплутуються. Щоб сісти у такий атракціон, потрібно мати сміливість. Вони придумані радше для підлітків, які вже трохи загартувалися у цьому світі, але ще не знають, що таке відповідальність і страх, у тому числі й за своє власне тіло. Вони ще можуть легко впоратися із ситуацією, коли низ стає верхом і навпаки. Космічний атракціон виглядає як ліфт, складений із двох велетенських металевих кольорових капсул, у яких сидять люди. А у цей час влучні стрільці з усіх сил стріляють по пластмасових ляльках, щоб похизуватися перед своїми нареченими, а наречені потім гордо забирають трофеї додому. І після того, як мине багато років і вже розчарована у своєму обранці жінка побачить цю мішень, то згадає собі, як багато колись означала для свого друга. А на просторих зелених галявинах Пратера, який подекуди зарослий кущами, майже як справжній ліс, справа виглядає вже значно двозначніше. В одній частині парку гості хизуються одне перед одним: красиві, великі й швидкі автомобілі суворо пихкають і привозять публіку,

одягнену для катання верхи, і публіка сідає на спини скакунів. Дехто заощаджує на найважливішому — на коні — і купує собі лише одяг, у якому гордовито прогулюється. Тут підривають свій бюджет секретарки, бо від них і в будні шеф вимагає елегантності. Бухгалтери лізуть зі шкіри, щоб у суботу після обіду якась конячка могла повозити їх годинку на собі. Задля цього вони готові працювати більше. Керівники підприємств і менеджери середньої ланки вже ставляться до цього попущеніше, бо вони хоча і можуть собі це дозволити, але не мусять. Усім і так зрозуміло, хто є хто, тож вони вже дивляться у бік майданчика для гри у гольф.

Ясна річ, існують і красивіші місця для катання верхи, але ніде на вас захоплено не дивитиметься стільки наївних сімейств з невинними дітьми і песиками на повідку. Діти кажуть: «О, який коник!» Вони самі б із задоволенням покатались, але їм дістануться тільки ляпаси, якщо вони канючитимуть занадто довго. Цього ми собі дозволити не можемо. Щоб заспокоїти, дитину садять на пластмасового коника на каруселі, і малюк продовжує голосно ревіти вже там. З цього дитина може винести урок, що для більшості речей, які їй недоступні, існують дешеві копії. Але діти думають тільки про те, що їм заборонили, і ненавидять за це своїх батьків.

Існують ще й інші частини парку, Кріау і Фройденау, там над кіньми знущаються професійно, і тим, хто їздить клусом, немає чого туди потикатися, доводиться поспішати навіть

тим, хто скаче галопом. Земля густо посипана порожніми пляшками з-під напоїв, квитками тоталізатора та іншим сміттям, яке природа не може перетравити. Вона без проблем може впоратися з тоненьким папером, із якого роблять носовички; папір колись був натуральним продуктом, але мине чимало часу, поки він знову перетвориться на такий. По щільно втрамбованій землі розкидані паперові тарілки, ніби хтось посіяв тут неїстівну сировину. Старанно відгодованих і тренованих чотириногих скакунів прикривають попонами і ведуть по колу, щоб розігріти. Їм ні про що не треба турбуватися, хіба що про тактику, за допомогою якої вони мають виграти у третьому заїзді, але навіть це їм вчасно, ще до того як настане програш, підкаже жокей або вершник.

Коли гасне світло дня і вступає у свої права ніч, яку проводять хто як уміє — біля настільної лампи за рукоділлям або з кастетом чи ножем у кишені, — у полі зору з'являються люди, яких ніхто не веде по життю за поводок, переважно жінки. Але зрідка це бувають і юні чоловіки, бо коли вони стануть старшими, то їхня вартість буде ще мізернішою, ніж старих жінок. Жінки для гомосексуалістів не цікаві, ясна річ, у жодному віці. І тоді відчиняються ворота Пратера для тих, хто виходить туди на панель.

Усіх і кожного у Відні з дитинства попереджають, що до цього місця у темряві не варто наближатися навіть здалека: хлопчики — наліво, дівчатка — направо. Тут можна знайти чимало підстаркуватих жінок, які вже опинилися на межі своєї професії і свого життя. А часто їхні пошматовані ре-

штки просто викидають на швидкості з автомобіля. І марно поліція намагається провадити слідство, бо злочинець з'явився з тихого солідного світу і знову повернувся у нього. Якщо це не був сам сутенер, у якого, ясна річ, є алібі. Саме тут придумали використовувати з цією метою переносні матраси і саме тут почали ними користуватися. Той, у кого немає помешкання для таких занять, немає кімнати, готельного номера, власного кутка чи хоча б автомобіля, повинен мати принаймні цей переносний матрас, який зігріває і на якому можна більш-менш зручно влаштуватися, якщо хтивість змагає людину і кидає на землю. Тут віденські звичаї розцвітають найпишнішим цвітом у всій своїй огиді, тут мчить на повній швидкості прудкий югослав або квапливий слюсар з Фюнфгаузу[1], який хоче заощадити гроші, а за ним женеться люта професіоналка, якій недоплатили за послуги. А слюсар із Фюнфгаузу найбільше мріє тільки про те, як би чимшвидше оселитися зі своєю нареченою у новенькій прибудові, за стінами якої він ховатиме всі свинства свого особистого життя. Там можна буде зберігати книги, стереосистему разом із платівками і колонками, телевізор, радіо, колекцію метеликів, акваріум, різні предмети, пов'язані з хобі, і ще багато всього іншого. Відвідувачі побачать лише пофарбовані бейцом під палісандр стіни, а бардак усередині вже не побачать. А ще вони зможуть побачити — і нехай собі бачать — маленький домашній бар із кольоровими наліпками на пляшках із лікерами і з грізно поблискуючими, відповідно дібраними кели-

[1] *Фюнфгауз* — один із районів Відня.

хами, які постійно протираються. Принаймні у перші роки шлюбу протирають ці келихи все ще доволі старанно. Згодом їх розіб'ють діти або вони вже не протиратимуться спеціально, бо чоловік постійно приходить пізно і випиває поза домом. Тож бар із дзеркальними стінками поволі припадає пилом. Югослав, а також турок зневажають жінку за своєю природою, а слюсар зневажає її тільки тоді, коли вона нечиста або ж вимагає грошей за ласки. Краще витратити ці гроші в іншому місці, де за них можна отримати більше задоволення. Йому не хочеться платити гроші за щось настільки ж коротке, ніби раз бризнути, бо врешті-решт він упевнений, що дає жінці значно більше задоволення, ніж інші чоловіки. Він усе своє життя важко і довго продукує сперму. Коли він помре, то однаково більше не зможе виробляти жодних секрецій і соків, як би жінки на це не нарікали. Слюсареві часто не вдається проробити свій трюк, бо у відповідних колах його вже знають і переслідують. Але у моменти особливої фінансової скрути, наприклад, коли треба виплачувати відсотки за кредит, він ризикує зазнати побиття, а то й чогось гіршого. Його туга за тим, щоб час від часу міняти одну жіночу розкішницю на іншу, не завжди співпадає з його матеріальними намірами і можливостями.

І тоді він шукає жінку, яка не виглядає на таку, за яку ще комусь спало би на думку заступатися. Вона мала би відчувати вдячність, бо слюсар — це ціла гора м'язів. Він обрав собі гарантовано самотню жінку, таку собі матусю вже доволі поважного віку. Югослав або турок не може собі такого дозволити, бо його місцеві жінки рідко підпускають до себе.

У кожному разі не ближче, ніж на відстань кинутого каменя. Жінка, яка бере собі його клієнтом, рідко коли може вимагати щось за свої послуги, бо ці послуги вже майже нічого не вартують. Наприклад, турок, якого його роботодавець теж невисоко ставить, і це помітно з суми місячної платні, з відразою відвернувся би від його партнерки. Він відмовляється одягати презерватив, бо брудна свиня — це жінка, а не він. Але і він, і слюсар, попри все, відчувають непереборну тягу до неприємного, але очевидного факту на ім'я жінка. Вони не люблять жінок і ніколи добровільно не з'являться у жіночому товаристві. Але оскільки жінки вже існують, то чим із ними ще займатися, як не тим, що першим спадає на думку?

Після цього слюсар із Фюнфгаузу буде як мінімум тиждень увічливим зі своєю нареченою. Він вважає її охайною і старанною. Він каже своїм друзям, що принаймні не мусить її соромитися, а це вже дуже багато! Він може з'явитися з нею на будь-якій дискотеці, а вона достатньо невибаглива, щоб не вимагати від нього зайвого. Отримує вона ще менше, ніж просить, але не помічає цього. Вона набагато молодша за нього. Вона походить із проблемної родини, тож тим більше цінує родину солідну. Він має що їй запропонувати. Про особисте життя турка немає що сказати, бо і самого турка тут немає. Він на роботі. А після роботи він ночує десь, де він так-сяк захищений від негоди, але ніхто не знає, де саме. Мабуть, у трамваї, куди у нього немає квитка. Для свого нетурецького оточення він більше схожий на картонну фігуру,

у яку стріляють у тирі. Коли настане час роботи, його за допомогою електромотора витягують назовні, у нього стріляють, влучають, або ж не влучають, а в іншому кінці тиру його знову забирають з поля зору, і він, невидимий нікому, — ніхто не знає, що з ним відбувається, хоча, ймовірно, що з ним нічого не відбувається, — знову переміщується у вихідне положення за гірським масивом із пап'є-маше, а потім ще раз з'являється на сцені, прикрашеній штучним хрестом на верхівці гори, штучним едельвейсом і штучним кмином, і там на нього вже чекає свіжоозброєний віденський типаж, його під'юджує по-недільному вбрана дружина, вона тримає у руці «Кроненцайтунґ», а за руку сина, який вичікує момент, щоб ударити татуся попід руку під час пострілу і потішитися з його промаху. Влучний постріл винагороджується крихітною пластмасовою лялькою. Нагородами можуть служити також павичеві пера і позолочені троянди, але все, що є у тирі, розраховане на даму, яка чекає стрільця-переможця, і саме вона стане його головним призом. І вона знає, що він старається тільки для неї, і дратується, коли промазує, теж через неї. У будь-якому випадку наслідки стануть теж її проблемою. Цілком можливо, що вони сильно посваряться, якщо чоловікові не вдасться змиритися з тим, що він не влучив. Жінка тільки погіршить справу, якщо у такій ситуації кинеться його втішати. Їй доведеться розплачуватися за це тим, що чоловік наскочить на неї з особливо брутальними ласками, подасть головну страву без найменшого підігріву. Він п'яніє від власного збудження, а якщо вона завагається або відмовиться розвести ноги, то її поб'ють

до крові. Приїде поліція, вистрибне з патрульної машини із сиреною і запитає жінку, чому вона так кричить. Вона повинна дати можливість спокійно спати сусідам, якщо вже вона не може спати сама. Потім вона одержує адресу служби психологічної допомоги для жінок.

Еріка спритно веде свій мисливський кораблик через угіддя, які простягаються через усю зелену частину Пратера. Віднедавна це і її територія. Тепер вона розширила зону свого впливу, бо всю здобич, яка пасеться неподалік, вона вже давно знає. Вона взута у міцні черевики, у яких вона у разі необхідності може залізти в кущі, стати у собаче лайно, на порожню пляшку фалічної форми із рештками дитячого лимонаду кислотного кольору (по телевізору його рекламують різні звірята, кожне співає про інший сорт), на купку паперу, який використали тут із очевидною метою, на паперову тарілку зі слідами від гірчиці, у скляні друзки з-під розбитих пляшок, на наповнений відповідним вмістом резиновий виріб, який ще зберігає форму прутня, у все, що трапиться їй дорогою. Вона глибоко втягує повітря, а потім знову випускає його.

Але тут, на зупинці «Пратерштерн», на якій вона виходить, наразі немає жодної небезпеки. Тут уже з'являються у натовпі звичайних перехожих чоловіки відповідного ґатунку, але навіть елегантна дама все ще може собі дозволити невимушено завітати сюди з візитом, хоча цю місцевість і неможливо назвати вишуканою. Наприклад, іноземці, які

продають то тут, то там газети або потай пропонують різні товари, витягуючи їх із велетенських пластикових торб, — спортивні чоловічі сорочки з прошитими кишенями — просто з фабрики, модні дамські сукні крикливих кольорів — просто з фабрики, дитячі іграшки — просто з фабрики, хоча вже і з невеликими дефектами, кілограмові мішки з відбракованими вафлями «Маннер» і вафельними крихтами — просто з фабрики, електричні та електронні запчастини — просто з фабрики або із нещодавно пограбованого помешкання, портативні радіоприймачі або програвачі — просто з фабрики або із нещодавно пограбованого помешкання, або блоки цигарок невідомого походження. Вони пропонують усе це тихо, але наполегливо. Еріка вбрана доволі скромно, але попри це її велика сумка на довгому ремінці виглядає так, ніби її пошили або принаймні принесли сюди спеціально, щоб непомітно для оточення помістити всередину новісінький портативний касетний магнітофон, щойно з фабрики, хоча невідомо де виготовлений і в непевному технічному стані — але запакований у новісіньку пластикову плівку. У сумці Еріки, крім численних інших необхідних речей, лежить хороший бінокль нічного бачення. Еріка схожа на заможну клієнтку, бо на ній справжні шкіряні черевики з акуратно пришитими підошвами, колір її пальта не ріже око, але і не розчиняється у масі до невпізнання, це пальто спокійно і дорого сидить на своїй господині, горде, хоча зовні непримітне, але попри те хорошої всесвітньо відомої англійської фірми. Таке пальто можна спокійно проносити все життя, якщо не набридне. Мати наполегливо

радила доньці купити саме це пальто, бо мати не любить змін у налагодженому побуті. Пальто залишається тепер на Еріці, а Еріка залишається біля своєї матусі.

Ось Еріка відмахується від нав'язливого югослава, який біжить слідом за нею і пропонує купити дефектну кавоварку, потай сподіваючись, що йому дозволять відпровадити Еріку. Якщо треба, він моментально може спакувати свій товар. Еріка відвертає обличчя убік і переступає через щось невидиме, прямуючи у напрямку парку й алей Пратера, де дуже легко загубитися самому. Хоча її мета полягає не в тому, щоб втратити себе, а, навпаки, в тому, щоб набути дещо. А якби навіть вона і загубилася ненароком, то її мати, добробут якої Еріка нагромаджує з моменту свого народження, відразу ж вирушить заявити про свої претензії. І тоді її шукатиме вся країна, з пресою, радіо і телебаченням. Щось невпинно притягує Еріку до цього місця, і сьогодні вона тут уже далеко не вперше. Вона бувала тут доволі часто і раніше. Вона вже все тут знає. Людський натовп рідшає. Його контури стають усе більш розмитими, окремі людські постаті розбігаються одна від одної навсібіч, ніби мурахи, кожна з яких виконує у державі своє конкретне завдання. Через годину комаха гордо демонструє принесені здобутки — шматочок фрукта або якоїсь гнилі.

Щойно на зупинці стояв натовп, який ділився на групи й острівці, багато людей, і вони кудись прямували всі разом, але оскільки швидко темніє, Еріка старанно розрахувала час приїзду, то все рідше трапляються і сліди людської присут-

ності. Більшість людей збирається довкола ламп штучного освітлення. Тут, на узбіччі, тепер залишилися тільки ті, хто приходить сюди службово. Або ті, хто має відповідні хобі — трахати когось або ж пограбувати чи убити того, з ким щойно трахалися. Інші просто спостерігають за всім збоку. Невеличка групка спеціально оголюється біля станції іграшкової залізниці.

Якась дитина, навантажена спортивним знаряддям, поспішає, спізнившись, у бік останнього вогника на зупинці транспорту, зсередини її підганяють голоси батьків, які застерігають від самотніх прогулянок нічним Пратером. Ці голоси розповідають про різні страхіття, серед них і таке — це ще у кращому випадку, — коли щойно куплені на весняному розпродажі лижі, на яких удасться покататися лише наступного року, миттєво й насильно міняли тут свого власника. Дитина занадто довго боролася вдома за ці лижі, щоб віддати їх тепер комусь от так просто. Вона спотикається і задихано пробігає повз панну Когут. Дитина дивується, побачивши самотню даму, яка ніяк не вписується у все те, про що говорили батьки.

Черевики несуть Еріку у темряву, яка притягує її, у цій темряві розляглися луги, поперетягувані де-не-де кущами, лісками й улоговинами. Ці галявини просто лежать собі тут, і кожна з них має власне ім'я. Мета Еріки — Єзуїтенвізе, галявина Єзуїтів. До неї ще треба пройти чималий шмат дороги, й Еріка рівномірно міряє шлях своїми черевиками. Вона проходить повз зону атракціонів Вурстельпратер. Десь далеко загораються, а потім різко гаснуть вогні. Чути ляс-

кання пострілів і переможні крики. Молодь махає ракетками на кортах або мовчки вовтузиться з тренажерами, які теж голосно скриплять, дзвенять, брязкають і сиплять іскрами. Еріка рішуче залишає позаду всю цю метушню, не підпускаючи її до себе близько. Промені світла коротко зачіпають Еріку своїми пальцями, не знаходять, за що можна було б зачепитися, похапцем гладять її по волоссю, прикритому шовковою хустиною, і сповзають, розчаровано залишаючи кольорову вологу смугу на її пальті, а потім падають на землю і гинуть у бруді. Звуки пострілів і петард теж долітають до Еріки, але й вони змушені пропустити її повз себе і не здатні пробити у ній дірку. Вони тільки відштовхують Еріку, а не приваблюють. Оглядове колесо складається з велетенського кола і розсипаних по ньому крихітних вогників. Колесо вивищується над усім і всіма. Але і в нього є конкуренція у вигляді значно яскравіше освітлених американських гірок, уздовж яких їздять з різкими сигналами машинки, а всередині цих машинок сидять сміливці, які міцно вхопилися руками за поручні і голосно верещать від страху перед всесиллям техніки. Деякі від страху хапаються і за лікоть своєї супутниці. Усе це не для Еріки. Вона прагне зовсім не того, щоб за неї хтось чіплявся. На вершечку кімнати страхів встановлено привида, підсвіченого зсередини, який мішкувато киває тим, хто катається, але на нього ніхто не звертає уваги, крім хіба що чотирнадцятилітніх дівчаток, які зі своїми першими хлопцями по-кошачому заграють зі страхами цього світу ще до того, як самі стануть частиною цих страхів.

Еріка проходить повз особняки на одну або дві сім'ї, останній бастіон завершеного дня; у цих будинках живуть люди, які цілими днями, а іноді й вночі змушені слухати крики і шум. Вона проходить повз водіїв-дальнобійників із країн Східного блоку, які намагаються заправитися останніми ковтками великого світу. З їхніх пластикових торбинок стирчать сандалі для дружини, ось ці сандалі ще раз витягають і уважно роздивляються на світлі, чи відповідають вони високим західним стандартам. Собачий гавкіт. Кадри мелодрами у телевізорі. Перед входом до порнокінотеатру голосно кричить чоловік, який стверджує, що тут сьогодні можна побачити таке, чого ще ніхто й ніколи не бачив раніше, варто лишень придбати квиток. Щойно западає густа темрява, і складається враження, ніби на світі живуть переважно особи чоловічої статі. Призначена для них частина жіноцтва терпляче чекає у межах останнього світляного кола, щоб і собі заробити щось на тому, що залишиться від чоловіків після перегляду порнофільму. У кіно чоловіки йдуть самі, але після фільму їм потрібна жінка, яка то тут, то там вічно манить їх до себе. Чоловік не може все зробити сам. Тож йому, на жаль, доводиться платити двічі — раз за квиток у кіно і вдруге — за жінку.

Еріка крокує далі. Порожні галявини жадібно розчепірюють їй назустріч свої ненаситні горлянки. Краєвид простягається вдалину, аж до горизонту, і ще далі, поза видимість, у чужі землі. Аж до Дунаю, нафтової пристані Лобау, пристані Фройденау, зернового порту Альберна. Прадавні хащі

біля пристані Альберн. Потім район Голубої протоки і кладовища Безіменних. Торгова набережна. Гойштадтльвассер у Пратерленде. Сюди прибувають і знову відпливають кораблі. А по інший бік Дунаю — велетенські простори затопленої території, за збереження яких борються захисники природи, піщані береги, пасовиська, вільхи, кущі. Хвилі лижуть берег. Але Еріка не піде аж туди, це було б занадто далеко для неї. Пішки туди дійде лише досвідчений турист із хорошим спорядженням, який часто відпочиває і піджив-люється провіантом. В Еріки під ногами тепер м'який ґрунт галявини, а вона і далі впевнено прямує уперед. Вона йде і йде. Крихітні замерзлі острівці, плетені гачком серветки зі снігу, трава, яка не розмерзлася ще із зими. Жовта і брунатна. Еріка пересувається розмірено, ніби метроном. Якщо одна нога стає у купку собачого лайна, то інша вже поводиться обережніше й оминає неприємне місце, яке ще довго після того примушує відчувати свій сморід. Підошву першого черевика чистять об траву. Поступово всі вогні залишаються далеко позаду. Темрява відчиняє свої ворота: ласкаво просимо, заходьте сміливіше! З досвіду панна Когут знає, що у цих місцях вона може легко застати повій за виконанням їхніх службових обов'язків. У кишені Еріка навіть має запас провізії — булочку з ковбасою. Це її улюблена їжа, хоча мати і вважає її нездоровою. Невеличкий кишеньковий ліхтарик про всяк випадок, крихітний газовий пістолет розміром з фалангу пальця для екстраординарної ситуації, пачка шоколадного молока, якщо захочеться пити після ковбаси, багато запасних паперових носовичків, мало грошей, але так, щоб

вистачило на таксі, ніяких документів, навіть для екстраординарних обставин. І польовий бінокль. Бінокль вона успадкувала від батька, який ще до свого божевілля роздивлявся у цей бінокль птахів і гори, іноді навіть уночі. Мати впевнена тим часом, що дитина пішла на приватний камерний концерт, і гордо заявляє Еріці, що ось, будь ласка, вона відпускає доньку саму, дає їй можливість жити власним життям і зовсім несправедливо постійно дорікати матері, що вона не відпускає Еріку від себе. Найпізніше за годину мати вперше подзвонить до приятельки, і та скаже їй заздалегідь придуману брехню. Приятелька думає, що в Еріки роман, і тішиться, що її у це посвятили.

Земля чорна. Небо підіймається над нею лише трохи світлішим кольором, рівно настільки, щоб можна було відрізнити, де земля, а де небо. На горизонті ледь помітні контури дерев. Еріка дуже обережна. Вона пересувається нечутно і легко, мов пір'їнка. Вона м'яка і невагома. Вона майже невидима. Ще трохи — і вона розчиниться у повітрі. Вона перетворилася на очі і вуха. Польовий бінокль — це продовження її очей. Вона уникає стежок, якими ходять інші. Вона шукає місця, де інші розважаються, завжди по двоє. Вона не зробила нічого такого, через що мала б уникати людей. За допомогою бінокля вона вистежує пари, від яких інші люди тікали би подалі. Землі під ногами уже майже не видно, і тепер вона пересувається наосліп. Тепер вона повністю покладається на свій слух, як звикла у своїй роботі. Кілька разів ноги її підкошуються, і вона мало не падає, але продовжує

вперто рухатися в обраному напрямку. Вона йде, іде і йде. Бруд набивається у протектори її підошов і робить їх гладкими, але вона продовжує рухатися вперед по галявині.

Нарешті вона знаходить те, що шукала. На галявині просто перед Ерікою Когут, ніби полум'я великого вогнища, злітають у небо крики парочки, яка кохається. Урешті відповідне місце для спостерігачки. Все відбувається так близько, що їй навіть не потрібен бінокль. Не потрібен спеціальний пристрій нічного бачення. Ніби рідна домівка, яка з'являється перед очима втомленого мандрівника, просто перед носом Еріки опиняється парочка, яка трахається. Чоловік щось постогнує іноземною мовою і вгвинчується у жінку. А жінка не відгукується дзвоном, а подає незадоволені тихі вказівки і команди, які чоловік швидше за все не розуміє, бо він продовжує тріумфально кричати турецькою, або якоюсь іншою мовою, і зовсім не зважає на слова жінки. З горла жінки вивергається гарчання, ніби у пса, готового до стрибка, вона гарчить на клієнта, щоб він нарешті заткнувся. Але турок видає все більш тягучі й розкотисті звуки, ніби весняний вітер, тільки голосніше. Він кричить і виє, і це допомагає Еріці краще зорієнтуватися, підійти ще ближче, хоч вона і так уже дуже близько. Вона у тих же кущах, де знайшла свій тимчасовий притулок парочка. Турок, чи схожий на турка іноземець, здається, радіє тому, що робить. Жінка, судячи з її голосу, теж тішиться, але у неї все відбувається повільніше. Жінка показує чоловікові, куди він повинен заходити. Важко сказати, чи він слухається її, йому явно хочеться робити все

відповідно до власних потреб, і тут не вдасться уникнути того, що його бажання суперечать бажанням партнерки. Еріка стає свідком того, як усе відбувається. Жінка каже: «Стій!», а чоловік: «Вйо!» Жінка починає потроху дратуватися, що чоловік не пропускає її вперед, як це прийнято. Коли вона каже: повільніше, він пришвидшує, і навпаки. Можливо, це не професійна повія, а просто п'яна жінка, яку затягнули у кущі. І на додаток у кінці вона навіть нічого не отримає за свої старання. Еріка присідає навпочіпки. Влаштовується зручніше. Але навіть якби вона тупотіла підбитими цвяхами підошвами, то парочка все одно нічого б не почула. Вони голосно кричать то по черзі, то обоє разом. Таке щастя не завжди трапляється Еріці під час її ескапад. Жінка каже чоловікові, щоб він трохи зачекав. Еріка не знає, чи чоловік слухається жінки. Він відповідає їй якимось реченням своєю мовою, речення звучить доволі спокійно. Жінка свариться на нього, що він говорить незрозумілою мовою. «Ти чекати, ясно? Чекати! Ні, чекати!» Але наскільки Еріці вдається зрозуміти, ніякого чекання не відбувається. Він входить у жінку з такою швидкістю, ніби повинен за рекордно короткий час підбити кілька пар взуття або запаяти кузов автомобіля. Жінку від кожного поштовху сильно стрясає. Вона кричить, тепер уже голосніше, не дуже відповідно до ситуації: «Гей ти! Повільніше, будь ласка! Не так сильно!» Потім вона починає просити. Але результат незмінно нульовий. Турок страшенно енергійний і дуже поспішає. Він перекладає усе почуте своєю внутрішньою мовою, яка примушує його рухатися ще швидше, щоб встигнути за якомога коротший час або за якомога

меншу суму здійснити щонайбільше поштовхів. Жінка втрачає надію, що і їй вдасться досягнути якогось результату, й голосно кричить, щоб він уже швидше кінчав, бо не буде ж вона чекати до післязавтра. Чоловік видає турецькою фанфарні звуки із самої середини свого нутра. Його розпирає з усіх боків. Мова і задоволення у нього явно пов'язані. Він каже німецькою: «Жінка! Жінка!» Жінка востаннє намагається приєднатися і відповідає: «Повільніше!» Еріка розмірковує у своїй схованці, що навряд чи це повія з Пратера, бо та радше розпалювала би клієнта, ніж зупиняла. Повія ж повинна обслужити якомога більше клієнтів за короткий час, а чоловік, навпаки, хоче отримати за свої гроші якомога більше. Можливо, колись він уже більше нічого не зможе, і тоді йому залишаться тільки спогади.

Представники обох статей завжди прагнуть до чогось кардинально протилежного.

Еріка вся перетворилася на один суцільний подих і широко розплющила очі. Ці очі здатні відчувати здобич, як тварини відчувають її за запахом, вони надчутливі й обертаються у різні боки, ніби флюгери за вітром. Еріка робить це, щоб не відчувати себе в ізоляції. Раз вона приходить в одне місце, раз в інше. Вона має право сама вирішувати, де їй хочеться побувати, а де ні. Вона не претендує на те, щоб узяти участь, але не хоче й такого, щоб усе відбулося без неї. У музиці вона то виконує твір, то слухає і дивиться. Так минає її час. Еріка застрибує всередину часу, а потім вистрибує назовні, як

у трамвай старого зразка, коли ще не існувало пневматичних дверей. У сучасних вагонах той, хто зайшов досередини, мусить там і залишатися аж до наступної зупинки.

А чоловік тим часом усе забиває і забиває цвяхи. Він страшенно пітніє при цьому і залізними клешнями тримає жінку, щоб та не втекла. Він старанно слинить її, ніби збирається з'їсти як здобич. Жінка більше не говорить, а лише стогне, завзяття партнера передалося і їй. Вона вискиглює фальцетом якісь позбавлені змісту слова. Вона видає звуки, схожі на крики, що їх на гірському пасовиську видає байбак, який бачить наближення ворога. Вона змикає руки на спині свого партнера, щоб той нікуди від неї не подівся. Щоб він не міг так просто струсити її із себе, а потім, коли справу буде зроблено, щоб ще сказав їй щось ніжне або пожартував. Чоловік продовжує працювати на повну силу. Він високо оцінює власні можливості. Уперше за довгий період часу йому випала нагода мати місцеву жінку, і він намагається максимально використати свій шанс. Верхівки дерев над парочкою злякано завмерли. Нічне небо ще колишеться під поривами вітру. Турок явно не витримає у такому темпі так довго, як йому зараз здається. З його горла вириваються звуки, які навіть на турецьку більше не схожі. Жінка підбадьорює його на фінішній прямій криками: «Гоп-гоп!»

Глядачку побачене руйнує. Її кінцівки тремтять від бажання перейти до активних дій, але якщо їй заборонити це, вона послухається і відійде вбік. Вона чекає, щоб їй це суворо заборонили. Її вчинки потребують міцного каркасу, на який їх можна натягнути. І хоча парочка про це не підозрює, вона

перетворює їхні любощі на любовні втіхи утрьох. Деякі органи без її відома раптом починають працювати у подвоєному темпі або і ще швидше. Вона відчуває сильний друк сечового міхура, з нею завжди таке трапляється, коли вона збуджується. Момент для цього страшенно невідповідний, хоча місцевість у радіусі кількох кілометрів довкола готова прийняти в себе і безслідно заховати всі наслідки задоволення цієї природної потреби. Жінка і турок продовжують демонструвати їй свою діяльність. Еріка мимоволі реагує тихим шурхотом у кущах. Зробила вона це навмисне чи ні? Тиск ізсередини стає все нестерпнішим. Глядачка змушена трохи змінити свою позу навпочіпки, щоб тягуче свербіння внизу трохи попустило. Справа стає невідкладною. Вона не знає, скільки їй ще вдасться стримувати себе. Але при цьому саме тепер цього не можна робити в жодному разі. Шурхіт посилюється. Еріка сама не розуміє, чи не спеціально вона зачепила гілку, що, ясна річ, було цілковитим безглуздям із її боку. Але гілку було зачеплено, і гілка мститься підступним шумом.

Турок, це дитя природи, яке має набагато більше спільного з травою, квітами і деревами, ніж із машиною, із якою зараз щодня працює, раптово припиняє все, що він робив досі. Насамперед із жінкою. Жінка не відразу помічає це і ще секунду-дві продовжує скавуліти, хоча турецький гість уже вимкнув свою передачу. Тепер він лежить без руху, і це також приємно. Він, треба ж було, щоб так співпало, саме закінчив свої справи і тепер відпочиває. Він утомився. Він вслухується у шум вітру. Жінка тепер теж вслухується, але тільки після того, як гість із берегів Босфору шикає на неї

і примушує замовкнути. Турок прогавкує якесь коротке запитання, а можливо, наказ. Жінка несміливо його заспокоює, можливо, їй хочеться продовження від свого коханця. Турок її не розуміє. Можливо, він мав би побити її, якщо вона тоненьким голосом просить: залишися зі мною. Чи щось схоже, Еріка точно не почула. Їй довелося відійти метрів на десять, а у цей момент турок якраз у конвульсіях і смиканні цілком належав жінці. На щастя, жінка цього не помітила, і тепер турок знову цілковито належить сам собі. Він знову повноцінний чоловік. Жінка дратівливо вимагає грошей або кохання. Вона голосно хникає і канючить. Мешканець бухти Золотого Рогу відгавкується і вислизає з неї, обриваючи акт бездротової передачі хвиль. Під час свого відступу Еріка наробила такого галасу, як стадо африканських буйволів під час наближення левиці. Можливо, вона вчинила так спеціально, або несвідомо спеціально, що загалом одне і те ж.

Турок підстрибує і стає на рівні ноги, робить кілька швидких кроків, але знову падає, а в темряві відсвічують його білі підштаники довкола колін. Він вовтузиться із одягом і вигукує прокляття, а також войовничо вимахує кулаками. Він погрожує кущам, розташованим праворуч і ліворуч. Саме у цих, розташованих не так уже й далеко кущах сидить тепер, зачаївши подих, панна Когут, стискається у грудку і вгризається зубами в один зі своїх десяти музичних пальців-молоточків.

Турок скаче, ніби в мішку, і ніяк не може вбратися. Він хапається по черзі то за одну штанину, то за іншу, не здатний

зрозуміти, з чого йому почати. Спостерігаючи за ним, Еріка думає собі, що деякі люди не замислюються, перш ніж зробити щось, вони просто починають діяти, і не має значення, що з цього виходить. Турок явно належить до таких людей. Його розчарована в любовних утіхах напарниця продовжує лежати на землі і кричить, що це точно був пес або щур, які приходять сюди поживитися презервативами. Тут можна знайти багато смачного сміття. Нехай її любчик знову повертається до неї. Він не може залишити її зараз саму, ну будь ласка. Але симпатична кучерява голівка іноземця не слухає її, а підіймається вгору разом зі своїм власником — здається, це досить високий турок. Він урешті одягнув штани і кинувся у кущі. На щастя, він біжить — можливо, що не випадково — зовсім в інший бік, туди, де кущі густішають. Еріка, не замислюючись над цим, обрала собі місце, де кущі рідші і де він навряд чи її шукатиме. Жінка здалеку продовжує свою жалісливу пісню. Тепер вона також починає збиратися. Вона запихає собі щось між ноги і старанно витирається. Потім викидає кілька пожмаканих паперових хустинок. Тепер вона свариться страхітливим голосом, який щойно пробився у неї, мабуть, це її звичний голос. Вона кличе і кличе. Еріка зляканo застигає. Чоловік відповідає тільки коротким мичанням і продовжує пошуки. Він голосно тупотить ногами і переходить від одного куща до іншого, який уже оглянув. Потім знову повертається на місце, з якого почав пошуки. Можливо, він боїться і насправді не дуже прагне знайти того, хто підглядав. Бо він просто переходить від берези до кущів і від кущів до берези. До інших кущів, розташованих далі, він не

підходить, хоча і бачить їх. Жінка з частотою завивань пожежної сирени кричить йому, що там і так нікого немає.

— Повернися сюди, — вимагає вона. Але цього явно не хочеться чоловікові, який відповідає їй німецькою, щоб вона заткнула пельку. Жінка кладе собі між ноги ще одну пачку паперових хустинок, на випадок, якщо там ще щось залишилося, і надягає труси. Потім розправляє спідницю. Далі застібає блузку і витягує з-під себе пальто, на якому вони лежали. Вона по-жіночому влаштувала гніздечко, бо не хотіла зім'яти і вимазати спідницю. Зате тепер брудне і зім'яте її пальто. Тим часом турок кричить уже щось новеньке: «Йди-но сюди!» Коханка турка тепер не згодна і наполягає, щоб вони швидше пішли звідси. Тепер Еріка бачить її у повний зріст. Жінка уже доволі стара, але для турка вона все ще приваблива. Вона обережно тримається на відстані, бо якщо доведеться бігти, то хустинки в трусах заважатимуть їй. Вони легко можуть випасти. Достатньо вже того, що вона не отримала всього, чого хотіла, під час любощів, то не вистачало ще тепер, щоб її убили. Наступного разу вона сама стежитиме за тим, щоб спокійно насолоджуватися коханням до кінця. Поступово кожне з них повертається до своєї попередньої ролі: жінка перетворюється на австрійку, а турок — на турка, яким він завжди і був. Жінка вимагає до себе все більшої уваги, а турок автоматично стежить тільки за ворогами і супротивниками.

На тілі Еріки не здригнеться жоден листок. Вона затихає і мертвіє, ніби трухлява гілка, яку обламали і яка тепер без жодної користі гниє у траві.

Жінка погрожує заробітчанинові, що зараз піде геть. Заробітчанин мало не посилає її подалі, але, вчасно схаменувшись, мовчки продовжує пошуки. Тепер він повинен показати свою сміливість, щоб жінка, до якої повернулася впевненість повноправної громадянки цієї країни, знову поважала його. Підбадьорений тим, що нізвідки більше не чути ніяких звуків, він робить усе ширші кола, і тепер уже небезпека серйозно загрожує Когут. Жінка востаннє попереджає і підіймає із землі свою сумочку. Вона востаннє поправляє все у собі і на собі. Вона застібає ґудзики, запихає щось у сумочку, щось струшує із себе. І починає віддалятися задом у напрямку кнайп, вона все ще тримає в полі зору свого турецького друга, але поступово збільшує швидкість. На прощання вона кричить йому щось незрозуміле і грубе.

Турок на деякий момент застигає у нерішучості. Якщо зараз ця жінка покине його, то він, можливо, ще протягом довгих тижнів не зможе підшукати їй заміни. А жінка кричить йому:

— Таких, як ти, я знайду сотні!

Турок стоїть і нерішуче то повертає голову до жінки, то назад, на невидимку в кущах. Він вагається між двома інстинктами, обидва ці інстинкти вже не раз приносили йому нещастя. Він гавкає, як пес, який не знає, за якою здобиччю йому гнатися.

Еріка Когут більше не може терпіти. Природня потреба сильніша за неї. Вона обережно стягує труси і піснє на землю. Тепла волога тече між її стегнами на галявину. Лллється

на м'яку підстилку з листя, гілок, сміття, бруду, перегною. Вона і далі не знає, чи хоче, щоб її побачили зараз. Замість того, щоб сушити собі над цим голову, вона просто випускає із себе рідину. У неї всередині стає все порожніше, а ґрунт старанно вбирає у себе рідину. Вона ні про що не думає, ні про причини, ні про наслідки. Вона просто розслабляє м'язи, і сильний потік поволі переходить у тоненьке дзюрчання. Фігура іноземця, який прямо і нерухомо застиг на місці, зафіксована у її зіницях, а сама вона у цей час продовжує пісяти на землю. Вона готова до будь-якої ситуації, її все влаштовує. Вона віддається на волю випадку і не знає, чи турок виявиться доброзичливим, чи ні. Вона обережно тримає в руках свою вовняну спідницю в клітинку, щоб випадково її не замочити. Спідниця ж ні в чому не винна. Відчуття свербіння поволі затихає, незабаром уже можна буде закручувати краник.

Турок продовжує стояти на місці, ніби статуя. А його супутниця з голосними криками на повній швидкості тікає геть навпростець через широку галявину. Час від часу вона озирається і показує йому непристойний жест, зрозумілий у всьому світі. Вона легко долає мовний бар'єр.

Чоловіка тягне то в один бік, то в інший. Ніби приручену тваринку, яка метушиться між двома господарями. Він не знає, що означають ці шурхоти і потріскування у кущах, дзюркотіння він ще не почув. Але одне він знає точно: він втрачає подругу своїх любовних утіх.

У той момент, коли Еріка Когут уже цілковито певна, що ось зараз він подолає два останні кроки, які їх розділяють, і коли вона видушуватиме із себе останні краплі, на її голову опуститься важка, ніби кувалда, людська рука, яка впаде ніби з неба (ця людиноподібна лялька, виготовлена майстерним столяром із товстої дубової дошки, роздушить Еріку як комаху), у цей момент чоловік, спершу невпевнено, а потім усе швидше і переконаніше рушає у бік своєї здобичі, тієї, яку він упіймав ще на початку цього веселого вечора. Береженого Бог береже. Треба шанувати, що маєш, бо ніколи не відомо, що вдасться знайти йому на заміну і чи новонабуте не буде гіршим. Турок тікає від невідомого, бо невідоме у цій країні занадто часто приносило йому біль, і намагається наздогнати свою партнерку. Йому доводиться поспішати, бо жінка вже майже перетворилася на ледь видиму точку вдалині. А незабаром вона буде нагадувати лише слід від мухи на горизонті.

Вона зникла, він також зник, і тепер небо та земля у темряві знову простягають одне до одного руки і зливаються в обіймах, які вони послабили на коротку мить.

Щойно Еріка Когут грала однією рукою на роялі здорового ґлузду, а іншою — на роялі пристрасті. Спершу головну партію виконували її почуття, а тепер це місце знову зайняв розум, який на повній швидкості жене Еріку додому темними алеями. Зрештою, пристрасть замість неї демонстрували інші. Вчителька просто спостерігала за ними і виставляла оцінки за власною шкалою. Але мало не трапилося так, що і її саму втягнули би у ці пристрасті, якби знайшли.

Еріка поспішає крізь ряди дерев, які вже позначає своєю печаткою дерев'яна смерть, розкидаючи по них зарості омели. Уже чимало гілок змушені були попрощатися зі своїми деревами і знайшли смерть у траві. Еріка галопом тікає зі свого спостережного пункту, щоб знову зайняти місце у насидженому гнізді. Зовні на ній не видно слідів руйнування. Але у ній всередині підіймається буря, коли на виході з Пратера вона бачить юнаків із молодими тілами, бо за віком вона могла би бути їхньою мартір'ю! Усе, що відбулося з нею раніше, безповоротно минуло і ніколи більше не повториться. Але невідомо, що принесе майбутнє. Сьогодні розвиток медицини дозволяє жінці виконувати свої біологічні функції до поважного віку. Еріка підтягує вище замок-блискавку. Так вона відгороджує себе від доторків. Від випадкових доторків також. Але у неї всередині, де все болить від ран, сильна буря продовжує хитати все ще соковиті трави на галявині.

Вона добре знає, де саме тут зупиняються таксі, й сідає у першу машину. Від широких галявин Пратера у ній не залишилося нічого, крім вологи, яка трохи підмочила черевики, і тієї вологи, яка потекла у неї між ногами. З-під спідниці ледь чутно віє квасним, але водій таксі точно цього не помітить, бо його дезодорант перебиває усі інші запахи. Водій не хоче, щоб клієнти нюхали його водійський піт, але і він не зобов'язаний нюхати запахи свинств, якими займалися його клієнти. У салоні тепло і сухо, нечутно працює опалення, яке успішно поборює холод ночі. На вулиці пролітають повз вогні. Безкінечні темні старовинні будівлі другого району, занурені у застиглий

і позбавлений світла сон, міст над Дунайським каналом. Маленькі, непривітні, просочені запахом невдачі кнайпи, з яких вивалюються п'яні, швидко підводяться на рівні ноги і лізуть одне до одного з кулаками. Старші жіночки у хустинах, які востаннє цього дня вигулюють своїх псів і сподіваються зустріти самотніх старших чоловіків, які теж тримають псів, а на додаток ще й нещодавно овдовіли. Еріку проносить повз це все зі швидкістю вітру, вона схожа на ґумову мишку на шнурочку, якою бавиться велетенський кіт.

На розі стоїть зграйка мопедів. Дівчата у вузьких джинсах, які мають на голові зачіски під панків. Але їхнє волосся не хоче довго триматися навстоячки і постійно падає. Самого лише жиру у волоссі для такої зачіски недостатньо. Дівчата застрибують на сидіння мопедів, обіймають своїх пілотів ззаду і з галасом їдуть геть.

З дверей залу «Уранія» на вулицю висипається після доповіді зграйка спраглих знань і скупчується довкола доповідача. Вони хочуть ще більше довідатися про структуру Чумацького Шляху, хоча щойно їм і розповіли все, що про це відомо науці. Еріка пригадує собі, що колись вона сама виступала тут для бажаючих почути про невизнаний геній Ференца Ліста, зв'язувала слова своєї доповіді повітряними петлями. А ще двічі або тричі вона рівними (дві праві, дві ліві) петлями в'язала доповіді про ранні сонати Бетховена. Тоді вона заявила, що у сонатах Бетховена, як ранніх, так і пізніх, панує така багатоманітність, що доводиться ставити перед собою питання, а що взагалі означає саме багато-

страждальне слово «соната». Можливо, те, що Бетховен називає цим словом, насправді уже не є сонатами у строгому розумінні терміна. Треба наново описати закони у цьому настільки насиченому драматизмом музичному жанрі, що у ньому часто втрачається саме відчуття форми. У Бетховена це по-іншому, у нього все пов'язано: відчуття звертає увагу форми на прірву під ногами, і навпаки.

Стає світліше, бо наближається середмістя, де набагато щедріше витрачають електроенергію, щоб туристи могли знаходити шлях додому. Опера вже зачинена. На практиці це означає, що пані Когут-старша влаштує страшний скандал у своєму домашньому колі, звідки вона вирушає до сну не раніше, ніж донька з'явиться вдома цілою і неушкодженою. Вона кричатиме. Вона влаштує жахливу сцену ревнощів. Мине чимало часу, поки мати знову заспокоїться. Вона, Еріка, змушена буде для цього надати матері десяток особливих послуг, які засвідчуватимуть її любов. Із сьогоднішнього вечора для матері буде ясно: вона, мати, жертвує собою, а дитина не здатна пожертвувати навіть однієї-єдиної секунди свого вільного часу! Як мати може заснути, якщо постійно відчуває страх, що ось-ось донька розбудить її, займаючи свою половину подружнього ліжка. Мати кидає зараз гострі, мов леза, погляди на годинник і міряє квартиру вовчими кроками. Вона зупиняється у кімнаті доньки, де в Еріки немає ні власного ліжка, ні ключа від кімнати. У пориві люті вона витягає із шафи безглуздо накуплені донькою сукні і кидає їх просто на підлогу, попри все, чого вимагають до себе вишукані тка-

нини і що стоїть в інструкції догляду за цими сукнями. Завтра вранці доньці доведеться насамперед прибирати все назад, ще до того, як вона піде до консерваторії. Для матері ці сукні є доказами егоїзму і впертості дитини. Але егоїзм вбачається і в тому, що на годиннику вже по одинадцятій, а мати все ще сама у квартирі. З нею не можна так чинити. Після того, як по телебаченню завершується фільм, у неї не залишається нікого, з ким вона могла би перекинутися хоча б словом. Зараз показують ще нічне ток-шоу, але мати не хоче його дивитися, бо вона засинає під час таких передач, а їй ні в якому разі не можна спати, поки вона не перетворить свою доньку на позбавлений форми вологий клубок. Мати хоче залишатися бадьорою до цього моменту. Мати вгризається зубами у стару концертну сукню, яка у своїх складках усе ще зберігає надію на те, що колись належатиме відомій на всю Європу піаністці. Щоб купити цю сукню, мати колись заощаджувала на собі і на батькові. Тепер її зуби люто вгризаються у сукню. Тоді марнославна Еріка радше померла б, аніж погодилася вийти на сцену у білій блузці і спідниці з тафти, як інші. Тоді мати вважала це ще доречною інвестицією, особливо якщо врахувати, що виконавиця симпатична. Але все це було дарма. Мати топче сукню своїми домашніми капцями, які такі ж чисті, як і підлога під ними, і не можуть нічим нашкодити сукні, тим більше що підошви цих капців м'які. І тепер сукня виглядає всього лише трохи зім'ятою. Тож мати вирушає на поле безчестя з ножицями і намагається надати останнього блиску цьому творінню напівсліпої кравчині з передмістя, яка на момент виготовлення замовлення

уже років десять не зазирала у жоден модний журнал. Від материних старань сукня не виглядає краще. Ймовірно, у ній була би помітнішою фігура, якби Еріка наважилася вбрати на себе створену матір'ю модель, у якій її тіло проглядало би у вирізані ножицями дірки. Разом із сукнею мати роздирає на шматки свої власні мрії. Хіба Еріка буде втілювати в життя плани матері, якщо вона не здатна навіть сяк-так реалізувати власні мрії? Еріка не наважується навіть на те, щоб колись додумати свої мрії до кінця, вона просто тупо дивиться їм услід. Мати рішуче розпанахує виріз сукні і відтинає рукави-ліхтарики, проти яких Еріка ще тоді затято боролася. Потім розрізає сукню навпіл, відділяє спідницю від верхньої частини. Вона страждає. Спершу їй довелося мучити себе і заощаджувати з господарських грошей, щоб узагалі уможливити пошиття цієї сукні. А тепер вона мордує себе знищенням сукні. Перед нею лежать шматочки тканини, які зараз можна хіба що закинути в шредер, якого у матері немає. А дитина ще не повернулася додому. Незабаром лють зміниться страхом. Мати почне турбуватися. У нічному трамваї із жінкою можуть статися жахливі речі, жінкам там не місце. Мати дзвонить у поліцію, але там ніхто нічого не знає і навіть не має жодних тривожних повідомлень. Поліцейський каже матері, що мати напевно першою довідається, якщо раптом щось трапиться. Оскільки не було жодних повідомлень про жінок віку і зросту Еріки, то вони не можуть сказати нічого, окрім того, що тіло ще не знайдене. Але мати попри це дзвонить ще до кількох лікарень, де також ніхто нічого не знає. У лікарнях їй пояснюють, що такі дзвінки не мають жодного

сенсу. Цілком можливо, що просякнуті кров'ю мішки із розчленованими на частини шматками її доньки якраз викидають у різні смітники. І тоді мати залишиться сама, а потім її відправлять у будинок престарілих, де вона вже ніколи не зможе побути на самоті! Хоча там ніхто і не спатиме з нею у подружньому ліжку, як вона до цього звикла.

Минає ще десять хвилин, але нічого не трапляється, не чути жодних звуків від ключа в замку, не дзвонить телефон, з якого привітний голос говорить матері:

— Приїздіть, будь ласка, негайно до Вільгельмінської лікарні.

Не дзвонить і донька, щоб повідомити:

— Матусю, я буду за півгодини, мене тут трохи затримали.

Подруга, у якої нібито відбувався камерний концерт, не підходить до телефону, навіть якщо дзвонити тридцять разів поспіль.

Мати, мов дика пума, бігає між спальнею, де вже все готове до сну, та вітальнею, у якій зі знову ввімкненого телевізора лунають останні звуки державного гімну. А до цього на вітрі майорить червоно-біло-червоний прапор. На знак того, що сьогоднішню програму завершено. Щоб почути це, їй не обов'язково було ще раз умикати телевізор, бо державний гімн вона знає напам'ять. Вона міняє місцями дві порцелянові фігурки. Потім переставляє велику кришталеву миску з одного місця на інше. У мисці — штучні фрукти. Їх мати полірує м'якою ганчіркою. Донька розуміється на мистецтві і вважає ці фрукти жахливими. Мати не згодна з цим жорстоким вироком, але ж це її помешкання і це її донька. Коли

вона помре, все це само собою поміняється. Мати йде до спальні і дивиться, чи там усе гаразд. Кутик ковдри, який утворює рівнобедрений трикутник, акуратно відігнутий назад. Простирадло туго натягнуте, ніби волосся жінки, яка носить зачіску зі шпильками. На подушці — подарунок, шоколадна підківка у фользі, яка залишилася ще з Нового року. Але цю несподіванку мати забирає геть, бо доньку слід покарати. На нічному столику поряд із лампою — книга, яку донька зараз читає. У книзі закладка, ще з часів розмальованого дитинства. Поряд — повна склянка води на випадок нічної спраги, бо аж так жорстоко карати дитину немає за що. Мати вчергове міняє воду в склянці, наливаючи з-під крана нової, щоб вода була свіжою і холодною, без бульок, які означають, що вода вже застояна. На своїй власній половині подружнього ліжка мати не так суворо дотримується всіх цих правил. Але вставну щелепу вона про всяк випадок виймає для чищення лише рано-вранці. А потім негайно вставляє назад! Якщо вночі в Еріки виникає ще якесь бажання, воно виконується, наскільки це можливо зовні. Внутрішні бажання Еріка повинна залишати невиконаними. Ну хіба Еріці не добре вдома? Після тривалих роздумів мати кладе на нічний столик біля книжки ще велике зелене яблуко, щоб вибір був справді великим. Ніби кішка, яка ніяк не може заспокоїтися і носить своїх кошенят туди-сюди, мати бере порізану сукню і переносить її в інший куток, щоб донька відразу могла помітити сліди руйнування, в якому вона сама винна. Але це не має занадто вже кидатися у вічі. І мати складає сукню на кушетку, з якої Еріка дивиться телевізор. Складає так дбай-

ливо, ніби донька повинна зараз одягнути сукню на вечірній виступ. Їй доводиться бути обережною, щоб сукня не розвалилася зовсім. Мати прикладає один до одного шматочки порізаних рукавів. Вона презентує свою законну руйнівну діяльність, ніби на підносі.

У матері виникає підозра, що пан Клеммер після домашнього концерту, який давно завершився, намагається втертися між матір'ю і донькою. Цей юнак дуже милий, але він не зможе замінити матір, бо мати людині дається в одному-єдиному примірнику, тільки в оригіналі. Якщо сьогодні донька і Клеммер разом, то це точно вже востаннє. Незабаром уже можна буде переселитися в нове помешкання. Щодня мати будує новий план і щодня відкидає його, шукаючи причину, чому і в новому помешканні донька змушена буде спати з нею в одному ліжку. Залізо, тобто Еріку, слід кувати, поки гаряче. І поки вона ще не занадто розпалилася від цього Вальтера Клеммера. Причини, які називає мати: небезпека пожежі, злодії, нападники, прорив труби, інфаркт матері (високий тиск!), нічні страхи загальні і специфічні. Щодня мати по-новому обставляє кімнату доньки у майбутньому помешканні і щодня робить це краще, ніж попереднього разу. Але про окреме ліжко для доньки не може бути й мови. Найбільша з можливих поступок — це зручне крісло.

Мати лягає, але відразу ж схоплюється на рівні ноги. Вона вже у нічній сорочці і халаті. Вона бігає по квартирі, ніби тигриця, переставляє предмети з їхніх постійних місць на нові. Вона дивиться на всі годинники, які є у квартирі, і вирівнює стрілки. Дитина ще отримає своє за все це.

Ось нарешті — кінець мукам, зараз вона все покаже доньці — у дверях чути звук ключа, який обертається, потім ключ клацає, і відчиняються двері до сірого і похмурого королівства материнської любові. Еріка заходить додому. Вона зажмурюється від занадто яскравого світла коридору, ніби «нічний метелик», який занадто багато випив. Усюди яскраво горить світло, ніби на якусь святкову оказію. Але час святої вечері давно і безглуздо минув багато годин тому.

Побуряковіла від гніву мати беззвучно стартує з місця свого останнього чекання і кидається назустріч дитині, у голові їй паморочиться, вона зашпортується і мало не перекидає доньку на землю. Але ця фаза боротьби ще попереду. Вона мовчки б'є доньку, а донька так само мовчки дає здачі. Від підошов Еріки заносить чимось тваринним, до цього домішується мало не трупний сморід. Обидвоє б'ються тихо і безгучно, поважаючи нічний спокій сусідів, яким завтра рано-вранці треба вставати. Завершення поєдинку наразі невідоме. Можливо, дитина в останній момент із поваги до матері поступиться і дасть перемогти себе. Можливо, піддасться мати, дбаючи про десять фортепіанних молоточків Еріки. У принципі, дитина сильніша, бо молодша, а мати до того ж уже виснажилася у бійках із чоловіком. Але донька не любить демонструвати матері силу. Мати лупить своє чадо, пізній плід кохання, тягає його за волосся. Шовкова хустинка з коніками, ніби на замовлення, підіймається догори й опускається на лампу в коридорі, робить приглушеним і настроєвим освітлення, яке краще пасувало би для більш вишуканих видовищ. Окрім того, донька має слабшу

позицію, бо її черевики тепер слизькі від налиплого на підошви собачого гівна, глини, трави, і вона не може втриматися на килимку при вході. Тіло вчительки падає на підлогу, удар лише злегка пом'якшується червоною синтетичною доріжкою. Мати переживає за сусідів і тому шепоче доньці: «Тихіше!» Донька теж переживає через сусідів і шепоче матері: «Тихіше!» Обидві чіпляються одна одній нігтями в обличчя. Донька видає крик, схожий на крик сокола на полюванні, і каже, що тепер їй байдуже щодо тиші, нехай сусіди собі скаржаться, виправдовуватися перед ними завтра вранці доведеться матері. Мати теж виє, але відразу ж примушує себе замовкнути. Потім знову чуються напівприглушені підвивання, стогони, кряхтіння і повискування. Мати починає тиснути на співчуття і, оскільки доля поєдинку все ще невизначена, вдається до нечесних методів, згадуючи про свій поважний вік і близьку смерть. Вона висловлює свої аргументи майже пошепки, з плачем і поясненнями, чому саме вона сьогодні приречена на поразку. Еріка піддається на скарги матері, їй не хочеться, щоб сьогоднішній поєдинок мав для матері аж такі фатальні наслідки. Вона каже, що мати сама почала. Мати вважає, що почала якраз Еріка. Сьогоднішній вечір скоротив життя матері як мінімум на місяць. Еріка починає дряпатися і кусатися вже не так сильно. Мати моментально користається з переваги і видирає в Еріки над чолом пучок волосся. Цими локонами Еріка пишалася, бо вони додавали її зачісці симпатичного ефекту кучерів. Еріка верещить так сильно, що мати злякано припиняє сутичку. Завтра Еріці доведеться наліпити пластир на пошкод-

жену шкіру чола. Або проводитиме заняття у хустині, що малоймовірно, quasi una fantasia[1]. Обидві дами важко вдихають і видихають, сидячи на зім'ятому килимку в передпокої. На них падає приглушене світло торшера. Ледь віддихавшись, донька питає, навіщо все це було. Вона схожа на закохану жінку, якій щойно принесли з-за далеких морів страшну звістку, вона сидить і тримається рукою за шию, а на шиї пульсує жилка. Мати, схожа на Ніобею на пенсії, сидить біля шафки у передпокої, поряд лежить якийсь дивний набір незрозумілого призначення, відповідає, не підшукуючи слів. Вона відповідає, що такого би не сталося, якби донька вчасно верталася додому. Потім обидві мовчать. Але їхні емоції все ще напружені і вигострені невидимим точильним каменем так, що стали тонесенькими, ніби леза. Нічна сорочка матері під час бійки задерлася і тепер демонструє, що, попри все, мати залишається жінкою. А донька присоромлено пропонує їй прикритися. Мати слухається, їй незручно. Еріка підводиться і каже, що хоче пити. Мати поспішає задовольнити це скромне бажання. Вона побоюється, що завтра Еріка купить собі нову сукню, просто для того, щоб подратувати матір. Мати приносить із холодильника яблучний сік, куплений на розпродажі, бо тепер мати все рідше має охоту тягати в руках важкі торби із супермаркету. Замість пляшок із соком вона купує малиновий концентрат, і його вистачає значно на довше, на кілька тижнів, якщо додавати потроху в воду. А зусиль для купівлі необхідно стільки ж. Мати каже,

[1] З італійської — неправдоподібно.

що вона вже точно скоро помре, вона вже чекає смерті, і серце її слабшає. Донька радить матері не перебільшувати аж так! Вона вже втомилася від постійних нарікань на смерть. Мати збирається розридатися, що може принести їй перемогу в нокаутному третьому раунді або щонайменше — перемогу через відмову суперниці продовжувати бій. Але Еріка зупиняє матір, посилаючись на пізню годину. Еріка хоче випити свій сік, а потім просто піти спати. Мати повинна зробити те саме, але на своїй половині ліжка. І нехай більше нічого не говорить! Еріка тепер не так швидко пробачить матері, що та напала на безвинну виконавицю камерної музики, яка мирно переступила поріг власного дому. Еріка не має бажання йти в душ. Вона каже, що не буде зараз митися, бо воду в трубах чути в цілому будинку. І лягає така, яка є, поряд із матір'ю. Сьогодні у неї перегоріло кілька запобіжників, але вона все ж таки повернулася додому. А оскільки ці запобіжники призначалися для приладів, які рідко використовуються, то Еріка не відразу помічає втрату. Вона лягає в ліжко і моментально засинає, після того як на її «добраніч» не почулося жодної відповіді. Мати ще довго лежить без сну і розмірковує, чому донька так швидко заснула і не виявила жодних ознак каяття. Еріка мала б зауважити, що мати спеціально не відповіла на її «добраніч». Зазвичай у таких випадках вони обидві спершу хвилин десять лежать без руху, кожна у своєму соку, у спільному ящику, а потім настає момент неминучого примирення, вони тихенько і довше, ніж зазвичай, розмовляють між собою, а тоді засинають після прощального поцілунку. Але сьогодні Еріка просто заснула,

сни забрали її геть, і мати ніколи не дізнається, що це за сни, бо донька не розповість про них удень. Мати вирішує бути дуже обережною протягом наступних днів чи навіть тижнів, або й місяців. З такими роздумами вона не може заснути майже до самого ранку.

Про шість «Бранденбурзьких концертів» Баха люди, які розуміються на мистецтві, схильні говорити, що коли композитор писав цю музику, зорі на небі починали танцювати. Коли такі люди починають говорити про Баха, то завжди згадують його помешкання і Бога. Еріці довелося замінити одну зі своїх учениць, у якої несподівано пішла кров носом, і вона змушена була лягти навзнак, приклавши до носа зв'язку ключів. Тепер вона лежить на фізкультурному маті. Флейти і скрипки доповнюють ансамбль і додають «Бранденбурзьким концертам» раритетності, бо їх виконують у різних складах інструментів. Склад інструментів завжди змінюється, ось, будь ласка, зараз є навіть дві блок-флейти!

Вальтер Клеммер перейшов до серйозного наступу на Еріку. Він сів в одному з кутків спортивного залу, відокремившись від усіх решта. Там він створив собі власний зал і слухає репетицію сам-один, незалежно від інших. Він удає, ніби уважно дивиться у принесену із собою партитуру, хоча насправді спостерігає тільки за Ерікою. Він фіксує кожен її рух за фортепіано, але не для того, щоб навчитися чогось від неї, а щоб у типово чоловічій манері позбавити її впевненості у собі. Він дивиться на вчительку зовні нібито байдуже,

але насправді провокує її. Він як чоловік хоче бути єдиним, хто кидає їй виклик, виклик, з яким зможе впоратися тільки найсильніша жінка і піаністка. Еріка питає його, чи не хоче він сам зіграти партію рояля? Він каже: ні, не хоче, і між цими двома словами робить багатозначну паузу, в яку вкладає дещо невимовлене. На зауваження Еріки: щоб рибу їсти, треба у воду лізти, він реагує тільки промовистим мовчанням. Потім Клеммер вітається зі знайомою дівчиною, жартома імітуючи поцілунок руки, а разом з іншою дівчиною він сміється над якоюсь дурницею.

Еріка відчуває духовну порожнечу, яка йде від цих дівчат, такі швидко набридають чоловікам. Самого лише вродливого личка надовго не вистачить.

Для ролі трагічного героя, у яку намагається вжитися Клеммер, він по суті ще занадто молодий, а Еріка вже застара як на невинну жертву таких знаків уваги. Він безгучно пересуває пальці відповідно до нот у партитурі. Кожному з першого погляду стає ясно, що він має справу з жертвою музики, а не з якимось початківцем. Він сам — блискучий піаніст, якому лише підступні обставини заважають належно проявити себе. Клеммер кладе руку на плече третій дівчині, вбраній у міні-спідницю, які щойно увійшли в моду. Її обличчя явно не затьмарене інтелектом. Еріка думає собі: якщо Клеммер хоче опуститися аж так низько, то нехай, але вона, Еріка, не матиме з цим нічого спільного. Її шкіра натягується від ревнощів, ніби тонкий креп. Її очі болять, бо вона може спостерігати за всім тільки бічним зором, немає й мови про те, щоб вона зараз обернулася до Клеммера. Він ні за що

не повинен зауважити, що вона дивиться на нього. Тепер він жартує з третьою дівчиною, вона заливається від реготу і демонструє свої ноги, де вони вже майже закінчуються і переходять у торс. Дівчину заливає сонячне світло. Регулярні заняття греблею зробили колір обличчя Клеммера здоровим, його голова зливається з головою дівчини, його світле волосся переливається на сонці поряд із довгим волоссям дівчини. Під час занять спортом Клеммер одягає захисний шолом. Він розповідає студентці якийсь жарт, а його очі при цьому засвічуються, немов габаритні вогні. Він постійно відчуває присутність Еріки. Його очі не свідчать про спроби пригальмувати. Так, Клеммер, безумовно, перебуває у стані нової атаки. Клеммер, який уже майже вирішив кинути свої спроби завоювати серце Еріки і пошукати собі якусь свіжішу квітку, дав переконати себе вітрові, воді, скелям і хвилям, що є всі ознаки хитань і вагань тієї, у яку він потай закоханий. Якби йому хоча би раз вдалося посадити її у човен, не мусить це бути відразу байдарка, якою, як відомо, важче керувати! Це може бути і спокійний нерухомий човен. Там, на озері, на річці, Клеммер опинився б у своїй стихії. Він міг би вважати себе її володарем, бо почувається у воді, як удома. Він міг би координувати її невмілі і надто поривчасті рухи. А тут, за клавіатурою, посеред звуків, вона перебуває у своїй стихії, а диригент — емігрант-угорець, керує нею і з жахливим акцентом кричить на студентів.

Клеммер вважає, що їх із Ерікою об'єднує спільна душевна схильність, і тому вирішує не здаватися, а знову виструнчується і зондує ґрунт щупальцями, одночасно готуючи

задні ноги кинутися за здобиччю. Вона майже вислизнула з-під його контролю, а він мало не кинув усе через брак успіху. А це було б помилкою. Тепер вона здається йому навіть більш тілесною і доступнішою, ніж рік тому, коли вона сиділа за інструментом і натискала на клавіші, невпевнено озираючись на учня, який не йде геть, але й не підходить до неї і не каже, яке вогнище горить у нього всередині. Коли справа торкається музичного аналізу виконання, то він сидить із відсутнім виразом обличчя. Хоча насправді він тут. Він тут через неї? Серед оркестранток є чимало вродливих дівчат найрізноманітніших типів, кольорів, розмірів. Еріка не подає виду, що вона взагалі зауважує Клеммера, й це якраз і наводить на підозру. Вона підкреслює свою несхожість на інших і водночас натякає Клеммеру, що лише його одного вона взагалі тут помітила. Окрім Клеммера для Еріки, цієї приборкувачки музики, існує ще тільки музика. Знавець жінок Клеммер не вірить замкнутому виразу її обличчя. Він один вартує того, щоб зайти на загороджене пасовисько, на паркані якого написано: «Вхід суворо заборонено!». Еріка витрушує із манжетів своєї білої блузки низку музичного пасажу. Вона знервована. Можливо, ця знервованість пояснюється настанням весни і збільшенням кількості птахів у небі, а також безвідповідальністю водіїв, які взимку з міркувань, пов'язаних зі здоров'ям і зі станом техніки, поставили свої машини у гараж, а тепер вилазять звідусюди вкупі з першими підсніжниками, а оскільки вони відвикли їздити, то постійно потрапляють в аварії. Еріка механічно виконує простеньку партію рояля. Думки її блука-

ють далеко, десь у спільній навчальній мандрівці разом із учнем Клеммером. Тільки він, вона, невеличкий номер у готелі і кохання.

Потім усі думки поміщають у вантажівку, а тоді разом із меблями вносять до невеличкого помешкання для двох. До кінця дня її думки знову опиняться у звичному гніздечку, яке дбайливо перестелила свіжими покривалами її мати, бо юність тягнеться до старості.

Пан Немет знову стукає диригентською паличкою. Скрипки звучали йому недостатньо м'яко. Будь ласка, ще раз із літери «Б». Тепер повертається у стрій дівчина з носовою кровотечею і вимагає назад своє місце солістки, яке вона важко виборювала у конкуренції. Це улюблена учениця пані професор Когут, бо й у неї є мати, яка вкладає у доньку всі свої честолюбні мрії.

Дівчина займає місце Еріки. Вальтер Клеммер підбадьорливо підморгує дівчині й уважно спостерігає за тим, як на це відреагує Еріка. Але Еріка вибігає з залу ще до того, як пан Немет встигає махнути диригентською паличкою. Клеммер, її вірний спільник і відомий у місті спринтер у мистецтві і коханні, теж підстрибує, бо прагне вирушити слідом. Але погляд диригента примушує слухача Клеммера сісти знову на своє місце. Учень може вирішувати, чи залишатися йому, чи йти геть, але якщо він уже прийняв рішення, то слід виконувати його.

Праві руки музикантів злітають угору і з силою видобувають звуки з інструментів. Рояль гордовито вискакує на арену, вихиляє стегнами, спритно підтанцьовує, виконує

надзвичайно складний пірует, якого навіть немає в нотах, а який був вигаданий довгими безсонними ночами. Рожевий промінь прожектора падає на рояль, який граційно і гордо рухається по півколу. Тепер пан Клеммер мусить сидіти і чекати, поки диригент наступного разу не зупинить репетицію. Цього разу маестро планує зіграти весь твір цілком, незважаючи ні на що, ну хіба якщо хтось сфальшує. Але цього не передбачається, бо тут грають дорослі. Дитячий оркестр і шкільні хорові групи, барвиста мішанина з учнів усіх міських музичних шкіл, уже мали свою репетицію о четвертій. Цю композицію зліпив докупи керівник класу блокфлейти, підкріпивши її вокалістками зі збірної учительок вокалу всіх районних філій музичних шкіл, цих дочірніх фірм консерваторії. Це сміливий експеримент із чергуванням парних і непарних тактів, які деяких із юних виконавців доводять до того, що вони обмочують вночі постіль.

Зараз тут вигулюють майбутніх музикантів. Зміну виконавців для провінційних оперних труп і для Симфонічного оркестру Австрійського радіо та телебачення. І навіть для оркестру Віденської філармонії, куди можна потрапити, тільки якщо хтось із родичів учня вже грає там.

Клеммер сидить і думає про Баха. Але при цьому він більше схожий на курку, яка висиджує Глюка, але не дуже дбає про свої яйця. Чи Еріка зараз повернеться назад? Може, вона просто пішла помити руки? Він не дуже орієнтується серед тутешніх приміщень. Але він продовжує переморгуватися із симпатичними дівчатами, своїми знайомими. Він хоче підтримувати свою славу ловеласа. Сьогодні репетиція

проходить у запасному приміщенні. Усі великі зали консерваторії зайняті терміновою генеральною репетицією амбітного проекту смертників (Моцарт «Фігаро»). Тому розташована неподалік середня школа надала їм для репетиції свій спортивний зал. Спортивні снаряди повідсували під стіни, культура тіла поступилася місцем високій культурі. У цій середній школі, розташованій у районі, де колись мешкав Шуберт, на горішніх поверхах містяться класи районної музичної школи, але вони занадто малі для репетицій.

Учням цієї школи дозволили сьогодні бути присутніми на репетиції знаменитого оркестру консерваторії. Але мало хто скористався цією нагодою. Це мало б полегшити їм вибір майбутньої професії. Вони побачать, що руки можуть не лише грубо тарабанити, а й ніжно пересуватися по клавішах. Професії на зразок столяра або університетського професора відсуваються далеко за горизонт. Учні шанобливо сидять на стільчиках і спортивних матах і уважно слухають. Батьки жодного з них не будуть наполягати, щоб дитина оволоділа фахом столяра.

Але дитина не повинна думати і такого, що музикантам усе само сиплеться з неба. Дитина має вчитися жертвувати своїм вільним часом і багато працювати.

Вальтер Клеммер, опинившись після тривалої перерви у шкільній атмосфері, почувається перед Ерікою маленьким хлопчиком, і це неприємне відчуття, стіни тиснуть на нього. Їхні стосунки закам'яніли у фазі вчителька—учень, а перехід до фази коханець—коханка відсувається у захмарну далечінь. Клеммер не наважується навіть на те, щоб ліктями прокласти собі дорогу до виходу. Еріка втекла і зачинила

двері перед його носом, не зачекавши на нього. Ансамбль грає на скрипках, альтах, гамселить по клавішах. Його учасники дуже стараються, бо перед слухачами, які нічого не розуміють у музиці, завжди треба більше старатися. Такі слухачі, на відміну від знавців, ще цінують напружені й натхненні обличчя виконавців. Тож оркестр ставиться сьогодні до свого завдання серйозніше, ніж зазвичай. Стіна звуків виростає перед Клеммером, він не наважується пробити її через причини, пов'язані з його майбутньою музичною кар'єрою. Пан Немет може відхилити його кандидатуру, номіновану на соліста на наступному великому фінальному концерті. Гратимуть Моцарта.

Поки Вальтер Клеммер зайнятий тим, що оцінює жіночі фігури у спортзалі і порівнює їх між собою, а його технічній голові це не складно, його вчителька музики невпевнено топчеться у роздягальні. Тут сьогодні повно футлярів з-під інструментів, плащів, шапок, шаликів і рукавичок. Духовики гріють свої голови, піаністи і музиканти, які грають на струнних інструментах, бережуть руки, кожен — залежно від частини тіла, яка видає звуки. У роздягальні стоять численні пари взуття, бо вхід у спортзал дозволений лише у спортивному взутті. Дехто забув перевзувне і тепер сидить там у шкарпетках чи колготах, тож неминуче застудиться.

До вух Еріки долинає гуркіт водоспаду бахівської музики із залу нагорі. Вона стоїть тут на підлозі, призначеній для підготовки середньостатистичних спортивних громадян, і не знає, що вона тут робить і навіщо вона перед тим вибігла з репетиції. Це трапилося через Клеммера? Вона не могла

дивитися, як він перебирав цих дівок, ніби цукерки у коробці. Якби його про це запитати, то він, ясна річ, буде виправдовуватися тим, що цінує жіночу красу будь-якого віку і категорії. І це ображає вчительку, яка втекла від свого почуття сюди.

Музика не раз утішала Еріку у важкі часи, але сьогодні вона болюче тисне на її нервові закінчення, які оголив чоловік на ім'я Клеммер. Приміщення, у якому вона опинилася, запилене і холодне, тут не обігрівають. Вона хоче повернутися назад, до інших, але м'язиста фігура кухаря перекриває їй шлях і радить шановній пані нарешті визначитися, бо інакше він зараз зачинить кухню. Зупа з фрикадельками чи з печінкою?

Почуття завжди смішні, особливо коли вони потрапляють до лап сторонніх. Еріка міряє кроками затхле приміщення, ніби екзотичний довгоногий птах у зоопарку своїх таємних бажань. Вона примушує себе рухатися якомога повільніше, сподіваючись, що хтось прийде і зупинить її. Або що хтось застукає її за злочином, який вона збирається вчинити, і що це матиме фатальні наслідки: тунель, нашпигований гострими предметами, і вздовж цього тунелю вона змушена бігти у повній темряві. На протилежному кінці не видно жодного промінчика світла. А де вимикачі у нішах, у яких на випадок гострої необхідності перебуває обслуговуючий персонал?

Вона знає тільки одне: на протилежному кінці на неї чекає залита світлом арена, на якій від неї сподіваються ще більших чудес дресури і спритності. Догори підіймаються

ряди кам'яних лавок амфітеатру, з яких сиплеться на неї дощем шкаралупа з-під арахісу, торбинки з-під поп-корну, пляшки з-під лимонаду, зім'яті соломинки для пиття, рулони туалетного паперу. Ось так виглядає її справжня публіка. Зі спортивного залу чути крики пана Немета, щоб музиканти грали голосніше. «Форте! Більше звуку!»

Порцелянова раковина рукомийника вкрита тріщинами. Над нею висить дзеркало. Під дзеркалом скляна поличка у металевій рамці. На ній склянка для пиття. Склянка поставлена там не дбайливо і з любов'ю, а без найменшої поваги до неодухотвореного предмета. Склянка стоїть там, де стоїть. На денці ще залишилася самотня крапля води, яка чекає моменту повного висихання. Хтось із учнів нещодавно пив із цієї склянки. Еріка шукає по кишенях плащів і пальт носовик і незабаром знаходить. Триває епідемія грипу. Вона обгортає склянку носовиком. Склянка містить на собі відбитки численних незграбних дитячих рук. Еріка кладе обгорнуту носовиком склянку на підлогу і наступає на неї каблуком. Чути легенький тріск. Потім на розбиту склянку наступають ще декілька разів, аж поки з неї не залишається лише купка уламків, які все ще не втратили форми. Друзки не мають бути занадто дрібними! Вони повинні ще добре колоти. Еріка підіймає носовик разом із його гострим вмістом і обережно засипає уламки до кишені пальта. Дешева склянка з товстими стінками розбилася на особливо небезпечні шматочки. Носовик заглушив жалібні стогони склянки.

Еріка відразу ж упізнала пальто, і не лише завдяки крикливому кольору, модному цього сезону, а й через міні-довжину, яка теж щойно повернулася у моду. Ця дівчина ще на початку репетиції демонструвала знаки уваги Вальтерові Клеммеру, незважаючи на те, що він стоїть на голову вище за неї. Еріці стало цікаво, що робитиме ця дівчина і чи кокетуватиме, коли поріже руку. Її обличчя спотвориться огидною гримасою, в якій ніхто не впізнає колишньої юності і свіжості. Дух Еріки переможе тіло.

Час першої моди на міні-спідниці Еріка змушена була на вимогу матері пропустити. Мати замаскувала свою вимогу носити довге тим, що короткі спідниці не личать Еріці. Усі інші дівчата тоді обрізали подоли своїх спідниць, суконь, пальт і підшили наново. Або відразу купили собі нові короткі речі. Колесо часу, прикрашене свічками оголених дівочих ніг, наближалося, але Еріка за наказом матері «перестрибнула» його, перестрибнула час. Усім, кого це цікавило, або й не дуже, вона пояснювала: «Мені особисто це не личить, мені таке не подобається!» А потім вона линула догори, вивищуючись над часом і простором. Її вистрілювала материна катапульта. Зі своїх висот вона за найприскіпливішими критеріями, випрацюваними безсонними ночами, оцінювала ноги і стегна, оголені по саме нікуди і ще далі! Вона виставляла кожній парі ніг особисті оцінки — від затягнутих у тоненькі панчішки до по-літньому оголених, і останнє було найгіршим. Вона говорила своїм знайомим: «Якби я була на місці такої-то, я би ніколи на це не наважилася!» Еріка пе-

реконливо доводила, чому тільки дуже небагато хто насправді може дозволити собі носити міні-спідницю. Себе саму вона помістила поза часом та його швидкоплинними модами і носила вічно актуальну довжину до колін, або «міді», як називають її фахівці. І швидше за інших стала жертвою безжального ножа на колесі часу. Вона вважає, що не можна по-рабськи підпорядковуватися моді, а це мода повинна по-рабськи відповідати тому, що личить і не личить кожній окремо взятій людині.

Ця флейтисточка, розмальована, ніби клоун, підігріла цікавість Вальтера Клеммера до себе, оголивши стегна. Еріка знає, що дівчина вчиться престижної професії дизайнерки одягу. У момент, коли Еріка Когут висипає їй до кишені пальта друзки від склянки, їй спадає на думку, що вона нізащо не хотіла би пережити ще раз свою власну юність, тому рада, що вже досягнула поважного віку і вчасно поміняла юність на життєвий досвід.

Протягом усього цього часу ніхто так і не зайшов до роздягальні, хоча ризик був досить великий. Усі сидять у залі і старанно причащаються музикою. Радість, чи те, що розумів під цим словом Бах, наповнює усі кутки і щілини, видирається догори по гімнастичній драбині. Фінал уже недалеко. Під старанне стугоніння оркестру Еріка відчиняє двері і скромно прослизає назад до залу. Вона потирає руки так, ніби щойно їх помила, і беззвучно сідає у куточку. Посада вчительки, ясна річ, дозволяє їй відчиняти двері, хоча водоспад

Баха все ще бурхливо виливається. Вальтер Клеммер реагує на це повернення пожвавленим блиском очей, які у нього від природи і так блищать. Еріка ігнорує його. Він намагається привітатися зі своєю вчителькою, ніби дитина. Пошуки кольорових яєчок на Великдень дають набагато більше задоволення, ніж момент їхнього знаходження, і так само у Вальтера Клеммера все розвивається з цією жінкою. Полювання дає чоловікові більше задоволення, ніж неминуче злиття двох тіл. Це лише питання часу. Клеммер поводить себе несміливо тільки через прокляту різницю у віці. Але те, що він чоловік, легко згладжує десятирічну різницю. А крім того, цінність жінки зменшується з віком і зростанням інтелектуального потенціалу. Технічний склад розуму Клеммера легко підраховує все це, і сума його калькуляцій під рискою говорить йому, що Еріці залишилося зовсім небагато часу, перш ніж вона опиниться у пастці. Вальтер Клеммер відчуває себе впевненіше, коли бачить зморшки на її обличчі і складки на тілі. Але знову втрачає впевненість, коли вона пояснює йому щось про гру на піаніно. Хоча у кінцевому результаті враховуються лише складки, зморшки, целюліт, сивина, мішки під очима, розширені пори, зубні коронки, окуляри, недоліки фігури.

На щастя, Еріка не пішла додому до завершення репетиції, як вона це часто робить. Вона любить зникати по-англійськи. Ніколи не прощається, навіть не махне рукою, а просто зникає, віддаляється, розчиняється у повітрі. У такі дні, коли вона навмисне тікає від нього, Клеммер любить

слухати на програвачі «Зимовий шлях» Шуберта, ставить платівку і тихенько підспівує. Наступного дня він розповідає своїй вчительці, що тільки цикл найсумніших пісень Шуберта відповідає тому настроєві, до якого вона, Еріка, допровадила його вчора.

— У моїй душі щось звучало в унісон із Шубертом, мабуть, у його душі у момент, коли він писав свою «Самотність», випадково творилося щось схоже, як у моїй учора. Можна сказати, що ми страждали в одному ритмі — Шуберт і моя скромна персона. Ясна річ, що я дрібний і нікчемний у порівнянні з Шубертом. Але у такі вечори, як учора, порівняння з Шубертом для мене не таке вже й неможливе. Бо зазвичай я, на жаль, більш поверховий. Бачите, Еріко, я чесно зізнаюся в цьому.

Еріка наказує Клеммеру не дивитися так на неї. Але Клеммер і не збирається приховувати свої бажання. Вони з Ерікою — ніби двоє комашиних близнюків в одному коконі. Тонкі павутинки їхніх оболонок складаються із марнославства, марнославства і ще раз марнославства, яке м'яко і невагомо обплітає кістяк їхніх плотських бажань і мрій. І тільки самі ці бажання роблять їх одне для одного реальними. Тільки завдяки бажанню розчинитися в іншому і дати розчинитися іншому в собі Клеммер і Когут набувають індивідуальних рис. Два шматки м'яса за добре охолодженою вітриною м'ясника з передмістя, повернуті до публіки рожевим боком, місцем відрізу. І після тривалих роздумів домогоспо-

дарка замовляє півкілограма одного і кілограм іншого. Їх запаковують у цупкий пергаментний папір. Клієнтка запихає їх у негігієнічну, оббиту зсередини пластиком, сумку для закупів, яку ніколи не миє. І обидва шматки, філе і свинячий шніцель, тісно притискаються одне до одного, темно-червоне до ніжно-рожевого.

— Я для вас, пане Клеммер, — межа, бо через мене ви ніколи не зможете переступити!

А той, до кого звертаються, жваво заперечує, пояснюючи власні межі і масштаби.

А тим часом у гардеробі утворюється хаос, складений із тупоту ніг і снування рук. Чиїсь голоси скаржаться, що не можуть знайти то одне, то інше, покладене туди чи сюди. Інші голоси верещать, що хтось так і не віддав їм грошей. Під ногою якогось юнака тріщить скрипковий футляр, куплений ним не за власні заощадження, бо тоді він ставився б до нього дбайливіше, як просили його про це батьки. Дві американки тоненькими голосками щебечуть щось про загальне музичне враження, яке супроводжувалося чимось, що вони не можуть висловити словами, можливо, вся справа була в акустиці. Але щось їм усе ж таки заважало.

А потім повітря ділить навпіл жахливий крик, і залита кров'ю рука виривається з кишені пальта. Кров капає на нове пальто! І залишає на ньому великі плями. Дівчина, якій належить поранена рука, кричить від щойно пережитого страху і виє від болю. Перший момент уже минув, коли вона спочатку

пережила больовий шок, а потім узагалі нічого не відчувала. У порізаному робочому інструменті флейтистки, який доведеться зашивати і який мав би тиснути на клапани, тепер стирчать уламки скла і дрібні друзки. Дівчинка-підліток злякано дивиться на свою руку, з якої тече кров, а у неї по щоках синхронно стікають потічки туші і тіні для повік. Усі довкола застигають. А потім, ніби водоспад, кидаються всі нараз з усіх боків до центру. Ніби залізна стружка після включення магнітного поля. Те, що вони оточують жертву і приліплюються одне до одного і до неї, нічим не допоможе. Вони не перетворяться від цього на злочинців, не поєднаються із жертвою якимись невидимими зв'язками. Їх просто відганяють геть, і владу бере у свої руки пан Немет, який вимагає покликати лікаря. Троє відмінників біжать дзвонити. Усі решта залишаються на місці спостерігати, і ніхто з них не знає, що завинила у цьому хіть у її найбільш потворному вияві. Вони просто не можуть уявити собі, хто міг би бути здатним на таке. Вони самі ніколи б не могли зробити нічого схожого.

Групка помічників збирається у гурток і відразу ж починає снувати здогади. Ніхто з них не хоче поступитися зі свого місця, усі хочуть бачити все зблизька.

Дівчина мусить сісти, бо її нудить. Можливо, нарешті настав кінець її мукам гри на флейті.

Еріка робить вигляд, що її нудить від крові і що вона страшенно засмучена.

Робиться усе, що потрібно у таких випадках. Хтось дзвонить по телефону просто тому, що всі інші теж дзвонять. Багато хто голосно закликає до тиші, і мало хто поводиться тихо. Вони відштовхують одне одного з поля видимості. Починають звинувачувати цілковито невинних осіб. Усі поводяться зовсім не так, як вартувало б у цій ситуації. Ніхто не слухається закликів бути тихіше і поводитися стриманіше з поваги до жахливого нещастя. Звертає на себе увагу поведінка двох-трьох учнів, яка суперечить основним правилам ввічливості. З усіх боків, куди повідходили краще виховані і більш байдужі, звучать несміливі питання про те, хто ж це зробив. Хтось висловлює припущення, що дівчина сама себе поранила, щоб звернути на себе увагу. Йому тут же заперечують і висловлюють припущення, що це зробив ревнивий шанувальник. Ще хтось вважає, що версія ревнощів правильна, тільки йдеться про ревність суперниці. Несправедливо звинувачений учень починає обурюватися. Несправедливо звинувачена учениця починає плакати. Групка учнів виступає проти заходів, яких було би доцільно вжити у даній ситуації. Хтось рішуче заперечує докори, звернені до себе, наслідуючи в цьому бачених по телевізору політиків. Пан Немет просить усіх заспокоїтися. Але тишу відразу ж порушує звук сирени «швидкої допомоги».

Еріка Когут уважно за всім спостерігає і виходить надвір. Вальтер Клеммер стежить за Ерікою, ніби новонароджена тваринка, яка впізнає джерело їжі — материні соски, і виходить слідом за Ерікою, крок у крок.

Сходинки, витоптані енергійними дитячими ногами, підстрибують під ортопедичними підошвами Еріки. Вони ніби зникають під ногами Еріки. Еріка злітає догори. А тим часом у спортзалі вже утворилися дорадчі групи, які снують версії. І пропонують кроки. Вони замикають коло підозрюваних, визначають поле пошуку й утворюють ланцюжок, щоб потім прочесати окреслену територію, голосно стукаючи торохкалами. Цей людський клубок ще не скоро розвалиться. Тільки через деякий час від нього почнуть відпадати один за одним активісти, бо юним музикантам настане час іди додому. Але тепер вони все ще стоять натовпом довкола нещастя, яке, на щастя, трапилося не з ними. Але дехто думає, що він стане наступним. Еріка підіймається сходами. Кожен, хто бачить, як вона тікає, думає, що їй стало погано. Її музичний універсум не знає поранень. Але насправді її просто мучить давня потреба — у найневідповідніший момент їй хочеться в туалет. Рідина у неї між ногами проситься донизу, тому сама вона підіймається сходами. Вона шукає туалет на найвищому поверсі, щоб ніхто не застав вчительку за справлянням банальної тілесної нужди.

Вона відчиняє перші-ліпші двері, бо зовсім не орієнтується у тутешніх приміщеннях. Але у неї є досвід, бо їй часто доводилося шукати туалети у найнеймовірніших місцях. У незнайомих будівлях або державних установах. Надзвичайна обшарпаність цих дверей вказує на те, що саме за ними міститься потрібний Еріці заклад. Сморід дитячої сечі, який вивирається з-за дверей, підтверджує це.

Туалети для вчителів зачиняються спеціальними ключами, у них містяться найкращі предмети гігієни і найновіше сантехнічне обладнання. В Еріки з'являється далеке від музики відчуття, що вона зараз лусне. Вона хоче тільки одного — випустити із себе потужну теплу цівку. Це бажання часто виникає у неї під час концерту, коли звучить піанісимо, а особливо коли тиснуть на ліву педаль.

Еріка виступає категорично проти тверджень деяких піаністів, які наважуються висловлювати свою думку привселюдно, що ліву педаль можна застосовувати лише у найтихіших місцях. Особисті свідчення Бетховена явно розходяться з цією їхньою тезою. Тож відчуття прекрасного Еріки, як і її освіта, стають на бік Бетховена. Потай Еріка шкодує, що їй не вдалося до самого кінця насолодитися своїм злочином проти ні в чому не винної школярки.

Але тепер вона стоїть у туалеті і дивується багатству фантазії шкільного архітектора чи дизайнера. Праворуч — напіввідчинені невеличкі двері, які ведуть до хлопчачого пісуара. Запах нагадує гноївку. Відкритий емальований жолоб, скористатися яким може кожен, проходить по підлозі вздовж покритої олійною фарбою стіни. У жолобі є кілька стічних ровів, деякі з них забиті. Саме тут маленькі чоловічки пускають дзвінкі струмені один біля одного або малюють візерунки на стіні. Стіна містить незаперечні докази останнього.

У жолобі застрягли і деякі предмети, яким тут явно не місце, уривки паперу, шкірки від бананів, помаранч і навіть якийсь зошит. Еріка відчиняє вікно і бачить унизу, трохи збоку, мальовничий фриз. З перспективи Еріки оздоблення

будівлі схоже на голу пару, яка сидить унизу. Жінка обіймає маленьку вбрану дівчинку, яка займається рукоділлям. Чоловік зичливо дивиться на свого вбраного сина з розчепіреним циркулем у руці, який явно вирішує наукове завдання. Еріка розпізнає у цьому фризі кам'яний пам'ятник освітній політиці соціал-демократів і не вихиляється уперед занадто сильно, щоб не випасти. Краще вона зачинить вікно, хоча після ковтка свіжого повітря сморід видається ще більш нестерпним. Еріка не має часу розглядати твори мистецтва, вона мусить бігти далі.

Школярки молодших класів зазвичай роблять свої інтимні справи за своєрідною потьомкінською стіною, схожою на театральні куліси. Ці куліси не надто вдало намагаються імітувати ряд кабінок. Як у роздягальні басейну. На дерев'яних стінках, які розділяють кабінки, видно численні дірки різної величини і форми. Еріка замислюється над тим, чим саме могли зробити ці дірки. На висоті плечей Еріки стінки кабінок брутально зрізані. Вгорі стирчить її голова. Школярка ще так-сяк може заховатися за цією ширмою, але доросла вчителька — аж ніяк. Однокласниці й однокласники підглядають у ці дірки, щоб роздивитися збоку унітази і тих, хто на них сидить. Коли Еріка стоїть за цією перегородкою, її голова нагадує голову жирафи, яка визирає з-за паркану і намагається дотягнутися до високої гілки. Мабуть, ці стінки спеціально зробили такої висоти, щоб дорослі у будь-який момент могли побачити, чим же дитина займається так довго у кабінці і чи вона часом не закрилася там і тепер не може вийти.

Еріка швиденько присідає над брудним унітазом, відкинувши сидіння догори. Це вже до Еріки спало на думку іншим, тож холодна порцелянова мушля також кишить бактеріями. Всередині мушлі щось плаває, але Еріка вирішує не роздивлятися, що ж це таке, вона вже не може довше терпіти, тепер вона здатна присісти і над зміїним кублом. Головне, щоб можна було зачинити за собою двері! Поки двері залишаються незамкненими на засув, вона ні в якому разі не може випустити із себе хоча би щось. Засув зачиняється, і Еріка відкриває усі шлюзи. Еріка полегшено зітхає і повертає ручку дверей, щоб червона смужка сигналізувала, що кабінка зайнята.

Хтось відчиняє двері туалету і заходить досередини. Його не лякає вигляд приміщення. Це однозначно чоловічі кроки, які підступають усе ближче, і раптом виявляється, що це кроки Вальтера Клеммера, який переслідував Еріку. Клеммер також відчуває огиду, бо це неминуче, якщо вистежуєш особу, в яку закоханий. Вона кілька місяців поспіль відкидала його залицяння, хоча всім відомо, що Клеммер наполегливий. Тепер він хоче, щоб вона нарешті звільнилася від своїх комплексів. Еріка повинна відкласти вбік свою вчительську натуру і перетворитися на предмет, який належатиме йому. Він про все потурбується. Клеммер зараз являє собою сплав рішучості і пожадання. Пожадання, яке не знає меж, а якщо і бачить ці межі, то не зважає на них. Так виглядають плани Клеммера у стосунку до вчительського складу. Клеммер відкидає від себе оболонки під назвами: нерішучість,

сором'язливість і стриманість. Еріка не має куди втекти, у неї за спиною — лише стіна. Він змусить її забути про все, вона втратить зір і слух і бачитиме та чутиме тільки його. Інструкцію користування нею він викине подалі, щоб ніхто, крім нього, не міг скористатися Ерікою таким чином. Для цієї жінки відтепер настав кінець усім невизначеностям і туманностям. Досить їй ховатися у шкаралупі, як Сплячій Красуні. Вона повинна стати перед Клеммером як вільна людина, бо йому давно відомо все, про що вона потай мріє. Тому Клеммер питає:

— Еріко, ви тут?

Відповіді немає, лише з однієї кабінки чути дзюркотіння, яке поволі затихає. Обережне, напівпритлумлене покашлювання. Тепер він знає, у котрій вона кабінці. Відсутність відповіді Клеммер міг би зрозуміти як зневагу. Покашлювання він упізнає.

— Ніколи більше не відповідайте чоловікові так, — говорить Клеммер, звертаючись до дверцят кабінок.

Еріка — вчителька, але водночас вона ще дитина. Клеммер — ще учень, але з них обох він однозначно дорослiший. Він уже збагнув, що у цій ситуації саме він приймає рішення, а не його вчителька. І Клеммер намагається втілити в життя це нове, набуте ним право, шукаючи, на що б йому стати. Він знаходить брудне бляшане відро, на якому сушиться ганчірка для миття підлоги. Клеммер відкидає ганчірку геть, бере відро, перевертає його і ставить біля кабінки, з якої щойно долинули останні краплі. Тепер звідти чути лише мертву тишу. Жінка у кабінці натягує на коліна спідницю, щоб

Клеммер не зміг побачити неприваблівi частини її тіла. Верхня частина Вальтера Клеммера з'являється над дверима і вимогливо нахиляється над жінкою. Червона як рак Еріка не говорить ані слова. Клеммер, ця квітка на довгому стеблі, відчиняє двері згори. Він вирішив досягнути свого за будь-яку ціну. Клеммер витягує з кабінки вчительку, бо він її любить, і вона з цим в глибині душі точно цілком згодна. Вона відразу ж здасться і пустить його у свої володіння. Ці двоє виконавців головних ролей хочуть розіграти любовну сцену, розіграти самі, без статистів, і один із виконавців має бути притиснений згори всією вагою тіла іншого.

Відповідно до ситуації Еріка відразу ж забуває про себе як про особистість. Вона схожа на подарунок, який лежить собі на білій скатертині, запакований у злегка припорошений пилом папір. Доки гість залишається вдома, його подарунок уважно розглядають і тримають у руках, але достатньо йому відійти вбік, як подарунок байдуже та розчаровано відкладають убік, і всі сідають за стіл. Подарунок не може пересуватися самостійно, але протягом короткого моменту він принаймні тішиться тим, що не залишається на самоті. Чути стукотіння ножів і виделок об порцеляну тарілок і горнят. А потім подарунок помічає, що всі ці звуки долітають із касетного магнітофону, який стоїть на столі. Оплески і передзвін склянок, усе це записане на плівку! Нарешті хтось приходить і бере в руки подарунок: Еріка спокійна у своїй упевненості, що про неї потурбуються. Вона чекає на підказку або наказ. Вона так довго вчилася не для своїх концертів, а саме для цього дня.

Клеммер також має вибір, він може відставити її убік, так і не доторкнувшись до неї, і таким чином покарати її. Тільки від нього залежить рішення, скористається він нею чи ні. Він може навіть взяти і закинути її подалі, просто так, із упертості. Але він може також відполірувати її до блиску і поставити на вітрину, за скло. Може трапитися і таке, що він не митиме її, а лише раз за разом наповнюватиме різноманітними рідинами, і її краї стануть брудними і липкими від численних відбитків губ. А на дні закам'яніють кількаденні рештки цукру.

Вальтер Клеммер витягує Еріку з кабінки туалету. Він притискає її до себе. Насамперед притуляє свої губи до її у довгому поцілунку, час для якого давним давно настав. Він смокче її губи і язиком проникає у ротову порожнину. Після несамовито руйнівної праці він витягує язик і багато разів підряд повторює ім'я Еріки. Він вкладає багато праці у цю річ, в Еріку. Він запихає руку їй під спідницю і знає, що нарешті зробив великий крок уперед. Він дозволяє собі ще більше, бо відчуває, що пристрасті все дозволено. Пристрасть може все. Він колупається всередині її нутрощів, ніби збирається розібрати її на частини, а потім скласти з нових деталей заново, але наштовхується на межу і змушений погодитися з фактом, що рука не може проникнути далі. Він важко дихає, ніби йому довелося довго бігти, щоб досягти цієї мети. Він повинен принаймні продемонструвати цій жінці, як сильно він старається. Він не може проникнути в неї цілою рукою, але намагається зробити це хоча б одним

або двома пальцями. Сказано — зроблено. Він відчуває, що його вказівний палець проникнув у неї ще глибше, і його переповнює відчуття тріумфу. Він кусає Еріку, де бачить. Він обслинює її всюди. Він міцно тримає її другою рукою, але це зайве, бо жінка і так стоїть на місці. Він думає, чи не спробувати залізти другою рукою під її светр, але виріз горловини занадто вузенький. А під светром ще ця дурнувата біла блузка. Від люті він із подвоєною силою стискає її за геніталії внизу. Він карає її за те, що вона змушувала його так довго чекати, і він, на її превеликий жаль, мало не покинув усі старання. Він чує, як Еріка стогне від болю. Він відразу ж відпускає її, бо не хоче пошкодити її, перш ніж зможе скористатися нею як слід. На думку Клеммеру спадає рятівна ідея — можливо, йому вдасться проникнути під блузку знизу, але для цього потрібно спершу витягнути її зі спідниці. Він ще сильніше слинить Еріку і докладає ще більших зусиль. Він вигукує Еріці її власне ім'я, яке вона і без нього добре знає. Як він не намагається докричатися до цієї кам'яної стіни, але у відповідь не чує ні звуку, ні півзвуку. Еріка стоїть, спокійна і розслаблена, спершись на Клеммера. Їй соромно за ситуацію, в яку він її вплутав. Цей сором приємний. Вона збуджує Клеммера, і він з повискуванням треться об Еріку. Він опускається на коліна, але продовжує із силою стискати її. Він судомно повисає на Еріці, чіпляється за неї руками, а потім, ніби на ліфті, різко підіймається догори, затримуючись на гарних місцях. Він приліплюється до неї поцілунками. Еріка Когут стоїть на підлозі, як духовий інструмент, яким багато користувалися і якому тепер слід запе-

речити себе самого, бо інакше не вдасться витримати доторки численних дилетантських губ, які пориваються запхнути його до рота. Вона хоче, щоб учень почувався цілком вільно і міг піти геть у будь-який момент, коли тільки захоче. Вона докладає усіх зусиль, використовує усе своє честолюбство для того, щоб залишатися стояти там, де він її поставив. Щойно йому знову захочеться пустити її в дію, він знайде її на тому ж місці, вона не зсунеться ні на міліметр. Вона починає щось витягати з себе, з бездонної посудини власного «я», яка для учня більше не буде порожньою. Вона сподівається, що він зрозуміє її невидимі сигнали. Клеммер застосовує усю свою чоловічу силу, щоб повалити її на спину. Йому буде м'яко, зате їй твердо. Він хоче від неї останнього. Останнього, бо вони обоє розуміють, що в будь-який момент може хтось зайти. Вальтер Клеммер кричить їй у вухо щось зовсім новеньке про своє кохання.

Ніби у сліпучому стоп-кадрі перед Ерікою з'являються дві руки. Вони наближаються до неї з двох сторін. Вони дивуються тому, яка здобич несподівано трапилася їм. Власник рук явно сильніший за Еріку, тому вона вимовляє слово, яким так часто користуються: «Зачекай!» Але він не хоче чекати. Він пояснює їй, чому не хоче. Він схлипує від пожадання. Він плаче ще і від несподіванки, від почуттів, які разом навалилися на нього, він не очікував, що все вдасться йому так легко. Еріка слухняно підкорилася йому.

Еріка відсуває Вальтера Клеммера від себе на відстань витягнутої руки. Вона витягає назовні його член, давно го-

товий для цього. Залишається лише останній штрих, бо прутень давно готовий до вжитку. Клеммеру стає легше від того, що Еріка зробила цей важкий крок за нього, і він намагається повалити її навзнак. Еріці доводиться застосувати всю свою вагу, щоб залишитися у вертикальному положенні. Вона тримає Клеммера за прутень витягнутою рукою, а він усе ще хаотично нишпорить у неї під спідницею. Вона наказує йому припинити, бо інакше вона зараз піде геть. Їй доводиться повторити це декілька разів тихо, але впевнено, бо її воля, яка раптом взяла гору над його несамовитою люттю, не відразу доходить до нього. Його голова затуманена знавісніло хіттю. Він вагається. Питає себе, чи правильно він усе почув. Ані в історії музики, ані в інших випадках чоловіка, який добивається успіху, не виганяють геть ось так запросто. У цій жінці немає ані іскри віддачі. Еріка мне між пальцями його червоний корінь. Але те, що можна їй, вона суворо забороняє чоловікові. Він не має більше права торкатися її. Чистий розум Клеммера вимагає від нього триматися, не дати скинути себе донизу, врешті-решт — це він вершник, а вона — кінь! Вона відразу ж припинить рухати його член, якщо він не забере від неї рук. Він раптом усвідомлює, що справжнє задоволення полягає у тому, щоб відчувати самому, а не в тому, щоб змушувати відчувати когось. І він слухається її. Після кількох невдалих спроб затриматися його рука зіслизає з Еріки. Він не вірить своїм очам, коли роздивляється свій орган, який, здається, відділився від решти тіла і набрякає в руках Еріки. Еріка вимагає від нього дивитися на неї, а не на величину свого прутня. Він не повинен міряти

і порівнювати з іншими цю величину, яка стосується лише його самого. Великий чи малий, їй цього достатньо. Йому це неприємно. Він не має чим зайнятися, а вона працює над ним. Навпаки було би логічніше, і так воно буває під час занять. Еріка тримає його на відстані від себе. Між їхніми тілами утворюється прірва, яка складається із приблизно сімнадцятисантиметрового прутня, руки Еріки і десяти років різниці у віці. Розпуста завжди постає у вигляді любові до невдач. І хоча Еріку постійно настроювали на успіх, їй ані разу не вдалося його досягнути.

Клеммер намагається проникнути в неї іншим способом, більш інтимним, і кілька разів повторює її ім'я. Він махає руками і наважується знову вирушити у заборонену місцевість, просить відкрити для нього її чорний пагорб, призначений для святкових концертів. Він обіцяє їй, що і їй, і їм обом буде ще приємніше, і він уже готовий до цього. Його прутень наливається синім. Він розтинає повітря довкола себе. Вальтер тепер, змушений необхідністю, значно більше цікавиться власним відростком, ніж цілісною особистістю Еріки. Еріка наказує Клеммеру мовчати і ні в якому разі не рухатися з місця. Інакше вона піде геть. Учень стоїть перед учителькою, злегка розставивши ноги, і не знає, чим усе може завершитися. Він знічено підкорюється чужій волі, так, ніби йдеться про її поради стосовно виконання шуманівського «Карнавалу» або сонати Прокоф'єва, яку він саме вчить. Його руки безпомічно висять по швах, бо він не знаходить для них іншого місця. Контури його фігури спотво-

рені бадьорим прутнем, який виставляє себе напоказ, цей відросток намагається пустити корені в повітрі. Надворі темнішає. На щастя, Еріка стоїть біля вимикача, вона вмикає світло. Потім уважно розглядає колір і вигляд члена Клеммера. Вона запихає нігті йому під крайню плоть і забороняє видавати голосні звуки. Не має значення, чи це звуки приємності, чи болю. Учень застигає у дещо скрюченій позі, щоб продовжити задоволення. Він сильно стискає стегна і напружує залізні м'язи сідниць.

Але нехай не думає кінчати просто зараз! Клеммеру поступово починає подобатися і сама ситуація, і відчуття у його тілі. Щоб виправдати свою бездіяльність, він говорить ніжні слова, але вона наказує йому замовкнути. Вчителька востаннє забороняє учневі говорити, не має значення, чи говорить він по суті, чи ні. Невже він її не зрозумів? Клеммер стогне, бо вона нещадно і по всій довжині обробляє його чудовий любовний інструмент. Вона навмисне робить йому боляче. У верхній частині органа оголюється отвір, він веде всередину Клеммера, і до цього отвору ведуть різноманітні трубочки. Отвір розширюється і звужується, ніби дихає, питає, коли вже можна буде вивергнути все назовні. Здається, цей час настав, бо Клеммер видає звичний попереджувальний крик, що він більше не може стримуватися. Він запевняє, що намагався з усіх сил, але ніщо вже більше не допомагає. Еріка обхоплює зубами голівку члена, і хоча через це від його корони не відламується ні шматочка, Клеммер дико верещить. Йому наказують мовчати. Тоді він, ніби в театрі,

голосним шепотом оголошує, що він ось! зараз! кінчає! Еріка витягує пристрій з рота і повідомляє його власнику, що у майбутньому вона запише йому все, що дозволить робити із собою. Я буду записувати свої бажання, і ви зможете у будь-який момент дізнатися про них. Така ось людина з усіма її суперечностями. Як відкрита книга. Він повинен уже починати тішитися з цього!

Клеммер не дуже розуміє, що саме вона має на увазі, але він жалібно просить, щоб вона ні в якому разі зараз не зупинялася, бо він ось-ось вивергнеться, немов вулкан. Він вимогливо простягає їй свій невеличкий кулемет, щоб вона нарешті вистрілила з нього. Але Еріка говорить, що вона більше не хоче торкатися до нього, ні за що. Клеммер складається навпіл, майже торкається грудьми колін. У цьому зігнутому становищі він робить кілька кроків по приміщенню туалету. Невблаганне світло нічим не прикритої круглої жарівки освітлює його при цьому. Він просить Еріку, але вона не поступається. Він опановує себе, щоб завершити роботу Еріки. Він пояснює своїй вчительці, чому не можна так поводитися з чоловіком у його стані з медичної точки зору. Еріка відповідає:

— Заберіть руки, пане Клеммер, інакше ви ніколи більше мене не побачите у схожій ситуації.

Він описує їй, який відчуватиме біль, якщо послухається її. Він просто не зможе дійти додому.

— Візьміть таксі, — спокійно говорить Еріка і миє руки під краном. Потім випиває кілька ковтків води. Клеммер потай намагається зіграти із собою гами, яких немає в жодно-

му нотному зошиті. Але різкий вигук зупиняє його. Він повинен просто стояти перед учителькою, аж поки вона не накаже йому зробити щось інше. Вона хоче побачити, як відбуваються зміни в його тілі. Вона більше не торкнеться його, нехай буде певен. Пан Клеммер тремтить від бажання і приниження, він благає її. Він страждає, бо їхні стосунки так раптово обірвалися, навіть якщо ці стосунки і не були взаємними. Він описує Еріці свої переживання. Детально змальовує кожну фазу страждання від п'яток до голови. Його член при цьому зменшується, ніби у сповільненій зйомці. Клеммер не належить до тих, хто звик коритися ще з колиски. Він завжди шукає причин. Тож рано чи пізно починає обзивати вчительку поганими словами. Він втратив контроль над собою, бо у ньому принизили чоловіка. Після гри або занять спортом чоловіка треба відмити й акуратно скласти у футляр. Еріка перебиває його і каже:

— Замовкніть!

І говорить це таким тоном, що він і справді замовкає.

Він стоїть на невеликій відстані від неї, і поступово його прутень опускається. Після перерви (яку ми собі дозволили) Клеммер знову хоче розповісти їй, що саме не можна робити з таким чоловіком, як він. Сьогоднішня поведінка Еріки пов'язана з довгим ланцюжком заборон. Він хоче назвати їй причини. Вона каже йому замовкнути. Це її остання вимога. Клеммер не замовкає, а обіцяє їй помститися. Еріка К. іде до дверей і мовчки прощається. Він не слухався її, хоча вона не раз давала йому шанс. Тепер він більше ніколи не довідаєть-

ся, що міг би зробити з нею, який вирок виконати, якби вона дозволила йому. Вона вже натискає клямку, коли він просить її залишитися.

Тепер він присягається мовчати. Еріка широко відчиняє двері туалету. Клеммер стоїть у дверях, ніби у рамі, і картина не дуже приваблива. Кожен, хто зараз зайде сюди, несподівано для себе побачить його оголений член. Еріка залишає двері відчиненими, щоб помучити Клеммера. Зрештою, її тут теж не повинні побачити. Вона має намір сміливо довести справу до кінця. Двері в туалет розміщені просто біля сходів.

Еріка востаннє швидко проводить рукою по прутню Клеммера, і в тому знову прокидається надія. Але його відразу ж відкладають убік. Клеммер тремтить, як листок на вітрі. Він покинув опиратися і дозволяє розглядати себе без спротиву. Для Еріки у справі споглядання настав час довільної програми. Обов'язкову і коротку програми вона давно виконала без жодної помилки.

Вчителька спокійно і непорушно вросла у підлогу. Вона рішуче відмовляється доторкатися до його любовного органу. Буревій кохання у ньому дещо втихомирився. Він більше не згадує про взаємність почуттів. Він болюче зменшується в об'ємі. Еріці він уже здається до смішного маленьким. Він терпить її знущання. Відтепер вона контролюватиме все, чим він займається на роботі й у вільний час. За найменшу провину йому заборонятимуть плавати на байдарці. Вона гортатиме його, ніби нудну книгу. А незабаром, можливо, взагалі відкладе його вбік. Він зможе запхнути свій прутень назад у

штани тільки тоді, коли йому це буде дозволено. Він намагається непомітно запхнути назад своє господарство і застебнути блискавку, але Еріка зупиняє його на старті. Клеммер нахабніє, бо відчуває, що незабаром усе закінчиться. Він пророкує, що після всього точно три дні не зможе ходити. Він змальовує всі свої страхи через це, бо ходіння для спортсмена Клеммера — це, так би мовити, військова підготовка без зброї. Еріка говорить, що вона дасть йому відповідні інструкції. Письмово, усно, по телефону. Тепер він може заховати свій стручок. Інстинктивно Клеммер при цьому відвертається від Еріки. Але вона каже йому все робити у неї на очах. Щоб вона спостерігала за ним. Він тішиться і тому, що йому дозволили зрушитися з місця. Він проводить коротке, кількасекундне тренування, боксує на місці і пружинить на ногах. Отже, нічого страшного з ним не трапилося. Він проходить по туалету вздовж і впоперек. І що більшу свободу і гнучкість він відчуває, то більш штивно і скуто виглядає на його тлі вчителька. На жаль, вона знову заховалася у свою мушлю. Клеммер намагається підбадьорити її, грайливо поплескуючи долонею по щоці. Він пропонує їй трохи посміятися.

— Не будьте такою серйозною, красуне! Життя серйозне, мистецтво радісне. А тепер ходімо на свіже повітря, — цього йому насправді найбільше бракувало протягом останніх кількох хвилин.

У своєму віці Клеммер набагато швидше забуває про пережитий шок, ніж Еріка у своєму.

Клеммер біжить у коридор і здійснює там тридцятиметровий пробіг. Він хапає повітря і біжить повз Еріку то в один,

то в інший бік. Він позбувається свого сорому через голосний сміх. Він голосно сякається. Він обіцяє, що наступного разу їм обом усе вдасться набагато краще!

— Без труда нема плода!

Клеммер голосно регоче і великими стрибками біжить униз сходами, з точністю до міліметра вписується у поворот. На нього страшно дивитися, аж дух захоплює. Еріка чує, як внизу зачиняються важкі вхідні двері школи.

Клеммер пішов геть.

Еріка Когут повільно спускається сходами на перший поверх.

Під час занять із Вальтером Клеммером Еріка Когут, яка вже сама себе не розуміє, бо нею оволодівають почуття, все частіше відчуває напади безпричинної люті. Учень явно перестав старатися, варто було їй доторкнутися до нього. Тепер Клеммер постійно помиляється, коли грає вивчені напам'ять п'єси. Він збивається під час гри, коли його колишня не-кохана стоїть у нього за спиною. Він забув навіть те, у якій тональності слід грати! Вчителька марно махає руками у повітрі. Він усе більше випадає з до-мажору, в якому має грати. Еріка Когут відчуває, як на неї сиплеться загрозлива лавина гострого каміння. Клеммеру подобається ця лавина, як вага жінки, яка лежить на ньому. Він відволікається, і його музичні бажання більше не співпадають із можливостями. Еріка крізь зуби повідомляє йому, що він грішить перед Шубертом. Щоб допомогти Шуберту і викликати натхнення у жінки, Клеммер думає про гори і долини

Австрії, про все те красиве, чим так багата, згідно із поширеними уявленнями, його країна. Шуберт, який здебільшого сидів удома, якщо і не зміг пересвідчитися у цьому на власні очі, то принаймні відчував це. Клеммер робить ще одну спробу і виконує написану в дусі високого бідермаєра сонату до-мажор у ритмі німецького танцю, створеного цим же композитором. Але незабаром йому доводиться зупинитися, бо вчителька іронічно зауважує, що він, мабуть, ніколи не бачив справді крутих схилів, глибоких ущелин, стрімких гірських річок, які пробиваються крізь вузькі щілини між горами, а також величного озера Нойзідлерзеє. У своїх творах Шуберт створює саме такі різкі контрасти, а не якусь там затишну долину Вахау і пообіднє чаювання на терасі. Таке можна знайти радше у музиці Сметани, якщо йдеться про тиху річку Влтаву. Таке може слухати публіка, яка любить недільні ранкові концерти по телевізору, але не вона, Еріка Когут, яка може впоратися з будь-якими музичними труднощами.

Клеммер ображається. Якщо хтось і бачив справжню гірську річку, то це він. Поки його вчителька сиділа по темних закутках разом із своєю престарілою матір'ю, яка вже нікуди не виходить і тільки дивиться вдалину за допомогою бінокля. Для матері вже немає ніякої різниці, на землі вона чи під землею. Еріка нагадує йому про нотатки для виконавців самого Шуберта й обурюється. У ній гримить водоспад. Ці знаки означають діапазон від крику до шепоту, а не від голосного виконання до тихого!

— Мабуть, анархія — не найсильніша ваша риса, пане Клеммер.

Шанувальник водних видів спорту занадто зв'язаний умовностями.

Вальтер Клеммер хотів би мати дозвіл поцілувати її у шию. Він ще ні разу такого не робив, але часто чув про це. Еріка хотіла би, щоб в учня виникло бажання поцілувати її в шию, але вона не дає йому для цього підстав. У ній піднімається готовність віддатися йому, але у голові ця готовність стикається з колишньою і новою ненавистю до тих жінок, які живуть на світі менше, ніж вона, і тому молодші. Готовність віддатися Еріки нічим не нагадує її покору материній волі. Зате її ненависть точнісінько така сама, як її звичайна, щоденна ненависть.

Щоб приховати ці свої відчуття, вона бурхливо заперечує все, що досі відстоювала у музиці. Вона каже: в інтерпретації музичного твору завжди є момент, коли закінчується точність і починається неточність справжньої творчості. Виконавець перестає бути самим лише служителем, він починає вимагати! Вимагати від композитора повної віддачі. Можливо, для Еріки ще не пізно почати нове життя. Принаймні висунути нові тези їй зараз точно не зашкодить. З тонкою іронією Еріка говорить, що Клеммер нарешті досягнув рівня, коли має право додати до своїх навиків виконавця почуття і душу. Вона відразу ж принижує його, заявивши, що не зобов'язана без жодних доказів вірити у його вміння. Вона помилилася, хоча як його вчителька мала б бути більш обізнаною. Клеммеру краще піти на греблю, але

нехай уникає духу Шуберта, якщо зустріне його десь у темних лісах. Цей потвора Шуберт. Вона обзиває свого зразкового учня юним красунчиком і вішає на штангу своєї злоби ще по одному диску праворуч і ліворуч. Тепер вона з великими труднощами піднімає власну ненависть до грудей.

— Ви з вашою марнославною посередністю і в полоні привабливої зовнішності не здатні побачити прірву навіть тоді, коли ви у неї падаєте, — говорить Еріка Клеммеру, — ви ніколи не поставите на карту себе! Ви переступаєте через калюжі, щоб не замочити взуття. А якщо ви пливете на своїй байдарці, наскільки я це розумію, і раптом перевертаєтеся на швидкій течії головою вниз, то намагаєтеся за всіляку ціну швидше випірнути. Ви боїтеся навіть води — цього унікального податливого середовища, в яке пірнаєте з головою! Відразу видно, що вам більше до вподоби плескатися у плиткій воді біля берега. Ви дбаєте про себе і тому оминаєте скелі ще до того, як бачите їх!

Еріка важко дихає, Клеммер заламує руки, щоб відвести кохану, яка ще такою не стала, з хибної стежки.

— Не закривайте собі шлях до мене назавжди, — дає він жінці корисну пораду.

І після цього двобою статей, а також спортивного двобою він виходить із відчуттям свіжості і нової сили. А старіюча жінка б'ється у конвульсіях на підлозі, на її вустах виступає піна. Ця жінка зазирає у музику, як у перевернутий польовий бінокль, тому музика відсувається для неї удалечінь, виглядає зовсім крихітною. Еріку неможливо зупинити,

якщо вона вбила собі в голову розповісти про те, що дала їй музика. Вона говорить без зупинок.

Еріку розриває відчуття несправедливості через те, що ніхто ніколи не любив маленького товстуна і п'яницю Франца Шуберта. І коли вона дивиться на Клеммера, то особливо гостро відчуває, що Шуберт і жінки — це несумісні речі. Це темний розділ у порножурналі мистецтва. Шуберт абсолютно не відповідав уявленням натовпу про те, яким повинен бути творець, віртуоз, геній. А Клеммер — один із натовпу. Натовп любить малювати собі різні картинки і задовольняється лише тоді, коли наштовхується на ці картинки під час полювання у лісі. У Шуберта не було навіть фортепіано. «Оцініть, наскільки краще вам живеться у порівнянні з ним, пане Клеммер!» Як несправедливо те, що Клеммер живе і недостатньо багато займається фортепіано, а Шуберт помер. Еріка Когут ображає чоловіка, від якого прагне кохання. Вона зовсім недоречно накидається на нього, злі слова застрягають у її горлі, розтікаються у неї на язиці. Вночі в неї напухає обличчя, а мати, ні про що не підозрюючи, хропе поряд. Уранці Еріка майже не бачить очей за спухлими повіками. Вона довго намагається покращити свій вигляд, але марно. Чоловік і жінка знову застигли одне навпроти іншого, вмерзлі у лід сварки.

У портфелі Еріки між нотами лежить лист, який вона збирається віддати учневі після того, як познущається над ним достатньо довго. Але наразі до горла їй усе ще регулярно підіймається блювота ненависті.

— Хоча Шуберт і був величезним талантом, бо не мав учителя, навіть такого, як Леопольд Моцарт, але з Шуберта явно не вийшло би доброго виконавця, — крізь зуби видає Клеммер свіжонапомповану ковбаску думки. Він подає цю ковбаску вчительці на паперовій тарілці, политу гірчицею: людина, яка прожила так мало, не може бути досконалим виконавцем!

— Мені вже теж за двадцять, але я вмію так мало і щодня це зауважую, — каже Клеммер. Тож у свої тридцять Шуберт теж умів не так уже й багато! Цей загадковий, спокусливий невисокий син шкільного вчителя з Відня! Жінки вбили його за допомогою сифілісу.

— Жінки всіх нас зводять у могилу! — жартує Клеммер і продовжує розмірковувати вголос про примхливість жіночої натури. Жінок заносить то в один, то в інший бік, і у цьому немає жодної закономірності. Еріка закидає Клеммеру, що він нічого не розуміє у природі трагічного. Він просто юнак із приємною зовнішністю. Клеммер своїми здоровими зубами розгризає тверду кістку, яку кинула йому вчителька. Вона говорить про те, що учень на додаток не має ні найменшого уявлення про акцентуацію у Шуберта.

— Тільки дуже вас прошу, ніякої манірності! — говорить Еріка Когут.

Учень пливе за течією у хорошому темпі.

Не завжди доречно занадто свавільно включати у фортепіанні твори Шуберта сигнальну музику для інших інструментів, наприклад, духових.

— Перш ніж ви, Клеммере, все вивчите напам'ять, моя вам порада: бережіться фальшивих нот і зловживання педаллю. Але й не забувайте про неї зовсім! Не кожна нота звучить так само довго, як це позначено, і не кожна записана нота має таку ж тривалість, із якою вона повинна звучати.

На додаток Еріка демонструє ще одну спеціальну вправу для лівої руки, яка йому явно знадобиться. Цим вона хоче сама себе заспокоїти. Її ліва рука відшкодовує страждання, які заподіяв їй цей чоловік. Клеммер шукає зовсім не заспокоєння своїх бажань за допомогою гри на піаніно, він прагне боротьби тіл і пристрастей, боротьби, яка не зупиниться навіть перед Когут. Він переконаний, що і його власне мистецтво тільки виграє від того, що він холодно переможе у цій напруженій і виснажливій боротьбі. Під час прощання, коли відзвучить останній гонг, результати будуть наступними: він більше здобуде, Еріка більше втратить. І він уже сьогодні тішиться з цього. Еріка постарішає на один рік, а він на рік випереджатиме у розвитку своїх однолітків. Клеммер міцно чіпляється нігтями за тему Шуберта. Він засуджує Еріку: вона несподівано і раптово розвернулася на 180 градусів і тепер видає за власну думку те, що насправді завжди стверджував він, Клеммер. Він завжди говорив, що все, що неможливо виважити, назвати, висловити, зіграти, торкнутися його, охопити цілком, — усе це важливіше за те, що можна охопити: техніка, техніка і ще раз техніка.

— Я зловив вас на суперечливості, пані професор?

Еріці стає душно, коли він говорить про невимовне, адже при цьому він може мати на увазі своє кохання до неї. Їй самій стає від цього світліше, ясніше і тепліше. Сонце кохання, якого їй увесь цей час, на жаль, бракувало, тепер знову сяє. Він і далі відчуває до неї те саме, що вчора і позавчора! Очевидно, що Клеммер кохає її невимовно, як він сам це ніжно сформулював. Еріка опускає очі і тихо та багатозначно шепоче, що вона лише хотіла сказати про те, як Шуберт любить виражати оркестрові ефекти суто фортепіанними методами. Тому потрібно вміти розрізняти ці ефекти, а також інструменти, які цими ефектами позначаються, і вчитися виконувати це належним чином. Але, як вона вже казала, без манірності. Еріка втішає його по-жіночому і по-дружньому. Все буде гаразд!

Вчителька і учень, жінка і чоловік стоять одне перед одним. Між ними є щось полум'яне, якась стіна, що її неможливо подолати. Ця стіна перешкоджає кожному з них переступити через себе і висмоктати з іншого всю кров. Вчителька і учень закипають від кохання і від зрозумілої туги за ще більшим коханням. А під їхніми ногами натомість вариться культурна каша, каша, яка ніколи не доварюється до кінця, і вони маленькими порціями із задоволенням споживають цю кашу, свою щоденну їжу, без якої вони не змогли б існувати, а каша тим часом голосно булькає.

Еріка Когут вкрита темною рогівкою своїх років. Ніхто не хоче і не може забрати їх у неї. Цю плівку неможливо

здерти. Так багато вона в житті пропустила, а найбільше пропустила у своїй юності, наприклад, рік свого вісімнадцятиліття, який у народі називають солодкою юністю. Вона триває один-єдиний рік і потім минає. А тепер інші замість Еріки насолоджуються своїм вісімнадцятиліттям. Зараз Еріка удвічі старша за вісімнадцятилітню дівчину! І вона постійно підраховує це, хоча відстань між нею і вісімнадцятилітньою дівчиною вже так ніколи і не зменшиться, як і не збільшиться. Зневага, яку відчуває Еріка до кожної вісімнадцятилітньої дівчини, тільки намарно збільшує цю відстань. Уночі Еріка пітніє і крутиться на шампурі свого гніву над потужним вогнищем материнської любові. При цьому її постійно поливають пахучим соусом музичного мистецтва. Ніщо не здатне змінити цю невблаганну дистанцію між старим і молодим. Ніщо не змінить нотації уже створеної музики померлих майстрів. Усе залишається таким, як є. У цю нотну лінійку Еріка втиснута з раннього дитинства. Ці п'ять ліній керують нею відтоді, як вона здатна думати. Вона не може думати ні про що інше, крім цих п'яти лінійок. Разом зі своєю матір'ю вона перетворила ці ґрати у надміцну сітку приписів, правил, точних вказівок, і ця сітка обплутала її, ніби рожевий шматок свинячої шинки на гачку м'ясника. Це дає впевненість, а впевненість породжує страх перед непевністю. Еріка боїться того, що все назавжди залишиться таким, як воно є, і водночас боїться змін. Вона схожа на людину під час нападу астми і задихається, жадібно хапаючи ротом повітря, а потім не знає, що їй робити з цим повітрям. Вона хрипить і не може видобути ані звука зі свого горла. Клеммер лякається до най-

глибших основ свого міцного здоров'я і питає, що трапилося з коханою? «Принести тобі води?» — дбайливо і сором'язливо-любовно питає цей представник фірми «Лицар & С°». Вчителька спазматично кашляє. Кашель рятує її від гіршого, ніж сверблячка у горлі. Вона не може висловити свої почуття, може лише зіграти на фортепіано.

Еріка виймає з портфеля листа, про всяк випадок щільно заклеєного, і передає його Клеммерові так, як сотні разів уявляла собі це подумки. У цьому листі написано, як виглядатиме у майбутньому одне кохання. Еріка записала все, що вона не хоче вимовляти вголос. Клеммер думає, що у листі написано щось неймовірно чудове, таке, що важко сформулювати усно і треба лише записувати, і він аж світиться радісною посмішкою, ніби місяць над гірською вершиною. Як йому бракувало чогось такого! Він, Клеммер, завдяки серйозній роботі над своїми почуттями сьогодні нарешті у змозі висловити все невимовне, щасливо знайти для цього потрібні вирази і сміливість сказати про все вголос! Так, він вирішив, що на всіх справляє приємне враження його звичка завжди пробиватися наперед і висловлюватися про все першим. Головне — не соромитися, це не має ні найменшого сенсу. Що стосується його, то він буде за потреби голосно кричати про своє кохання. На щастя, цього не потрібно, бо ніхто не повинен чути цього. Клеммер із задоволенням відкидається назад у своєму зручному кріслі в кінотеатрі, їсть морозиво і розглядає самого себе на екрані, де показують фільм про двозначну тему стосунків юнака і старіючої жінки. А у ролі другого плану — сміховинна стара мати, яка

нічого так у житті не прагне, як того, щоб уся Європа, Англія та Америка були зачаровані небесним звучанням, яке вже багато років здатне продукувати її кохане дитя. Мати явно віддає перевагу тому, щоб її дитина тушкувалася і парилася у гарячих материних обіймах, а не у горщику чуттєвого кохання.

— Під парою почуття швидше вприють, а вітаміни краще збережуться, — дає Клеммер матері корисну пораду.

Найпізніше через півроку він задовольнить свій апетит на Еріку і зможе зайнятися пошуками іншої апетитної страви.

Клеммер пристрасно цілує руку Еріки, яка передає йому листа. Він каже:

— Дякую, Еріко.

Уже протягом цих вихідних він хотів би присвятити себе цій жінці цілком. Жінка обурена тим, що Клеммер хоче вторгнутися у її найсвятіше — у вихідні, які вона завжди проводить на самоті, і вона відмовляє йому в цьому. Вона вигадує якусь малопереконливу причину, через яку це неможливо цього разу, а мабуть, і наступного, як і ще через раз.

— Ми можемо зателефонувати одне одному в будь-який момент, — відверто бреше вона.

Крізь неї ніби проходить струм відразу у двох протилежних напрямках. Клеммер багатозначно шурхотить таємничим конвертом і виголошує тезу, що Еріка просто не може мати на увазі речей, настільки злих і недобрих, як це щойно вирвалося у неї. Не можна постійно розпаляти чоловіка і не винагороджувати його за це.

Еріка не повинна забувати, що кожен рік, який для Клеммера просто один рік, у її віці зараховується вже за три. Еріка повинна вхопити цю можливість за хвоста, — радить їй Клеммер, мне листа у вологій від поту долоні, а другою рукою несміливо обмацує вчительку, ніби курку, яку збирається купити, але ще повинен вирішити, чи її ціна відповідає свіжості м'яса. Клеммер не знає, як відрізнити молоду курку від старої, незалежно від того, на що саме призначена курка — на бульйон чи для смаження. Але у тому, що стосується його вчительки, то він усе бачить дуже чітко — у нього ж є очі, він бачить, що вона вже не юна, але все ще добре збереглася. Її ще навіть можна було б назвати апетитною, якби не злегка погаслий погляд. А ще його постійно під'юджує те, що вона все ж таки його вчителька! І це особливо заохочує його зробити її своєю ученицею, хоча би раз на тиждень. Еріка відхиляється від учня. Вона знову позбавляє його свого тіла і засоромлено довго сякається. Клеммер описує їй красу природи. Описує природу такою, якою її знає і любить. Незабаром вони разом із Ерікою втечуть на лоно природи, щоб забути там про все. Вони заховаються у найгустіших лісових заростях, розташуються там зручно на мохових подушках і їстимуть те, що принесуть із собою. Там ніхто не побачить, як молодий спортсмен і музикант, який вже виграв не один поєдинок у конкурентів, возиться з постарілою жінкою, яка мусить боятися будь-якої конкурентки, молодшої за себе. Клеммер здогадується, що найпривабливіше у коханні — це його таємність.

Еріка замовкла, ні, її не переповнює радість. Клеммер відчуває, що настав момент, коли він може ґрунтовно відкоригувати все, що вчителька раніше казала про Франца Шуберта. Він вступає у дискусію і проявляє себе як особистість. Він із любов'ю поправляє портрет Шуберта, який належить Еріці, й виставляє себе самого у якомога вигіднішому світлі. Відтепер суперечок, з яких він виходитиме переможцем, стане набагато більше, — повідомляє він своїй коханій. Він кохає цю жінку не в останню чергу через те, що вона має великий і цінний досвід в галузі музичного репертуару, але це не може надовго приховати той факт, що сам він усе знає набагато краще. Це дарує йому величезне задоволення. Коли Еріка намагається щось заперечити, він піднімає вгору палець, щоб підкреслити свою думку. Він — нахабний переможець, а жінка заховалася за роялем від його поцілунків. Настає момент, коли слова замовкають і перемагають почуття, тривалі і сильні.

Еріка хвалиться тим, що ніколи не знала почуттів. І навіть якщо колись їй доведеться визнати, що нею оволоділо почуття, то вона ніколи не дасть йому перемогти свій інтелект. Вона ставить поміж собою і Клеммером ще одну перепону у вигляді другого рояля. Клеммер звинувачує свою кохану начальницю у боягузтві. Жінка, закохана у когось такого, як Клеммер, повинна голосно заявити про це світові. Клеммер не хотів би, щоб про них пліткували у консерваторії, бо він здебільшого пасеться на зеленіших полях. А кохання дає радість тільки тоді, коли тобі заздрять через того,

кого ти кохаєш. У цьому конкретному випадку одруження неможливе. На щастя, в Еріки є мати, яка не дозволить їй вийти заміж.

Потік власних слововивержень підіймає Клеммера попід стелю. А у воді він почувається цілком у своїй стихії. Він розбиває вщент останні уламки думок Еріки про сонати Шуберта. Еріка кашляє і рухається незграбно, немов на шарнірах, які спритний і гнучкий Клеммер ніколи не помічав в інших людей. Вона згинається у найнеймовірніших місцях, і Клеммер сам вражений, але все ще намагається справити враження і на неї, відчуває легку відразу, яку миттєво вплітає у вінок своїх відчуттів. Якщо їй так подобається, то будь ласка. Не варто лише занадто багато говорити про це. Еріка похрустує суглобами пальців, що не корисно ні для її гри, ні для здоров'я. Вона відсторонено дивиться по кутках кімнати, хоча Клеммер вимагає, щоб вона дивилася тільки на нього, вільно і відкрито, а не злякано і потай. Урешті-решт, у кімнаті немає нікого, крім них, і ніхто за ними не спостерігає.

— Чи міг би я попросити тебе зробити щось, чого ти ще ніколи не робила? — питає Клеммер, підбадьорений її не надто привабливим виглядом. І вимагає від неї негайного доказу її кохання. Її першим кроком у їхньому коханні має стати небачене досі — нехай вона зараз піде з ним і відмінить заняття решти учнів, які ще повинні прийти. Ясна річ, Еріка зобов'язана вигадати якусь правдоподібну причину, сказати, що у неї болить голова чи щось інше, щоб учениця нічого не запідозрила і не почала тріпати язиком. Еріка злякано сахаєть-

ся від цього легкого завдання, вона схожа на дикого мустанга, який нарешті вдарив копитом об сталеві двері конюшні, але потім таки залишився у стійлі, бо передумав. Клеммер розповідає коханій, яким чином інші люди скидають із себе тягар зобов'язань і звичок. Серед численних прикладів він згадує і «Кільце Нібелунгів» Вагнера. Він подає Еріці мистецтво як зразок для всього і як зразок ні для чого.

— Якщо серйозно заглибитися у мистецтво, цю пастку із забетонованими у ній серпами і косами, можна знайти чимало прикладів анархістичної поведінки. Моцарт, цей приклад для ВСЬОГО, скажімо, скинув із себе княже і єпископське ярмо. А якщо це зміг Моцарт, якого ми з вами, Еріко, обоє не надто цінуємо, то зможете і ви. Ми ж із вами багато разів були згодні у думці, що і ті, хто займається мистецтвом активно, і ті, хто сприймає його лише пасивно, не дуже здатні погодитися на будь-які обмеження. Митець радо уникає гострих шпор, якими його підганяють правила або правда. А я так само дивуюся тобі, тільки не ображайся, як ти могла всі ці роки терпіти біля себе свою матір. Або ти не наділена мистецькою натурою, або ж не сприймаєш ярмо як перешкоду, навіть якщо задихаєшся під ним, — «тикає» Клеммер учительці, а сам тішиться, що між ними опинилася матінка Когут, такий доречний у цей момент цап-відбувайло. Мати потурбується про те, щоб він не задихнувся під цією старіючою жінкою! Ця мати постійно дає їм тему для розмов, ставить перешкоди для багатьох вчинків, але з іншого боку, вона постійно тримає доньку на одному місці, тож та не муситиме всюди стежити за Клеммером.

— Де ми з вами зможемо регулярно і часто зустрічатися так, щоб ніхто про це не знав, Еріко?

Клеммер розігрівається перед тим, як запропонувати винайняти десь спільну кімнатку, куди він зміг би перенести свій старий програвач і платівки, принаймні ті, яких у нього по два примірники. Врешті-решт він знає музичний смак Еріки, який теж існує у двох примірниках, бо у самого Клеммера такий же смак! Він має кілька платівок із записами Шопена й одну з унікальними записами Падеревського, який незаслужено перебував у тіні Шопена, так вважає і він сам, і Еріка, яка подарувала йому платівку, яку він перед тим уже купив собі сам. Клеммер не може дочекатися, коли вже нарешті отримає можливість прочитати листа. Те, про що не можеш говорити, слід писати. Те, чого не можеш витримати, не треба робити.

— Люба Еріко, я вже тішуся й уявляю собі, яке отримаю задоволення, коли читатиму й обдумуватиму твій лист, написаний 24.04. А якщо я неправильно зрозумію цього листа, що мене також тішить, то після сварки ми знову помиримося.

І Клеммер знову починає говорити про себе, про себе і знову про себе. Вона написала йому цього довгого листа, отже й у нього є право трохи розкрити перед нею свій внутрішній світ. Час, який йому, хоч-не-хоч, доведеться присвятити читанню, він уже тепер може присвятити розмові, щоб Еріка не отримала переваги у їхніх стосунках. Клеммер пояснює Еріці, що у ньому постійно змагаються між собою крайнощі: спорт (дух суперництва) і мистецтво (дух постійності).

Еріка суворо забороняє учневі, чиї руки вже тягнуться до листа, навіть торкатися до конверта.

— Ви краще причепіть дроти з клемами до музикознавців, які займаються Шубертом, — іронізує вона на тему дорогого їй імені Клеммера і не менш дорогого імені Шуберта.

Клеммер упирається. Протягом секунди він вагається і подумує, чи не варто йому перед усім світом заявити про таємницю своїх стосунків з учителькою.

— Це трапилося в туалеті!

Ясна річ, він мовчатиме про те, що його тріумфом цей випадок аж ніяк не назвеш. Уже згодом він зможе збрехати, що насправді це він переміг у тій сутичці. Клеммер уявляє собі, як він у виборі поміж жінкою, мистецтвом і спортом вибере мистецтво і спорт. Наразі він ще приховує це все від жінки. Він починає відчувати, що це означає, впускати у власну тонку гру фактор непевності чужого «я». У спорті також є свої ризики. Наприклад, у вирішальний день спортсмен може бути не в формі. «Ця жінка вже така стара, а досі ще не знає, чого вона хоче. А я ще такий юний, а вже завжди точно знаю, чого саме прагну».

У нагрудній кишені Клеммера шелестить лист. Пальці Клеммера тремтять, він ледь здатен дочекатися моменту, коли нарешті зможе прочитати цього листа десь у тихому місці на природі і відразу ж занотувати собі все необхідне. Для відповіді, яка буде довшою від цього листа. Можливо, у парку Бурґґартен? Він замовить собі у кав'ярні «Пальменгауз» каву зі збитими вершками і яблучний струдель. Два протилежні елементи — мистецтво і Когут, — посилять задово-

лення від листа до нескінченності. А між ними суддя Клеммер, який б'є в гонг і вирішує, хто переміг у цьому раунді: природа у парку чи Еріка у нього всередині. Клеммеру стає то холодно, то душно.

Щойно Клеммер вийшов із класу, а нова учениця застукотіла по клавішах, невміло спотикаючись об сходинки гам, як учителька відразу ж робить вигляд, ніби у неї страшенно болить голова і заняття на сьогодні потрібно відмінити. Учениця, ніби ластівка, здіймається у повітря і зникає.

Еріка згинається під тягарем неминучих і потворних страхів та побоювань. Тепер вона залежить від крапельниці клеммерівської милості. Чи справді він здатен перелазити через високі паркани і перепливати стрімкі ріки? Чи готовий заради кохання піти на ризик? Еріка не знає, чи може вона покладатися на постійні запевнення Клеммера у тому, що він ніколи не боявся ризику і чим ризик більший, тим краще. За всі роки свого вчителювання Еріка вперше відіслала учениці, не провівши урок. Мати застерігає її від манівців. Якщо мати не демонструє їй сходинки, які ведуть до успіху, то обов'язково лякає страшними привидами, які змусять її впасти на саме дно, якщо вона вчинить щось неморальне. Краще прагнути до вершин мистецтва, ніж до прірви сексу. Про свою стать справжній митець повинен забути, навіть якщо це буде всупереч загальноприйнятій думці про нестриманість митців, а якщо митець не здатен забути про це, то він перетворюється на звичайну людину, а такого траплятися не повинно. Бо тоді він втрачає свою божественність!

На жаль, біографії митців, а саме біографія є найважливішою для художника, переповнені згадками про сексуальні спокуси і пристрасті протагоністів. Вони викликають помилкове враження, що огіркові грядки чистих і бездоганних звуків справжнього мистецтва проростають лише на гноївці сексуальності.

Донька вже одного разу спіткнулася на своєму мистецькому шляху, — постійно дорікає Еріці мати під час їхніх суперечок. Але один раз — це ще не страшно, і донька незабаром збагне це.

Еріка йде з консерваторії додому пішки.

Між ногами у неї щось гниле, позбавлена відчуттів м'яка маса. Пліснява, напівзогнилі шматки органічної матерії. Навіть весняне повітря нічого в ній не будить. У ній нагромадилася тупа купка дріб'язкових бажань і посередніх прагнень, які бояться здійснитися. Обидва її супутники життя міцно вчепилися у неї, ніби клешні: мати й учень Клеммер. Вона не може володіти ними обома, але і одного з них їй буде замало, бо відразу ж страшенно бракуватиме іншого. Вона може сказати матері, щоб та не відчиняла Клеммерові, якщо він дзвонитиме у двері. Мати радісно послухається цього наказу. Невже Еріка увесь свій час досі жила у мирі і спокої лише для того, щоб зараз її охопило відчуття такої страшенної тривоги? Вона сподівається, що сьогодні ввечері він не прийде, нехай приходить завтра, але не сьогодні, бо Еріка збиралася дивитися увечері старий фільм Лубіча. Мати

з донькою чекають його ще з минулої п'ятниці, бо саме по п'ятницях друкують програму на наступний тиждень. Програму телебачення у сім'ї Когутів чекають з більшим нетерпінням, ніж велике кохання, якого тут немає чого шукати.

Еріка зробила певний крок, написавши листа. Відповідальність за це не вдасться перекинути на матір, мати навіть не повинна дізнатися про цей крок до забороненої годівниці. Про всі порушені заборони Еріка досі завжди сповідалася матері, її всевидячому окові, яке, як стверджувала мати, і так завжди про все знало раніше.

Еріка йде і ненавидить пористий і гіркий плід, яким закінчується нижня частина її тіла. Тільки мистецтво обіцяє солодку безкінечність. Еріка йде далі. Незабаром гнилизна, яка постійно росте, займатиме все більший простір у неї всередині. А в кінці прийде болюча смерть. Подумки Еріка з відразою змальовує собі, як вона, ніби позбавлена відчуттів щілина завдовжки метр сімдесят п'ять, лежатиме у труні і змішається із землею, діра, яку вона зневажала і ніколи не звертала на неї уваги, тоді отримає над нею повну владу. Вона перетвориться на ніщо. І для неї ніщо більше не існуватиме.

Не зауважений Ерікою слідом за нею йде Вальтер Клеммер. Після першого сильного пориву він переміг себе. Він вирішив не читати наразі листа і спершу спробувати добитися зізнання від теплої і живої Еріки, а вже потім взятися до листа. Жива жінка Еріка подобається йому більше, ніж

мертвий шматок паперу, задля якого змушені були гинути дерева. «Цього листа я зможу прочитати і згодом, удома, спокійно», — думає собі Клеммер, який не має наміру виходити з гри. М'яч котиться і підстрибує попереду нього, зупиняється на світлофорах, його силует відображається у вітринах. Він не дасть цій жінці вирішувати за нього, коли йому читати листи, а коли переходити до наступу. Жінка не звикла до ролі переслідуваної і тому не озирається. Але однаково їй доведеться змиритися з тим, що це вона — здобич, а чоловік — мисливець. І краще почати це вже сьогодні, а не завтра. Еріці навіть на думку не спадає, що не вона сама все вирішує у своєму житті, хоча вона постійно перебуває під тиском своєї матері, яка невтомно нав'язує їй свою волю. Але це вже настільки увійшло в її плоть і кров, що вона давно цього не помічає. Довіряй, але перевіряй.

Еріку привітно ваблять до себе двері рідної домівки. Плечей учительки вже торкнулися теплі промені, які вказують їй шлях. На екрані материнського радара Еріка з'являється, ніби крихітна крапка, і метушиться, як комаха, махає крилами, немов метелик, нашпилений на голку сильнішого єства. Еріка не хоче знати, як реагуватиме Клеммер на її листа, вона не підходитиме до телефону. Вона зараз відразу ж попросить матір, аби та казала, що доньки немає вдома, якщо дзвонитиме чоловік. Еріці здається, що вона може наказати матері зробити щось, що мати ще раніше не зволіла зробити їй самій. Мати бажає їй успіху в бажанні відгородитися від зовнішнього світу і довіритися лише матері. Мати піднесено

і з ентузіазмом, що аж ніяк не відповідає її поважному віку, бреше по телефону:

— На жаль, моєї доньки зараз немає вдома, я не знаю, коли вона повернеться. Будь ласка, задзвоніть пізніше. Дякую дуже.

У такі моменти донька належить їй ще більше, ніж завжди. Тільки їй і нікому більше. Для всіх решта її дитини немає вдома.

Завалений уламками думок Еріки, Клеммер іде слідом за тією, до кого звернені усі його почуття, іде вздовж Йозефштедтерштрассе. Раніше у цій будівлі був найбільший і найсучасніший кінотеатр Відня, а тепер тут розмістився банк. Еріка разом із мамою раніше ходили до цього кіно на свята. Але значно частіше дами, щоб заощадити кошти, відвідували дешевий кінотеатр «Альберт». Щоб ще більше заощадити, батька вони залишали вдома, а також для того, щоб у кінотеатрі він не втратив решткі свого глузду. Еріка жодного разу не озирнулася. Її почуття притуплені, вони не відчувають навіть близької присутності коханого. А всі її думки зосереджені на одному: на тому, кого вона кохає і чия постать набуває велетенських розмірів, — на Вальтері Клеммері.

Так вони слухняно біжать підтюпцем одне за одним.

Вчительку гри на фортепіано Еріку Когут щось штовхає у спину, і це чоловік, який пробуджує у ній чи то ангела, чи то диявола. Ця жінка цілком здатна змусити чоловіка ставитися до себе з ніжністю. Еріка починає відхиляти перед со-

бою завісу тої влади, яку має над людиною чуттєвість, але Вальтера Клеммера, котрий заволодів усіма її почуттями і думками, вона і далі не помічає у себе за спиною. Під час цієї прогулянки вона не купує собі ні нового закордонного журналу мод, ні сукні, фото якої міститься у журналі. Вона навіть не кинула оком на вітрини, у яких виставлена найновіша весняна колекція одягу. Свій єдиний і неуважний через зворохоблені у ній чоловічою пристрастю почуття погляд вона побіжно кинула на титульну сторінку завтрашньої газети — на світлину в рамці із зображенням злочинця, який здійснив пограбування банку ще сьогодні, а в газеті помістили весільне фото свіжоспеченого злодія. Імовірно, що він вирішив востаннє сфотографуватися на честь своїх заручин. Тепер його знає кожен тільки тому, що він одружений. Еріка уявляє себе нареченою, а свою матір тещею, яка житиме з молодими, але вона й далі не помічає учня, про якого постійно думає і який стежить за нею.

Мати знає, що її донька з'явиться не раніше, ніж за півгодини, і то якщо обставини складуться сприятливо, але вона вже чекає з нетерпінням. Мати не знає, що останній урок відмінено, і чекає на свою пунктуальну доньку, яка завжди до неї повертається. Бажання Еріки стануть ягнятком, яке тулиться до материних бажань у постаті лева. Завдяки цьому жестові покори материнська воля зупиняється перед тим, щоб розірвати на шматки м'яку і податливу, ще не сформовану до кінця волю доньки і перемолоти зубами її закривавлені кісточки. Двері під'їзду відчиняються, звідти вириваються назовні темрява. Перед Ерікою виростають сходи,

ця драбина в небо, до вечірніх новин і телепередач після них. Еріка натискає вимикач, і з другого поверху донизу тягнеться м'яка смужка світла. Двері помешкання не розкриються перед нею самі, бо ніхто не прислухається до її кроків, її чекають не раніше, ніж за півгодини. Мати ще цілковито поглинута останніми приготуваннями, які сьогодні завершаться печенею з цибулею на вечерю.

Вальтер Клеммер протягом останньої півгодини бачить фігуру своєї вчительки лише ззаду. Він упізнає її серед тисяч інших навіть із такого ракурсу, який Еріка не вважає виграшним! Він добре знає жінок з усіх можливих сторін. Він бачить м'яку подушку її заду, не надто туго набиту, яка примощена на міцних стовпах ніг. Він думає про те, як поводитиметься із цим тілом він, фахівець, якого не просто збити з пантелику різними перешкодами. Клеммера охоплює радісне передчуття задоволення, змішане з острахом. Наразі Еріка ще крокує цілком мирно, але вже незабаром вона скрикуватиме від розкоші! І цим задоволенням вона завдячуватиме лише йому одному — Клеммерові. Це тіло все ще мирно зайняте різними режимами руху, але незабаром Клеммер перемкне його у режим кип'ятіння. Клеммер не по-справжньому жадає цієї жінки, вона не збуджує його так, як слід, і він не знає, чому саме так відбувається — через її вік чи через її намарно розтрачену юність. Але Клеммер цілеспрямовано прагне виставити напоказ її оголену плоть. Досі він знав її тільки в одній ролі — як учительку. Тепер він хоче витиснути з неї виконання ще однієї ролі — коханої — і подивитися, чи з цього щось вийде. Якщо ні, то ні. Він рішуче налаштований

здерти з неї усі ці старанно нагромаджені один на один шари модних, а іноді й старомодних переконань, а також численні оболонки і шкаралупу, які втримуються лише завдяки її слабкій волі до форми, усі ці різнокольорові уламки і шкури, які налипли на неї! Вона не має ані найменшого уявлення про те, як жінка повинна по-справжньому прикрашати себе: гарно, але насамперед практично, щоб це не заважало їй рухатися. Але вже незабаром вона отримає всі необхідні для цього знання. Клеммеру не так хочеться володіти самою Ерікою, як розкрити нарешті цей дбайливо прикрашений тканинами і фарбами пакет із кісток та шкіри! Обгортку він зіжмакає і викине геть. Клеммер прагне відкрити для себе доступ до закутаної у різнокольорові спідниці і шалики жінки ще до того, як у ній почнеться процес розпаду, до жінки, яка так довго вдавала із себе недоступну. Навіщо вона купує собі все це? Існує ж убрання, яке виглядає гарно, є зручним і при цьому недорогим! Він пояснить їй це все, як вона пояснює йому, як слід грати Баха. Клеммер хоче дістатися до оголеного тіла, навіть якщо це буде і непросто. Він просто хоче нарешті володіти тим, що міститься ПІД усім цим. А після того, як він стягне з неї всі її оболонки, то побачить перед собою особистість Еріки, яка так давно його цікавить, особистість із усіма її недоліками, — так думає собі Клеммер. Кожна наступна оболонка з тканини більш поблякла від частого прання й ороговіла, ніж попередні. І з цієї Еріки він, Клеммер, хоче мати найкраще, зерно, яке може непогано смакувати, він хоче використовувати її тіло. Хоче використовувати для себе самого. Якщо буде необхідно, то і насиль-

но. Її душу він знає уже достатньо добре. Так, у сумнівних випадках Клеммер завжди довіряє своєму тілу, яке ніколи не помиляється і промовляє до нього, а також до інших своєю тілесною мовою. Тіла узалежнених і хворих можуть говорити мовою обману через свою слабкість і виснаженість, але тіло Клеммера, на щастя, здорове. «Сплюнь!» Під час занять спортом тіло завжди своєчасно повідомляє Клеммеру, коли йому вже досить займатися і коли у резервному бакові залишається небагато пального. Аж поки він не виснажиться зовсім. І лише після цього Клеммер почувається нарешті чудово!

— Це неможливо передати! — радісно описує Вальтер Клеммер свій стан. На очах приниженої ним учительки він хоче нарешті дати вихід бажанням власної плоті. Він занадто довго чекав на це. Минуло чимало місяців, і завдяки своїй терплячості він отримав права. Він правильно витлумачив очевидні факти, наприклад, те, що останнім часом Еріка явно прикрашала себе заради нього — ланцюжками, поясами, шнуруваннями, мештами-балетками, високими каблуками, хустинами, парфумами, хутряними комірами і навіть новим пластмасовим браслетом, який заважає їй грати на фортепіано. Ця жінка прикрашає себе для чоловіка. Але цей чоловік не може дочекатися моменту, коли можна буде змолоти на порох усі ці нездорові брязкальця, бо він прагне отримати рештки справжності, які ця жінка приховує від усіх, витрусити їх із цієї пачки з одягом. Він хоче заволодіти всім! Але при цьому він не прагне її по-справжньому. Усі ці надмірності дратують прямолінійного Клеммера, доводять

його до шалу. Бо ж у природі тварини не прикрашають себе, коли настає період спарювання. Тільки деякі самці-птахи мають яскраве пір'я, щоб приваблювати самок, але вони носять це пір'я постійно.

Клеммер, який ганяється за своєю майбутньою коханою, все ще вірить, що його лють викликають лише її ретельні, хоча й невмілі намагання виглядати доглянутою і привабливою. Усі ці прикраси, цю мішуру, яка, на думку Клеммера, тільки спотворює її, слід якнайшвидше скинути геть! Задля нього! Він пояснить Еріці, що єдиною прикрасою, яку він ладен терпіти на вродливому обличчі, що йому подобається, є ідеальна чистота. Еріка виставляє себе на посміховисько, і дуже даремно. Під доглядом за тілом Клеммер розуміє миття у душі двічі на день, і цього цілком достатньо. Клеммер вимагає чистого волосся, бо брудні зачіски викликають у нього огиду. Останнім часом Еріка одягається як цирковий кінь. Віднедавна вона активно користується своїми раніше недоторканими запасами одягу, щоб ще більше сподобатися учневі. Це просто повинно приворожити його, і це також! Усі довкола помічають і дивуються, що вона перегинає палицю у своїх стараннях і накладає занадто багато косметики. З нею відбувається справжня метаморфоза. Вона не лише витягає убрання зі своїх багатих сховищ, а й кілограмами купує до них відповідні аксесуари у вигляді ременів, сумок, мештів, рукавичок, біжутерії. Вона хоче засліпити цим чоловіка, наскільки це можливо, а це пробуджує у ньому його найгірші схильності. Їй не варто будити тигра, який спить у

нього всередині, — радить їй Клеммер, — щоб цей тигр не проковтнув її цілком. Еріка крокує, ніби захмелілий театральний костюм, у чоботах зі шпорами, під маскою з панцирем, розмальована й екзальтована. Чому вона не здогадалася раніше повиймати свої скарби із шафи, щоб прискорити розвиток цих стосунків? Вона витягує на денне світло все нові і нові, все кращі і кращі речі! Вона нарешті наважилася вломитися у гардеробну, повну різнокольорових шовкових речей, і тепер тішиться передчуттям неприкрито захоплених поглядів, яких насправді не отримає, а також не помічає відверто скептичних поглядів людей, які знають її давно і турбуються з приводу зміни її зовнішності. Еріка смішна, але запакована вона туго і якісно. Кожен продавець знає, що вся справа в упакуванні! Важливо нагромадити один на один десять шарів, які будуть охороняти, але водночас і приваблювати. І всі вони, можливо, навіть пасують один до одного! Цього досягнути дуже непросто. Мати свариться на Еріку, яка придбала собі до костюма ще й ковбойський капелюх — зі стрічкою і тоненьким ремінцем із тієї ж тканини, що і капелюх. За допомогою ремінця можна фіксувати капелюх під підборіддям, щоб його не здувало під час поривів вітру. Мати скаржиться на необдумані грошові витрати і засуджує надмірне прагнення доньки прикрашати себе. Це прагнення явно скероване проти когось, а точніше, проти неї, матері, і так само явно воно розраховане на те, щоб сподобатися комусь, а точніше, якомусь чоловікові. І якщо це якийсь конкретний чоловік, то мати ще йому покаже! Продемонструє йому найнеприємніші сторони свого характеру. Мати зну-

щається над підібраним зі смаком вбранням доньки. Вона отруює блідим соком кпинів шалики та головні убори, які старанно натягує на себе донька. Вона знущається так відверто, що вже незабаром у доньки не залишається сумнівів у тому, що робить вона це від ревнощів.

За цією твариною під яскравою попоно́ю, твариною, яка не має собі у природі відповідника, кидається слідом Вальтер Клеммер, природжений ворог цієї тварини. Його метою є якомога швидше позбавити вчительку всієї цієї неприродності. Джинсів і футболки було б цілком достатньо як на найвищі і найвишуканіші потреби Клеммера. За відчиненими дверима під'їзду відкривається темна сходова клітка, на якій довго росла непомічена рідкісна рослина. Усі кольори, які розквітають надворі, тут помирають. На сходовому майданчику між першим і другим поверхами Еріка з Клеммером налітають одне на одного — відступати нікуди. Поряд немає ні гаража, ні стоянки.

Чоловік і жінка зустрічаються, але зустріч ця не випадкова. І невидима третя у вигляді материнської турботи чекає нагорі, щоб сказати своє слово. Еріка по-доброму радить учневі негайно зникнути. Вона сповнена власної величі. Учень чинить поважний спротив, хоча він і не прагне зустрітися з матір'ю. Він вимагає, щоб вони пішли кудись удвох, де вони нарешті змогли б поговорити без свідків. Він хоче поговорити! Еріка у паніці переступає з ноги на ногу; чоловік хоче увірватися до замкнутого від усіх простору її

приватності. Що скаже мати, яка чекає на неї з вечерею на двох? Ця їжа призначена лише для матері і дитини.

Клеммер хапає Еріку руками, а вона перевіряє, чи він уже прочитав листа.

— Ви вже прочитали те, що я написала вам, пане Клеммер?

— Навіщо нам якісь листи, — говорить Клеммер і обмацує кохану, а вона зітхає з полегшенням, зрозумівши, що він ще не читав.

З іншого боку, вона переживає, що він не виконуватиме того, що вона вимагає від нього у листі. Ця парочка, яка зійшлася у любовному двобої, наразі ще сповнена ілюзій перед початком бойових дій. Вони обоє ще помиляються відносно того, що хочуть одне від одного, і того, що насправді можуть отримати. Ці непорозуміння кам'яніють і перетворюються на граніт. У них немає жодних ілюзій лише стосовно матері, яка реагуватиме на появу зайвого елемента (Клеммера) однозначно — відразу ж викине його геть. Ту частину трикутника, яка складає зміст її життя і її єдину радість (Еріка), вона залишить при собі. Еріка схиляється то в один, то в інший бік. І виражає цим повну невизначеність. Клеммер розуміє її у цьому і пишається тим, що причиною її нерішучості є він. Зараз він буде активнішим і допоможе Еріці прийняти рішення. Він дбайливо знімає з голови своєї жертви ковбойський капелюх. Це страшенна невдячність із його боку, бо цей капелюх слугував йому дороговказом у натовпі, був ніби зірка для трьох царів, капелюх, повз який

ніхто не міг пройти без іронічної посмішки. Цей капелюх помічав кожен, і настрій у нього відразу псувався, хоча й не кожен пов'язував зіпсований настрій із капелюхом.

— Тут, на сходах, лише ми удвох, і ми бавимося з вогнем, — попереджає жінку Клеммер.

Він застерігає Еріку від того, щоб вона і далі продовжувала розпалювати його бажання, а сама тікала б від нього на недосяжну відстань. Еріка дивиться на чоловіка, якому час іти, бо він повинен залишитися. Під шарами подарункового пакунка на ній тьмяно просвічується і розцвітає жінка. Ця квітка не готова до суворого клімату пристрасті, її не можна довго тримати на сходах, бо рослинам потрібне світло, сонце. Найкраще вона почуватиметься поряд із матір'ю, перед телевізором. Еріка безсоромно вивертається з-під капелюха, який із неї зняли, її обличчя палає нездоровим рум'янцем, це обличчя істоти, яка нарешті знайшла свого творця.

Клеммер не здатний по-справжньому бажати цієї жінки, але він давно прагне проникнути в неї. І ладен зробити це за будь-яку ціну, а ціна відома — слова кохання. Еріка кохає юнака і чекає на спасіння завдяки йому. Вона нічим не зраджує свого кохання, щоб не потрапити у залежність. Еріка прагне продемонструвати свою слабкість, але хоче сама визначати межі і форму свого підпорядкування. Вона все записала. Вона хоче, аби чоловік висмоктав її всю, аж поки від неї нічого не залишиться. Під дахом її ковбойського капелюха співіснують недоторканість і пристрасне бажання доторків.

Жінка прагне пом'якшити у собі те, що закам'яніло протягом довгих років, навіть якщо при цьому чоловік проковтне її! Їй це тільки на користь. Вона хоче розчинитися у цьому чоловікові цілком, але так, щоб він цього не помітив.

— Хіба ти не бачиш, що ми на світі лише удвох? — безгучно питає вона чоловіка.

Нагорі вже чекає мати. Незабаром вона відчинить двері. Але наразі двері ще зачинені, бо мати ще не чекає доньку.

Мати наразі ще не відчуває, що її дитина намагається розірвати пута, бо до моменту, коли вона це побачить і відчує, залишається ще півгодини. За цей час Еріка і Клеммер можуть спокійно з'ясувати, хто з них кохає іншого більше і через це є слабшим у парі. Користаючись своїм віком, Еріка намагається імітувати те, що це вона є тією особою, любить менше, бо вона вже кохала занадто часто. Клеммер кохає її більше, ніж вона його. А їй і потрібно, щоб її любили більше. Клеммер затиснув Еріку в кут, з якого можна втекти лише до осиного гнізда на другому поверсі, і двері туди звідси видно. Стара оса воює там із горщиками і сковорідками, вони чують її, і видно її силует в освітленому вікні кухні, яке виходить на сходовий майданчик. Клеммер наказує. Еріка слухається наказу. Вона саме перебуває на етапі, коли у прискореному темпі рухається до моменту власної поразки, і це наразі її найбільш омріяна мета. Вона відмовляється від власних бажань. Вона передає ці бажання, якими досі керувала мати, ніби естафетну паличку, далі, Вальтерові Клеммеру. Вона відхиляється назад і чекає, що вирішать із нею ро-

бити. Вона віддає свою свободу, але за умови, що докладе всіх любовних зусиль для того, аби цей юнак став її повелителем. І чим більше влади буде у нього над нею, тим слухняніше він виконуватиме все, чого вона від нього вимагатиме. Клеммер стане її рабом, коли вони, наприклад, поїдуть до Рамсау, щоб прогулятися в горах. Але при цьому він вважатиме себе її паном. Так Еріка використає своє кохання. Це єдина можливість не дати коханню завчасу потьмяніти. Він повинен мати певність, що ця жінка віддала себе йому цілком, хоча насправді це він віддасть себе цілком їй. Так вона собі це уявляє. Це може не здійснитися лише у тому випадку, якщо Клеммер прочитає листа і не погодиться з її умовами. Не погодиться через відразу, сором чи страх, — залежно від того, яке саме відчуття переможе у ньому.

— Усі ми лише звичайні люди, а тому недосконалі, — потішає Еріка чоловіче обличчя перед собою, яке саме збирається поцілувати і контури якого стають нечіткими, майже розпливаються перед її вчительським зором. — Іноді ми справді програємо, і мені майже здається, що ця остаточна поразка і є нашою основною метою, — висловлює свою думку Еріка і не цілує, а натискає на кнопку дзвінка. У дверях майже миттєво з'являється обличчя матері, на цьому обличчі можна прочитати суміш очікування і люті на когось, хто дозволяє собі так невчасно дзвонити, але це обличчя відразу ж в'яне, коли вона помічає, що донька прийшла не сама. Супутник доньки добре знає, куди прямує: помешкання Когут, Когут-старшої і Когут-молодшої. Літак заходить на посадку. Мати застигає на місці. Її витягли з-під ковдри, розбудили, і

ось вона стоїть у нічній сорочці посеред галасливого натовпу. Самими очима мати питає доньку, що загубив тут цей юнак. Тим же поглядом мати вимагає забрати звідси цього юнака, який цілком зайвий, адже це не той, хто прийшов зняти показники лічильника електроенергії чи води. Його так просто не викинеш за двері. Донька відповідає, що їй необхідно поговорити з учнем і найкраще їм піти для цього до її кімнати. Мати звертає увагу доньки на те, що у неї немає жодної власної кімнати, бо те, що вона в пориві манії величі називає своєю кімнатою, насправді так само належить і матері.

— У цьому помешканні, яке наразі також належить мені, ми все вирішуємо разом, — підбиває словесний підсумок сказаному очима мати.

Еріка Когут радить матері не йти слідом за нею і учнем до кімнати, бо інакше це погано закінчиться! Обидві дами люті одна на одну і розмовляють роздратовано. Клеммер цьому страшенно тішиться, а мати ще більше лютує. Мати переходить на спокійніші інтонації і майже беззвучно повідомляє, що вдома замало їжі. Для двох слабосилих жінок, які небагато їдять, цього буде достатньо, але аж ніяк не вистачить ще для одного юнака із потужним апетитом. Клеммер принципово відмовляється від їжі:

— Дякую, я не голодний. Я вже поїв.

У матері уривається терпець, і вона застигає на місці, змушена змиритися з неприємними фактами. Вона втрачає ґрунт під ногами. Найслабший порив вітру міг би зараз підхопити і перекинути на землю цю бадьору зазвичай даму, яка тільки свариться кулаком на будь-яку бурю і може, якщо

відповідно вбереться, витримати найсильнішу негоду. Мати стоїть на місці, а її сподівання летять геть.

Повз матір до кімнати доньки проходить процесія, яка складається із самої доньки і незнайомого чоловіка, точніше чоловіка, з яким мати познайомилася коротко, але враження від цього залишилося незабутнє. Еріка говорить на прощання кілька загальних фраз, але це нічого не міняє у тому факті, що прощається вона чомусь із матір'ю, а не з цим учнем, який без дозволу увірвався до їхньої оселі. Це явна змова з метою скомпрометувати священне ім'я матері. Тому мати проговорює молитву до Бога, яку ніхто не чує, включно з адресатом. Двері до кімнати невблаганно зачиняються. Мати не знає, що відбуватиметься між цими двома людьми у кімнаті Еріки, але вона може легко про це довідатися, бо завдяки материнській передбачливості кімната не зачиняється на ключ. Мати нечутно прокрадається до дверей дитячої, щоб довідатися, на якому інструменті там збираються зіграти. Явно не на фортепіано, бо фортепіано стоїть у вітальні. Мати вважала, що її дитина — це втілення невинності, але тут раптом з'являється хтось, хто хотів би також платити їхні рахунки і турбуватися про її дитя. Але від такої плати мати однозначно й обурено відмовиться. Вона обійдеться без таких фінансових вливань. Цей хлопчина явно збирається платити рахунки у вигляді нетривкої і мутної закоханості, вік якої короткий.

Коли мати простягає руку до клямки, то чітко чує, як з іншого боку до дверей підсувають щось важке, ймовірно

бабусин сервант, ущерть напханий свіжим і давно придбаним гардеробом і аксесуарами, усім цим цілковито зайвим одягом доньки. Мати чує, як його з силою зрушують з місця, де він простояв багато років, і сунуть по підлозі. Ошелешена мати стоїть перед дверима кімнати доньки і чує, як перед нею вибудовують барикаду. Вона знаходить у собі останні рештки сил і марно намагається достукатися у двері. Вона використовує для цього праву ногу, убрану у домашній капець із верблюжої вовни, занадто м'який для таких ударів. Мати відчуває біль у пальцях на нозі, але наразі болить недостатньо сильно, бо вона все ще перебуває у стані надто сильного збудження. На кухні починає смердіти підгоріла їжа. Її не перемішує нічия дбайлива рука. Вони навіть не опустилися до того, щоб хоча б формально привітатися з матір'ю. Ніхто їй нічого не пояснив, хоча і мати тут живе, це її дім, і саме вона забезпечує доньці затишний побут. Мати тут навіть більше вдома, ніж донька, бо вона рідко виходить кудись. Урешті-решт квартира належить не самій лише доньці, мати наразі ще жива і планує ще трохи пожити на білому світі. Ще сьогодні ввечері, коли неприємний відвідувач піде геть, мати жартома зробить вигляд, що збирається виселитися і оголосить про це доньці. Виселитися до будинку престарілих. Ясна річ, вона нікуди не поїде, якщо донька раптом підтримає це рішення: бо куди їй іти? У понурій материнській душі виникають неприємні картини, пов'язані з майбутнім перерозподілом повноважень і зміною варти. На кухні вона кидає довкола себе недоготовану їжу. Вона робить це більше від люті, ніж із відчаю. Одного разу надходить

день, коли старі повинні передати естафету молодшим. Мати бачить у доньці отруйне зерно конфлікту поколінь, але все це мине, щойно донька усвідомить, чим вона насправді зобов'язана матері. Враховуючи вік, якого досягла сама Ерік а, мати вже не сподівалася, що конфлікт цей назріє. Вона розраховувала на те, що до кінця життя зможе існувати так, як раніше. Аж поки не вдарить останній удар гонга. Їй навряд чи вдасться пережити свою дитину, але поки жива, то вона буде керувати донькою, а не навпаки. Її дитина вже вийшла з того віку, коли слід чекати неприємних несподіванок із боку чоловіків. Але ось він тут, чоловік, про якого мати думала, що донька викинула його з голови. Їй здавалося, що вона відмовила доньку від цього захоплення, і ось, будь ласка, цей юнак з'являється живий-здоровий, ніби новий, а до того ж у її власному гнізді!

Мати задихано опускається на кухонний стілець. По всій кухні розкидані рештки їжі. І ніхто, крім неї, не збиратиме цього з підлоги. Це трохи відволікає її. Сьогодні увечері під час перегляду телепрограм вона не скаже Еріці ні слова. А якщо і скаже, то спробує пояснити Еріці, що всі вчинки матері продиктовані любов'ю. Мати зізнається доньці у своєму коханні, і за це кохання їй пробачать імовірні помилки. У цьому контексті вона цитуватиме Бога та інших начальників, які завжди ставили кохання дуже високо, але ніколи не мали на увазі при цьому егоїстичного кохання, яке зародилося у серці цього юнака. На знак покарання мати не зронить ані слова про те, сподобався чи не сподобався їй фільм.

Сьогодні між ними не відбудеться звичного обміну думками, бо мати вирішила відмовитися від цього. Доньці доведеться сьогодні підлаштовуватися під бажання матері. Сама з собою донька поговорити не зможе.

— Сьогодні ніяких дискусій, сама знаєш чому.

Так і не повечерявши, мати повертається до вітальні і вмикає незмінно привабливий кольоровий телевізор, вона спеціально робить звук голосніше, щоб донька у своєму закутку могла пошкодувати, що з двох розваг вибрала гіршу. Мати у відчаї намагається відшукати у ситуації хоча б щось позитивне і врешті хапається за думку, що донька, на щастя, приходить із чоловіком додому замість того, аби йти з ним де-інде. Мати побоюється, що за зачиненими дверима зараз відбувається розмова плоті. А ще вона переживає за те, щоб юнак часом не був ласий і на їхні гроші. Матері нескладно уявити собі, що хтось насправді прагне забрати їхні гроші, навіть якщо він старанно імітує, що цікавить його лише донька. Він може отримати все, тільки не гроші, — вирішила ця міністр фінансів сім'ї Когут і постановила відразу ж наступного дня піти до банку і поміняти кодове слово на ощадній книжці. Тепер від пароля «Еріка» доведеться відмовитися. Донька змушена буде пережити неприємну сцену, якщо вирішить у банку віддати їхні заощадження цьому юнакові.

Мати переживає, що там, за дверима, донька прислухається лише до голосу свого тіла, яке, можливо, вже розквітає від чужих доторків. Вона вмикає телевізор так голосно,

що його вже чують сусіди. Квартира вібрує від звуків фанфар Страшного суду, якими починається програма вечірніх новин. Незабаром сусіди почнуть стукати швабрами у підлогу або й особисто з'являться у дверях, щоб поскаржитися. Так Еріці і треба, мати скаже, що це вона винна у порушенні тиші, й Еріці буде соромно дивитися в очі усім у будинку.

З кімнати доньки, де відбувається нездорове збудження нервових клітин, не чути ні звуку. Ні щебету птахів, ні квакання, ні звуків грому. Але навіть якби донька кричала дуже голосно, мати все одно нічого б не почула. Мати робить тихіше звук телевізора, який видає одну за одною самі лише погані новини. Їй хочеться почути, що відбувається у кімнаті доньки. Але вона і далі нічого не чує, бо сервант не лише відгороджує матір від спостереження за діями і кроками дитини, а й заглушує всі звуки. Мати повністю вимикає звук телевізора, але за дверима і далі тиша. Мати знову вмикає телевізор голосніше, щоб мати прикриття, а сама навшпиньки прокрадається до дверей кімнати доньки і підслуховує. Що за звуки вона почує зараз: насолоди, болю чи і те й інше? Мати притуляє вухо до дверей і шкодує, що у неї немає стетоскопа. На щастя, вони лише розмовляють. Але про що вони говорять? Про неї, матір? Мати тепер теж втратила цікавість до телебачення, хоча вона не втомлюється повторювати доньці, що з переглядом телепрограм після важкого трудового дня ніщо не зрівняється. І хоча роботу виконує донька, дивитися телевізор увечері разом із нею може і мати. Для матері зміст перегляду телепрограм полягає у проведен-

ні часу із донькою, у цьому полягає вся сіль телебачення. Тепер у цьому немає жодного змісту, сіль випарувалася, і мати втратила апетит до перегляду телепрограм. Телебачення стало для неї нудним, і воно нічого їй не говорить.

Мати підходить до забороненої шафки у салоні вітальні. Вона наливає собі скляночку лікеру, потім ще одну. У ній розливаються втома й обважнілість. Вона лягає на диван і випиває ще лікеру. За дверима кімнати доньки щось множиться і росте, ніби ракова пухлина, яка не зупиняє свого росту і після того, як її власник помирає. Мати продовжує пити лікер.

Вальтер Клеммер прагне здійснити нарешті своє бажання і накинутися на Еріку Когут відразу ж після того, як усі приготування завершено і двері зачинено. Ніхто не може зайти досередини, але і вийти звідси без його допомоги теж ніхто не зможе. Клеммер власними силами пересунув сервант під двері, жінка перебуває біля нього, і сервант захищає їх обох від усього, що залишилося за дверима. Клеммер змальовує перед Ерікою утопічні стосунки, щедро приправивши розповідь любовними почуттями. Кохання може бути дуже приємним, якщо розділити його з відповідним партнером. Еріка стверджує, що хоче, аби її кохали тільки після тривалих блукань і шукань. Вона з головою занурюється у своє бажання бути лише предметом і відганяє від себе всі почуття. Вона виставляє перед собою скриню свого сорому і шафу неспокою, штивно зіщулюється, ховаючись за ними, і Клем-

мер змушений із силою відсувати всі ці меблі геть, щоб дістатися до Еріки. Вона хоче бути просто інструментом, грати на якому вона його навчить. Він повинен бути вільним, а вона — скутою кайданами. Але вона сама визначатиме, як виглядатимуть її пута. Вона сама перетворює себе на предмет, на інструмент. А Клеммерові доведеться використовувати цей предмет. Еріка змушує Клеммера насамперед прочитати листа, а подумки молить Бога, щоб він зміг піднятися над змістом прочитаного, коли вже знатиме його. І нехай це буде пов'язане лише з однією причиною — з тим, що він відчуває до неї справжнє кохання, а не лише його слабкий відблиск. Якщо Клеммер хоч на мить завагається проявити у ставленні до неї насильство, Еріка відразу ж назавжди відвернеться від нього. Але вона буде завжди щаслива від усвідомлення, що його кохання заборонило йому проявити насильство до своєї коханої. Але оволодіти Ерікою він зможе, лише якщо погодиться на її вимогу насильства. Він повинен кохати її самозречено, тоді і вона віддасться йому цілком, до самозабуття. Вони надають одне одному надійні докази своєї симпатії та відданості. Еріка чекає, щоб Клеммер поклявся у відмові від насильства із кохання до неї. Еріка з кохання до нього поклянеться у відмові від відмови і вимагатиме, щоб він вчинив із нею так, як це у найменших подробицях описано у листі, причому вона сподівається, що їй вдасться уникнути того, чого вона у листі вимагає.

Клеммер дивиться на Еріку з любов'ю й обожненням і старається при цьому так, ніби хтось спостерігає за тим, як

він з обожненням і відданістю дивиться на Еріку. Невидимий глядач стоїть у нього за спиною. Що ж стосується Еріки, то у неї за спиною стоїть спасіння, на яке вона дуже сподівається. Вона віддає себе у руки Клеммерові і сподівається на порятунок завдяки повній довірі. Вона прагне своєї покори і його наказів, які доповнять її покору. Вона сміється:

— Для цього необхідні двоє!

Клеммер теж сміється за компанію. Потім він говорить, що їм немає потреби обмінюватися листами, бо цілком достатньо буде поцілунків. Клеммер запевняє майбутню кохану, що вона може сказати йому абсолютно все і не мусить нічого писати. Жінка, яка вміє грати на роялі, має право відчувати сором. Тож уперед! Своєю доглянутою зовнішністю вона може замінити чоловікові сексуальну привабливість, яка все частіше вимирає разом із розумом. Клеммер хоче якомога швидше злетіти просто в небо, не зважаючи на дорожні знаки, розставлені у листі. Ось її лист, чому він його не читає? Еріка пригнічено возиться зі своєю свободою і бажаннями, які спокійно можуть піти у відставку, цей чоловік абсолютно не розуміє її жертви. Вона відчуває, що цей стан безвольності дивним чином збуджує її. Клеммер легковажно жартує:

— Я вже потроху втрачаю бажання.

Він погрожує тим, що її м'яке, м'ясисте і пасивне тіло, яке не звикло багато рухатися, більшу частину часу просиджуючи за фортепіано, не викличе у нього надто сильного пожадання, якщо йому ставитимуть такі серйозні перепони.

— Ми нарешті самі, тож почнімо!

Ситуація не залишає місця ні для відступу, ні для того, щоб ввічливо вибачитися і піти геть. Йому довелося пройти численними манівцями, щоб нарешті опинитися тут. Він з'їсть свою порцію цілком і жадібно попросить добавки, а також зачерпне собі велику ложку гарніру. Клеммер відводить її руку з листом і говорить, що Еріку треба заставити бути щасливою. Він описує їй її щастя, усі свої переваги і сильні сторони, а також недоліки мертвого паперу: адже перед нею — жива людина! І вона незабаром це відчує, адже вона також жива людина. Вальтер Клеммер із погрозою натякає їй, як швидко деяким чоловікам набридають жінки. Жінки повинні старатися продемонструвати чоловікам усю свою багатосторонність. Еріка, яка випереджає його на крок, про це давно знає. Тому вона змушує Клеммера прочитати листа, у якому пояснює, яким чином можна зробити довшою сукню їхніх стосунків. Еріка каже:

— Гаразд, але спершу прочитайте листа.

Клеммер змушений узяти в руки листа, бо інакше конверт опиниться на підлозі, а жінка образиться на це. Він цілує Еріку по всьому тілу і тішиться, що вона нарешті відповідає йому взаємністю. За це він ощасливить її численними любовними подарунками, які аж випирають із нього, Клеммера, назовні. Еріка наказує:

— Прочитай листа!

Клеммер неохоче відпускає Еріку з обіймів і розриває конверт. Він здивовано читає, а дещо цитує вголос. Якщо все, що там описано, — правда, то для нього це закінчиться погано, а для цієї жінки ще гірше, — це він гарантує. Як би він

тепер не намагався, бачити у ній людину він більше не здатен, таких, як вона, слід торкатися лише у рукавичках. Еріка витягає коробку з-під взуття і випаковує з неї все давно набуте. Вона не знає, на що саме він наважиться, але у будь-якому разі їй хочеться, щоб її позбавили можливості рухатися. Вона хотіла би, щоб усі засоби, які він застосує щодо неї, зняли з неї будь-яку відповідальність. Вона хотіла би довіритися комусь, але на своїх власних засадах. Вона кидає йому виклик.

Клеммер заявляє, що іноді потрібна мужність для того, щоб відмовитися від виклику і схилитися на бік норми. Клеммер — це втілення норми. Клеммер читає і не може зрозуміти, ким ця жінка себе вважає. Не може збагнути, чи все це вона пише серйозно. Для нього самого це все дуже серйозно, бо його навчив спорт, що у холодній воді гірських річок на гребця часто чекає небезпека і трапляються дуже неприємні ситуації, з яких треба виплутуватися.

Еріка просить, щоб пан Клеммер наблизився до неї, а сама вона вбрана лише у чорну нейлонову білизну і панчохи! Так їй подобається.

— Моє найбільше бажання, — читає обожнюваний адресат, — щоб ти мене покарав.

Вона вимагає, щоб Клеммер постійно переслідував її, карав, змушував розплачуватися за провини. Вона накладе на себе Клеммера як покуту. І нехай він із насолодою з'яже її, обмотає якомога тугіше, сильніше, міцніше, вправніше, жорстокіше, щоб їй боліло, щоб вона мучилася, для цього вона

приготувала мотузки, шкіряні паски і навіть ланцюги! Нехай він зробить усе, що може, щоб ці мотузки тримали її сильно. Нехай прив'яже її коліна до тіла, так щоб вони боляче впиралися:

— Будь ласка, ну будь ласка!

Клеммер голосно сміється над прочитаним. Йому здається, що вона жартома просить його вдарити себе кулаком у живіт і сісти на неї зверху так, щоб вона почувалася дошкою і не змогла поворухнутися у цих болючих і солодких путах. Клеммер сміється, що вона не може вимагати такого серйозно і що це чудова знахідка з її боку. Тепер ця жінка постає перед ним у новій іпостасі і ще сильніше прив'язує його до себе. Вона шукає розваг і не зупиниться ні перед чим.

Бо ось, наприклад, вона пише, що хоче годинами звиватися, ніби хробак у путах, які я накладу на неї, і щоб я при цьому бив її, копав ногами і навіть шмагав нагайкою!

Еріка повідомляє йому, що хоче повністю виснажитися під ним, дійти до краю. Добре засвоєні нею навички слухняності змушують її прагнути гострих відчуттів! І одна мати — це ще не все, якщо у тебе є тільки мати. Мати є і у першу чергу залишиться матір'ю, але Еріці необхідні вчинки, які виходять далеко за межі дозволеного. Клеммер питає, ким себе врешті-решт вважає ця жінка. Хто вона така, хоче він знати. Йому здається, що вона не знає сорому.

Клеммер прагне вирватися назовні з цього помешкання, яке виявилося пасткою. Він не знав раніше, у що вплутуєть-

ся. Він сподівався кращого. Цей майстер спортивного веслування опинився на небезпечній глибині. Він наразі ще й сам не усвідомлює, куди заплив, а іншим не зізнається у цьому ніколи.

— Що ця жінка вимагає від мене? — із жахом питає він.

Чи правильно він розуміє, що, ставши її повелителем, він ніколи не зможе керувати нею? Оскільки вона вирішуватиме, що саме він зможе робити з нею, то вона ніколи не належатиме йому цілком. Як легко закохані вірять у те, що проникли у найпотаємніші закамарки душі іншої людини, де їм відомі всі найбільші таємниці. Еріка вважає, що у неї у її віці все ще є вибір, але ж він набагато молодший за неї, а отже, має право обирати першим, та й сам він належить до найкращих зразків. Еріка письмово вимагає, щоб він поводився з нею як із рабинею і віддавав їй накази. Потай він думає, що накази віддавати він ще міг би, але карати її фізично — цього вже нізащо, він молодий і щедрий добряк, якому це давалося б занадто складно. Існують межі, за які він нізащо не вийде у своїх звичках. Треба знати свої можливості, а вони завершуються там, де починається фізичний біль. Не те щоб він боявся. Він просто не хоче. Вона пише в листі, що завжди звертатиметься до нього письмово або телефоном, ніколи — усно під час зустрічей. Вона навіть не наважується вимовити це вголос! Не може сказати цього, дивлячись у його голубі очі.

Клеммер б'є себе по стегнах і регоче, що вона хоче віддавати накази ЙОМУ! А він до того ж ще й повинен відра-

зу її слухатися. Далі вона пише: «Будь ласка, завжди передавай словами, що саме ти зі мною робиш. І погрожуй мені тим, що буде, якщо я не послухаюся тебе. Усе треба описувати дуже детально. Кожен етап відчуттів треба описати з якнайбільшою кількістю подробиць». Клеммер знову питає застиглу перед ним Еріку, за кого вона себе має. У його іронії приховане твердження, що вона — ніщо, або майже ніщо. Потім він говорить про наступну межу, яку знає лише він, бо він сам поставив на ній прикордонний стовп:

— Ця межа починається там, де я змушений робити щось проти своєї волі, — насміхається Клеммер із серйозності становища.

Він продовжує читати, але вже більше для сміху. Він читає вголос, але тільки для того, щоб розвеселити себе: що ніхто не зможе витримати того, що вона каже зробити із собою, кожен від цього помре рано чи пізно. Це інвентарний список болю.

— Отже, я повинен використовувати тебе лише як предмет.

На уроки музики це ніяк не повинно вплинути, хіба так, щоб інші нічого не помітили. Клеммер питає, чи вона часом не збожеволіла. Якщо вона сподівається, що ніхто не зауважить, то дуже помиляється. Страшенно помиляється.

Еріка нічого не каже. Вона лише пише, що її тупе стадо учнів, можливо, вимагатиме пояснень, але не отримає їх. Еріка грубо зневажає своїх учнів, — відповідає їй на це Клем-

мер. Він точно не буде повністю оголюватися перед людьми, які дурніші за нього.

— Не цього я сподівався від стосунків із вами, Еріко.

У листі, який він ні в якому разі не здатен сприймати серйозно, Клеммер читає, що він не повинен прислухатися до жодного її прохання.

— Якщо ти послухаєш, коханий, моє прохання трохи ослабити мої пута, то мені вдасться звільнитися. Тому ніколи не слухайся моїх прохань, це дуже важливо! Навпаки, якщо я проситиму, то лише зроби вигляд, ніби ти попускаєш пута, але насправді затягни їх ще сильніше, стягни ремінці ще тугіше — на 2—3 дірки, чим більше, тим краще, а потім ще і запхни мені в рот зібгані у вузол мої старі панчохи так, щоб я не могла видусити з себе ні звуку, панчохи лежатимуть наготові тут, поряд.

Клеммер каже:

— Ні, тепер точно всьому кінець!

Він питає Еріку, чи вона не хоче отримати від нього ляпаса. Еріка не каже ні слова. Клеммер погрожує їй, що читати листа далі він може хіба що з цікавості до клінічного випадку її захворювання, а вона точно хвора. Він каже:

— Така жінка, як ти, не потребує цього всього. Ти ж не потвора. У тебе немає жодного помітного тілесного недоліку. За винятком віку. Твої зуби все ще справжні.

Тут написано: «Стягни мене ґумовим шлангом, я покажу тобі як, і запхни мені до рота кляп так, щоб я не могла його

випхати язиком. Шланг уже підготований! Обмотай мені, будь ласка, ще й голову, щоб моє задоволення було максимальним. Натягни мені на голову мою стару комбінацію і обмотай нею моє обличчя так, щоб я ні в якому разі не змогла її стягнути. І залиш мене у такій болючій позі лежати годинами, щоб я не могла поворухнутися у цей час, залиш мене із собою».

— А яка нагорода очікує мене за це все? — жартує Клеммер.

Він питає так, бо йому мучити інших не дає ніякого задоволення. Спортивні муки, яким він піддає себе добровільно, — це інше, від них страждає тільки він сам. Або коли «по-сибірськи» обливаєшся у сауні крижаною водою з гірського джерела.

— Ці рішення я приймаю сам і можу тобі пояснити, що саме я розумію під екстремальними умовами.

«Знущайся наді мною, називай тупою рабинею або й ще гірше, — просить Еріка далі у листі. — Розповідай мені вголос про всі свої дії і описуй, як міг би завдавати мені ще більше болю, але насправді не роби цього. Говори про це, але тільки обіцяй так робити. Погрожуй мені, але не виходь із берегів». Клеммер думає про всі ті береги, які він уже пізнав, але такої жінки серед них йому ще не траплялося! До нових берегів із цією старою іржавою стічною трубою не вирушиш, — обзиває він її, щоправда, лише подумки. Раптом його охоплює почуття погорди у ставленні до неї. Він дивиться на жінку, яка прагне досягнути такого стану, щоб забути про все від блаженства і розкоші, і подумки дивуєть-

ся — хто їх зрозуміє, цих жінок? Вона думає лише про себе. У кінці вона із вдячності цілуватиме мені ноги, — читає він далі. У листі все викладено дуже чітко. Лист пропонує йому зайнятися з нею справами, які мають залишитися у таємниці. Уроки музики є ідеальним середовищем для дріжджів усіх типів прихованості, але вони ідеально підходять і для того, щоб похизуватися перед оточенням. Клеммер зауважує, що лист страшенно довгий і далі все у ньому викладено у тому ж стилі. Він може сприймати те, що читає, лише як курйоз.

— Я хотів би якомога швидше вийти геть із цього приміщення, — такою є його кінцева мета. Тримає його лише цікавість, як далеко може зайти людина, яка могла б торкатися руками зірок! Клеммер, ця невеличка зірочка-напівфабрикат, уже давно спостерігає за нею зблизька. Широко простягається над нею універсум музики, їй достатньо лише торкнутися рукою, але ця жінка задовольняється меншим! Клеммерові хочеться дати їй копняка.

Еріка дивиться на чоловіка. Колись давно вона теж була дитиною і ніколи більше нею не стане.

Клеммер жартує про те, що незаслужені покарання несправедливі. Ця жінка хоче заслужити побої однією своєю присутністю, а цього замало. Еріка уявляє собі старі ескалатори в універмагах свого дитинства. Клеммер продовжує жартувати, що іноді він, ясна річ, може зірватися і дати ляпаса, але завжди намагається тримати себе в руках. Коли справа стосується інтиму, тут пустощі недоречні. Вона ви-

пробовує його почуття — це побачить і сліпий. Це лише іспит на те, як далеко він може зайти з нею у коханні. Вона перевіряє, чи здатен він на вічну вірність і хоче мати її гарантії ще до того, як вони взагалі почали стосунки. Так жінки думають часто. Мабуть, вона хоче з'ясувати, наскільки може покластися на його відданість і наскільки сильно він може стукати у двері її покори. Її здатність віддаватися абсолютна, якщо така взагалі існує. Здібності перетворюються на досвід.

Клеммер твердо переконаний, що на цій стадії стосунків жінці слід обіцяти все, не виконуючи при цьому нічого. Розпечене залізо пристрасті моментально охолоджується, якщо його кувати занадто несміливо. Треба з усієї сили лупити по ньому молотком. Чоловік намагається виправдати свою втрату цікавості до цієї представниці жіночої раси. Чоловік втрачає силу від перевтоми. Його мучить потреба залишитися на самоті.

Клеммер читає у листі, що ця жінка прагне, аби він проковтнув її, але у нього на це забракне апетиту, тож він дякує і відмовляється від частування. Клеммер пояснює причину своєї відмови тим, що керується принципом: не заподій іншому того, чого не зичиш собі. Він не дуже хотів би відчути пута на своєму тілі і кляп у роті.

— Я люблю тебе так сильно, що ніколи не зможу заподіяти тобі болю, навіть якщо ти сама цього захочеш, — говорить Клеммер. Бо кожен прагне робити тільки те, чого він сам

хоче. Клеммер точно знає, що не зможе зробити ніяких серйозних висновків із цього листа.

З-за дверей чути приглушене бурмотіння телевізора, у якому чоловік погрожує жінці. Сімейний серіал, який показують сьогодні, боляче зачіпає тонку і вразливу душу Еріки. У чотирьох стінах її власного помешкання ця душа розгортається на всю ширину, бо їй не загрожує жодна конкуренція. Для зближення з матір'ю цілком достатньо неординарних здібностей Еріки як піаністки. Мати вважає Еріку найкращою, незважаючи ні на що. За допомогою цього ласо вона і ловить доньку.

Клеммер читає абзац, у якому сказано, що йому дозволять штрафувати Еріку на свій розсуд. Він питає:

— А чому ти відразу не написала, про які штрафи може йтися?

Але це питання рикошетом відбивається від Еріки-броненосця. Там написано, що вона лише пропонує. Вона пропонує, крім того, що купить ланцюг із двома замками, які їй точно не вдасться відімкнути. «А про мою матір узагалі не турбуйся, дуже тебе прошу». Але мати тим часом турбується про неї і голосно тарабанить кулаком у двері. Її майже не чути завдяки серванту, який терпляче підставляє свою спину. Мати кричить, телевізор бубонить. У цьому пристрої зачинені крихітні фігури, якими можна володіти, за бажанням вмикаючи і вимикаючи їх. Карликовому телевізійному життю протистоїть життя справжнє, у якому можна вільно

розпоряджатися зображенням. Життя точиться відповідно до зображуваного по телебаченню, а телебачення копіює події з життя.

Фігури, волосся яких напучилося від зачісування з феном, злякано дивляться одна на одну, але щось побачити можуть тільки фігури, які містяться поза телеекраном. Усі інші просто визирають з екрана і не можуть нічого побачити і нічого зрозуміти.

— Ми повинні вставити у ці двері замок або хоча б ланцюжок! — продовжує Еріка список своїх пропозицій. — Доручи це мені, коханий. Я хочу, щоб ти перетворив мене на пакунок, який міцно перетягнутий шнурами і повністю відданий тобі на поталу.

Клеммер нервово облизує губи, уявляючи собі, які повноваження йому пропонують. Перед ним розкриваються крихітні самодостатні світи, як у телебаченні. Немає куди ступити ногою. Ця карликова фігура тупотить ногами у нього в мозку. Жінка перед ним зменшується до карликових розмірів. Нею можна кидатися, як м'ячем, і навіть не обов'язково ловити. Можна також випустити з неї все повітря. Вона спеціально вдає із себе таку крихітну, хоча зовсім не має потреби цього робити. Бо він і так визнає її здібності. Вона не хоче бути вище за інших, бо не зустріла в житті нікого, хто міг би почуватися вище за неї. Еріка збирається згодом ще докупити знарядь, щоб створити ідеальний арсенал усього необхідного для катування. «На цьому домашньому органі ми зіграємо згодом удвох. Але жоден звук не повинен вилетіти звідси назовні». Еріка турбується

про те, щоб учні не здогадалися ні про що. Під дверима тихо і люто скиглить мати. А у телевізорі інша жінка схлипує майже беззвучно, бо звук стишено. Мати може, навіть готова примусити цю жінку плакати так голосно, щоб тремтіли стіни помешкання. Якщо вже вона, рідна мати, не може втрутитися і завадити їм, то тоді доведеться натиснути відповідну кнопку на пульті, і цей техаський імітатор жінки із хімічною завивкою на голові точно зможе завадити їм.

Еріка Когут хоче піднятися до вершин і здійснити негідний вчинок, за який її слід буде покарати. Вона не виконає своїх обов'язків. Мати про це не довідається, але Еріка зробить це. «Про мою матір узагалі не турбуйся, дуже тебе прошу». Вальтер Клеммер спокійно міг би обійтися без того, щоб турбуватися про матір, але мати ніяк не може уникнути того, щоб криками з телевізора вголос не виражати власне хвилювання.

— Твоя мати сильно заважає, — скаржиться він плаксивим тоном.

Йому саме пропонують одягнути на Еріку щось на зразок фартушка з нейлону або пластику, в якому будуть вирізані отвори, через які можна буде зазирати і бачити статеві органи. Клеммер питає, де можна взяти такий фартушок, якщо не вкрасти або не зробити самому. Він іронізує, що найбільше, що йому пропонують, — це отвори для підглядання. Невже вона і це побачила по телевізору, де ніколи не видно всього, а лише фрагменти, кожен із яких являє собою цілий світ? Бо цей фрагмент вибраний режисером, а все решта

домальовує собі уява. Еріка ненавидить людей, які бездумно дивляться телевізор. Можна навчитися з усього, якщо бути відкритим до нового. Телевізор дає нам дещо, визначене наперед, а голова продукує для цього зовнішню оболонку. Вона довільно змінює життєві обставини і доповнює показані сюжети або змінює їх. Вона розділяє одних закоханих, а інших, усупереч волі режисера, навпаки, зводить разом. Голова модифікує усе так, як їй зручно.

Еріка хоче, щоб Вальтер Клеммер заподіяв їй тортури. Клеммер не хоче мучити Еріку, він каже:

— Ми так не домовлялися, Еріко.

Еріка просить його якомога тугіше затягувати вузли і стягувати ремінці, щоб вона не змогла самостійно вивільнитися.

— Будь ласка, не жалій мене, навпаки, застосуй усю свою силу! Не бійся!

— Що ти можеш знати про мою силу? — ставить їй риторичне питання Вальтер Клеммер, їй, яка ще жодного разу не бачила його на байдарці. Вона занадто низько ставить йому планку щодо сили. Вона не підозрює, що він може з нею зробити. Натомість вона пише йому: «Чи знаєш ти, що силу дії можна збільшити, якщо попередньо замочити шнурок на довший час у воді? Будь ласка, роби так, щойно у мене виникне для цього бажання, і насолоджуйся цим. Зроби мені одного разу несподіванку, у той день, який я сама тобі назву, зв'яжи мене вимоченими шнурками, які стягуються під час висихання. Покарай за

гріхи!» Клеммер намагається сформулювати, як саме Еріка грішить і порушує загальноприйняті норми поведінки, коли мовчить. Еріка продовжує мовчати, але не опускає голови. Вона сподівається, що йде правильним шляхом і віддає у надійні руки всі ключі, якими він незабаром замкне її! «Тільки не загуби». «Не турбуйся про мою матір, не звертай на неї уваги, вимагай від неї усі запасні ключі, а їх у домі немало! Зачини мене разом із моєю матір'ю! Я вже сьогодні мрію про той день, коли тобі терміново потрібно буде піти геть, і ти, на моє найпотаємніше бажання, зачиниш мене зв'язану, перетягнуту і перекривлену разом із матір'ю, яка не зможе дістатися до мене із сусідньої кімнати, і я буду для неї остаточно недосяжна, лежатиму аж до наступного дня. Не турбуйся про мою матір, бо це моя справа. Моя і лише моя. Візьми всі ключі від кімнати і квартири, не залиш тут жодного!»

Клеммер знову питає, що він матиме за це. Він регоче. Мати шкребеться у двері. Телевізор гримить. Двері зачинені. Еріка не видає ні звуку. Мати сміється. Клеммер шкребеться у двері. Двері грімлять. Телевізор зачинений. Еріка тут.

«Щоб я не пищала від болю, запхни мені в рот нейлоновий кляп, або кляп із колготок чи чогось схожого, встав цей кляп, і я отримаю величезне задоволення. Міцно прив'яжи кляп за допомогою ґумового шланга (продається у спеціалізованих магазинах) і додаткових нейлонових пов'язок, прив'яжи так, щоб я ні в якому разі не змогла його витягти. Одягнися для цього у крихітні трикутні чорні плавки, які

більше оголюють, ніж приховують. Ніхто ні про що не здогадається, присягаюся!

Опустися до мене, пожалій і заговори зі мною по-людськи, скажи:

— Зараз ти побачиш, який чудовий пакуночок я із тебе зроблю і як ти почуватимешся після моїх процедур.

Підлещуйся до мене і кажи, що мені дуже пасує кляп і що ти залишиш мене лежати з кляпом як мінімум 5—6 годин, ні в якому разі менше. Міцно зв'яжи нейлоновими панчохами мої щиколотки і так само міцно зв'яжи між собою руки, а потім обмотай мене шнурівками, навіть якщо я пручатимусь, від стегон і до шиї. Ми випробуємо це. Я щоразу пояснюватиму, як саме я цього хочу, і це буде щоразу так, як ти вже одного разу робив. Чи можливо зробити так, щоб ти поставив мене перед собою зв'язану і перемотану, ніби стовп? Я була би тобі за це страшенно вдячна. Тоді пристебни мені руки до тіла шкіряними ремінцями так туго, як тільки зможеш. Урешті-решт має бути так, щоб я не змогла самостійно стояти прямо».

Вальтер Клеммер питає:

— Що-що?

І сам собі відповідає:

— Ось що!

Він тулиться до жінки, яка не є його матір'ю і демонструє це тим, що не розкриває свої обійми йому, як зробила б це рідному синові. Вона тримає руки по боках. Юнак прагне від неї ніжності і відповіді на його ніжність, бо відмовити йому

в цьому після пережитого стресу може тільки абсолютний нелюд. Еріка Когут може відчувати тільки свої власні бажання, більше нічиї.

— Будь ласка, ну будь ласка, — монотонно повторює учень, але вчителька не проявляє ввічливої поступливості.

З її боку це схоже на те, що вона відкидає його ласки, дозволяє йому пастися на собі, але не дає йому в дар своїх червоних вуст.

— Читання не заміняє життя, — дратується юнак.

Але жінка продовжує наполягати на самому лише читанні листа. Клеммер звинувачує її:

— Більше ти нічого не можеш запропонувати. Таке неможливо пробачити. Ти хочеш тільки брати і нічого не давати, але так не буває.

Клеммер добровільно зголошується показати їй всесвіт, наразі зовсім для неї незнаний! Але Еріка нічого не дає і нічого не бере.

Зате вона письмово погрожує, що буде неслухняною.

— Якщо ти станеш свідком такого непослуху, — радить вона Вальтерові Клеммеру, — то вдар мене, будь ласка, з усієї сили долонею, вдар по обличчю, коли ми залишимося на самоті. Запитай мене, чому я не поскаржуся своїй матері або чому не даю тобі здачі. Обов'язково говори мені такі речі, щоб я могла відчувати свою безборонність. Будь ласка, поводься зі мною так, як я описала тобі. Моментом найбільшої насолоди, про який я зараз не наважуюся й думати, стане той, коли ти, підбадьорений моїм послухом, сядеш на мене верхи. Сядь, будь ласка, просто на моє обличчя і стисни його

своїми стегнами так сильно, щоб я не могла навіть поворухнутися. Описуй вголос час, який ми маємо для своїх утіх, і пообіцяй, що у нас буде досить часу! Погрожуй мені, що ти примусиш мене годинами лежати у такій позі, якщо я належним чином не виконаю те, що повинна. Ти можеш примушувати мене годинами мучитися, притиснувши моє обличчя усім своїм тілом! Роби так, аж поки я не почорнію. Я письмово вимагаю від тебе блаженства. Тобі не складно буде відгадати, які ще задоволення я хотіла б отримати. Я не наважуюся писати про них тут. Цей лист не повинен потрапити у чужі руки. Дай мені побільше соковитих ляпасів! Не слухай моїх заперечень. Що стосується моєї матері: не дивись у її бік!

За дверима продовжує стугоніти телевізор, щоправда, уже тихіше. Мати знову почала пити лікер, цього разу ще більше. Так вона намагається відволіктися. Усі сім'ї саме вечеряють. Крихітних чоловічків у телебаченні можна у будь-який момент витерти з екрана телевізора одним натиском кнопки. Тоді подальша їхня доля залишиться невідомою, а мати такого не витримає. Одним оком вона поглядає на екран. Якщо донька попросить її, то завтра вона зможе розповісти їй зміст сьогоднішньої серії, щоб дитина не сиділа з дурнувато вилупленими очима під час завтрашнього перегляду.

Клеммеру здається, що він осягнув позицію, у якій перебуває вище за пожадання, і тепер може об'єктивно оцінити

те, чого хоче це жіноче тіло. Непомітно для себе самого він вступає у гру. Ходи його думок забиті липкою слиною пожадання, і бюрократичні правила, які створює для нього Еріка, дають йому можливість виробити поведінку, яка задовольнила б і його потреби.

Бажання цієї жінки поволі затягують Клеммера, хоче він того чи ні, у свій чорторий. Але наразі він усе ще читає викладені на папері вимоги як сторонній спостерігач. Та вже незабаром задоволення змінить його!

Еріка прагне одного: щоб її тіло було бажаним. Вона хоче мати певність у цьому. І чим довше він читає, тим швидше їй хочеться завершити цю процедуру. Надворі стає темно. Світло не вмикають. Наразі достатньо світла з вулиці.

Чи правду тут написано, що вона запхне йому язика у зад, коли він сидітиме на ній верхи? Клеммер дуже сумнівається, що все те, що він читає, — правда, і пояснює ці сумніви поганим освітленням. Жінка, яка настільки добре виконує твори Шопена, не може писати такого. Але саме це й ніщо інше завжди було бажанням цієї жінки, яка постійно виконувала тільки твори Шопена і Брамса. Тепер вона благає про те, щоб її зґвалтували, але має на увазі радше постійні погрози зґвалтування. «Коли я лежатиму і не зможу навіть поворухнутися, ти розповідай про зґвалтування, тоді вже ніщо не зможе мене врятувати від цього. Але, будь ласка, завжди обіцяй більше, ніж зробиш насправді! Ти скажеш мені наперед, що я просто розтану від блаженства, якщо ти обходитимешся зі мною брутально, але ґрунтовно». Жорстокість і ґрунтовність — це дві сестри з важкими характе-

рами, які голосно кричать під час кожної спроби їх розділити. Як брат Гензель і сестричка Ґретель, коли братик уже сидить у печі. Лист вимагає від Клеммера точно дотримуватись кожного пункту інструкцій, щоб Еріка не тямила себе від блаженства. І сам він повинен дати їй чимало соковитих ляпасів, відчуваючи при цьому абсолютну насолоду. «Я наперед страшенно вдячна тобі! Будь ласка, тільки не роби мені боляче», — виразно читається між рядками листа.

Ця жінка прагне задихнутися під тиском твердого, як камінь, прутня Клеммера, коли він затисне її так, що вона не зможе поворухнутися. Те, що тут описано, — це плоди багатолітніх потайних роздумів Еріки. Зараз вона сподівається, що він із кохання до неї не зробить нічого такого. Вона буде наполягати, але він відмовиться виконувати її прохання і винагородить її цим доказом любові. Еріка вважає, що кохання вибачає і пробачає. І через це він повинен, вона дуже просить його про це, кінчати їй у рот, аж поки у неї від цього мало не вирветься язик, а її саму, можливо, знудить. Вона звертається до нього письмово і тільки письмово, що він може зайти аж так далеко, щоб облити її сечею. «Хоча, можливо, на початку я й опиратимуся цьому, наскільки мені дозволять твої пута. Роби це зі мною так часто, поки я не перестану пручатися».

Раптовий і сильний удар по клавішах і по пальцях — мати б'є доньку за те, що та неправильно ставить руки. З різних куточків мозку Еріки вистрибують непідкупні спогади, які зберігаються у її черепі. Та сама мати п'є тепер лікер, спершу один, потім інший, вони сильно відрізняються за

кольором. Мати намагається зібрати докупи свої частини тіла, але постійно втрачає то одну, то іншу і ніяк не може дістатися до ліжка. Давно час спати, вже пізно.

Клеммер дочитав листа. Він не опускається до того, щоб називати Еріку на ім'я — ця жінка не заслужила такого. У своєму тілі, яке мимоволі реагує на листа, він знаходить добровільного спільника. Ця жінка встановила з ним контакт через лист, але отримала б набагато більше очок, якби просто доторкнулася до нього рукою. Вона свідомо не пішла шляхом звичайного ніжного жіночого доторку. Але в принципі вона, здається, не має нічого проти його пожадання. Він тягнеться до неї, але вона не тягнеться до нього. Це його охолоджує. Тому на лист жінки він відповідає мовчанням. Він мовчить доти, доки Еріка не пропонує йому дати відповідь. Вона благає, щоб попри те, що лист зачепив його за живе, він не показував його нікому.

— В усьому решта довіряй своїм почуттям!

Клеммер хитає головою. Еріка наводить як аргумент, що він сам задовольняє свою спрагу і голод. Потім додає, що він має її телефон і може подзвонити.

— Подумай про все спокійно.

Клеммер мовчить. Без нахшлагу і форшлагу. Його руки і ноги, а також увесь хребет пітніють. Минає чимало хвилин. Жінка, яка чекала від нього емоційної реакції, розчарована, бо він лише удвадцяте питає, чи все, про що вона пише у своєму листі, — правда. А можливо, це просто поганий жарт? Клеммер являє собою втілення тиші перед грозою, тиші, яка от-от вибухне! Так виглядають люди, коли знемагають від

жаги, яку ніяк не можуть вдовольнити. Еріка питає, де ж його вірність почуттів, про яку він стільки говорив.

— Ти ображаєшся на мене? Сподіваюся, що ні.

Еріка наважується на несміливий запобіжний удар і говорить, що це не обов'язково повинно статися сьогодні. Завтра також буде день, і все можна перенести. Але необхідні для задуманого шнурівки і мотузки вже сьогодні лежать у коробці з-під взуття. Там широкий вибір. Вона випереджає його закид і говорить, що готова докупити й більше. У спеціалізованих магазинах можна навіть замовити ланцюги індивідуального розміру. Еріка вимовляє кілька фраз, які відповідають кольорові її бажання. Вона говорить точнісінько так само, як на уроках, залишається вчителькою. Клеммер мовчить, бо на уроках дозволено розмовляти лише вчителям. Еріка вимагає:

— Кажи щось!

Клеммер сміється і жартома відповідає, що про все це можна поговорити! Він обережно намагається з'ясувати, чи вона вже остаточно втратила міру. Він пробує ґрунт, щоб збагнути, наскільки вона втратила адекватність, зокрема і в еротичному плані.

Натомість Еріка вперше боїться, що Клеммер зараз ударить її, ще до того, як все у них почалося. Вона запобігливо вибачається за банальну мову листа, намагається зробити атмосферу в кімнаті не такою напруженою. Без відрази й у гарному гуморі Еріка каже, що врешті-решт сухий залишок кохання дуже банальний.

«Чи міг би ти приходити до мого помешкання? Благаю тебе! Тому що саме тут починаючи від вечора п'ятниці і до вечора неділі ти міг би тримати мене у своїх жорстоко-солодких путах, якщо наважишся. Я би хотіла перебувати у твоїх путах якомога довше, адже я так давно тужу за ними».

Клеммер не надає особливої ваги цим словам: можливо, він і справді вчинить так. Але вже за декілька хвилин він заявляє, що тепер для нього мова йде про надзвичайно серйозні речі і що він навіть не збирається приходити! Еріка хотіла би, щоб зараз він її міцно поцілував, але не бив. Вона каже наперед, що за допомогою любовного акту можна виправити багато такого, що здавалося безнадійним.

— Скажи мені щось ніжне і забудь про лист, — нечутно благає вона.

Еріка сподівається, що нарешті знайшла свого лицаря, і ще сподівається на його мовчання і скромність. Еріка страшенно боїться побоїв. Тому вона пропонує, що вони можуть написати одне одному ще кілька листів.

— Нам не доведеться для цього навіть купувати поштові марки.

Вона хвалиться, що в решті листів усе може відбуватися ще більш непристойно, ніж у цьому. Це був лише початок, і ось він залишився позаду. Чи могла б вона написати ще одного листа? Можливо, наступного разу їй це вдасться краще. Жінка мріє, щоб він поцілував її і не бив. Він спокійно може цілувати її боляче, але тільки б не бив. Клеммер відповідає:

— Нічого страшного. — А потім каже: — Дякую, із задоволенням. Будь ласка, будь ласка.

Він говорить майже беззвучно.

Еріка знає цю інтонацію від матері. Вона злякано сподівається, що він таки не буде її бити. Вона повторює:

— Ти можеш робити зі мною все, справді все, головне, щоб це було боляче, бо майже не існує такого, чого б я не хотіла зазнати від тебе.

Клеммер має пробачити їй за те, що вона, на її думку, написала недостатньо гарно. І тепер жінка боїться, щоб він не вдарив її зненацька. Вона розповідає чоловікові, що вже багато років їй хочеться побоїв. Їй здається, що вона нарешті знайшла володаря, про якого мріяла.

Від страху Еріка говорить про щось цілковито інше. Клеммер відповідає:

— Дякую, добре.

Еріка дозволяє Клеммеру віднині вибирати її одяг. Він може суворо реагувати на будь-які порушення визначеного ним гардеробу. Еріка відчиняє велику шафу і показує, що у неї є. Дещо вона знімає з вішаків, а інші речі залишає висіти, просто показуючи на них рукою. Вона сподівається, що він оцінить елегантність її колекції, і демонструє йому всю різнобарвність своїх убрань.

— Те, що особливо тобі сподобається, я можу й докупити! Гроші не мають значення. Для моєї матері я відіграю роль грошей, які вона від скупості не хоче витратити. Тож моєю матір'ю не переймайся взагалі. Який твій улюблений колір, Вальтере? Все, що я тобі написала, не було жартом, — вона несподівано підкоряється його руці. — Ти ж не ображаєшся на мене? Якби я попросила тебе написати кілька рядків мені

особисто, ти зміг би це зробити? Що ти думаєш про все це і що можеш сказати з цього приводу?

Клеммер каже:

— До побачення.

Еріка злякано стискається, сподіваючись, що його рука опуститься на неї ласкаво, а не жорстоко.

— Я завтра ж викличу майстра, щоб вставити тут замок. — Еріка віддасть Клеммерові єдиний ключ від цих дверей. — Ти тільки подумай, як це буде гарно.

Клеммер мовчить на цю пропозицію. Еріка прагне його уваги. Вона сподівається, що він зрадіє, коли вона запропонує йому доступ до себе у будь-який час. Коли б він тільки не захотів. Клеммер не реагує, чути тільки його дихання.

Еріка присягається, що зробить геть усе з того, про що написала Клеммеру. Вона підкреслює: те, що у листі сказано, — це ще не наказ! Почекати — не означає відмінити. Клеммер вмикає світло. Він нічого не каже і не б'є її. Еріка допитується, чи можна їй і далі писати йому листи про те, чого їй хочеться.

— Чи могла б я поштою надсилати тобі відповіді?

Клеммер жодним рухом не натякає на те, чи буде на що відповідати. Він каже:

— Краще почекати!

Його голос простягається над балансовою вартістю Еріки, яка помирає від страху. Він кидає їй пробний камінь у вигляді лайливого слова, але принаймні не б'є її. Він дає Еріці різні імена й щоразу супроводжує їх прикметником «ста-

рий». Еріка знає, що слід бути готовою до таких реакцій, і закриває обличчя руками. Потім вона забирає руки: якщо зараз він вирішить вдарити її, то нехай б'є. Клеммер доходить до того, що не торкнеться її навіть щипцями. Він присягається, що кохання, яке він раніше відчував до неї, тепер безповоротно минуло. Що стосується його, то нехай би вона йшла на всі чотири сторони, йому не буде її бракувати. Вона викликає у нього лише відчуття жаху. Як вона сміє пропонувати йому таке! Еріка затискає голову між колінами, так, як це слід робити під час падіння літака, щоб урятуватися. Вона намагається захиститися від ударів Клеммера, які вона швидше за все переживе. Він не битиме її тільки тому, що не хоче замазати об неї руки, — так він говорить. Він кидає листа їй в обличчя, але потрапляє тільки на схилену потилицю. Лист валиться, як сніг на голову Еріці.

— Закоханим не потрібні листи, щоб порозумітися, — знущально зауважує Клеммер. — Тільки тим, хто зраджує коханих, потрібна втеча у листи.

Еріка непорушно сидить на своєму дивані. Вона поставила ноги у нових мештах одну біля одної. Долоні поскладала на коліна. Без особливої надії вона все ще сподівається на якусь імітацію любовної атаки з боку Клеммера. Вона невблаганно відчуває наближення кінця кохання! «Але ж його любов не могла так швидко минути», — пристрасно думає вона. Поки він тут, ще є надія. Вона сподівається хоча б на пристрасні поцілунки. Клеммер відповідає: «Дякую, не потрібно». Понад усе на світі вона мріє, щоб він замість того, щоб мучити її, кохався з нею в рамках австрійської норми.

Якби він зараз накинувся на неї із любощами, вона б відштовхнула його зі словами:

— Або на моїх умовах, або ніяк.

Вона прагне, щоб недосвідчений учень спокушав її ротом і руками. Вона йому покаже. Вона покаже йому.

Вони сидять одне навпроти одного. Вони дуже близькі від зцілення завдяки коханню, але водночас над ними тяжіє і важенний надгробний камінь. Клеммер зовсім не янгол, і жінки також не янголи. Треба відкотити камінь геть із дороги. Еріка не поступиться ні на крок в жодному зі своїх бажань, які вона всі записала Вальтерові Клеммеру. А поза цим листом вона, здається, не має взагалі ніяких бажань. «Дуже дякую! Навіщо ще щось говорити?» — питає Клеммер. Ну, він хоча би не б'є її.

Він обхоплює руками неживий сервант, який нічого не відчуває, і з усією силою поступово відсуває його вбік, але Еріка йому не допомагає. Він суне сервант із місця, поки не утворюється щілина, яка дозволяє йому відчинити двері. «Нам більше немає що сказати одне одному», — цих слів Клеммер не промовляє. Він не прощаючись виходить геть і зачиняє за собою двері квартири. Незабаром його вже немає.

Мати голосно хропе на своїй половині ліжка, вона не звикла до дії алкоголю, який призначений лише для того, аби пригощати ним гостей. Гостей, які ніколи не приходять. Колись давно, багато років тому, у цьому ж таки ліжку жага

привела її до священного материнства, і відразу ж після досягнення мети жага минулася. Один-єдиний вилив був достатнім, щоб назавжди покінчити з жагою і створити простір для доньки. Батько одним ударом убив двох зайців. А заодно і себе самого. Через внутрішню інертність і слабкість духу він не здатен був передбачити наслідків цієї еякуляції. А тепер Еріка прослизає на свою половину ліжка, а батька давно закопали в землю. Еріка не ходила в душ і не чистила зуби. Від неї сильно тхне потом, вона нагадує тварину в клітці, де назбирується сморід поту і дикості, вони не можуть вивітритися, бо клітка занадто мала. Для того, щоб одна з тварин могла повернутися, інша змушена відсунутися попід саму стіну. Спітніла Еріка лежить біля своєї матері, не в змозі заснути.

Після того, як Еріка, занурена у власні соки, майже дві години пролежала без сну і без думок, раптом прокинулася мати. Мабуть, її розбудила думка доньки, бо дитина ні разу не поворухнулася. Матері відразу пригадується все, від чого вона увечері втекла за допомогою лікеру. Мати різко підскакує, сяє, ніби промінь сонця, до сходу якого ще далеко, і накидається на доньку з докорами і претензіями, а також погрозами, зокрема й утопічними погрозами тілесного покарання. На Еріку, ніби гірське каміння, сиплються питання, які залишаються без відповіді, питання, не впорядковані за важливістю і терміновістю. Оскільки Еріка мовчить, мати ображено відвертається від неї. Вона пояснює свою образу тим, що відчуває огиду до своєї доньки. Але за кілька хвилин вона знову повертається до Еріки і повторює акустичний

заряд погроз, цього разу підсилених. Мати кричить і кричить, доводить себе звинуваченнями до стану, коли втрачає над собою контроль. Вона все ще перебуває під дією алкоголю, який продовжує нуртувати у її крові. Яєчний лікер — це підступний напій. А шоколадний ні в чому йому не поступається.

Еріка робить слабку спробу продемонструвати матері свою любов, бо мати уже описує дуже далекосяжні наслідки сьогоднішньої події для їхнього спільного життя, і їй самій стає страшно, коли вона про це думає. Наприклад, про те, що доведеться купити для Еріки окреме ліжко!

Еріка сама себе під'юджує у любовному пориві. Вона накидається на матір із поцілунками. Вона цілує її так, як не наважувалася цього робити вже багато років. Міцно тримає матір за плечі, а мати молотить довкола себе руками і нікуди не влучає. Еріка скеровує свої поцілунки у точку, розташовану поміж лівим і правим плечем, хоча і вона не завжди влучає у ціль, бо мати повертає голову в різні боки, ухиляючись від поцілунків. Це материне обличчя у напівтемряві схоже на просту пляму світла, оточену німбом фарбованого білявого волосся, яке допомагає зорієнтуватися. Еріка хаотично цілує цю світлу пляму. Вона існує завдяки матері, це мати привела її на світ, цей пористий материнський пиріг! Еріка мокрими губами тицяється в обличчя матері й тримає матір у залізних обіймах, щоб та не могла ухилитися. Еріка навалюється на матір спершу половиною, а потім трьома четвертими свого тіла, бо мати починає серйозно відбиватися і молотить кулаками навмання. Мати

намагається втекти від широко розтулених губ Еріки, які знаходять її то праворуч, то ліворуч, і несамовито махає головою. Усе відбувається так, як у любовній баталії, але метою є не досягнення оргазму, а сама матір, її особистість. І ця мати затято обороняється. Але марно, бо Еріка сильніша. Вона обвиває матір, як плющ обвиває старий дім, тільки мати нічим не схожа на затишний старий дім. Еріка смокче і гризе це велетенське тіло, так ніби намагається ще раз потрапити у нього всередину і заховатися там. Еріка освідчується матері у коханні, мати крекче щось протилежне, точніше, що вона також любить свою доньку, але та повинна негайно припинити!

— Я тобі зараз покажу!

Мати не може захиститися від напливу почуттів, які потужним струменем пливуть від Еріки і збивають матір з ніг, але їй це приємно. Вона раптом відчуває, що її домагаються. Основою будь-якого кохання є саме це підвищення самооцінки від того, що хтось інший виділяє тебе серед інших. Еріка затято вгризається у матір. Мати починає відбиватися від Еріки кулаками. І що сильніше Еріка цілує, то більше мати намагається відбитися від неї руками, щоб, по-перше, захистити себе, а по-друге, присадити доньку, яка явно втратила контроль над собою, хоча нічого й не пила. Мати кричить:

— Припини!

Мати енергійно закликає Еріку до порядку. Еріка продовжує пристрасно накидатися на матір із поцілунками то з одного боку, то з іншого. А оскільки мати ніяк не реагує на

її ласки, Еріка починає завдавати ударів, хоча і не дуже сильних. Вона б'є матір, домагаючись її любові, а не караючи її. Але мати неправильно трактує її побої як злість, тому свариться та погрожує. Мати і донька ніби помінялися ролями, бо ж тілесні покарання завжди були правом матері, адже їй зверху краще видно всі недоліки дитини. Мати вирішує захиститися від парасексуальних атак свого чада і навмання у темряві молотить Еріку по щоках.

Донька забирає геть руки матері і цілує її у шию зі своїми криптосексуальними намірами, вона невміла і дивакувата коханка. Мати також не дуже обізнана у любовних науках, тому обирає невірну тактику і намагається знищити все довкола себе. Її старенька плоть при цьому цілковито поглинута боротьбою. Донька поводиться з нею не як із матір'ю, а як із плоттю. Еріка хапає материнське тіло зубами. Вона цілує і цілує. Вона несамовито цілує матір. Мати вважає свинством те, що робить із матір'ю донька, яка втратила контроль над собою. Ніякі спроби припинити це не допомагають, так матір не цілували вже не один десяток років і це ще не все! Бо інтенсивність ніжності ще посилюється, аж поки нарешті після автоматної черги особливо пристрасних поцілунків донька не застигає без руху на тілі матері. Донька заливає матір сльозами, а мати намагається зіпхнути із себе тіло доньки, питаючи ту, чи вона не з'їхала з глузду. У відповідь не звучить нічого, та мати й не чекає жодної відповіді, тому наказує негайно всім лягати спати, бо завтра попереду ще цілий день! І протягом цього дня доведеться виконувати свою роботу. Донька погоджується, що настав час спати.

Донька ще раз проводить руками по тілу матері, ніби сліпий кріт, але мати відштовхує її руки. На коротку мить доньці вдалося побачити тоненьке і поріділе волоссячко на материному лоні, попід товстим животом. Це було дивне видовище. Досі мати завжди старанно ховала це місце від очей доньки. Під час їхньої боротьби донька навмисне хапалася за нічну сорочку, та кінець кінцем задерлася, й Еріка змогла нарешті побачити волосся, про яке завжди знала, що воно існує! Освітлення було, на жаль, надто слабким. Еріка спеціально розкрила матір, щоб уважно все роздивитися. Мати марно намагалася пручатися. З фізичної точки зору Еріка сильніша за свою вже трохи замучену матір. Донька викрикує матері в обличчя, що саме їй вдалося щойно побачити. Мати мовчить, їй хочеться заперечити те, що трапилося між ними, зробити вигляд, ніби все це не має нічого спільного з реальністю.

Обидві жінки засинають, тісно притулені одна до одної. Залишок ночі дуже короткий, і вже незабаром початок нового дня дає про себе знати неприємним яскравим світлом і нав'язливим щебетанням птахів.

Вальтер Клеммер перебуває під глибоким враженням від цієї жінки, яка має сміливість на те, що інші лише обіцяють. Після того, як він перепочив й обдумав усе, що сталося, він проти власної волі ще більше здивувався тому, які межі наважилася розсунути Еріка. Її пристрасть прагне простору. Клеммер не може отямитися. В інших жінок на цьому просторі розміщені хіба що сходинки, якими можна дертися

вгору і вниз, або ж один чи кілька коників-гойдалок на потріскаиому бетоні дитячого майданчика. А тут перед радісним користувачем розкинулося ціле футбольне поле, а за ним ще тенісні корти і бігові доріжки зі спеціальним покриттям! Еріка досконало вивчила своє оточення, мати вбила кілки на відповідних місцях, але не задовольнилася цим і постійно намагається старанно вкопати нові, — визнає учень Клеммер. Після тривалих роздумів він відчуває радість, для спроби вирватися було обрано саме його. Він юний і відкритий до всього нового. Він здоровий і готовий сприйняти хворобливість. Він відкритий до всього, незалежно, з якого напрямку воно б не з'явилося. Він готовий і може в будь-яку мить широко відчинити ворота новизні. Він міг би наважитися навіть висунутися з вікна так далеко, щоб майже втратити рівновагу. Щоб стояти лише на кінчиках пальців! Він може ризикнути і тішитися ризикові, бо це саме він бере на себе цей ризик. Досі він був чистим листком паперу, що чекав на невідомого друкаря, який нанесе на нього відбитки ще ніким досі не читаних слів. Це залишить на ньому слід на все життя! Він уже ніколи не буде таким, як раніше, бо він стане чимось більшим і матиме теж більше.

Якщо це буде вкрай необхідно, то він, можливо, навіть наважиться на жорстокість до цієї жінки. Він беззастережно погодиться на всі виставлені нею умови і продиктує їй власні: ще більшу жорстокість. Він добре знає, як усе відбуватиметься після того, як він протягом кількох днів триматиметься від неї на відстані, щоб випробувати, чи почуття витримає нелюдську перевірку і тортури, які приготує їм

інтелект. Сталь його духу погнулася, але не зламалася під вагою обіцянок цієї жінки. Вона віддасться у його руки. Він гордий за іспити, які йому доведеться скласти. Можливо, він мало не вб'є її!

Але учень все одно радий, що встановлює між собою і вчителькою кількаденну дистанцію. Краще нехай вона трохи вистигне, перш ніж він дасть їй відкусити свій мізинець. Він уже кілька днів чекає на те, що саме принесе йому в зубах жінка, для якої настала пора бути коханою, — принесе вполюваного зайця чи куріпку. Або ж просто старий черевик. Він свавільно та егоїстично не з'являється на її уроки. Він сподівається, що вона почне переслідувати його, втративши останній сором. Тоді він проведе експеримент: скаже їй «ні» і подивиться, що вона робитиме. А наразі юнак певніше почувається на самоті, адже це найкраща подруга вовка до моменту, поки він зустріне козу.

Що ж стосується Еріки, то вона вже багато років знайома зі словом «відмовитися», але тепер вона збирається докорінно змінитися. Прес її жаги, який так часто використовувався, тепер тисне на її бажання, з-під нього вже тече червона цівочка. Вона не відводить погляду від дверей, чекаючи, коли у них зайде учень, але натомість приходять усі інші учні, тільки не він. Він відсутній без поважної причини.

Клеммер постійно відчуває потребу вчитися чогось, він багато що починає і мало що завершує, він займався японськими бойовими мистецтвами, вивчав іноземні мови, здійснював загальноосвітні подорожі, відвідував художні виставки, а віднедавна захопився кларнетом і відвідує уроки у класі,

сусідньому з класом Еріки, він збирається розширити згодом набуті там навички, щоб навчитися грати на саксофоні і спробувати свої сили у джазовій імпровізації. Уникає він віднедавна лише фортепіано і його повелительки. Свої численні захоплення Клеммер здебільшого кидає після того, як здобуває початкові знання. Йому бракує терпцю. Але тепер він хотів би стати суперкоханцем, адже жінка провокує його на це. Тепер він скаржиться — знаходить час і на це, — що корсет класичної музичної освіти занадто тісний для нього, адже він любить мати довкола себе простір, не окреслений межами. Він передчуває широкі горизонти, уявляє собі ще ніколи не бачені ані ним, ані кимось іншим поля. Він підіймає хустини за кінчики і зазирає під них, а потім відразу ж злякано опускає тканину, щоб за мить знову її підняти і перевірити — чи не примарилося йому те, що він побачив? Він не може повірити, що справді бачив усе це. Когут постійно намагається перекрити йому шлях у ці поля і луки, але приватно спокушає його цим. Учень відчуває потяг до безмежності. На уроці ця жінка невблаганна. Вона здалеку чує найдрібніше, найнезначніше, а у житті прагне, щоб її примусили благати. Вона повністю загортає його у рояль, у цей еластичний бандаж, який формують технічні вправи, трелі, школа майстерності за методикою Черні. Для неї стане ляпасом в обличчя той факт, що лише конкуренція кларнета вивільнила його з лабет контрапункту. Одного разу він зможе чудово імпровізувати на саксофоні-сопрано! Клеммер грає на кларнеті. І значно менше грає на фортепіано. Він рішуче розкриває перед собою нові музичні горизонти і планує розпочати гра-

ти у студентському джаз-бенді, до складу якого входять його знайомі, а потім він переросте і це, створить власну групу і гратиме власну музику, відповідну до його уявлень і намірів, назву групи він уже придумав, але наразі тримає її у таємниці. Щось таке відповідатиме його яскраво вираженому прагненню музичної свободи. Він уже записався у джазовий клас. Він хоче навчитися аранжування. Спершу він збирається пристосуватися, підпорядкуватися загальному процесу, а у відповідний момент раптом вирватися з натовпу, ніби потужний фонтан, захоплюючим соло. Його бажання не просто поставити в ряд із бажаннями інших, а ще важче розмістити його вміння і бажання у рамках нотного зошита. Його лікті бадьоро розтинають повітря, його дихання радісно вливається в інструмент, він ні про що не думає. Він тішиться. Він тренує постановку губ і зміну клапанів.

— У перспективі вже вимальовуються серйозні успіхи, — говорить учитель-кларнетист і тішиться учневі, який отримав солідні базові знання у класі Когут і якого, можливо, вдасться переманити від колеги, щоб на академконцерті погрітися у променях його слави.

До дверей класу кларнета наближається жінка у першокласному туристичному спорядженні і займає вичікувальну позицію. Її не відразу впізнаєш. У неї тут справи, тож вона прийшла сюди. Еріка Когут, як завжди, старанно вбралася відповідно до нагоди.

Хіба не він обіцяв показати їй природу, її учень Клеммер, природу, щойно відлиту у тиглі, і хіба не він найкраще знає, де саме слід шукати цю природу? І вона пропонує учневі,

який із чорним футляром під рукою несміливо виходить із класу, здійснити спільну прогулянку вздовж річки. Просто зараз, негайно! Уже з її вбрання він мав би здогадатися про її плани.

— Я прийшла сюди, — заявляє вона, — щоб звідси ми разом вирушили до лісу.

Разом із цією старанно екіпірованою жінкою він зможе побачити круті скельні урвища і неохайні галасливі морени глетчерів. Він і вона досягнуть своєї мети у не надто привабливому гірському будиночку, де на підлозі порозкидані бананові шкірки і недогризки від яблук, у кутку залишки чиєїсь блювоти, а також інші прокомпостовані свідчення — вимазані папірці попід стінами, уривки проїзних квитків, це сміття ніхто не прибирає.

Як Клеммер уже, мабуть, зауважив, Еріка вбралася у цілком новий одяг. Одяг відповідає меті, а мета одягові. Як завжди у цієї жінки, одяг є головним, ця жінка взагалі потребує постійного прикрашання, щоб її визнали, а самого лише лісу недостатньо, щоб прикрасити жінку. Радше навпаки, жінка прикрашає ліс своєю присутністю, у цьому вона схожа на тварину, за якою спостерігає в бінокль мисливець. Еріка купила собі міцні туристичні черевики і щедро змастила їх жиром, щоб вони не пропускали вологи. У цих черевиках вона у разі потреби може пройти чимало кілометрів. На ній спортивного крою сорочка у клітинку, тепла куртка, штани до колін і довгі вовняні шкарпетки. Вона навіть взяла невеличкий наплічник із провізією! Вона не взяла з собою шнурівки, бо не любить екстремальний спорт. А якби екс-

тремальні ситуації були їй до вподоби, вона радше обходилася б без сітки і шнурівки, просто кинулася б у дичавину лісу і віддалася би там тілесним забавам, під час яких все залежить тільки від неї і від партнера, і при цьому їй не потрібен рятівний якір.

Еріка має план, як згодувати свою плоть чоловікові невеличкими порціями. Він не повинен переїсти, а має постійно відчувати сильний голод за її тілом. Так вона уявляє собі це, коли сидить вдома зі своєю матір'ю. Адже вона заощаджує себе, роздає себе вкрай неохоче, щоразу довго зважуючи, чи варто відділити від себе ще хоча б шматочок. Вона береже свої фунти і кілограми. Вона жадібно відрахує всі дрібні монети свого тіла і викладе їх перед Клеммером, щоб він думав, ніби вона витратила принаймні удвічі більше, ніж вона заплатила насправді. Після свого сміливого листа вона відступила й затихла, що далося їй нелегко. Вона застрягла у порцеляновій скарбничці свого тіла, у цій синюватій пухлині, яку вона постійно тягає за собою і яка заповнена так щільно, що мало не лусне. Наприклад, за цей спортивний костюм, у який вона зараз вбрана, їй довелося немало заплатити у спортивному магазині. Вона купує якість, але важливіша для неї краса. Її бажання заходять далеко. Клеммер спокійно розглядає жінку, він відчуває себе впевнено. Його очі поволі перебігають по зроблених у народному стилі ґудзиках костюма. Срібний ланцюжок для годинника у мисливському стилі прикріплений на поясі і прикрашений оленячим рогом — це також імітація. Еріка писклявим голосом нагадує йому, що сьогодні їй обіцяли прогулянку, тож вона

і прийшла за обіцяним. Він питає, чому саме тут, зараз, сьогодні? Вона каже:

— Хіба ти не пам'ятаєш, що сказав сьогодні?

Вона мовчки демонструє йому купони його необережних обіцянок. Він сам їй твердо обіцяв, і обіцяв саме сьогодні. Він сам це запропонував свого часу: сьогодні. Учень не повинен думати, що вчителька може щось забути. Клеммер каже, що сьогодні це невчасно і не в тому місці. Еріка негайно дає йому можливість обрати інші місця й інший час. Незабаром цій парі вже не треба буде ходити манівцями по лісах і горах. Але сьогодні чудові краєвиди гірських вершин могли б посилити жагу чоловіка.

Вальтер Клеммер розмірковує. Він вирішує, що зовсім не обов'язково ходити кудись далеко, щоб випробувати щось нове. Він, як завжди, сповнений суто наукової цікавості, тож пропонує — от Еріка здивується — зайнятися цим просто зараз, на місці. Навіщо шукати щось далеко? А так він ще цілком встигне на третю в клуб дзюдо! Єдине, чого ніколи не можна робити у коханні, — це жарти. Якщо вона це серйозно, то його і поготів усе влаштовує. Будь ласка. Досі він був ніжним і уважним, але може поводитись і брутально, він це доведе. Усе, як вона і хотіла. Замість того, щоб відповісти учневі, Еріка Когут тягне його до підсобки прибиральниць, яка не зачиняється, вона знає. Він повинен продемонструвати їй, на що здатен. Жінка випромінює рушійну силу. Тепер йому доведеться продемонструвати те, чого він ніколи не вчився. Миючі засоби пахнуть сильно і ядуче, в кутку складений різноманітний інвентар. Насамперед Еріка про-

сить вибачити її, бо вона не повинна була вимагати від юнака жодного листа. Вона розвиває цю думку. Вона стає перед Клеммером на коліна і невміло цілує його живіт, який пручається. Обтягнуті гетрами коліна, незнайомі з висотами мистецтва кохання, опускаються в пилюку. Підсобка прибиральниць — це найбрудніше місце у всій будівлі. Блищать новенькі ребристі підошви черевиків. Вчителька і учень прикипіли кожен до своєї невеличкої планети кохання, кожен на власній крижині, які пливуть одна від одної геть, ніби похмурі необжиті континенти. Клеммер неприємно вражений її покірністю і тими гучними вимогами, які вона висуває, хоча явно не має у цьому досвіду.

Її покірність кричить голосніше за будь-яку відверту хтивість. Клеммер відповідає:

— Будь ласка, встань, благаю тебе!

Він бачить, що задля нього вона викинула за борт гордість, і сам відразу ж застосовує усю власну гордість, щоб не опинитися за бортом. Якщо не буде іншого виходу, він прив'яже себе до стерна. Вони щойно почали, а вже ніяк не можуть об'єднатися, хоча вперто прагнуть злиття. Рвуться до небес почуття вчительки, цей теплий легіт, який підіймається від землі. Власне, Клеммер нічого такого не хоче, але мусить, щоб виправдати очікування. Він міцно стискає коліна, ніби присоромлений школяр. Жінка запально треться об його стегна і просить змилостивитися й атакувати.

— Нам може бути зараз так добре!

М'які складки її плоті труться об підлогу. Еріка Когут освідчується в коханні, і це освідчення складається із самих

лише нудних вимог, передбачливо складених договорів і багатократно гарантованих угод. Клеммер не дає їй кохання. Він каже:

— Гей! Не так швидко! Прусська гвардія не поспішає стріляти.

Еріка описує, як далеко вона могла би зайти за тих чи інших обставин, а Клеммер планує максимум коротку неквапливу прогулянку в міському парку біля Ратуші. Він просить:

— Будь ласка, не сьогодні! Давай наступного тижня! Тоді у мене буде більше часу.

А коли він бачить, що прохання не допомагають, то починає потай сам себе гладити, але все у ньому ніби померло. Ця жінка заганяє його у велетенську нору, де на його інструмент є великий попит, тільки от сам він наразі реагувати не здатен. Він панічно смикає, тре і трусить свою плоть. А вона все ще не помітила нічого. Вона накидається на нього, ніби любовна лавина. Вона вже схлипує, забирає свої попередні слова назад і обіцяє щось значно краще, ніж обіцяне попередньо. Ось вона нарешті врятована! Клеммер, який і далі не може пробудити у собі нічого, посилено працює над своїм інструментом, він крутить його в різні боки, лупить по ньому. Іскри летять навсібіч. Він боїться давно не провітрюваних внутрішніх покоїв цієї вчительки музики. Вони хочуть проковтнути його цілком! Еріка очікує від нього всього, що він має, а він наразі не витягнув і не показав їй навіть кінчика. Вона виконує тілом любовні рухи так, як собі їх уявляє. І як бачила це у виконанні інших. Вона подає йому сигнали

своєї невмілості, хоча сама плутає їх із відданістю, а назустріч їй линуть тільки сигнали безпорадності. Зараз він ПОВИНЕН, але він не МОЖЕ. На своє виправдання Клеммер заявляє:

— Запам'ятай собі — зі мною так не можна!

Еріка починає смикати його за блискавку штанів. Витягає з-за пояса його сорочку і виконує несамовиті рухи, як це заведено у коханців. З Клеммером не трапляється нічого, що могло би стати доказом його кохання. Через деякий час розчарована Еріка ходить туди-сюди по кімнатці, стукаючи підборами черевиків. Вона пропонує йому повністю облаштований світ почуттів. Пояснює все перезбудженням та нервами і каже, що попри все вона дуже рада цьому зовнішньому доказові кохання. Клеммер не може, бо він повинен. Примушування розходиться від цієї жінки електромагнітними хвилями. Вона сама — це суцільна силуваність. Еріка присідає навпочіпки, ніби втілення дозрілої незграбності, ніби закляття, яке підступно перегинається навпіл, і поцілунками вгризається поміж стегна учня. Юнак стогне, ніби це пробуджує у ньому щось, зі стогоном видушує з себе:

— Так ти мене не зв'яжеш. Так ти мене не зв'яжеш.

Але загалом він завжди радий випробувати у коханні щось новеньке. Урешті-решт від повної власної безпорадності він валить Еріку на підлогу і ребром долоні несильно б'є її по шиї. Її голова слухняно схиляється вперед і забуває про все, їй тепер нічого довкола не видно. А видно лише підлогу підсобки. Ця жінка легко забуває себе у коханні, бо її насправді так мало, і так мало у ній того, про що варто було

би пам'ятати. Клеммер здригається й уважно прислухається до звуків за дверима. Він намагається натягнути губи жінки, ніби стару рукавицю, на свій член, який після короткого пожвавлення знову опадає. Рукавиця занадто велика. З нею нічого не відбувається, і з Клеммером також нічого не відбувається, а все єство вчительки у цей момент непомітно розчиняється десь удалині.

Клеммер завзято совгається у її роті, але доказів кохання і далі немає. Його зів'ялий прутень плаває у її водах, ніби позбавлений чуття корок. Але він продовжує міцно тримати її за волосся, сподіваючись, що все ж таки щось у нього виросте. Одним вухом Клеммер дослухається до звуків із коридору, чи не йде там випадково прибиральниця. Усе решта у ньому прислухається до плоті, чи не збуджується вона часом. Запряжена коханням і стриножена вчителька облизує Клеммера кругом, ніби корова новонароджене теля. Вона заспокоює його, що все ще налагодиться і що у них ще багато часу, бо їхня пристрасть більше не підлягає сумніву. Тільки хвилюватися не треба! Ці заспокоювання бісять юнака, бо він чує у них прихований наказ. Хіба не ця начальниця постійно йому наказує робити вправи для пальців і натискати ногами на педаль у правильних місцях? Її обізнаність у сферах музики ставить її вище за нього, і ця її вищість викликає у нього більшу відразу, ніж він усвідомлює. Вона принижується перед його прутнем, а той у свою чергу зменшується у розмірах перед нею. Клеммер продовжує пхатися у рот Еріки, яка вже відчуває, як підступає до горла блювотиння, але все даремно. З наполовину повним ротом ця жін-

ка примудряється ще втішати його й обіцяти покращення у майбутньому.

— Ми ще відчуємо чимало радості і насолоди!

Ніхто не бачить її очей, вона більше не віддає наказів, вона перетворилася на волосся, потилицю, шию, незбагненність. Любовний автомат, який більше не реагує навіть на удари ногою. А учневі хочеться тільки одного — відточити тут свій інструмент. У принципі, його інструмент не має нічого спільного з рештою тіла. А жінку кохання завжди захоплює цілком. Жінка завжди прагне витратити на кохання все, що має, а потім ще і залишити здачу на прилавку. Еріка і Вальтер Клеммер говорять разом:

— Сьогодні нічого не вийде, але точно вийде згодом.

Еріка вбачає в цьому найглибший доказ кохання: у невдачі. Клеммер страшенно лютий через свою неспроможність і тримає жінку за волосся, тримає міцно, завдає їй болю, щоб вона не посміла і тепер втекти від нього у своїй звичній безбарвній нерішучості. Ось вона нарешті тут, використаймо це і потягаємо її якомога сильніше за патли відповідно до домовленості. Вони обоє, не змовляючись, вигукують слова кохання.

Але це завдання виявилося занадто складним для учня, і світло його зорі тьмяніє від цього. Вона не може зійти на цьому обрії. Цей лабіринт не розкривається перед ним, як сильно він не намагається тягнути за нитку. Поміж неторканими садівником деревами і кущами не пролягає пряма стежка жаги. Ця жінка торочить щось про ліси, сповнені неймовірних відкриттів, але насправді їй знайомі хіба що

ожина і білі гриби. Вона стверджує, що заслужила їх тривалим очікуванням. Учень був старанним, за це його очікує нагорода. Нагорода складається з кохання Еріки, і він якраз її отримує. Вона невміло мусолить поміж язиком і піднебінням його млявого хробачка й очікує від свого майбутнього кохання чогось трохи схожого на навчальну туристичну стежку, вздовж якої стоять оздоблені акуратними табличками рослини. Читаєш напис і тішишся, впізнавши давно відомий кущ. А потім дивишся на змію в траві і жахаєшся, чому це на ній немає таблички. Жінка називає цю незатишну комірчину храмом їхнього кохання. Тут і зараз! Учень мовчки стукається об м'яке напівколо рота, запихає свій прутень в отвір цієї позбавленої звуку сурми, де він ледь відчутно зачіпає зуби, і радить їй бути обережнішою. У такій ситуації зуби для чоловіка страшніші за хворобу. Він пітніє і стогне, імітуючи старанність. Він видушує із себе, що ніяк не може позбутися думок про її лист. Це так по-дурному. Своїм листом вона позбавила його здатності кохатися з нею, тепер він лише змушений постійно думати про кохання. Це вона створила перешкоди на їхньому шляху, ця жінка.

Знайомий і справжній розмір його прутня, що про нього він радісно розповідає жінці, яка ще ніколи не віддавала належних почестей його плоті, цей розмір зазвичай тішить його, як новенький конструктор тішить допитливого хлопчика. Але цей розмір ніяк не вдається продемонструвати. Вчителька, яка ще ніколи не знала пристрасті, слухає детальну розповідь зі старанно-пристрасною дружньою увагою. Вона погоджується з ним і вже сьогодні тішиться на майбут-

ній шанс побачити все на власні очі, і не лише побачити, а також і відчути! При цьому вона намагається непомітно виплюнути з рота його член, але це їй не вдається, і вона змушена відразу ж знову запхнути прутень назад до рота, бо так велить їй учень, порушуючи звичну вчительсько-учнівську субординацію. Так швидко він не здасться! Вона повинна пити ці гіркі ліки без цукру. Еріку Когут обсідають перші страхи перед невдачею, у якій вона, можливо, сама і винна. Її юний учень усе ще намагається самозабутньо віддатися сексуальній насолоді, але у нього нічого не виходить. У жінці, яка заповнює прірву своїм єством, виростає і розправляє вітрила темний корабель страху. Вона вже мимоволі отямилася від самозабуття і тепер починає зауважувати деталі у крихітному приміщенні. Глибоко внизу під вікном видно крону дерева. Це каштан. Клеммер продовжує запихати їй до рота несмачну трубочку з цукерками, свій любовний відросток, він притискається до її обличчя низом свого живота і безглуздо стогне. Кутиком ока Еріка помічає ледь відчутне коливання гілок унизу, на які падають дощові краплини. Листя намокає і важчає. В усі боки летять нечутні звідси бризки, і починається злива. Весняний ранок не дотримує своїх обіцянок. Свіжі листки беззвучно підкорюються тискові крапель. Небесні постріли влучають по гілках. Чоловік усе ще запихає себе у рот жінці і тримає її при цьому за вуха і за волосся, а надворі уже захопили владу природні процеси. Вона все ще хоче, а він і далі не може. Він залишається маленьким і м'яким замість того, щоб затвердіти і відстовбурчитися. Учень скрегоче зубами від люті, ричить, бо не

може показати себе сьогодні з найкращого боку. Сьогодні йому не вдасться розрядитися у дірку її рота, розташовану у кращій, горішній, її частині.

Еріка ні про що не думає, вона мало не блює, хоча зайнята лише частина її ротової порожнини. Але їй достатньо і цього. У ній все підіймається догори, і вона задихається. Учень треться жорсткими волосинками довкола свого статевого органу об її обличчя, заміняючи твердість плоті старанням, і з усіх сил проклинає свій інструмент. Блювота підіймається все вище в Еріці. І ось вона з силою вивертається і блює у старе відро, яке послужливо стоїть поряд. За дверима чути чиїсь кроки, і здається, що от-от хтось зайде, але кроки віддаляються, проходять повз. Учителька поміж нападами блювоти заспокоює учня, що насправді все було не так уже й погано, як, можливо, виглядає. Вона вибльовує зі своїх нутрощів жовч. Вона стискає руки на животі і, напівпритомна, запевняє його у тому, що згодом їм буде дуже добре разом. Те, що трапилося сьогодні, не було особливо радісним, але вже незабаром справжня радість вирветься назовні зі стартового вагончика. Вона віддихується, а потім невтомно витягує на поверхню справжні сильні почуття, витирає їх м'якою хустинкою і гордо виставляє напоказ.

— Усе це я збирала для тебе, Вальтере, і ось усе це нарешті знадобилося!

Вона навіть перестає блювати. Хоче прополоскати рот водою, але отримує за це жартівливого ляпаса. Чоловік злиться і каже:

— Ніколи не роби так більше у момент, коли я готовий досягнути найбільшого розпалу. Тепер ти остаточно збила мене з пантелику. Не могла трохи зачекати, поки я досягну засніжених вершин? І не смій полоскати рот після мене.

Еріка про всяк випадок говорить якусь любовну банальщину, але її висміюють за це. Рівномірно тарабанить дощ за вікном. Вода стікає по вікнах. Жінка обіймає чоловіка руками і щось емоційно йому описує. Чоловік відповідає їй на це, що вона смердить! Чи знає вона, що вона смердить? Він повторює це речення ще кілька разів поспіль, бо воно так гарно звучить:

— Пані Еріко, чи знаєте ви, як сильно від вас смердить?

Вона не розуміє, що він говорить, і знову мляво лиже його прутень. Вона зовсім розгублена. Надворі через хмари стає все темніше. І хоча все було зрозуміло з першого разу, Клеммер безглуздо повторює, що Еріка смердить дуже сильно і її огидним смородом уже наповнилася вся комірчина. Вона написала йому листа і ось тепер нехай почує відповідь на нього: він нічого не хоче від неї, а крім того, вона страшенно смердить. Клеммер не надто сильно хапає Еріку за волосся. Тепер їй доведеться поїхати геть із міста, щоб його молоді ніздрі не змушені були вдихати цей її потворний сморід, звірині випари.

— Фу, чорт, ви навіть не можете собі уявити, як від вас смердить, пані вчителько музики.

Еріка зіслизає у тепле гніздо, у рівчачок сорому, ніби у купіль, у яку заходять дуже обережно, бо вода вже досить брудна. Повз неї пропливають брудні шапки піни сорому,

дохлі щурі поразки, шматки паперу, дерев'яні бруски потворності, старий матрас, просочений плямами сперми. Вода прибуває і прибуває. Вона підіймається все вище. Пускаючи бульки, жінка дряпається вздовж чоловіка аж до бетонного завершення його безжальної голови. Голова промовляє монотонні речення, у яких ідеться лише про сморід, джерелом якого учень вважає свою вчительку музики.

Еріка відчуває дистанцію поміж обжитим світом і порожнечею. Учень стверджує, що вона, вчителька, смердить. Він ладен заприсягтися у цьому. Еріка здатна йти назустріч своїй смерті. Учень готовий покинути це приміщення, у якому його спіткала невдача. Еріка шукає болю, який приведе її до смерті. Клеммер застібає свої штани і збирається вийти. Еріці хочеться, щоб Клеммер здусив їй горло, і хочеться спостерігати за тим, як він це робить, поки очі її не вилізуть із орбіт. Тоді його образ буде у неї перед очима аж до моменту, поки вона не втратить свідомість. Він припинив повторювати, що вона смердить, вона більше не існує для нього. Він прагне піти геть. Еріка хоче відчути, як на неї падає смертельний удар його руки, і сором охоплює все її тіло, ніби велетенська подушка.

Вони вже йдуть по коридору. Ідуть поряд. На невеликій відстані одне від одного. Клеммер тихим голосом запевняє, як це приємно, що сморід її старезного тіла не так відчувається у великому приміщенні. У комірчині цей сморід був справді нестерпним! Тут вона може повірити йому на слово. Він їй радить якомога швидше виїхати з міста.

Незабаром учителька й учень зустрічають у коридорі директора, з яким Клеммер шанобливо вітається. Еріка теж вітається зі своїм начальником. Вітається по-дружньому, бо директор не наполягає на дотриманні субординації.

Директор не обмежується кивком, а сердечно вітає Клеммера з тим, що той стане солістом під час наступного академконцерту. Еріка відповідає, що кандидатура соліста ще не затверджена. Цей її учень останнім часом перестав старатися, це очевидно. І тепер їй доведеться добре подумати, виступатиме Клеммер чи хтось інший. Наразі вона ще цього не знає. Але вона повідомить про своє рішення своєчасно. Клеммер мовчки стоїть і слухає вчительку. Директор прицокує язиком, коли чує про жахливі помилки, яких постійно припускається учень Клеммер. Вона вголос і відверто називає всі неприємні факти, які стосуються учня, щоб ніхто не міг звинуватити її у замовчуванні. Вона має незаперечні докази того, що учень перестав займатися. Крім того, вона змушена констатувати, що його старанність і запал постійно зменшуються. Не варто винагороджувати його за це! Директор відповідає, що вчительці, ясна річ, видніше, вона найкраще знає свого учня, і прощається.

— Виправляйтеся! — радить він учневі К.

Директор іде до свого кабінету.

Клеммер знову повторює Еріці, що вона жахливо смердить і повинна виїхати з міста. Він міг би сказати про неї і гірші речі, але не хоче забруднювати свій рот. Достатньо того, що вона смердить, не повинен смердіти ще і він! Він піде і прополоще собі рот, бо навіть на язиці він відчуває її

сморід. Жахливий учительський сморід він відчуває аж у глибині свого шлунка. Вона не уявляє, які огидні випари її тіла, і це навіть добре, що вона не знає, як пекельно вона смердить.

Вони розходяться у протилежних напрямках, так і не знайшовши спільної тональності, окрім тої, у якій смердить Еріка Когут.

Еріка Когут береться за справу з ревністю й обережністю. Вона хотіла перестрибнути через власну тінь, але це їй не вдалося. Багато що їй болить. Мало що у ній виявилося комусь потрібним. Вона зовсім заплуталася. В одній із телепередач вона бачила, як можна забарикадувати двері по-іншому, ніж шафою. Це було у детективному фільмі. Потрібно підставити стілець під клямку дверей. Хоча не варто аж так напружуватися, бо мати віднедавна спить солодко і мирно, а солоденький алкоголь циркулює у неї всередині, цілком розчиняючи поліпи помсти.

Еріка витягає таємну скриньку зі своїми скарбами. Тут зберігаються речі, які Вальтер Клеммер так і не встиг побачити, бо занадто рано обірвав їхні стосунки своїм дурнуватим бурчанням. А для жінки все тільки починалося! Вона нарешті була готова, і в цей момент він заховався назад, у свою мушлю. Еріка обирає прищіпки для білизни, а потім, трохи подумавши, ще кравецькі шпильки, цілу жменю шпильок, які вона витягає з пластмасової коробочки.

Зі сльозами Еріка насаджує на своє тіло жадібних до крові п'явок у вигляді кольорових пластмасових білизняних

прищіпок. Вона робить це у тих місцях, які для неї легкодоступні і де потім утворяться синці. Еріка ридає і мучить свою плоть. Вона намагається вивести своє тіло зі стану рівноваги. Вона намагається збити з пантелику свою шкіру. Проколює свою шкіру різними домашніми і кухонними знаряддями. Розгублено дивиться на себе в пошуках ще одного вільного місця. І щойно у регістрі її тіла з'являється вільне місце, його моментально защіпають поміж жадібних щупалець білизняних прищіпок. Натягнуті поміж ними проміжки старанно проколюються голками. Жінка голосно ридає, вона втрачає контроль над своїми вчинками, які можуть мати серйозні наслідки. Вона сама-самісінька. Вона проколює собі шкіру шпильками з кольоровими головками, кожна шпилька має головку іншого кольору. Переважна більшість із голок відразу ж виходять назовні. Колоти себе попід нігті Еріка не наважується, бо це занадто сильно болить. Незабаром галявина її шкіри густо вкрита розкиданими по ній маленькими кривавими цятками. Жінка здригається від ридань, вона знову залишилася сама. Але незабаром вона перестає плакати і підходить до дзеркала. Її відображення вгризається їй у мозок словами завданих їй кривд і знущань. Це різнобарвна картина. У принципі, це зображення могло б виглядати і доволі кумедно, якби причина була не такою сумною. Еріка цілковито сама. Мати вчергове глибоко спить під дією лікеру. Щойно за допомогою дзеркала Еріці вдається знайти на тілі ще не задіяну ділянку, вона відразу ж хапається за прищіпки та голки і при цьому не припиняє плакати. Вона хапається за свої інструменти і швидко вколює їх

у тіло. Сльози стікають по її щоках, і вона відчуває, що надзвичайно самотня.

Через деякий час прищіпки і шпильки виймаються зі шкіри й акуратно складаються на своє місце. Біль затихає, сльози висихають.

Еріка Когут іде до матері, щоб покінчити зі своєю самотністю.

Знову настає вечір, вулиці на виїзді з міста заповнюються автомобілями, які мчать додому, і Вальтер Клеммер також липкою ниткою випускає із себе активну діяльність, щоб не залишатися без діла. Він не робить нічого особливо цікавого, але постійно перебуває у русі. Він не надто напружується, але час у цій його рухливості минає швидко. Він здійснює складну з точки зору логістики міського транспорту поїздку, спершу довго їде трамваєм лінії «J», потім на метро. Він знає, що кінцева мета його мандрівки перебуває у міському парку, але саму цю мету і шлях до неї йому ще доведеться відшукати. Він вирушає на енергійну прогулянку, щоб дочекатися пізнього вечора. Він убиває час. У нього є бажання, цього він певен. Він хоче напасти на беззахисних тварин, котрі, як кажуть, водяться у парку. У міському парку тепер є фламінго та інші екзотичні звірі, які ще ніколи не бачили своєї справжньої батьківщини, і сьогодні Клеммеру дуже хочеться напасти на котрусь із цих істот і роздерти її на шматки. Вальтер Клеммер любить тварин, але якщо його переповнюють емоції, то рано чи пізно це мусить вилитися назовні і постраждає від цього хтось невинний. Жінка об-

разила його, і за це він зробив їй боляче. Цей борг уже сплачено, але все одно потрібна ще якась жертва. Повинна загинути якась жива істота. На таку думку Клеммера наштовхують газети, в яких детально описуються деякі огидні звички цих екзотичних створінь, які ні про що не підозрюють, а також описуються напади на них, деякі завершуються навіть смертними випадками.

Юнак виїздить на ескалаторі на вулицю. У парку о цій порі вже тихо і спокійно, натомість у готелі навпроти гамірно і горить яскраве світло. Пан Клеммер не лякатиме парочки, які зачаїлися у кущах, бо прийшов сюди не для того, щоб підглядати за іншими, а щоб його самого ніхто не застукав під час акту вандалізму. Викликані жінкою бажання, які не вдалося реалізувати, тепер перетворилися у ньому на злість. Клеммер прочісує територію, але не може знайти жодного птаха. Він порушує заборону заходити на газони і не шанує навіть екзотичні кущі та квіти, продираючись крізь них навпростець. Він спеціально топче акуратні газони. Його каблуки нищать перші весняні квіти. Із вантажем кохання на плечах він постав перед нею, але вона не полегшила його ношу, і тепер він змушений жити з нею далі. Ця ноша не така вже й важка, але її наслідки спустошливі для життя тварин. Тілесні потреби Клеммера не змогли пробити собі дорогу, щоб вирватися з оболонки назовні. Ця перебірлива жінка змогла лише витягти з його голови один-два музичних успіхи. Вона взяла у нього найкраще, щоб проекзаменувати і викинути геть! Вальтер К. носком черевика дусить фіалки, бо на самому піку його кохання йому довелося пережити

гірке розчарування. Так, у нього нічого не вийшло, але ж він у цьому не винен. Якщо Еріка продовжуватиме у тому ж дусі, їй доведеться пережити речі гірші, ніж вона може собі уявити. Обличчя Клеммера дряпають велетенські колючі гілки шипшини, коли він намагається продертися крізь кущі, бо побачив по той бік заростей воду. Він схожий на підстрелену дичину, яку мисливець усупереч усім правилам полювання залишив помирати від рани. Цей мисливець-дилетант не влучив у серце. Тому тепер Клеммер становить потенційну небезпеку для всіх і кожного!

Цей отруйний любовний карлик блукає нічним парком, щоб помститися на безневинних тваринах. У парку передбачені різні можливості для відпочинку, але тільки удень. Клеммер шукає камінь, який можна було б кинути, але не знаходить. Він підіймає з землі короткий сучок, який упав із дерева, але той виявляється трухлявим і занадто легким. Оскільки жінка, якій він запропонував своє кохання, зажадала від нього страхітливих речей, то тепер йому доведеться нахилятися старанніше, щоб знайти якусь кращу зброю, ніж трухлявий шматок дерева. Оскільки він не зміг стати повелителем тієї жінки, то тепер мусить гнути спину і збирати дерево. З таким куцим цурпалком фламінго його засміє. Це не палиця, а сухенька гілочка. Клеммер прагне нових відчуттів, але не має досвіду, тому не може собі навіть уявити, де ночують птахи, щоб заховатися від потенційних нападників. Можливо, у них є спеціальний будиночок! Клеммер у жодному разі не хотів би відставати від хуліганів, які вже вбили багатьох птахів. Тепер він ще сильніше відчуває близькість

води, своєї рідної стихії. Саме там, як пишуть газети, і мешкає здобич рожевого кольору. Довкола шумить вітер, звідусюди чути шурхотіння. Світлі змійки доріжок розповзаються в різні боки. Якщо вже Клеммер зайшов так далеко, то міг би задовольнитися і лебедем, птахом, якого легше заманити. Ця думка наочно демонструє йому, наскільки нагально він потребує виходу для своєї агресії. Якщо птахи плавають в озері, він їх виманить. А якщо сидять на березі, то навіть не доведеться лізти у воду.

Але замість пташиних криків він чує лише безперервний далекий шум автомобілів. Хто так пізно все ще у дорозі? Місто переслідує своїм шумом кожного, хто прагне відпочинку, аж сюди, до зелених закутків міського парку, легенів Відня. Клеммер, який потрапив у зелену зону своєї непомірної люті, шукає когось, хто з ним нарешті не буде сперечатися. Він шукає когось, хто його не розуміє. Птах може втекти, але він не буде сперечатися. Клеммер проторює у траві свої власні нічні доріжки. Він відчуває внутрішню спорідненість із рештою самотніх нічних мандрівників. А стосовно інших блукальців у темряві, які заламують руки своїх супутниць, він усвідомлює власну вищість, бо його гнів набагато сильніший за вогонь їхнього кохання. Юнак прибіг сюди, уникаючи жінок. Звідкись чується стрекотіння, немелодійне настільки ж, наскільки немелодійними бувають крики, які продукуються дзьобами або ж музикантами-початківцями. А ось і птах! Незабаром у газеті з'явиться репортаж про черговий акт вандалізму, і тоді можна буде з'явитися до коханої з цією газетою і показати, що довелося вбити живу

істоту. А потім можна буде так само жорстоко знищити і життя самої коханої. Можна обірвати нитки її життя. Ця пані Когут постійно знущалася над його почуттям, і він даремно розтрачував на неї свої думки і прагнення протягом цілих місяців! Його пристрасть виливалася на неї зі щедрот його серця, але вона посміла перепинити цей потік і не дала йому вилитися. І ось тепер вона отримає письмове свідчення знищення, і винна у цьому знищенні тільки вона сама.

Протягом усього часу, який Клеммер марнотратно проводить у пошуках птаха, ця жінка, яка сьогодні пішла спати дуже рано, перебуває удома, в отупілому напівсні. Вона несвідомо пробирається крізь сон, а Клеммер — крізь нічні галявини міського парку. Клеммер шукає, але нічого не знаходить. Він вирушає у бік іншого звуку, але знову не може знайти його джерела. Він не наважується зайти достатньо далеко, щоб і самому не потрапити під удар чийогось дрючка й не підігнути ослаблі коліна. Трамваї, які ще донедавна проїздили повз зовнішню загорожу парку і своїми дзвінками допомагали орієнтуватися, тепер під іншими назвами їздять під землею і їх не чути. Клеммер не може зорієнтуватися, у якому напрямку рухається. Цілком імовірно, що він прямує у дику глушину, де панує принцип: з'їсти самому або з'їдять тебе. І замість того, щоб знайти собі поживу, він сам стане чиєюсь здобиччю! Клеммер шукає фламінго, а хтось інший може шукати придурка з гаманцем. Клеммер голосно тупоче і мчить крізь кущі, продирається на відкриту галявину. Він очікує найбільш невинного зауваження від такого ж, як і сам, нічного гуляльника і наперед потішається над

ним. Він знає: подорожній не думає ні про що, крім їжі і сім'ї, а також про стан довколишнього середовища, який його непокоїть, бо внаслідок постійного забруднення постійно зменшуються запаси невідновлюваних природних ресурсів. Мандрівник зможе пояснити, чому нищиться природа, а Клеммер потурбується про те, щоб крихітна частинка цієї природи опинилася на передовій і подала приклад усім решті. Цю свою погрозу Клеммер адресує у темряву. Однією рукою він притримує гаманець, іншою стискає дрючок. Він зможе так поспівчувати нічному гуляльнику, що той буде не радий.

Клеммер шукає і шукає, але не знаходить жодного птаха. І тут несподівано, коли Клеммер відчуває, що дійшов до межі і збирається здатися, він наштовхується на сплетену в обіймах парочку, яка вже далеко зайшла у процесі задоволення своєї пристрасті. Роздивитися точно йому складно. Клеммер мало не наступив на чоловіка й жінку, які злилися в одну істоту, зовнішні контури якої постійно змінюються. Однією ногою він необережно стає на чийсь одяг, а іншою мало не спотикається об осатанілу плоть, яка, забувши про все на світі, споживає іншу плоть. А над ними розкинуло свої гілки велетенське дерево, яке перебуває під захистом закону про охорону довколишнього середовища і настільки надійно приховує стогони і сопіння, що навіть зблизька їх майже не чути. Захоплений пошуками птаха, Клеммер не зважає, куди ступає. І його лють обертається проти цієї плоті, яка розквітла на узбіччі доріжки і безсоромно зім'яла інші квіти під собою, кохаючись на муніципальній клумбі.

Тепер ці квіти вже ні на що не згодяться. Клеммер має при собі тільки невеличкий дрючок, щоб узяти участь у цьому двобої тіл. Зараз вирішиться: битиме він чи битимуть його. Настав момент втрутитися у любовний двобій третьому із перекошеним усмішкою обличчям. Клеммер голосно вигукує непристойне слово. Крик виривається з глибини його серця. Він сміливішає, бо парочка не відповідає йому. Він махає своїм дрючком. Перед Клеммером поспіхом одягаються, щось опускається донизу, щось навпаки — підтягується догори. Застукані на гарячому співучасники мовчки і ніби ватні вовтузяться зі своїм одягом. Дещо вони вбирають навиворіт, бо сильно поспішають. Починається дрібний дощик. Парочка поволі повертається до норми. Клеммер суворим голосом розповідає їм, якими можуть бути наслідки такої поведінки. Він ритмічно постукує дрючком по своєму правому стегні. Він відчуває, як у ньому росте сила і впевненість, бо ніхто не наважується сперечатися з ним. Клеммер бачить тваринний страх парочки, і це подобається йому більше, ніж могла би сподобатися беззахисність справжньої тварини. Він здатен зіграти роль справжнього приборкувача. Вони тільки на це й чекають. Саме тому цій парочці захотілося зайнятися цим у нічному парку. Адже тут довкола — відкритий простір. Парочка вже підпорядкувалася дресурі Клеммера і відчуває себе у цьому по-домашньому, бо ніяк не відповідає на його квапливі й люті викрики. Клеммер називає їх брудними свинями! Численні ідеї, які спадають йому на думку під час прослуховування музики, перед обличчям реального життя і пристрасті виглядають банальними. З музичної

точки зору він знає, про що він говорить, а тут він на власні очі бачить те, про що він ніколи не наважувався говорити: банальність тілесного. Перед ним зовсім не романтичний сад кохання, а міський парк. Парочка коханців зачаїлася у розмитих контурах дерева. Вони мовчки і покірно погодяться на будь-яке покарання — як на заяву у поліцію, так і на квапливі побої. Дощ сильнішає. Ніхто їх наразі не б'є. Парочка озирається, шукаючи очима сховку: вдарить чи не вдарить? Нападник вагається. Парочка непомітно відступає задом у бік сховку. Їм хочеться випростатися на повний зріст і бігти! бігти геть! Обидвоє ще дуже молоді. Отже, щойно Клеммер застукав двох неповнолітніх, які вовтузилися, мов свині. Йому хочеться нарешті вдарити дрючком по їхніх податливих тілах, але його зброя все ще б'ється об власне стегно. Він не хоче завершувати пригоду цієї ночі без здобичі. Поки він стоїть і не може зважитися, йому на думку спадає дещо, що він міг би принести сонній Еріці. А до цього ще ковток свіжого повітря з далеких лугів, якого їй дуже бракує. Клеммер рухається туди-сюди, ніби щойно наолієні двері у завісах. Якщо він вирішить рухатись уперед, то коханцям буде непереливки, але якщо назад, то, можливо, для них відкриються можливості для втечі. Обоє дітей відступали крок за кроком, аж поки не вперлися спинами у щось тверде, що стало їм на заваді для подальшої втечі. Тепер, щоб утекти, їм доведеться відійти вбік, іншого виходу немає. Раптом Клеммер усвідомлює, що ситуація сама підказує йому зайнятися звичними вправами для м'язів. Навстоячки він виконує кілька рухів гребця, тільки без води. Ця жива картина має

певний зміст, і його нескладно побачити. У нього двоє супротивників. Справа звична, а до того ж вони боягузи і відмовляються давати відсіч. Скористається Клеммер цією нагодою чи дасть їй проминути без наслідків? Господар становища — він. Він може проявити розуміння, а може покарати за порушену паркову тишу і за гріховну юність. Він може заявити на них у поліцію. Тільки йому треба зараз якомога швидше приймати рішення, бо порожній парк все більше схиляє їх до думки про втечу. Якщо Клеммер закричить: «Тримайте злодія!», це не допоможе, він стоїть занадто далеко від них, а його гнів зменшується, що дозволить жертвам втекти подалі. Юна парочка помічає невпевненість у його словах. Можливо, він продемонстрував їм свою невизначеність несвідомо для себе, але вони це помітили! Здається, він уже відступив зі своїх позицій сили. І вони використовують це. Вони хапаються за нагоду, яка їм випала. Оскільки Клеммер опинився не у звичній водній стихії, він вагається, що ж йому робити. Він і вона обходять дерево з обох боків і на повній швидкості мчать геть. Масивна присутність Клеммера буквально відштовхнула їх назад. Їхні підошви глухо стукотять по землі галявини. У деяких місцях просвічує земляна підкладка клумби. Під час втечі вони забули пальто чи щось на зразок короткого плаща. Дитячий плащ. Клеммер не намагається їх наздогнати. Йому більше подобається топтати ногами плащ на землі. Він не шукає у кишені пальта. Не шукає посвідчення особи. Не шукає цінних предметів. Він просто топче ногами плащ і почуває себе добре під час цього топтання, ніби зв'язаний слон, який че-

рез свої пута може рухатися тільки на площині розміром кілька сантиметрів, але повністю використовує ці сантиметри. Клеммер активно намагається затоптати плащ у землю. Він не знає причини, чому так робить. Але попри це його гнів усе збільшується, і незабаром уже цілий луг перетворюється на його ворога. Вперто і з внутрішнім неспокоєм Вальтер Клеммер топче м'яку і затишно-спокійну подушку перед собою. Він не дає подушці спокою. Нарешті йому вдається повністю втоптати плащ у землю, і на цьому він заспокоюється й відчуває втому.

Він виходить із парку і якийсь час просто блукає вулицями без конкретної мети. Його охоплює байдужість до вибраного напрямку, байдужість у поєднанні з силою і легкістю ніг, а тим часом усе місто вже спить. Зсередини його роздмухує куля, наповнена насильством. Ця куля ніде не торкається тілесних оболонок. Клеммеру все ще здається, що він іде без конкретної мети, але насправді він іде у визначеному напрямку, у напрямку певної жінки, яку він добре знає. Багато що видається Клеммеру ворожим, але він не реагує на цих ворогів, бо занадто високо ставить свою ціль: особлива, ні на кого не схожа, талановита жінка. Він вагається між двома-трьома жінками, але зупиняє свій вибір таки на одній. Він не пожертвує цією жінкою заради якоїсь там боротьби з кимось. Тому він тепер рішуче ухиляється від будь-якого насильства, але якщо воно само перепинить йому дорогу, то зможе дати відсіч. Він біжить донизу сходами ескалатора й опиняється у напівпорожньому підземному переході. Біля невеличкого лотка він купує напівроз-

тале морозиво. Він отримує своє морозиво із байдужих рук продавця у кепці, який навіть не підозрює, що його неуважність може завершитися побоями. Але його ніхто не б'є. Кепка видає у ньому матроса або повара, можливо, і того, й іншого, а обличчя без ознак віку уособлює втілення втоми. Клеммер у два етапи проковтує морозиво. Мало хто заходить сюди о цій порі, ще менше людей затримуються за склом будки з фастфудом і сидячи ковтають їжу. Морозиво було майже тепле. Зовні спокійний Клеммер налаштований рішуче. Його серцевина повільно твердішає, легке напруження переростає в агресію. Його цікавить лише кінцева мета його подорожі, до якої він незабаром дійде. Бажання сварки не покидає його, але він нікого не чіпає дорогою до обраної ним жінки. Вона точно чекає на нього. І ось він повернеться до неї, з нескромними бажаннями і безкомпромісними вимогами. Він скаже їй речі, які здивують її, і взагалі має що їй сказати. Йому треба поділитися з нею певними міркуваннями. Клеммер, ніби бумеранг, вирушив від цієї жінки тільки для того, щоб повернутися до неї уже з новими цілями і уявленнями. Клеммер зазирає у центр свого внутрішнього урагану, у місце, де нібито мала панувати цілковита тиша. Він вирішує ще ненадовго зазирнути до кав'ярні. «Я хочу трохи побути серед справжніх людей», — думає Вальтер Клеммер, і це цілком достойне прагнення для людини, яка хоче бути насамперед гуманною, але йому постійно перешкоджають у цьому. Але він не заходить до кав'ярні. Брудні ганчірки залишають липкі сліди на алюмінієвих стійках, на яких за склом стоять торти і тіс-

течка, вкриті різнокольоровими поливами і спіненими вершками. Численні плями залишені товстими нечупарами на прилавках м'ясних крамниць. Ще не віє ранковою прохолодою, яку відразу ж чує поранений звір. Клеммер пришвидшує крок. На зупинці таксі тільки одна-єдина машина, яку відразу ж викликають.

І от Клеммер стоїть біля під'їзду Еріки. Він відчуває радість від того, що нарешті дійшов. Хто би міг подумати. У будиночку на ім'я Клеммер оселилася лють. Дорослому чоловікові не личить повідомляти про свій прихід киданням камінчика, як це роблять пацани під вікнами у своїх дівчат. Учень Клеммер подорослішав. Подорослішав раптово, за одну ніч. Він сам не підозрював, як швидко може прийти зрілість. Він нічого не робить для того, щоб його впустили досередини. Він дивиться нагору, на численні темні вікна, й безшумно намагається зорієнтуватися. Він дивиться на одне з вікон і не знає, чиє воно. Він припускає, що це вікно частково належить Еріці, а частково — її матері. Йому здається, що це вікно їхньої спільної спальні. Спальні подружжя Еріка/мати. Він перерізає любовно натягнуту стрічку, яка поєднує його з Ерікою, і прив'язує стрічку до чогось нового, де Еріка відіграє лише другорядну роль, роль засобу для досягнення мети. У майбутньому він намагатиметься врівноважувати у своєму житті роботу і розваги. Незабаром він закінчить навчання і матиме більше часу для свого водного хобі. Він більше не хоче жодної перебільшеної уваги до себе цієї жінки. Не хоче нічого незавершеного. Можливо, він

наблизиться до цієї жінки, а можливо, що й ні. На правій скроні у нього тече цівочка поту від швидкого бігу. Він важко дихає. Він пробіг кілька кілометрів, а надворі досить тепло. Він робить дихальні вправи, відомі кожному спортсменові. Клеммер зауважує, що намагається відганяти від себе думки про неймовірне. Усе в його голові проминає швидко і безслідно. Враження швидко міняються. Мета відома, засоби визначені.

Клеммер втискається у нішу дверей під'їзду і розстібає замок на своїх джинсах. Потім ховається у материнське лоно заглиблення у стіні, думає про Еріку і мастурбує. Він невидимий для чужих очей. Його увага розсіяна, але він чітко зосередився на прутні, який затвердів у нього внизу. З'являється приємне відчуття власного тіла. Він мастурбує у юнацькому ритмі. Він працює над собою і для себе. Більше ні для кого. Він закидає голову назад і мастурбує, дивлячись на темне вікно угорі, і при цьому навіть не знає, чи це потрібне йому вікно. Він байдужий і невблаганний. Його не цікавить ніщо, окрім власного прутня. Неосвітлене вікно тягнеться вгору над його головою, ніби пейзаж. Місце, у якому він стверджує свою чоловічість, розташоване поверхом нижче. Клеммер мастурбує затято, він не ставить собі за мету чимшвидше зупинитися. Він працює на полі власного тіла без задоволення і радості. Він нічого не хоче відновити, нічого зруйнувати. Він не прагне дістатися нагору, до цієї жінки, але якби зараз хтось відчинив перед ним двері під'їзду, він пішов би до неї нагору. Ніщо його не стримає! Клеммер настільки непомітно займається своєю справою, що кожен,

хто відчинив би йому двері, без жодних сумнівів пустив би його всередину. Він міг би стояти тут вічно і робити своє, а міг би моментально знайти спосіб потрапити до під'їзду. Він має право самостійно вирішувати, що саме йому робити. Він не має наміру обов'язково дочекатися тут когось із мешканців, який із запізненням вертався б додому і відчинив би йому двері, але тим не менше чекає на такого спізненого перехожого. Навіть якщо для цього йому доведеться стояти тут до ранку. Навіть якщо це завершиться тим, що він побачить, як вранці хтось перший вийде з будинку. Клеммер тре свій набряклий прутень і чекає, поки відчиняться двері.

Вальтер Клеммер стоїть у своїй ніші і думає, як далеко він здатен зайти. Він уже відчуває дві нагальні потреби — голод і спрагу, все нараз. Але у цей момент найбільше його займає потреба жінки, тому він продовжує мастурбувати. Він відчуває це на власному тілі, і вона також повинна відчути, що трапляється, якщо з ним бавляться у безглузді ігри. Що трапляється, коли йому підсовують самі упакування, без вмісту. Її м'яка тілесна оболонка ще прийме його до себе! Він витягне її з теплого ліжка, від матінки. Ніхто не приходить. Ніхто не розкриває перед ним двері. У цьому зрадливому світі, де вже настала ніч, єдиною знаною Клеммерові константою є його почуття, і він іде дзвонити. Якщо не зважати на незначне оголення плоті, він поводився біля під'їзду спокійно та дисципліновано. Чекав на пізніх мешканців. Він виглядає врівноваженим і доброзичливим. Але

зсередини його розривають почуття. Та цього не повинні побачити сусіди Еріки, які пізно повертаються додому, вони не мають запідозрити нічого поганого. Він весь перебуває у полоні почуттів. Він схвильований самим собою. Незабаром жінка його мрії повинна зійти з високого коня мистецтва і вступити просто в ріку буденності. Вона відразу ж стане частиною цього ярмарку марнославства. «Мистецтво — це не троянський кінь», — мовчки звертається юнак до жінки там, нагорі, жінки, яка шукає змісту лише у мистецтві. Телефонна будка стоїть неподалік. Її відразу ж використовують за призначенням. Клеммер зневажає вандала, який вирвав звідси телефонний довідник, тепер, можливо, чиєсь життя не буде врятоване, бо хтось шукатиме і не знайде номер телефону.

Еріка спить неспокійним сном праведниці поряд зі своєю матір'ю, яка спить спокійно, попри те що часто поводилася з донькою несправедливо. Такого ж спокійного сну Еріка не заслуговує, бо через неї дехто стурбовано блукає попід вікнами. Завдяки притаманному жіночій статі честолюбству вона сподівається на те, що все завершиться добре і що вона нарешті отримає задоволення. Їй сниться, що чоловік наполегливо завойовує її. «Будь ласка, ну будь ласка». Сьогодні вона добровільно відмовилася від вечірнього перегляду телебачення. А саме сьогодні у неї був шанс побачити свій улюблений мотив — вулички закордонних міст, на яких вона любить уявляти себе, занурену у їхній інтимний затишок. Вона прагне такої ж перебільшеної уваги і відданості, яку отримують телефігури. Здебільшого показують безкінечні

американські пейзажі, бо ця країна не знає меж. «Можливо, ми з цим юнаком навіть поїхали б кудись ненадовго», — думає собі Еріка, але що трапиться тоді з матір'ю. Не кожному вдається покинути сцену у відповідний момент. Її тіло мимоволі виділяє вологу, вона не завжди може цим керувати. Мати спить, на щастя, нічого не підозрюючи. Дзвонить телефон, хто б це міг бути так пізно. Еріка злякано схоплюється з ліжка і раптом розуміє, хто може дзвонити так пізно. Це їй підказує внутрішній голос, із яким вона вже відчуває певну спорідненість. Цей голос зовсім несправедливо носить ім'я кохання. Жінка тішиться своїй перемозі в коханні і сподівається отримати кубок. Вона поставить цей кубок на почесне місце у себе в помешканні поряд із вазами для квітів. Вона почувається звільненою. Вона пробирається до телефону крізь темряву кімнати і передпокою. Телефон розривається. Тепер з огляду на почуття вона зможе відмовитися від своїх попередніх вимог, і вона наперед тішиться з цієї відмови. Це величезне полегшення. Урешті-решт взаємність у коханні — це лише рідкісні винятки, здебільшого ж кохає хтось один, а інший тікає від наполегливості закоханого. Для кохання потрібні двоє, і один із них ось уже дзвонить до іншої, і обоє вони відчувають те саме. Хіба це не чудово? Це надзвичайно доречно. Усе складається якнайкраще.

У ліжку від вчительки залишилася лише тепла прим'ятість, яка поволі вистигає. Вона залишила у ліжку свою матір, яка так і не прокинулася. Невдячна дитина, яка моментально забула свою багаторічну супутницю життя. Чоловік по телефону вимагає, щоб йому негайно відчинили двері під'їзду.

Еріка стискає телефонну слухавку. Аж такої його близькості вона ніяк не очікувала. Сподівалася максимум побажання «на добраніч» і обіцянки швидкого побачення, наприклад, завтра о третій у тому чи іншому кафе. Еріка думала, що у чоловіка є детальний план побудови гніздечка. Вони детально обговорять це завтра і протягом наступних днів! Спершу вони сперечатимуться про те, чи можуть їхні стосунки тривати вічно, а потім почнуть ці стосунки. Чоловік любить отримувати задоволення і не любить очікувати цього моменту, а жінка на місці задоволення розбудовує цілий житловий комплекс, бо у її випадку справа торкається її цілісності. Жінка і весь складний світ її почуттів — це достатньо неприємний для усвідомлення факт. Жінка відразу ж починає споруджувати складні, схожі на осині гнізда, конструкції, і щойно вона почала своє будівництво, її вже не так просто позбутися, — побоюється Вальтер Клеммер. Він і далі стоїть перед під'їздом і чекає, поки двері відчиняться, і це піде на користь Еріці. «Зараз або ніколи!» — до останньої секунди педантично розмірковує Еріка й витягає ключі. Мати і далі спить. Ніщо не вривається у її свідомість під час сну, бо у цій свідомості немає місця ні на що, окрім її дому і власної доньки. У неї немає потреби планувати. А донька тим часом очікує нагороди за багатолітні дисципліновані успіхи. Для цього моменту вартувало докладати стількох зусиль. Тільки небагато жінок чекають на єдиного і справжнього, більшість задовольняються першим-ліпшим, задовольняються малим. Еріка обирає останнього з усіх, хто прийшов, але він, мабуть, найкращий із них. Ніхто його не перевершить! Жінка мис-

лить цифрами і порівняннями, ніби хтось її змушує до цього. Вона чомусь вирішила, що все це дано їй за вірну службу мистецтву. Навіть якщо чоловіча воля забере її геть від випробуваної і вірної матері, то Еріку це влаштовує. «Студент майже завершив навчання, а вона заробляє гроші. Різниця у віці не така уже й вагома», — вирішує Еріка за себе і за нього.

Еріка відчиняє двері і повністю віддається в руки чоловіка, якому довіряє. Вона жартує, що тепер вона цілковито у його владі. Каже, що хотіла б забрати назад усі свої слова із листа, але того, що минулося, не вернути.

— Я зробила помилку, але я все виправлю, коханий. Навіщо нам листи, якщо ми і так знаємо одне одного до найдрібніших і найпотаємніших закутків душі. Ми читаємо найвишуканіші думки одне одного! І наші думки постійно годують нас своїм медом.

Еріка Когут не має ані найменшого бажання нагадувати юнакові про його тілесну невдачу. Вона каже:

— Прошу тебе, заходь!

Вальтер Клеммер, який також радо витер би з пам'яті свою поразку, заходить до помешкання. Багато що тут надається до його повного розпорядження, і такий вибір тішить самолюбство юнака. Багато що з цього він сьогодні просто візьме собі! Він каже Еріці:

— Щоб між нами не залишилося жодних недомовленостей, я відразу кажу, що не існує нічого гіршого за жінку, яка хоче наново переписати акт творіння. Така жінка — це мотив для гумористичних часописів.

А він, Клеммер, — це мотив для великого роману. Він насолоджується собою і при цьому не відчуває ні найменших докорів сумління. Навпаки, йому дуже подобається його холодність, цей шматочок льоду у роті. Вільно володіти чимось означає мати право у будь-який момент піти геть. А твоя власність залишається і чекає на тебе. Він незабаром підніметься вище рівня цієї жінки, залишивши її тут, у цьому він переконаний. Взаємне почуття, яке він серйозно пропонував їй на початку, ця жінка відкинула. А тепер для цього занадто пізно.

— Тепер поговоримо про мої умови, — пропонує К.

Він не дозволить висміяти себе ще раз. Може дати чесне слово. Він із погрозою в голосі питає її, ким вона його вважає. Це питання від його частого використання не стає розумнішим.

Вальтер Клеммер заштовхує жінку назад до помешкання. Це викликає обмін глухими репліками, бо їй не подобається, щоб із нею так поводилися. Іноді вона використовує такі діалоги для того, щоб запобігти гіршому. Під час цієї сварки Еріка скаржиться, що юнак заштовхнув її до її власної квартири, у якій він лише гість. Але потім вона таки відкладає убік свою погану звичку — постійне ниття.

— Мені ще потрібно багато чого навчитися, — скромно говорить вона.

Навіть своє вибачення вона приносить чоловікові у кігтях і кладе перед ним, ніби здобич, яка ще стікає кров'ю. Вона не хоче знову все зіпсувати із самого початку. Вона

шкодує, що вже багато чого зробила неправильно, — додає вона, — і найбільше на самому початку.

— Починати завжди найважче, — доводить Еріка значення правильного початку.

Мати прокидається, але поволі, її будять гучні голоси, — як вона змушена буде визнати. Мати любить командувати.

— Хто тут так голосно розмовляє вночі, та ще і з моєю власною донькою?

Чоловік реагує загрозливим жестом. Обидві жінки захищаються, стають у ряд і насуваються на юнака, ніби ударна хвиля.

— А таке ти бачила? — і Еріка не встигає ще нічого зрозуміти, а вже отримує соковитого ляпаса.

Ні, вона все правильно побачила, і вдарив її таки Вальтер Клеммер, йому нарешті вдалося повестися з нею брутально! Вона ошелешено тримається за щоку і нічого не каже. Мати шокована. Якщо вже тут хтось і має право розпускати руки, то тільки вона. За кілька хвилин, коли Клеммер не говорить ні слова, Еріка нарешті отямлюється і велить йому негайно забиратися геть! Мати приєднується до цієї вимоги і збирається відразу ж повернутися до спальні. Таким чином вона хоче продемонструвати, що ця театральщина їй огидна. Клеммер мовчки тріумфує і тихо питає Еріку:

— Ти ж не так це собі уявляла, правда?

Мати вражена, що чоловік хоче спершу посваритися, а вже потім піти геть. Її зовсім не цікавить, про що тут говорять, — заявляє вона у простір перед собою. Наразі ще ніхто з них не підвищує голосу. І тут Клеммер лупить Еріку по

другій щоці. Це зовсім не схоже на любовний доторк шкіри до шкіри. З огляду на сусідів Еріка плаче не надто голосно. Мати все бачить і, стоячи у дверях своєї спальні, змушена визнати, що цей чоловік ставиться до її доньки як до спортивного знаряддя. Мати обурено заявляє, що він намагається пошкодити чужу власність, а саме — її, материну, власність! Висновок матері лаконічний:

— Негайно зникніть! Геть!

Клеммер хапає доньку цієї матері так, ніби у його руках інструмент, а не живе тіло. Еріка ще не зовсім прокинулася і ніяк не може збагнути, як це можливо, щоб за кохання віддячували таким страшним чином, за її кохання. Ми завжди сподіваємося винагороди за наші досягнення. Ми сподіваємося, що досягнення інших можна буде залишити без нагороди або що це обійдеться нам дешевше, ніж наші власні здобутки. Мати переходить до активних дій і збирається долучити до них навіть поліцію. Але натомість її заштовхують назад до спальні, і вона падає на спину, при цьому боляче вдаряється. Клеммер повідомляє їй, що розмовляє зовсім не з нею! Мати не здатна цього збагнути. Завжди вибір був тільки за нею. Клеммер запевняє:

— У нас є час, попереду ціла ніч.

Еріка вже більше не розцвітає і не світиться. Клеммер питає її, чи вона так собі це уявляла. Голосом тривожної сирени вона відповідає, що ні, не так. Мати з неабияким зусиллям сідає і погрожує студентові страшними карами, про які вона неодмінно потурбується. Якщо справа дійде до крайнощів, то вона звернеться за допомогою до інших людей, —

присягається ця свята жінка. І він ще пошкодує про те, що так ставиться до тендітної жінки, яка за віком може бути його матір'ю. Нехай подумає про свою матір! Матері шкода матір цього хлопця, бо їй довелося народити таку потвору. Після того, як мати проговорює ці слова і знову підходить до дверей, її ще раз брутально заштовхують до кімнати. Щоб здійснити це, Вальтерові К. доводиться на кілька секунд випустити з рук свою Еріку. Після цього він зачиняє кімнату матері разом із матір'ю всередині, яка тепер перебуває у вузьких межах цієї кімнати. Ключ від цієї кімнати служить здебільшого для того, щоб у разі необхідності зачинятися там від доньки, караючи її таким чином. «Мене посадили під замок», — думає мати у нападі першого шоку і дряпається у двері. Мати скиглить і продовжує сипати погрозами. У Клеммері росте спротив. Жінка — це небезпека для спортсмена напередодні серйозних змагань. Його бажання і бажання Еріки несумісні. Еріка плаче:

— Я зовсім не так собі це уявляла.

Вона вимовляє стандартну фразу театральних глядачів:

— Я сподівалася для себе більшого!

З одного боку на Еріку навалилися бажання її власної плоті, з іншого — чужа сила, яка чинить над нею насильство через відкинуте кохання.

Еріка сподівається, що він зараз принаймні вибачиться перед нею, якщо не більше. Але сподівання її марні. Вона не проти, що тепер мати не зможе втручатися у процес. Урешті вона може займатися своїми особистими справами наодинці. Хто в такі моменти думає про матір та мате-

ринські почуття, окрім хіба що тих, хто збирається зачати дитину? У Клеммері говорить чоловік. Еріка намагається злегка оголити своє тіло і таким чином пробудити у ньому активне чоловіче бажання. Вона впрошує його доти, доки тріска не запалюється і вогонь не перекидається на грубу колоду. Клеммер знову б'є її по обличчю, хоча вона й благає його:

— Тільки не по голові, прошу тебе!

Вона знову чує про свій вік, як мінімум тридцяти-п'ятирічний, хоче вона того чи ні. Його сексуальна відраза поволі вводить її у розпач. Її зіниці затуманюються. Нарешті Клеммер пожинає плоди своєї ненависті, і він зачарований, дійсність проясняється для нього, ніби день пізнього літа, коли з неба зникають хмари. Він так довго плутав цю чудову ненависть із любов'ю тільки тому, що обманював себе. Ці шати кохання довго подобалися йому, але тепер їм час опадати додолу. Жінка, яка лежить перед ним на підлозі, має своєрідні уявлення про пристрасть, і його поведінку також можна було б пояснити їй пристрастю. Щось таке Еріка чула колись.

— Але тепер уже достатньо. Може, ми займемося чимось приємнішим, коханий? — вона хоче викреслити біль із репертуару любовних утіх.

Зараз вона відчуває біль у всьому своєму тілі, і їй хочеться перейти до більш традиційних виявів кохання.

— Ми повинні об'єднатися у взаєморозумінні. — Вальтер Клеммер застосовує насильство до жінки, яка тепер стверджує, що передумала. — Будь ласка, тільки не бий. Моїм ідеа-

лом знову стала взаємність у коханні, — занадто пізно змінює свою думку Еріка.

Тепер вона висловлює нову ідею про те, що потребує багато уваги і ніжності, як і кожна жінка, вона тримається однією рукою за рот, з кутика якого капає кров.

— Цього ідеалу неможливо досягнути, — відповідає їй чоловік.

Він вичікує лише моменту, коли вона спробує утекти, і тоді він накинеться на неї. У ньому прокинувся інстинкт мисливця. Це інстинкт гребця та інженера, який застерігає його від небезпек підводних каменів і глибин. Достатньо жінці простягнути за ним руку, а його вже немає! Еріка благає Клеммера продемонструвати свої позитивні риси. Але він вчиться тішитися повною свободою.

Вальтер Клеммер завдає Еріці не надто сильного, але й не слабкого удару в живіт. Цього виявляється достатньо, щоб жінка, яка вже змогла була звестися на ноги після попередніх ударів, знову впала на підлогу. Еріка згинається навпіл, притискаючи руки до живота. У неї болить живіт. Чоловік виявився здатним ударити її в живіт і навіть не сильно напружився при цьому. Він ні про що не шкодує, навпаки, ще ніколи він не перебував у настільки повній згоді із самим собою. Вона ж цього хотіла від нього, де там її мотузки і джгути? А ланцюги?

— Я лише виконую ваші накази, шановна Пані. Зараз тобі не допоможуть твої ремені і кляпи, — знущається Клеммер, який і без допоміжних засобів легко може досягнути бажаного ефекту.

Мати, все ще сп'яніла від лікеру, барабанить у двері і не знає, що відбувається і що їй робити. Вона не бачить, що роблять із її донькою, і від цього ще більше нервується. Але справжня мати бачить серцем. Вона не надто поважає свободу доньки, але тут хтось інший дозволяє собі зневажати цю свободу. «Із сьогоднішнього дня я буду вдвічі обережніша», — обіцяє собі мати і сподівається лише на те, що цей юнак залишить їй хоча б щось ціле, що можна буде оберігати. Врешті-решт це вона підкорила свою доньку, допасувала її до своїх потреб, і от хтось інший тепер руйнує все це і підкорює її дитину заново. Мати шаленіє все більше.

А тим часом Клеммер висміює тіло, яке лежить перед ним:

— У твоєму віці давно пора мати онуків!

Еріка благає його зупинитися, заклинає згадати все, що вони разом пережили і відстраждали під час уроків музики. Вона заклинає його:

— Ти пригадуєш, чим відрізняються між собою сонати?

Він знущається над чоловіками, які дозволяють жінкам робити із собою все що завгодно. Він до таких не належить, а вона перегнула палицю. Вона — істеричка, і де тепер усі її ремінці і шнурівки? Клеммер ставить її перед вибором: вона або він. Його відповідь однозначна: він.

— У моїй ненависті ти знову відроджуєшся, — потішає її чоловік, він голосно висловлює свою думку і при цьому б'є по голові, яку жінка ненадійно прикриває руками. Він кидає їй жорстоку фразу:

— Якби ти не була жертвою за своєю природою, ти б ніколи жертвою не стала!

Він продовжує її копати і питає, що сталося тепер із її чудовим листом. Вона мовчить.

Мати за зачиненими дверима побоюється, що у її крихітному зоопарку для однієї особи станеться найгірше. Еріка з плачем перелічує все добре, що вона зробила для свого учня, а зокрема невтомно формувала його музичний смак і сприяла його вдосконаленню як виконавця. Вона голосно ридає і згадує про всі благодіяння кохання, які вона старанно надавала Клеммеру як учневі і чоловікові. Вона намагається наказувати йому, але отримує лише нову порцію побоїв. Чоловік сильніший за неї. Еріка кричить, що він зможе взяти над нею гору тільки за допомогою грубої сили, і за це її б'ють удвічі і втричі сильніше.

У ненависті Клеммера жінка раптово виростає і перетворюється на дерево. Це дерево слід привчити до дисципліни, і для цього необхідно підрізати йому гілки. Долоня б'є по обличчю з глухим ляпасом, мати за дверима не знає, що відбувається, але вона теж плаче за компанію і від перезбудження. А потім робить черговий уже протягом цього вечора крок у бік напівспустошеного бару з лікерами. Кликати на допомогу марно. А телефон стоїть недосяжний у передпокої.

Клеммер знову накидається на Еріку зі знущаннями на тему її віку. Жінка у такому кепському фізичному стані не може розраховувати на його кохання. Він просто розігрував перед нею почуття, це був науковий експеримент, — бреше Клеммер, заперечуючи свої достойні уваги потреби.

— Ну а де ж твої знамениті шнурівки? — розрізає він повітря гострим, ніби лезо ножа, запитанням.

Вона повинна триматися поблизу людей свого віку або старших, — радить він їй і знову б'є. Здебільшого чоловіки старші за своїх партнерок. Клеммер лупить жінку, не дивлячись, куди влучає. Ця його ненависть не є реакцією на заподіяне зло чи несправедливість, радше навпаки, ненависть поволі, але неухильно виросла із закоханості, а потім ще суттєво розрослася. Еріка після численних випробувань розкрила перед ним своє кохання, і ба-бах — що тепер відбувається?

Йому слід жити далі й насолоджуватися своїми почуттями, тому він повинен знищити жінку, яка колись навіть висміювала його, це було у часи, коли вона ще отримувала над ним перемоги! Вона вимагала від нього, щоб він зв'язав її, запхнув до рота кляп, а потім зґвалтував, і ось вона отримає те, що хотіла, те, чого заслуговує.

— Давай кричи! Кричи! — вимагає Клеммер.

Жінка голосно ридає. Мати жінки також ридає за дверима, хоча навіть до пуття не знає чому.

Еріка зіщулилася на підлозі в позі ембріона, у неї тече кров, а руйнівна робота триває. Клеммер бачить в Еріці втілення ще й інших людей, яких він давно хотів позбутися. Він кидає їй в обличчя, що він ще молодий.

— У мене попереду все життя! Усе найкраще тільки починається! Після завершення навчання я надовго поїду за кордон, — демонструє він їй приманку, яку відразу ж забирає назад. — Я поїду сам! Бо про тебе, Еріко, аж ніяк не скажеш, що ти молода. Правда ж?

Він молодий — вона стара. Він чоловік, вона — жінка. Вальтер Клеммер копає Еріку, яка лежить на підлозі, по ребрах. Він стримує силу удару, щоб нічого не зламати. Принаймні над своїм тілом він ще може панувати. Він переступає через Еріку, ніби через поріг, за яким — свобода. Вона сама попросила його про це, бо хотіла отримати владу над ним і над його пристрастю. Ось тепер вона за це розплачується. Щодо цієї жінки у нього є темні передчуття і підозри. Тепер вона голосно кричить, що зневажає його ненависть, але тільки тому, що тілесно страждає від її наслідків. Вона стогне і просить його зупинитися. Цей її крик чує мати й у нападі безпорадної люті приєднується до доньки. Цілком може бути, що цей чоловік нічого не залишить від її доньки, і їй не буде над ким панувати. А крім того, матір охоплює ще тваринний жах перед тим, що її доньці можуть заподіяти кривду. Мати рветься назовні, б'ється об двері, але двері не піддаються так легко, як колись підкорялася їй воля її дитини. Мати висловлює побоювання, які складно зрозуміти крізь двері. Вона обіцяє юнакові найгірші наслідки його насильного вторгнення до чужого помешкання. Вона попереджає доньку про сумні наслідки чоловічого кохання, але донька її не слухає. Донька нестримно ридає, а її луплять ногами в живіт. Клеммер насолоджується своїми діями, бо знає, що жінки одноголосно засуджують їх. Він тішиться можливості не зважати на цей осуд. Цей чоловік хоче знищити те, чим колись була Еріка, але це йому не вдається. Еріка постійно нагадує йому про те, ким вона була для нього.

— Благаю тебе, — стогне вона.

За дверима мати побоюється, що донька принижується перед цим чоловіком від страху. Бо цей чоловік завдає їй тілесних ушкоджень. Мати переживає за плоть від плоті своєї, яка до того ж уже не надто юна. Вона звертається з проханнями до Бога і його Сина. А оскільки втрата виглядає неминучою, то мати починає переживати, що це донька залишиться без матері. І тоді роки тривалої і напруженої дресури виявилися б зайвими, в один момент їх ніби здує випадковим поривом вітру. І їхнє місце займуть нові вправи з чоловіком. А матері дозволять заварювати чай, якщо взагалі випустять із кімнати і якщо комусь запрагнеться чаю. Вона тоненьким голоском кричить щось про помсту і заяву в поліцію! Еріка гірко плаче над прірвою, в яку впало її кохання. Чоловік зізнається, що її любовне послання здалося йому занадто фривольним, як і викладені в ньому прохання. Зізнається і в тому, що поразка принизила його занадто сильно. Досі Еріка ніколи не поставала перед судом публіки і вважала себе найкращою. Але коли одного разу їй довелося опинитися на арені публічного життя, то вона відразу ж побачила, наскільки вона насправді нікчемно мала. А незабаром буде вже занадто пізно.

Еріка лежить на підлозі, під нею — зсунутий зі свого місця килимок у передпокої. Вона каже:

— Пожалій мене.

Вона не заслуговує аж такого жорстокого покарання за сам лише лист. У Клеммера розв'язані руки. Еріка не зв'язана. Чоловік шмагає її, не замислюючись, і злісно запитує:

— Ну, і де він тепер, твій лист? Ось усе, що тобі від нього залишилося.

Він похваляється, що вона сама тепер бачить, наскільки зайвою була пропозиція зв'язати її. Він питає, чим допоможе їй тепер цей лист.

— Ось усе, що тобі від нього залишилося!

Завдаючи жінці легких ударів, Клеммер пояснює їй, що вона хотіла саме цього, а не чогось іншого. Еріка заперечує йому зі слізьми, що хотіла не цього, а зовсім іншого.

— Тоді наступного разу висловлюйся, будь ласка, точніше, — пропонує чоловік і знову б'є.

Удар за ударом, він пояснює їй просте рівняння: я — це я. І я цього не соромлюся. Я це визнаю. Він погрожує жінці і вимагає, щоб вона сприймала його таким, яким він є насправді.

— Я такий, який уже є.

В Еріки від ударів розбитий ніс і зламане ребро. Вона ховає обличчя в долонях, і Клеммер говорить, що вона правильно робить. Обличчя у неї виглядає так собі.

— Бувають вродливіші, — говорить фахівець, хоча задля справедливості додає: — Але бувають і бридкіші.

Її нічна сорочка задерлася, і Клеммер наважується перейти до зґвалтування. Але щоб принизити її жіночу сексуальність, він каже, що спершу йому треба випити склянку вина. Він каже Еріці, що вона для нього зараз приваблива ще менше, ніж дупло дерева з осиним гніздом для ведмедя. Еріка ніколи не подобалася йому своєю вродою, він завжди цінував у ній лише музичні здібності. Тож тепер вона цілком може кілька хвилин зачекати.

— Я вирішив проблему по-своєму, — говорить студент технічного вузу, дуже задоволений собою.

Мати кляне все на світі. Еріка думає про втечу. Але вона звикла думати, а не діяти. Самітництво не принесло їй жодних нагород.

На кухні Вальтер довго пускає воду з крана, він любить зовсім холодну. Він усвідомлює, що його дії можуть мати наслідки. Як справжній чоловік, він готовий узяти все на себе. Вода має неприємний присмак. «Але і вона змушена буде терпіти наслідки», — думає він про Еріку вже з більшою радістю. Заняття музикою для нього завершені назавжди, але зате тепер він зможе більше часу присвятити спорту. Нікому з присутніх усе, що відбувається, не дає особливого задоволення. Але попри все треба довести справу до кінця. Ніхто не намагається зробити хоча б крок до примирення. Клеммер намагається дослухатися, чи жінка не готова часом взяти частину провини на себе.

— Ти частково сама в усьому винна, — визнає Клеммер. — Не можна доводити чоловіка до такого ступеня збудження, а потім залишати ні в сих ні в тих. Якщо комусь стає занадто добре, врешті-решт не можна відчиняти заслінку.

Клеммер зі злістю копає черевиком у дверцята кухонної шафки з невідомим вмістом. Шафа раптом відчиняється, і у ній видно смітник із поліетиленовим мішком усередині. Від удару з відра навсібіч розлітається сміття і падає на підлогу. Найбільше там різних кісток. На пательні — залишки пригорілого м'яса. Клеммер мимоволі сміється над цим.

А за стіною від цього сміху жінці болить ще більше. Вона пропонує:

— Давай поговоримо про все як слід. Будь ласка.

Тепер вона вже офіційно визнає за собою часткову провину. Але поки він ще тут, вона не втрачає надії.

— Тільки не йди геть, благаю тебе.

Вона хоче встати, але не може і падає на спину. Мати кричить із-за барикади, яку не сама збудувала:

— Як ти там? Що з тобою?

Донька відповідає:

— Дякую, все буде добре.

Донька благає чоловіка випустити маму. На поклик матері донька доповзає до дверей, а з-за дверей мати все голосніше і частіше вигукує ім'я Еріки. Але водночас мати у своїй звичній манері викрикує і прокляття. У Клеммера побільшало сил від холодної води. Еріка майже доповзла до матері, але учень відкидає її назад. Вона знову благає його:

— Тільки не голову і не руки!

Клеммер заявляє їй, що у такому стані він не може вийти на вулицю, бо тільки перелякає там усіх.

— Будь зі мною трохи ласкавіша, Еріко. Будь ласка.

Тепер він пристрасно накидається на жінку. Він облизує їй обличчя і благає про кохання. А хто може подарувати кохання щедріше і на вигідніших умовах, ніж закохана жінка? Він продовжує благати її про кохання, а сам розстібає блискавку штанів. Потім ще раз просить її про кохання і розуміння, а сам рішуче входить у неї. Тепер він енергійно вимагає свого права на ніжність, права, яке є у кожного, на-

віть у найгірших людей. Клеммер, найгірший із чоловіків, старанно помпує всередині жінки. Він чекає, щоб вона застогнала від задоволення. Але Еріка нічого не відчуває. І вона мовчить. У ній ніщо не пробуджується. Для цього або занадто пізно, або занадто рано. Жінка вголос заявляє, що її обманули, бо вона нічого не відчуває. Це кохання по суті своїй є знищенням. Вона дуже сподівається, що Клеммер хоче, щоб вона його кохала. Клеммер легенько б'є Еріку по обличчю, щоб примусити її застогнати. Йому в принципі байдуже, від чого вона стогнатиме. Еріка хотіла б відчувати пожадання, але вона нічого не хоче і нічого не прагне. Тому вона просить чоловіка негайно припинити! Через те, що він тепер знову б'є її, б'є долонею по обличчю, а сам продовжує благати про кохання, все це перетворюється на суцільне насильство. На екстремальний гірський підйом. Жінка не віддається йому з радістю і готовністю, а він чекає цього від неї. Він не має потреби змушувати жінок кохатися з ним. Він кричить на неї, що вона повинна прийняти його з радістю! Він бачить її нерухоме, застигле обличчя, на якому його присутність викликає лише гримасу болю.

— Це означає, що тобі байдуже, піду я чи залишуся, — питає він і знову б'є її.

Клеммер демонструє цій жінці свої найвищі досягнення, щоб нарешті позбутися свого пожадання.

— Раз і назавжди, — обіцяє він їй.

Еріка кричить, щоб він припинив, бо їй боляче. Клеммер не може вийти з жінки, не досягнувши мети із самої лише пасивності чи ліні. Він просить:

— Люби мене!

Він лиже її, лиже, а потім лупить. Він совгається на ній, червоний від натуги, і притискається обличчям до її обличчя. Мати вимагає, щоб усе завершилося. Вона барабанить у двері кулеметними чергами. Вона відкриває вогонь, забувши про сусідів. Клеммер збільшує швидкість, його темп уже дуже високий. Він стріляє не повз ціль, а просто в ціль. Як справжній спортсмен, він досягнув свого. Потім миттєво витирається паперовою хустинкою, яку кидає вологою грудкою на підлогу біля Еріки. Він наказує вчительці нікому не розповідати про те, що трапилося. Так буде краще для неї самої. Він вибачається за свою поведінку. Він пояснює цю поведінку тим, що на нього раптом найшло. З чоловіками таке буває. Він обіцяє щось неясне Еріці, яка лежить на підлозі, розпластана.

— На жаль, я поспішаю, — таким дивним чином він намагається попросити пробачення. — На жаль, я мушу йти, — він усе ще намагається витиснути з жінки пробачення і любов.

Якби у нього із собою була червона троянда, він із радістю подарував би її Еріці. Він знічено прощається з нею.

— Ну, прощавай!

І шукає на столику в передпокої ключі від під'їзду. На прощання він радить Еріці:

— Погано, коли дві жінки залишаються на самоті.

Він натягує віжки. Вона повинна без різних забобонів подумати про різницю у віці! Клеммер радить Еріці частіше бувати між людьми, якщо не з ним, Клеммером, то самій. Він

пропонує супроводжувати її на заходи, про які точно знає, що ніколи туди не поткнеться. Він зізнається, що між ними все завершено. З цікавості він питає, чи вона буде ще пробувати щось схоже з іншим чоловіком. І сам дає єдину можливу відповідь: дякую, ні. Цитуючи Ґьоте, він малює чорта на стіні, щоб відмахнутися від викликаних ним самим злих духів, а потім голосно сміється. Він не може стриматися, щоб не зареготати:

— Бачиш, як усе склалося.

Він радить їй:

— Будь обережна!

Тепер їй слід поставити якусь платівку, щоб заспокоїтися. Він прощається не по-англійськи, бо він уже вдруге вголос прощається з нею. Він питає, чи з нею все гаразд, і сам відповідає на своє запитання:

— Усе буде добре! До весілля заживе, — зазирає у майбутнє Клеммер, цитуючи народну мудрість.

Цього разу він знову змушений повертатися додому нецілований, зате він сам цілував. І він іде не без нагороди. Він отримав своє. І жінка також отримала те, чого хотіла.

— Хто не хотів, той отримав, — реагує Клеммер на Еріку після того, як її тіло не відреагувало на нього.

Він збігає сходами донизу, відчиняє собі двері під'їзду, кидає на підлогу ключі. Тепер мешканці будинку до ранку будуть спати незахищені з відчиненими дверима, а Клеммер тим часом піде своєю дорогою. Він вирішує, що буде з викликом і по-хамськи дивитися в очі всім перехожим, якщо такі йому зустрінуться дорогою. Сьогодні ввечері він втілювати-

ме собою живу провокацію і спалить за собою всі мости. Він виконує вправи на брусах упевненості, що обидві жінки мовчатимуть про те, що трапилося, бо це в їхніх інтересах. Лише на коротку мить він замислюється про можливі наслідки, кошти, які доведеться платити, відсотки. На дорогах о цій порі уже немає машин, а якщо раптом котрась і проїздить, то юнацький рефлекс дозволяє вчасно зреагувати і відстрибнути вбік. Клеммер молодий і швидкий, він може позмагатися з кожним! Він каже сам собі:

— Сьогодні вночі я готовий корчувати дерева з корінням!

Він дуже тішиться, що тепер почувається набагато краще, ніж раніше. Він потужним струменем випускає сечу на дерево. Він свідомо залишає у себе в мозку тільки приємні думки, у цьому вся таємниця його успіху. Його мозок — одноразовий! Подумати про щось один раз, а потім забути назавжди. Клеммер не має більше бажання носити на собі важкі тягарі, — так він вирішує для себе. Він рішуче крокує посередині дороги.

Новий день Еріка зустрічає сама, вся у пластирях материнської турботи. Цей день вона з тим же успіхом могла би почати разом із чоловіком. Жінка входить у цей день, погано до нього підготувавшись. Ніхто не дзвонить до поліції, щоб написати заяву на Вальтера Клеммера. Зате погода чудова. Мати мовчить, що для неї незвично. Вона намагається підійти з різних боків і зробити то тут, то там кидок, але невдало, м'яч не потрапляє у кошик, задля доньки причеплений занадто високо. Протягом багатьох років кошик вішали що-

разу вище й вище. Тепер його вже майже не видно. Мати заявляє, що доньці слід частіше бувати між людьми, щоб бачити нові обличчя і візерунки на шпалерах! У її віці вже давно час на це. Мати арифметично доводить доньці, яка не говорить ані слова, що молодій жінці не корисно постійно перебувати тільки у товаристві старої матері. Еріка щойно довела, наскільки погано вона знається на людях, тож цілком може статися, що вона вдруге за рік зустріне не того чоловіка. Мати говорить про те, що добре для Еріки. І якщо Еріка погодиться з нею, то зробить перший крок на шляху самопізнання. Втішну інформацію про те, що існують ще й інші чоловіки, мати злякано відсуває у туманне «згодом». Еріка мовчить не вороже. Мати турбується, що Еріка розмірковує про щось у цей момент, і висловлює свої побоювання. Той, хто не говорить, може думати. Мати вимагає від доньки розповісти про свої думки, а не тримати все у собі. Усе, про що дитина думає, вона повинна висловити матері, щоб мати була в курсі. Тиша лякає матір. Донька планує помсту? Вона відважиться на безсоромні висловлювання?

Сходить сонце, а під ним простягаються пустелі запилюжених вулиць. Фасади забарвлюються у червоний колір. Дерева вкрилися зеленню. Вони вирішують причепуритися. Квіти розпускають бруньки, щоб додати свою частку. На вулицях з'являються люди. З їхніх губ злітають слова.

В Еріки все болить, і вона рухається дуже обережно. Мати перев'язала її не надто вміло, зате дуже дбайливо. Ранок міг би викликати в Еріки думки про те, навіщо вона

протягом усіх цих років від усього відмежовувалася. Для того, щоб одного разу вийти на вулицю і відчути свою перевагу над усіма! Чому б не зараз? Не сьогодні? Еріка витягає з шафи стару сукню, яка давно вийшла з моди. Ця сукня не така коротка, як інші, які були в моді у той час. Сукня замала на неї і не застібається на спині. Вона страшенно старомодна. Матері сукня також не подобається, вона занадто вузька і занадто коротка, як на материнський смак. Сукня тріщить по швах на тілі доньки.

Еріка вийде на вулицю, щоб усі відчули себе незручно, для цього буде достатньо самої її появи. Міністерство зовнішності Еріки носить старомодну сукню, тому багато хто зі знущальною посмішкою озирається їй услід.

Мати пропонує поїхати за місто, щоб розважитися:

— Але у такому вигляді я тебе нікуди не пущу.

Донька її не чує. Мати, підбадьорена цим, дістає карти маршрутів. Дістає ці карти зі старих, повних пилюки шухляд, у які їх поклав ще батько, і він так само водив пальцем по лініях, які позначають стежки, шукав цілі, визначав, де слід буде перепочити. А тим часом на кухні донька непомітно встромляє собі до сумочки ножа. Здебільшого цей ніж використовують для розрізання уже мертвих тварин. Донька ще не знає, що саме вона зробить — скоїть убивство чи краще кинеться чоловікові у ноги й осипле його поцілунками. Вона згодом вирішить, чи накидатися на нього з ножем. А може, вона звернеться до нього із серйозними і пристрасними проханнями. Вона не слухає матір, яка детально описує мандрівні маршрути.

Донька чекає на чоловіка, який повинен прийти і благати її про милість. Вона мовчки сідає на підвіконня і зважує — іти їй чи залишитися. Спершу вона схиляється до того, щоб залишитися. «Можливо, я піду завтра», — вирішує вона. Потім дивиться на вулицю внизу, встає і виходить із дому. Незабаром почнеться ранкова лекція у технічному університеті, на факультеті Клеммера. Колись він розповів їй про це. Кохання приведе її туди. Туга — її недосконала порадниця.

І ось Еріка Клеммер виходить на вулицю, залишивши матір саму вдома. Мати сидить і розмірковує про причини такої поведінки доньки. Мати давно знає, що час — це надзвичайно агресивна і плотолюбна рослина, але хіба ще не занадто рано, щоб знову підставляти себе під його удар?

Здебільшого її дитина пізніше починає свій день, тож і руйнація цього дня настає із запізненням.

У сумочці Еріка стискає тепле лезо ножа і пішки йде через місто до своєї мети. Вона виглядає вкрай незвично, ніби навмисне вбрана так, щоб уникати людей. Люди безсоромно роздивляються її. Вони озираються їй услід і вголос коментують її вигляд. Вони не соромляться того, що думають про цю жінку, і вголос вимовляють це. У своїй невиразній сукні напівміні Еріка випростовується на повний зріст і вступає у запеклу боротьбу з юністю. Молодь, якої повно на кожному кроці, відверто насміхається з пані вчительки. Юність висміює зовнішність учительки. Еріка сміється із внутрішнього світу юності, позбавленого справжніх цінностей. Чоловічий погляд, помічений Ерікою, сигналізує їй, що такі короткі сукні їй носити не слід. Ноги у неї не настільки гар-

ні! Але жінка сміється з цього всього і продовжує крокувати вперед попри те, що сукня не личить до її ніг, а ноги до сукні, як сказав би про це будь-який модельєр. Еріка підіймається над собою і над іншими. Вона не певна, чи впорається вона з цим чоловіком. У середмісті над нею також сміється молодь. Еріка голосно іронізує у відповідь. Усе, що вміє молодь, Еріка вміє краще. Вона має більший досвід.

Еріка проходить повз порожні площі перед музеями. Голуби злітають у небо. Їх лякає її рішучість! Туристи з відкритими ротами дивляться спершу на імператрицю Марію Терезію, потім на Еріку, тоді знову на імператрицю. Чути лопотіння крил. На табличках зазначені години роботи. Трамваї на Рінґу рушають на зелене світло. Сонце пробивається крізь пилюку. За ґратами Бурґґартена молоді матері починають свою денну прогулянку. На доріжки, посипані гравієм, сиплються перші заборони. Мами розбризкують жовчну слину з висоти свого становища. У відповідь чути голосний плач, чудодійну дитячу зброю. У всіх куточках парку люди зустрічаються по двоє або більшими групами. Колеги по роботі розмовляють про щось між собою, друзі сваряться. Водії енергійно їдуть через перехрестя біля оперного театру, де пішоходи вже більше не бігають у них перед очима, а зникають у підземному переході і там самі відповідають за заподіяну шкоду. Там їм уже не вдасться спихнути все на своїх вічних цапів-відбувайлів — автомобілістів. Люди заходять у магазини після того, як уважно роздивилися їх з вулиці. Дехто гуляє без конкретної мети. Двері установ на Рінґу заковтують одну людину за іншою, ці

люди займаються експортом або імпортом. У кондитерській «Аїда» мами розмовляють про перші статеві контакти своїх доньок, які від самого початку видаються їм страшенно підозрілими. Вони хваляться успіхами своїх синів у навчанні і спорті.

Ніж, який Еріка відчуває у своїй сумочці, збиває її з пантелику. Вирушить цей ніж за призначенням, чи Еріці доведеться пройти шлях у Каноссу[1], щоб заслужити прощення у чоловіка? Вона ще не знає цього і вирішить на місці. Наразі головний тут ніж. Тож нехай він сам виконує свій танець! Жінка підходить до будівлі «Сецесіону» і підводить голову, роздивляючись кулю із золотих листків. Сьогодні тут відомий у місті художник демонструє щось, після чого мистецтво вже не може залишатися таким самим, яким воно було досі. Звідси уже здалеку видно Технічний університет, де викладають речі, несумісні з мистецтвом. Еріка повинна ще тільки перейти через перехрестя, а потім через Ресселівський парк. Налітають пориви вітру. Тут уже чути голоси жадібної до знань молоді. Погляди зачіпають Еріку, але їй це байдуже. «Нарешті і на мене звертають увагу», — тішиться Еріка. Вона багато років ухилялася від таких поглядів і залишалася однодомною рослиною. Але що довго зріє, набуває особливої гостроти. Еріка протиставляє себе поглядам, але вона не беззахисна, а озброєна, у неї є ніж. Хтось сміється. Але не всі сміються так голосно. Більшість не сміється. Вони не сміють-

[1] Перед замком Каносса у Північній Італії імператор Генріх IV у 1077 році принижено вимолював прощення у Папи Римського.

ся, бо не помічають нікого, крім себе самих. Вони не зауважують Еріку.

Групки молодих людей виділяються із загального потоку. Із них утворюються передові загони і ар'єргард. Активні юнаки рішуче набираються досвіду. Вони постійно розмовляють про це. Одні віддають перевагу досвідові, набутому з собою, інші прагнуть розділити досвід із кимось, кому що подобається. Перед фасадом Технічного університету на колонах стоять металеві бюсти відомих учених-природознавців, які працювали тут і будували греблі та винаходили бомби.

Велетенська церква Карла розсілася посеред порожньої площі, ніби гігантський кріт, але тут їй принаймні не загрожують автомобільні випари. Довкола балакучо і самовпевнено дзюркотить вода. Тут всюди саме каміння, лише у Ресселівському парку можна знайти зелену оазу. Сюди також можна доїхати на метро, якщо є таке бажання.

Еріка Когут бачить Вальтера Клеммера посеред групи його однодумців, студентів різних курсів, які голосно сміються всі разом. Але сміються вони не над Ерікою, якої не бачать. Тут на весь світ голосно демонструється, що сьогодні Вальтер Клеммер не дармував. Повернення до бадьорого стану після сьогоднішньої ночі зайняло у нього не більше часу, ніж пробудження після звичайних ночей. Еріка бачить трьох юнаків і одну дівчину, яка теж студіює щось технічне і цим сама являє собою технічну новинку. Вальтер Клеммер посміхається і обіймає дівчину за плечі. Дівчина також голосно сміється і кладе свою біляву голівку на плече такого ж білявого Клеммера. Від сміху дівчина уже ледь тримається на

ногах. Їй доводиться спиратися на Клеммера. Інші співрозмовники солідарні з нею. Вальтер Клеммер також голосно регоче і махає головою. На нього падає яскраве сонячне світло. Воно виразно окреслює його фігуру. Клеммер продовжує голосно сміятися, а інші приєднуються до нього.

— Що такого смішного? — питає хтось новоприбулий і теж заходиться голосним реготом. Сміх легко передається. З голосним реготом йому розповідають про причину веселощів, тепер і він знає, з чого тішиться.

Він сміється голосніше за інших, щоб надолужити втрачений час, адже він пізніше почав. Еріка Когут стоїть і дивиться. Вона уважно розглядає кожного з них. Надворі білий день, а Еріка спостерігає. Після того, як група нареготалася вдосталь, усі повертаються до приміщення Технічного університету. Дорогою вони час від часу знову вибухають реготом. Вони перебивають одне одного своїм сміхом.

Вікна виблискують на світлі. Віконні рами не розкриваються назустріч цій жінці. Вона розкривається не перед кожним. Довкола жодної доброї душі, хоча її дуже бракує. Багато хто хотів би допомогти, але не допомагає. Жінка витягує шию, нахиляє голову набік й оскалює зуби, ніби хвора конячка. Ніхто не кладе їй руку на гриву, не знімає з неї вантаж. Ослаблена, вона озирається назад. Ніж повинен зайти їй у серце і повернутися там! Але їй бракує сили для цього. Її погляд падає у порожнечу, і, не відчуваючи жодного гніву, злості чи пристрасті, Еріка Когут запихає ніж у плече, звідки моментально виривається кров. Ця рана не страшна, головне, щоб туди не потрапив бруд чи гній. Світ не стоїть на місці,

його ніхто не поранив. Юна компанія надовго зникла у приміщенні. Один корпус розташований біля іншого. Ніж знову кладуть у сумочку. На плечі Еріки глибока рана, ніжні тканини піддалися без жодного опору. У неї увійшла сталь, і Еріка йде геть. Вона не сідає у транспорт. Вона закриває свою рану рукою. Ніхто не йде за нею. Люди йдуть їй назустріч і оминають її з обох боків, так вода омиває мертвий остов корабля. Вона не відчуває страшного болю, якого сподівається кожної миті. Сонце спалахує у склі автомобіля.

Тепло розходиться по її спині, на якій трохи розійшлася блискавка сукні. Спину гріє сонце, яке припікає усе сильніше. Еріка продовжує іти. Її спина нагрівається сонцем. З неї витікає кров. Люди переводять погляд із її плеча на обличчя. Дехто навіть озирається їй услід. Так роблять не всі. Еріка знає, куди їй іти. Вона йде додому. Вона поступово прискорює крок.

Літературно-художнє видання

ЄЛІНЕК Ельфріда

ПІАНІСТКА

Роман

Переклад з німецької

Головний редактор *Є. В. Мезенцева*
Відповідальна за випуск *Г. С. Таран*
Художній редактор *Б. П. Бублик*

Підписано до друку 14.11.11. Формат 70×108 $^{1}/_{32}$.
Умов. друк. арк. 16,80. Облік.-вид. арк. 16,28.
Тираж 3000 прим. Замовлення № 1-663.

ТОВ «Видавництво Фоліо»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 3194 від 22.05.2008 р.

61002, Харків, вул. Чубаря, 11
Електронна-адреса:
www.folio.com.ua
E-mail: realization@folio.com.ua
Інтернет-магазин
www.bookpost.com.ua

Надруковано з готових позитивів
у ТОВ «Видавництво Фоліо»
61002, Харків, вул. Чубаря, 11
Свідоцтво про реєстрацію
ДК № 3194 від 22.05.2008 р.

Єлінек Е.

Є51 Піаністка: роман / Е. Єлінек; пер. з нім. Н. В. Снянко. — Харків: Фоліо, 2011. — 382 с. — (Б-ка нобелівських лауреатів).

ISBN 978-966-03-5820-1 (Б-ка нобелівських лауреатів).

ISBN 978-966-03-5824-9.

Ельфріда Єлінек (нар. 1946 р.) — відома австрійська романістка, драматург, поет і літературний критик, лауреат Нобелівської премії у галузі літератури 2004 року. Одна із найпровокаційніших письменниць XX століття. Роман «Піаністка» (1983) приніс Е. Єлінек світове визнання, а його екранізація, переосмислена знаменитим режисером Міхаелем Ханеке, отримала Гран-прі на Каннському фестивалі у 2001 році.

Еріка Когут — професор Віденської консерваторії. Вона вчить своїх учнів класичної музики, проте сама дуже далека від гармонії. Маючи майже сорок років, Еріка спить із деспотичною матусею в одному ліжку й цілком підкорена її волі, внаслідок чого веде подвійне життя. Вдень на роботі Еріка займається високим мистецтвом, а вечорами вештається парком, підглядаючи за парочками, що займаються сексом, а також відвідує доволі дивні місця, де за гроші спостерігає у віконце за оголеною жінкою і нюхає носовички із засохлою спермою інших візитерів. Коли ж у героїню закохується один із її учнів, поведінка Еріки стає зовсім непередбачуваною...

ББК 84(4АВТ)

36-27 грн.

Ельфріда ЄЛІНЕК

Ельфріда Єлінек (нар. 1946 р.) — відома австрійська романістка, драматург, поет і літературний критик, лауреат Нобелівської премії у галузі літератури 2004 року.

Одна з найпровокаційніших письменниць XX століття. Роман «Піаністка» (1983) приніс Е.Єлінек світове визнання, а його екранізація, переосмислена знаменитим режисером Міхаелем Ханеке, отримала Гран-прі на Каннському фестивалі у 2001 році.

Еріка Когут — професор Віденської консерваторії. Вона вчить своїх учнів класичної музики, проте сама дуже далека від гармонії.

Вдень на роботі Еріка займається високим мистецтвом, а вечорами вештається парком, підглядаючи за парочками, що займаються сексом, за гроші спостерігає у віконце за оголеною жінкою, нюхає носовички із засохлою спермою, а вночі спить із деспотичною матусею в одному ліжку й цілком підкорена її волі. Коли ж у героїню закохується один із її учнів, поведінка Еріки стає зовсім непередбачуваною...

ISBN 966-03-5824-9
9 789660 358249